

Velkajärjestelylain tarkistaminen

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Velkajärjestelylain tarkistaminen

21.11.2013

Julkaisun nimi Velkajärjestelylain tarkistaminen**Tekijä** Velkajärjestelytyöryhmä
Puheenjohtaja ja sihteeri: lainsäädäntöneuvos Mari Aalto**Oikeusministeriön
julkaisu** 59/2013
Mietintöjä ja lausuntoja**OSKARI numero** OM 16/41/2012 **HARE numero** OM038:00/2012**ISSN-L** 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-346-7**URN** URN:ISBN:978-952-259-346-7
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-346-7>**Asia- ja avain-
sanat** maksukyvyttömyys, velkajärjestely, talous- ja velkaneuvonta**Tiivistelmä** Hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotetaan tarkistettavaksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia. Merkittävimmät muutokset liittyvät velkajärjestelyn käytön lisäämiseen ja menettelyn yksinkertaistamiseen.

Yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsy velkajärjestelyyn parannettaisiin ja mahdollistettaisiin yksityistalouden velkojen lisäksi elinkeinotoiminnan velkojen järjestely velkajärjestelyssä. Talous- ja velkaneuvonnassa avustettaisiin myös yrittäjävelallisia.

Velkajärjestelyn edellytyksiä koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että työttömien ja erityisesti työttömien nuorten pääsy velkajärjestelyyn nopeutuisi. Omistusasunnon säilyttämistä koskevaan säännökseen tehtäisiin pienehkö muutos. Lisäsuoritusvelvollisuutta koskevia säännöksiä tarkistettaisiin. Menettelyä tuomioistuimessa yksinkertaistettaisiin ja siirryttäisiin pääsääntöisesti sähköpostitse tapahtuviin tiedoksiantoihin.

21.11.2013

Publikationens titel	Revidering av lagen om skuldsanering		
Författare	Skuldsaneringsarbetsgruppen Ordförande och sekreterare: lagstiftningsrådet Mari Aalto		
Justitieministeriets publikation	59/2013 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 16/41/2012	HARE nummer	OM038:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-346-7		
URN	URN:ISBN: 978-952-259-346-7		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-346-7		
Sak- och nyckelord	insolvens, skuldsanering, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning		
Referat	<p>I betänkandet som har formen av en regeringsproposition föreslås att lagen om skuldsanering för privatpersoner revideras. De mest betydande ändringarna syftar till att öka användningen av skuldsanering och förenkla skuldsaneringsförfarandet.</p> <p>Privata näringsidkare och yrkesutövare ska ges bättre möjligheter till skuldsanering. Det ska också bli möjligt att genom skuldsanering vidta åtgärder även beträffande skulder som uppkommit i näringsverksamheten på samma sätt som beträffande privata hushålls skulder. Även företagsgäldenärer ska ges ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.</p> <p>Bestämmelserna om förutsättningarna för skuldsanering ska ändras så att arbetslösa och särskilt unga arbetslösa snabbare kan beviljas skuldsanering. I bestämmelsen om behållande av ägarbostad ska göras en mindre ändring. Bestämmelserna om tilläggsprestationsskyldighet ska revideras. Domstolsförfarandet ska förenklas och det ska övergå till att i regel använda e-post vid delgivning.</p>		

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 6 päivänä marraskuuta 2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotukset yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain uudistamiseksi sekä tarvittavat muutokset muihin lakeihin.

Työryhmän tehtävänä oli velkajärjestelyn uudistamistyöryhmän 8.3.2011 antaman mietinnön (Velkajärjestelyn uudistaminen, Mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) ja siihen saadun lausuntopalautteen pohjalta laatia ehdotus yksityishenkilön velkajärjestelyn uudistamiseksi siltä osin kuin kyseisen mietinnön ehdotukset ovat toteuttamiskelpoisia ilman maksuohjelman niin sanottua reaaliaikaisuutta ja ulosottovalvontaa ja joiden toteuttaminen on tarpeellista. Työryhmän tuli toteuttaa uudistukset nykyistä yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia (57/1993) sekä tarvittaessa muita lakeja muuttamalla.

Työryhmän oli kiinnitettävä huomiota siihen, miten velallisia voitaisiin kannustaa maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan ja miten velallisille voitaisiin nykyistä paremmin turvata velaton uusi alku. Työryhmän tuli selvittää, miten yrittäjien asemaa velkajärjestelyssä voitaisiin parantaa nimenomaan yrittäjyyteen liittyvin ratkaisuin maksuohjelman keston puuttumatta. Työryhmän tehtävänä oli selvittää, voidaanko nykyistä velkajärjestelymenettelyä yksinkertaistaa ja lisäsuoritusjärjestelmän velallisille aiheuttamia ongelmia vähentää. Vielä työryhmän tuli selvittää velallisen omistusasunnon säilyttämistä koskevien säännösten toimivuus ja ehdottaa tarvittaessa niiden uudistamista.

Työryhmän toimikausi asetettiin päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2013. Oikeusministeriö jatkoi 22 päivänä toukokuuta 2013 tekemällään päätöksellä työryhmän määräaikaan 30 päivään marraskuuta 2013 saakka.

Työryhmän puheenjohtajana ja sihteerinä toimi lainsäädäntöneuvos Mari Aalto (oikeusministeriö) ja jäsenenä johtaja Helena Laine 31 päivään heinäkuuta 2013 asti ja 1 päivästä elokuuta 2013 lukien yksikönpäällikkö Pasi Rasilainen (Finanssialan Keskusliitto), puheenjohtaja Jyrki Lindström (Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry), talous- ja velkaneuvoja Elvi Oikarinen (Velkaneuvonta ry), lainsäädäntöasioiden päällikkö Janne Makkula (Suomen Yrittäjät), asianajaja Olli Pohjakallio (Suomen Asianajajaliitto) ja käräjätuomari Tero Uitto (Varsinais-Suomen käräjäoikeus).

Työryhmä kuuli konkurssiasiamies Eeva Arko-Koskea.

Työryhmä kokoontui työnsä aikana 22 kertaa.

Mietintöön on liitetty Rasilaisen lausuma.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittaen luovuttaa yksimielisen mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2013

Mari Aalto

Pasi Rasilainen

Jyrki Lindström

Elvi Oikarinen

Janne Makkula

Olli Pohjakallio

Tero Uitto

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	13
YLEISPERUSTELUT	14
1 Johdanto	14
2 Nykytila	15
2.1 Tietoja velkajärjestelyasioista	15
2.1.1 Tuomioistuintilastot	15
2.1.2 Talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunta	16
2.1.3 Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä	19
2.1.4 Pikaluottoihin liittyviä tilastotietoja	20
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	21
2.2.1 Ruotsi	21
2.2.2 Norja	24
2.2.3 Tanska	26
2.2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö	27
2.3 Nykytilan arviointi	29
2.3.1 Yleistä	29
2.3.2 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet	29
2.3.3 Lisäsuoritusjärjestelmä	35
2.3.4 Asunnon säilyttäminen	39
2.3.5 Velallisen talous maksuohjelman aikana	41
2.3.6 Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat	43
2.3.7 Menettelyn yksinkertaistaminen	47
2.3.8 Sovintoratkaisut	50
2.3.9 Muita uudistamistarpeita	51
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	53
3.1 Pääasialliset tavoitteet	53
3.2 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet	54
3.3 Lisäsuoritusjärjestelmä	56
3.4 Asunnon säilyttäminen	58

3.5	Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat _____	59
3.6	Menettelyn yksinkertaistaminen ja sovintoratkaisujen lisääminen _____	63
4	Esityksen vaikutukset _____	66
4.1	Valtiontaloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan _____	66
4.2	Vaikutukset velallisten ja velkojien asemaan _____	73
4.3	Yritysvaikutukset _____	74
5	Asian valmistelu _____	78
5.1	Aikaisempi valmisteluvaihe _____	78
5.2	Lausuntopalaute _____	79
5.3	Jatkovalmistelu _____	81
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT _____	82
6	Lakiehdotusten perustelut _____	82
6.1	Velkajärjestelylaki _____	82
6.2	Laki talous- ja velkaneuvonnasta _____	114
7	Voimaantulo _____	115
8	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys _____	116
	LAKIEHDOTUKSET _____	119
	LAGFÖRSLAG _____	135
	ASETUSLUONNOKSET _____	152
	LAUSUMA TYÖRYHMÄN MIETINTÖÖN _____	155

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi
yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja
talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia muutettavaksi niin, että yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien taloudellisen kokonaistilanteen korjaaminen olisi mahdollista velkajärjestelyssä. Lakiin otettaisiin edellytykset siitä, milloin yksityisvelkojen lisäksi elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen olisi velkajärjestelyssä mahdollista. Velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutuksia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että ne soveltuvat elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin. Lakiin ehdotetaan otettavaksi tarkemmat säännökset velkajärjestelyn suhteesta konkurssiin.

Velkajärjestelyn edellytyksiä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi niin, että työttömien ja erityisesti työttömien nuorten pääsyä velkajärjestelyyn nopeutettaisiin. Velkajärjestelyn esteperusteita muutettaisiin siten, että velkaantumisen moitittavuutta arvioitaessa kiinnitettäisiin huomiota velallisen toiminnan lisäksi luotonantajan toimintaan.

Lisäsuoritusvelvollisuuden aiheuttavan tulon lisäyksen alarajaa ehdotetaan korotettavaksi ja lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämisaikankohdasta siirrettäväksi verotuksen valmistumisen jälkeiseen aikaan. Velallisen oikeutta vapaakuukausien pitämiseen lisättäisiin silloin, kun maksuohjelman kesto on yli kolme vuotta. Asunnon säilyttämistä koskevaa säännöstä muutettaisiin tavallisten velkojen vähimmäiskertymän laskentatavan osalta.

Menettelyä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että velan määrä maksuohjelmassa määräytyisi pääsääntöisesti jo velkajärjestelyhakemuksessa käytetyn saldopäivän mukaan. Tiedoksiannot toimitettaisiin pääsääntöisesti sähköpostitse. Lakiin ehdotetaan otettavaksi tarkemmat säännökset menettelystä silloin, kun maksuohjelmaehdotus toimitetaan tuomioistuimelle hakemuksen liitteenä. Lakiin otettaisiin säännökset maksuohjelman vahvistamisesta yksinkertaistetussa menettelyssä velkojien enemmistön suostumuksella.

Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:ää muutettaisiin siten, että talous- ja velkaneuvonnassa avustettaisiin yksityisiä elinkeinon- ja ammatinharjoittajia myös heidän elinkeinotoimintaan liittyvien velkojensa osalta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettu laki (57/1993, jäljempänä *velkajärjestelylaki*) tuli voimaan 8 päivänä helmikuuta 1993. Velkajärjestelylain tavoitteena oli auttaa 1990-luvun laman seurauksena velkaantuneita yksityishenkilöitä selviytymään ylivoimaisesta velkataakastaan. Talouslaman ja massatyöttömyyden johdosta erityisesti monet toisen velasta takauksen antaneet henkilöt sekä yrittäjät joutuivat mittaviin talousvaikeuksiin. Tavoitteena oli, että laman seurauksena ylivelkaantuneiden henkilöiden taloudellinen tilanne saataisiin korjatuksi ja he pääsisivät uuteen velattomaan alkuun. Sittemmin velkajärjestelylaista on tullut pysyvä ja välttämätön keino ylivelkaantuneiden henkilöiden taloudellisen tilanteen korjaamisessa.

Myös monissa muissa Länsi-Euroopan maissa luotiin velkajärjestelymenettelyjä 1990-luvulla, minkä jälkeen velkajärjestelyinstituutio on vähitellen yleistynyt Euroopassa. Vuonna 2008 alkanut talouden laskusuhdanne on puolestaan lisännyt sekä yritysten että yksityishenkilöiden ylivelkaantumista Euroopassa. Euroopan unioni pyrkii edistämään politiikkaa, jonka tarkoituksena on palauttaa eurooppalaisten yritysten kilpailukyky ja antaa rehellisesti toimineille maksukyvyttömiksi ajautuneille yrittäjille uusi mahdollisuus. Vastaavan politiikan edistäminen myös kansallisella tasolla on tärkeää.

Velkajärjestelylakia on sen säätämisen jälkeen muutettu useaan kertaan. Muutoksista osa on ollut periaatteellisesti tärkeitä ja merkinnyt lain toimivuuden parantamista, kun taas osa on koskenut yksittäisiä kysymyksiä. Viimeksi velkajärjestelylain toimivuutta on kattavammin arvioitu lainmuutoksen 1273/2002 yhteydessä (HE 98/2002 vp). Velkajärjestelylain oltua voimassa 20 vuotta on tullut aika arvioida sen toimivuutta nykyisessä yhteiskunnassa. Arvioinnin suorittamista hankaloittaa jossain määrin se, että tutkimustietoa velkajärjestelyasioiden käsittelystä tuomioistuimissa on saatavissa vain vuoteen 2005 asti (Velkajärjestelyt tuomioistuimissa, Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005, OPTL:n tutkimustiedonantoja 75, Helsinki 2007). Uudempia tutkimuksia on olemassa muun muassa talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunnasta sekä velallisten selviytymisestä velkajärjestelystä. Mietinnön laatimisessa on tutkimustiedon lisäksi käytetty hyödyksi paitsi työryhmän jäsenten ja heidän taustaorganisaatioidensa kokemuksia, myös vuonna 2011 julkaistua mietintöä ”Velkajärjestelyn uudistaminen” (oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) sekä siihen saatua lausuntopalautetta.

2 Nykytila

2.1 Tietoja velkajärjestelyasioista

2.1.1 Tuomioistuintilastot

Tilastokeskuksen tilaston mukaan kaikkiaan yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksia on jätetty käräjäoikeuksiin lain voimaantulovuoden 1993 jälkeen vuoden 2012 loppuun mennessä yhteensä yli 108 000. Hakemusten määrä oli suurin lain voimaantulon jälkeisinä vuosina, mutta 2000-luvulla se on pysynyt suhteellisen tasaisena. 2000-luvulla eniten hakemuksia jätettiin vuosina 2003–2005, minkä jälkeen hakemusten määrä laski, ja on taas ollut kasvussa vuodesta 2009 lähtien.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2012 aikana käräjäoikeuksissa käsiteltiin loppuun 4 539 velkajärjestelyasiaa. Määrä on 250 asiaa (5,8 %) enemmän kuin vuotta aiemmin ja 847 asiaa enemmän kuin kahta vuotta aiemmin. Käsitellyistä asioista velkajärjestelyhakemuksia oli 3 648, maksuohjelman muuttamisia 480, lisäsuoritusten vahvistamisia 366 kappaletta ja velkajärjestelyn raukeamisia 45 kappaletta.

Loppuun käsitellyistä velkajärjestelyhakemuksista maksuohjelma vahvistettiin 2 963 tapauksessa (81 prosentissa velkajärjestelyhakemuksista). Vahvistettujen maksuohjelmien määrä kasvoi 208 tapauksella, sillä edellisvuonna maksuohjelma vahvistettiin 2 755 tapauksessa. Vuonna 2012 vahvistetuissa maksuohjelmissa velkojen määrä oli yhteensä 227 miljoonaa euroa. Velat ilmoitetaan osittamattomina, joten yhteishakemuksissa velkojen määrä voidaan jakaa ainakin kahdella riippuen kanssavelallisten ja takaa-jien määrästä. Mediaanivelka vuonna 2012 vahvistetuissa maksuohjelmissa oli 34 000 euroa.

Vuonna 2012 maksuohjelmien pituudeksi vahvistettiin 0-2 vuotta 18 tapauksessa (alle 1 %), 3 vuotta 1045 tapauksessa (35 %), 4 vuotta 474 tapauksessa (16 %), 5 vuotta 1082 tapauksessa (37 %), 6-10 vuotta 172 tapauksessa (6 %) ja 11–15 vuotta 78 tapauksessa (3 %). Yhteensä 94 maksuohjelman pituudesta ei ollut tietoa. Jos maksuohjelman pituus on yli mainitun vuoden, kirjataan se seuraavan vuoden alle. Esimerkiksi 3 vuotta 4 kuukautta kestävä maksuohjelma kirjautuu siis tilastossa 4 vuoden maksuohjelmaksi.

Tilaston perusteella näyttäisi siltä, että yli puolessa velkajärjestelyjä maksuohjelma määrätään kolmen vuoden pituisena, jota lisäksi voidaan jatkaa yksityisvelkojan hyväksi tai selvittäjän palkkion maksamiseksi. Viisivuotiset maksuohjelmat on oletettavasti määrätty niin sanottuina 0-ohjelmina tai velkajärjestely on myönnetty painavien syiden perusteella yleisestä esteestä huolimatta. Maksuohjelman määrääminen viittä vuotta pidemmäksi ajaksi voi johtua joko viisivuotisen maksuohjelman jatkamisesta yksityisvelkojan hyväksi tai selvittäjän palkkion maksamiseksi taikka siitä, että velallinen maksaa vakuusvelkaa tai velallisen omistusasunto säilyy velkajärjestelyssä.

Vuonna 2012 käsitellyistä 3648 velkajärjestelyhakemuksesta 486 (13 %) hylättiin.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2012 käräjäoikeuksiin jätettiin 3764 velkajärjestelyhakemusta, mikä on 142 (3,9 %) enemmän kuin vuotta aiemmin. Velkajärjestelyä 2012 hakeneista hieman vajaa puolet (48 %) oli työssäkäyviä, 17 % työttömiä, 24 % eläkeläisiä ja 3,5 % opiskelijoita.

Oikeusministeriön tilastojen mukaan vuonna 2012 käräjäoikeuksiin saapui käsiteltäväksi kaikkiaan 4 675 velkajärjestelyasiaa. Luvussa ovat mukana niin uudet velkajärjestelyhakemukset kuin esimerkiksi vanhojen ohjelmien muutokset ja lisäsuoritusvelvollisuutta koskevat hakemukset. Käsittelyaika velkajärjestelyasioissa oli keskimäärin 5,7 kuukautta.

Vuoden 2013 alkupuoliskolla tehtyjen velkajärjestelyhakemusten määrä laski hieman edellisvuodesta. Tilastokeskuksen tietojen mukaan tammi-kesäkuussa 2013 käräjäoikeuksiin jätettiin 1 949 yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemusta. Hakemuksia jätettiin 40 kappaletta (2 %) vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin.

2.1.2 Talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunta

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen selvityksen ”Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat 2010 – velkajärjestely tuomioistuimissa vai muu apu” (OPTL:n verkkokatsauksia 18/2011, Elisa Valkama) mukaan nykyisin yli puolella (54 prosenttia) talous- ja velkaneuvonnan asiakkaina olevista velallisista pääosa veloista koostuu kulutusluotoista, ”viipeistä” ja maksamattomista laskuista. Tavanomaista on, että velat koostuvat useista eri velkatyypeistä. Sen sijaan yritys- ja takausvelallisten määrä velkaneuvonnassa on vähentynyt merkittävästi viime vuosina. Vuonna 2004 asiakaskunnasta yli 30 prosentilla velat liittyivät yritystoimintaan, mutta vuonna 2010 enää hieman yli 15 prosentilla asiakkaista. Takausvelkojen osuus on pudonnut edellä mainittuina vuosina 32 prosentista kolmeen prosenttiin. Asuntovelan merkitys velkaantumisen syynä on laskenut, sillä enää noin 10 prosentilla pääosa velasta oli asuntovelkaa.

Tutkimuksen mukaan kaikilla talous- ja velkaneuvonnan asiakkailla oli keskimäärin 15 velkaa, ja niiden määrä oli keskimäärin 30 000 euroa. Niillä velallisilla, joiden kohdalla velkajärjestelyhakemuksen tekeminen käräjäoikeuteen näytti tarkoituksenmukaisimmalta, velkaa oli keskimäärin noin 39 000 euroa ja myös velkasuhteita oli runsaammin, keskimäärin 18 kappaletta. Kolmasosalla asiakkaista velkamäärä oli alle 20 000 euroa.

Kaikista talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista viidesosalla kokonaisvelkamäärä oli alle 10 000 euroa. Vähintään 40 000 euron velat oli vajaalla 40 prosentilla. Heistä yli puolella velkaa oli keskimäärin 100 000 euroa. Elinkeino toiminnassa velkaantuneiden velkamäärä oli muita velallisia suurempi: velkaa oli keskimäärin 80 500 euroa. Yritysvelallisten velkamäärä oli peräti kolminkertainen verrattuna asiakkaisiin, joiden velkaongelmat johtuivat pääasiassa maksamattomista kulutusluotoista.

Näin ollen voidaan todeta, että velkajärjestelyyn ei hakeuduta enää – kuten 1990-luvun laman jälkeen – ”miljoonaveloissa”. Suhteellisen pienet velkasummat ovat kertyneet tyyppillisesti kulutusluottojen runsaan käytön ja pienten tulojen yhdistelmästä. Yritys-toiminnassa velkaantuneiden velkataakka oli selvästi muita raskaampi.

Merkille pantavaa on, että velallisten maksuvaikeudet eivät olleet kovinkaan vanhaa perua. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden velkaongelmien kesto oli keskimäärin viisi vuotta. Kolmasosalla maksuvaikeudet olivat alle kaksi vuotta vanhoja. Vielä 2000-luvun alussa yli kolmasosalla asiakkaista velkaongelmat olivat kestäneet yli 10 vuotta. Nyt pitkäaikaisten maksuvaikeuksien osuus oli alle 15 prosenttia, joten näiden tapausten määrä on vähentynyt puoleen. Enemmistöllä (66 prosentilla) talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista oli velkoja ulosottoperinnässä.

Tutkimuksen mukaan talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista niukka enemmistö oli miehiä. Ikäryhmistä selvän enemmistön muodostivat 35–54-vuotiaat. Yksineläviä oli lähes puolet velallisista, ja kolmasosa oli lapsiperheitä. Yksinhuoltajien osuus oli 12 prosenttia.

Talous- ja velkaneuvonnan kaikista asiakkaista lähes 80 prosenttia asui vuokra-asunnossa. Omistusasunto tai muu kiinteistö oli 17 prosentilla asiakkaista, ja joka kymmenennellä oli käytettävissään oma auto. Neuvonnan asiakkaista 70 prosentilla ei ollut merkittävää varallisuutta.

Asiakkaista puolet kävi palkkatyössä ja puolet oli työelämän ulkopuolella (opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja vanhempainvapaalla olevat asiakkaat). Muutama prosentti toimi yrittäjinä. Kaikista asiakkaista noin viidennes oli työttömiä ja viidennes eläkkeellä. Opiskelijoita oli asiakkaista muutama prosentti.

Velkajärjestelyä hakevilla neuvonnan asiakkailla bruttotulot olivat keskimäärin 1 400 euroa kuukaudessa, palkansaajilla keskimäärin 2 000 euroa ja työelämän ulkopuolella olevilla 1 000 euroa. Heidän maksuvaransa oli keskimäärin 140 euroa kuukaudessa. Kolmasosalla talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista ei ollut lainkaan maksuvaraa.

Verrattuna 2000-luvun alkupuoleen voidaan todeta, että yritys-, takaus- ja asuntoveloitusta johtuvat velkaongelmat ovat vähentyneet merkittävästi – niiden osuus on puolittunut, kun taas taitamattomuus taloudenhallinnassa on lisääntynyt tuntuvasti. Nämä ongelmat olivat yleisimpiä niillä asiakkailla, joilla oli runsaasti kulutusluottoja, vuokravelkoja ja muita maksamattomia laskuja.

Lähes puolessa tapauksista talous- ja velkaneuvoja piti parhaana vaihtoehtona velkajärjestelyä tuomioistuimessa. Takuu-Säätiön takaushakemusta pidettiin parhaana vaihtoehtona joka kahdeksannelle asiakkaalle, ja viidesosalle tarjottiin neuvonta-apua tai asiassa päädyttiin odottamaan asiakkaan taloustilanteen selkiytymistä. Vapaaehtoisen velkasovinnon arvioitiin soveltuvan ratkaisukeinoksi vain noin joka kymmenennelle asiakkaalle. Sosiaalisen luotonuksen hakemuksia oli kaikista jatkotoimenpiteistä vain yksi prosentti.

Tutkimus osoittaa, että talous- ja velkaneuvonnan toimenpiteissä on tapahtunut painopisteen muutos. Aiemmin asiakkaiden velkaongelmia pyrittiin ratkaisemaan selvästi useammin vapaaehtoisten neuvotteluratkaisujen avulla. Tällä muutoksella on yhteys velkojen rakenteeseen ja lukumäärään. Aiemmin asiakkaiden keskuudessa oli enemmän yritys- tai takausvelkojen takia talousvaikeuksiin joutuneita. Yhden tai kahden velan järjesteleminen vapaaehtoisesti osapuolten kesken on usein helpompaa kuin sovintoratkaisun etsiminen tilanteessa, jossa asiakkaalla on kymmeniä eri velkasuhteita ja sovinto tulisi löytää kaikkien velkojen kanssa.

Yleisin syy velkajärjestelyn hakemiselle asiakkaalle oli velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden suuri määrä suhteessa asiakkaan maksukykyyn. Lähes puolessa (49 %) tapauksia neuvoja oli maininnut velkajärjestelyn hakuperusteeksi velallisen liian suuret velat suhteessa tuloihin. Näistä asiakkaista viidesosalla ei ollut lainkaan maksuvaraa.

Talous- ja velkaneuvojat arvioivat, että yli 40 prosentilla asiakkaista, joille suunniteltiin velkajärjestelyn hakemista käräjäoikeudesta, järjestelylle oli este, yleisimmin ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen”. Tämä on kytköksissä siihen, että asiakkaiden velat koostuivat pääasiassa maksamattomista laskuista, vipeistä ja kulutusluotoista. Noin 15 prosentilla velkajärjestelyyn pyrkivistä velallisista maksukyvyttömyys oli tilapäistä ja liittyi yli puolessa tapauksia alle kaksi vuotta kestäneeseen työttömyysjaksoon ja lopuissa tapauksista opiskeluun, vanhempainvapaaseen, puolison työttömyyteen tai sairauslomaan. Siitä huolimatta, että esteperusteet arvioitiin yleisiksi, enemmistö talous- ja velkaneuvojista arvioi, että velkajärjestely voitaisiin myöntää esteestä huolimatta painavalla syyllä (velkajärjestelylain 10 a §). Yleisimmin painava syy oli velkaantumisen kulunut aika. Seitsemän prosenttia veloista oli peräisin 1990-luvun alun talouslamasta.

Tuoretta tutkimustietoa ei ole siitä, paljonko velalliset maksavat velkajärjestelyssä velkojaan. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2007 ilmestyneen tutkimuksen ”Velkajärjestelyt tuomioistuimissa. Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005” (OPTL:n tutkimustiedonantoja 75, Vesa Muttilainen) mukaan 57 prosenttia velallisista maksoi velkajärjestelyssä velkojaan. Tapauksissa, joissa rahaa kertyi velkojen maksamiseen, keskimääräinen velkojille maksettava summa oli 6300 € (8 % kokonaisvelkamäärästä). Maksukertymä tuloista, varallisuudesta tai molemmista yhteensä oli keskimäärin 6700 € (10 % kokonaisvelkamäärästä). Kun mukaan lasketaan myös nollaohjelmat, velkojille kertyvä summa oli keskimäärin 950 € (1 % kokonaisvelkamäärästä). Luvut ovat maksuohjelman mukaisia kertymiä, eikä niissä ole otettu huomioon mahdollisia lisäsuorituksia.

Erään suuren perimistöimiston tilastojen mukaan vuonna 2012 kertyi velkajärjestelystä 6312 velalliselta tilityksiä yhteensä 3 763 326 euroa, mikä vastaa 2,57 prosenttia kokonaisvelkamäärästä. Luku sisältää sekä maksuohjelman mukaiset kertymät että lisäsuorituksista tulleet kertymät kaikki maksuohjelmat, myös nollaohjelmat, mukaan lukien.

2.1.3 Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen ”Velaton uusi alku? – Velallisen selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanne sen jälkeen” (OPTL:n verkkokatsauksia 22/2011, Elisa Valkama) mukaan velallisten toimeentulovaikeudet ovat yleisiä velkajärjestelyn maksuohjelman aikana. Kyselyyn vastanneista velallisista 70 % oli sitä mieltä, että heidän taloudellinen tilanteensa maksuohjelman aikana oli ollut heikko tai erittäin heikko. Kohtuulliseksi toimeentulonsa arvioi joka kolmas velallinen. Toimeentulo oli heikointa työttömien ja eläkeläisten keskuudessa. Työssäkävivistä ja yrittäjistäkin 60 % kuvaili toimeentuloaan maksuohjelman aikana heikoksi.

Tiukasta taloudenpidosta huolimatta velalliset olivat suoriutuneet kohtalaisen hyvin kuukausittaisista laskujen maksuista, sillä vain 12 % velallisista ilmoitti jättäneensä maksuohjelman aikana laskuja maksamatta. Myöskään lisävelan ottaminen velkajärjestelyn aikana ei ollut yleistä. Vain 7 % velallisista oli ottanut uutta velkaa, pääasiassa yksityisiltä henkilöiltä, kuten ystäviltä ja sukulaisilta.

Tutkimusaineiston velallisten maksukyky oli heikko ja vain pieni osa heidän veloistaan tuli maksetuksi maksuohjelmassa. Hieman yli puolet (57 %) velallisista oli maksanut suorituksia velkojille maksuohjelman aikana. Loppuosalle oli vahvistettu nollaohjelma. Merkille pantavaa on, että tutkimuksen mukaan lähes viidesosalla (18 %) velallisista velkajärjestelyn ulkopuolelle oli jäänyt velkoja, jotka olisivat kuuluneet velkajärjestelyn piiriin. Nämä velalliset kokivat runsaasti toimeentulovaikeuksia maksuohjelman aikana. Lisäsuorituksia maksamaan joutuneet velalliset kokivat suhteessa vähiten toimeentulovaikeuksia velkajärjestelyn aikana, mikä kertoo työnteon lisäämisen positiivisista vaikutuksista. Joka viides velallinen oli maksanut velkojille maksuohjelman aikana lisää suorituksia kasvaneiden tulojen takia.

Heikkoa toimeentuloa maksuohjelman aikana selittää osaltaan velallisten vähäinen osallistuminen palkkatyöhön. Kaikista velallisista vain 43 % oli käynyt palkkatyössä ohjelman aikana ja muutama prosentti oli toiminut yrittäjänä.

Maksuohjelman jälkeen valtaosalla velallisista toimeentulo oli parantunut huomattavasti velkajärjestelyn päättymisen jälkeen. Velallisista 57 % kuvaili toimeentuloaan noin vuosi velkajärjestelyn päättymisen jälkeen hyväksi tai kohtuulliseksi, mutta yli 40 % heikoksi tai erittäin heikoksi. Toimeentulovaikeuksia kokivat eniten ne velalliset, joille oli jäänyt maksuohjelmaan liittyviä lisäsuorituksia maksettavaksi.

Kaikista velkajärjestelyn läpikäyneistä velallisista 29 % oli maksanut vielä maksuohjelman päättymisen jälkeen lisäsuorituksia velkojille. Velkojille tilitettävät summat vaihtelivat 150 – 15 000 euroon keskimääräisen summan ollessa 2 000 euroa. Enemmistö velallisista oli sopinut velkojien kanssa 1-2 vuoden maksuaikataulusta ja osa velallisista oli kuitannut lisäsuoritukset kerralla pankkilainalla. Tilanne oli synkin velallisilla, joilla ei ollut maksukykyä lisäsuoritusten maksamiseen. Osalla velallisista maksamattomat lisäsuoritukset olivat edenneet ulosottoon ja osalla tilanne oli edelleen avoin. Maksuohjelman mukaisia maksueriä taas oli jäänyt suorittamatta 15 %:lla velallisista.

Velaton uusi alku ei toteudu suurella osalla velallisista ainakaan heti maksuohjelman päättymisen jälkeen. Tutkimusaineiston velallisista 37 %:lla oli velkaa noin vuosi maksuohjelman päättymisen jälkeen. Kaikista velkajärjestelyn läpikäyneistä velallisista neljäsosa oli ottanut uutta velkaa maksuohjelman päättymisen jälkeen. Heistä puolella velat koostuivat kulutusluotoista ja loppuosassa tapauksia velkaa oli otettu asunnon tai auton ostoon.

Tutkimuksen valossa velkajärjestely oli vaikuttanut myönteisesti velallisten elämään. Velallisista 78 % arvioi, että velkajärjestelystä oli ollut apua heidän talous- ja velkatilanteensa korjaamisessa. Huolimatta velkajärjestelyn voittopuolisesti myönteisistä kokemuksista, osa velallisista oli tyytymättömiä järjestelyyn. Nämä velalliset arvostelivat järjestelmän byrokraattisuutta, joustamattomuutta muuttuvissa elämäntilanteissa ja lisäsuoritusvelvollisuutta. Suuri osa velallisista arvioi, että heidän maksuvaransa oli mitoitettu liian tiukaksi ja elämiseen jäi todellisuudessa vähemmän rahaa kuin laskelmien mukaan olisi pitänyt. Luottotietorekisteriin tehty merkintä oli vaikeuttanut arkielämästä selviytymistä muun muassa kaventamalla kulutusmahdollisuuksia ja vaikeuttamalla asunnon vuokrausta. Tiukimmin velkajärjestelyä arvostelivat entiset yrittäjät. Keskeisenä ongelmana tuotiin esiin avustavien vaihteleva ammattitaito ja koneiston raskaus. Monet olivat katkeria siitä, etteivät voineet jatkaa yritystoimintaa.

Kahden vuoden kuluessa maksuohjelman päättymisen jälkeen uuden maksuhäiriömerkinnän oli saanut 15 % velallisista. Velkajärjestelyn läpikäyneiden osalta maksuhäiriölisten osuus on kaksinkertainen verrattuna vastaavaan osuuteen kaikilla täysi-ikäisillä.

2.1.4 Pikaluottoihin liittyviä tilastotietoja

Niin sanottuja pikaluottoja eli summaltaan pieniä, lyhytaikaisia, internetissä tai tekstiviestillä tehtävän lainahakemuksen perusteella myönnettäviä vakuudettomia kulutusluottoja on ollut markkinoilla tiittävästi vuodesta 2005 lukien. Pikaluottomarkkinat ovat tänä aikana kasvaneet voimakkaasti, ja vuonna 2011 pikaluottoja myönnettiin jo 1,4 miljoonaa kappaletta.

Suomen Asiakastieto Oy:n (jäljempänä *Asiakastieto*) luottotietorekisterin tietojen mukaan yksityishenkilöihin kohdistuneet tili- ja kertaluottojen sekä rahoitusyhtiösaatavien ryhmän velkomustuomiot ovat lisääntyneet viime vuosina siten, että kun vuonna 2005 kyseisen ryhmän tuomioita annettiin runsaat 20 000 kappaletta ja vuonna 2008 vajaat 80 000 kappaletta, vuonna 2011 vastaava luku oli jo lähes 180 000. Kaikkiaan yksityishenkilöihin kohdistuneita velkomustuomioita annettiin Asiakastiedon tilastojen mukaan vuonna 2011 yli 280 000, kun vuonna 2005 tuomioiden kokonaismäärä oli alle 110 000 ja vuonna 2008 alle 170 000.

Vuonna 2008 yksityishenkilöihin kohdistuneista tili- ja kertaluottojen sekä rahoitusyhtiösaatavien ryhmän vajaasta 80 000 velkomustuomiosta noin 52 000 eli noin 65 prosenttia koski alle 1 000 euron saatavia. Vuonna 2011 tällaisten tuomioiden määrä kaikkiaan 180 000 tuomiosta oli 130 000 eli yli 70 prosenttia. Näistä tuomioista noin 45 prosenttia kohdistui alle 30-vuotiaisiin.

Vuonna 2005 yksityishenkilöihin kohdistuneista tili- ja kertaluottojen sekä rahoitusyhtiösaatavien ryhmän velkomustuomioista alle 3 000 kappaletta koski alle 300 euron saatavia. Vuonna 2010 tällaisia pieniä saatavia koskevia velkomustuomioita annettiin 50 000, ja tuomiot kohdistuivat noin 22 000 henkilöön. Vuonna 2011 näitä tuomioita annettiin jo lähes 82 000, ja ne kohdistuivat yli 34 000 henkilöön. Asiakastiedon arvion mukaan tällaiset alle 300 euron saatavia koskevat tuomiot johtuvat pääasiassa maksamattomista pikaluotoista.

Vuonna 2005 näistä alle 300 euron saatavia koskevista tuomioista 1 200 eli noin 40 prosenttia kohdistui alle 30-vuotiaisiin. Vuonna 2011 tuomioista yli 41 000 eli noin puolet kohdistui alle 30-vuotiaisiin siten, että alle 25-vuotiaisiin kohdistuneiden tuomioiden osuus näistä oli noin 70 prosenttia.

Tarkemmin pikaluottoihin liittyvät tilastotiedot ilmenevät pikaluotto 2011 -työryhmän mietinnöstä (Pikaluottolainsäädännön muuttaminen. Mietintöjä ja lausuntoja 17/2012) sekä hallituksen esityksestä muun muassa kuluttajansuojalain 7 luvun muuttamiseksi (HE 78/2012 vp).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen ”Vippikierteen muotokuva” (OPTL:n verkkokatsauksia 24/2012, Kati Rantala) mukaan vippikierteeseen joutuneissa erottuu kaksi ryhmää: nuoret aikuiset, joille vipit ovat pääasiallinen velkamuoto ja ne, jotka ottavat pikavippejä muiden lainojen lisäksi.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Ruotsi

Ruotsissa velkajärjestely uudistettiin vuonna 2007 voimaan tulleella velkajärjestelylailla (2006:548, *skuldsaneringslagen*), joka korvasi vuoden 1994 velkajärjestelylain. Edellytyksenä velkajärjestelyn myöntämiselle on, että velallinen on maksukyvytön ja niin velkaantunut, että hänen ei voida olettaa pystyvän näköpiirissä olevana aikana maksamaan velkojaan ja velkajärjestelyn myöntäminen on kohtuullista ottaen huomioon velallisen henkilökohtaiset ja taloudelliset olosuhteet.

Koska velkajärjestelyvelallisella ei tavallisesti ole juurikaan realisoitavaa varallisuutta, maksukyvyttömyysarvioinnissa on yleensä ratkaisevaa velallisen kokonaisvelkataakan määrä suhteessa hänen nykyisiin ja tuleviin tuloihinsa. Kohtuullisuusarvioinnissa on erityisesti otettava huomioon velkojen syntyolosuhteet, velallisen ponnistelut velkojensa maksamiseksi sekä velallisen myötävaikutus velkajärjestelyasian käsittelyn aikana. Velkojen ikä erityisenä arviointiperusteena on poistettu 1 päivänä heinäkuuta 2011 voimaan tulleella lailla (L 2011:472). Velkajärjestely haluttiin mahdollistaa myös

silloin, kun velat ovat suhteellisen tuoreita. Muutoksella haluttiin parantaa erityisesti elinkeinonharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn, koska heidän velkansa ovat usein melko tuoreita.

Oikeuskäytännössä edellytetään, ettei velkojen maksamisen katsota olevan mahdollista seuraavan viidentoista vuoden aikana. Maksukyvyttömyysvaatimuksen tiukkuutta on käytännössä pidetty ongelmallisena ja oikeusministeriö onkin asettanut komitean (*Skuldsanering för evighetsgäldenärer* Dir. 2012:30), jonka tehtävänä on muun muassa ehdottaa maksukyvyttömyysvaatimuksen lieventämistä sekä parantaa velkajärjestelyyn oikeutettujen ohjautumista järjestelmän piiriin. Komitea luovutti mietintönsä ”Ut ur skuldfäl-lan” (SOU 2013:72) lokakuussa 2013.

Velkajärjestelyn esteperusteet ovat Ruotsissa huomattavasti suppeammat kuin Suomessa. Esteen muodostaa ainoastaan se, että velallinen on liiketoimintakiellossa. Velalliselle, jolle on aikaisemmin myönnetty velkajärjestely, voidaan vain poikkeuksellisesti myöntää se uudelleen.

Velkajärjestely kattaa lähtökohtaisesti kaikki velallisen velat, jotka ovat syntyneet ennen päätöstä velkajärjestelyn aloittamisesta. Velkajärjestely ei kuitenkaan kata seuraavia saatavia: 1) elatusapusaatava, 2) panttisaatava vakuuden määrään saakka, 3) saatava, johon velkoja on ennen velkajärjestelyn aloittamispäätöstä saanut etuoikeuden ulosmittauksen perusteella, 4) erääntymätön saatava, joka on velkojan vastasuorituksesta riippuvainen ja 5) riitainen saatava. Lisäksi laissa on erityissäännöksiä ehdollisista saatavista, jotka voidaan velkajärjestelypäätöksessä jättää velkajärjestelyn ulkopuolelle. Lähtökohtana on, että kaikilla velkajärjestelyveloilla on yhtäläinen oikeus maksunsaantiin.

Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa, velkajärjestely voidaan myöntää, jos elinkeinotoiminnan taloudellinen tila on yksinkertaista selvittää. Edellä mainitulla lailla 2011:472 poistettiin edellytys siitä, että velkajärjestely voitaisiin myöntää elinkeinonharjoittajalle vain erityisestä syystä, jos elinkeinotoiminta on laajuudeltaan ja laadultaan pienimuostoista. Tätä edellytystä tulkittiin siten, että velkajärjestelyn myöntäminen oli mahdollista lähinnä vain tilanteissa, joissa elinkeinotoiminta ei ollut velallisen pääasiallinen tulonlähde. Muutoksella haluttiin parantaa elinkeinonharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn sekä mahdollistaa elinkeinotoiminnan harjoittamisen jatkaminen ja sen aloittaminen uudelleen velkajärjestelyn aikana. Velkajärjestely kattaa velallisen yksityistalouden velkojen lisäksi myös elinkeinotoiminnan harjoittamisesta johtuvat velat.

Lainmuutoksen vaikutuksista ei vielä ole tarkkaa tietoa saatavilla, mutta elinkeinonharjoittajien tekemien velkajärjestelyhakemusten määrä näyttää kuitenkin jäävän oletettua alhaisemmaksi. Ensimmäisen puolen vuoden aikana vain 67 elinkeinonharjoittajaa haki velkajärjestelyä. Vuonna 2012 hakemuksia jätettiin 112, joista osa on lokakuussa 2013 vielä ratkaisematta, mutta hyväksytyjen hakemusten määrä tulee olemaan korkeintaan 51. Ruotsissa on jo ryhdytty uusiin toimenpiteisiin elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn parantamiseksi. Oikeusministeriö on asettanut selvitysmiehen (*Skuldsanering för företagare*, Dir. 2013:57) tekemään selvitystä siitä, missä määrin yritystoiminnassa epäonnistuneiden henkilökohtaisesti velkavastuuseen joutuneiden yrittäjien mahdollisuuksia päästä velkajärjestelyyn voitaisiin parantaa. Selvitysmiehen on tehtävä ehdotus siitä, millä edellytyksillä velkajärjestely voidaan myöntää sekä minkälaisessa

menettelyssä tämän tulisi tapahtua. Tavoitteena on antaa yritystoiminnassa epäonnistuneille rehellisesti toimineille yrittäjille mahdollisuus uuteen alkuun.

Velallisen omistusasunto ei velkajärjestelyssä nauti erityistä suojaa. Jos asunnossa on vakuudetonta arvoa, se käytetään velkojen suorittamiseksi.

Velkajärjestelyssä päätetään velallisen maksettava kokonaismäärä, joka tulee jaettavaksi velkojen kesken (betalningsbeloppet) sekä laaditaan maksuohjelma, josta ilmenee, milloin ja miten velallisen tulee kunkin velkojan jäljellä oleva saatava maksaa. Velallisen maksuvara (betalningsutrymmet) määritetään ottamalla huomioon velallisen varat ja tulot, joista vähennetään velallisen ja hänen perheensä elatukseen tarvittava määrä. Velallisen käyttöön jäävän summan määrittelyssä lähtökohtana käytetään velalliselle palkan ulosmittauksessa ulosottokaaren säännösten mukaan jäävää määrää. Maksuvarasta voidaan varata myös osuus velkajärjestelyn ulkopuolelle jäävien saatavien maksamiseen. Velkajärjestelyssä määrätään, kuinka suuri prosentuaalinen osuus velallisen tulee veloistaan maksaa. Velallinen voidaan maksuohjelmassa myös vapauttaa kokonaan maksuvelvollisuudesta. Noin kolmanneksessa velkajärjestelyistä velalliselle ei määrätä maksuvelvollisuutta.

Maksuohjelman vahvistamista edeltää kuulutusmenettely, jossa velkojia kehoitetaan ilmoittamaan saatavansa. Velkajärjestelyn päätyttyä velallinen vapautuu myös sellaisista veloista, jotka kuuluisivat velkajärjestelyn piiriin, mutta joita ei ole maksuohjelmassa mainittu.

Maksuohjelman kesto on yleensä viisi vuotta. Erityisestä syystä, kuten vakavan sairauden tai korkean iän vuoksi, maksuohjelma voidaan määrätä tätä lyhyemmäksi ajaksi. Edellä mainitun komitean tehtävänä on myös selvittää maksuohjelman keston lyhentämistä.

Velkajärjestelyä haetaan ulosottoviranomaiselta (Kronofogdemyndigheten), joka alustavasti selvittää hakijan taloudelliset ja henkilökohtaiset olosuhteet. Jos alustavan selvityksen perusteella velkajärjestelyn edellytykset ovat olemassa, ulosottoviranomainen tekee päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta.

Ulosottoviranomainen tekee yhdessä velallisen kanssa velkajärjestelyehdotuksen, joka lähetetään kaikille tunnetuille velkojille ja annetaan heille mahdollisuus antaa lausuntonsa ehdotuksesta. Tämän jälkeen ulosottoviranomainen päättää, myönnetäänkö velalliselle velkajärjestely. Ulosottoviranomaisen päätöksestä voi valittaa tuomioistuimeen. Velallisen tehtävänä on suorittaa maksuohjelman mukaiset erät velkojille, eikä ulosottoviranomainen siis pääsääntöisesti vastaa maksuohjelmien seurannasta.

Velkajärjestelyn kumoamista tai muuttamista haetaan ulosottoviranomaiselta, jonka päätöksestä voidaan valittaa tuomioistuimeen. Velkojan hakemuksesta ulosottoviranomainen voi kumota velkajärjestelyn, jos velallinen on menetellyt vilpillisesti velkojia kohtaan, tahallisesti vaikeuttanut konkurssi- tai ulosottoimitusta tai suosinut jotakin velkojaa. Velkajärjestely voidaan kumota myös, jos velallinen on tietoisesti antanut vääriä tietoja velkajärjestelyhakemuksessa, velkajärjestelyasian käsittelyn aikana tai velkajärjestelyn piiriin kuuluvan veron tai maksun määräämisen yhteydessä. Velkajärjestely

voidaan joko kumota tai maksuohjelmaa voidaan muuttaa, jos velallinen on laiminlyönyt maksuohjelman noudattamisen eikä tämä laiminlyönti ole vähäinen tai, jos velallisen taloudelliset olosuhteet ovat ennalta arvaamattoman olosuhteiden muutoksen vuoksi olennaisesti parantuneet. Jos velkoja hakee velkajärjestelyn muuttamista tai kumoamista velallisen parantuneiden olosuhteiden perusteella, hakemus on tehtävä viiden vuoden kuluessa velkajärjestelypäätöksestä.

Maksuohjelman muuttaminen velallisen parantuneiden olosuhteiden perusteella tarkoittaa, että velallisen kullekin velkojalle maksettavaa määrää korotetaan. Koska maksuohjelman muuttaminen tapahtuu usein suhteellisen pitkän ajan kuluttua velallisen taloudellisten olosuhteiden parantumisesta, velallisella on harvoin mahdollisuutta maksaa tätä korotusta velkojille takautuvasti. Tämän vuoksi käytännössä näissä tilanteissa usein sekä korotetaan velallisen velkojilleen kuukausittain maksettavia määriä että pidennetään maksuohjelman kestoa. Maksuohjelmaa muutettaessa maksuohjelman kestoa voidaan pidentää enintään seitsemään vuoteen.

Käytännössä kynnys maksuohjelman muuttamiselle parantuneiden olosuhteiden perusteella on melko korkea, sillä oikeuskäytännössä vakiintuneen linjan mukaisesti velallisen nettotulojen on tullut nousta noin 4000–5000 kr eli noin 460–580 € kuukaudessa ennen kuin maksuohjelmaa muutetaan. Jos tämä summa ylittyy, menevät kasvaneet tulot kokonaan velkojien hyväksi. Lakiin ei sisälly lisäsuoritusvelvollisuutta koskevia säännöksiä. Velkojan on aina haettava maksuohjelman muuttamista viiden vuoden kuluessa velkajärjestelypäätöksestä. Maksuohjelman päättymisen jälkeen tehdyt velallisen tulojen nousuun perustuvat hakemukset eivät ole mahdollisia.

Velallisen hakemuksesta ulosottoviranomainen voi muuttaa maksuohjelmaa, jos velallisen taloudelliset olosuhteet ovat ennalta arvaamattoman olosuhteiden muutoksen vuoksi olennaisesti muuttuneet tai jos muuttamiseen on erityinen syy.

Vuonna 2012 Ruotsissa tehtiin 9062 velkajärjestelyhakemusta, joista vain 4637 hyväksyttiin (51 %). Vuonna 2011 vastaavat luvut olivat 8452 hakemusta ja 5327 myönnettyä velkajärjestelyä (63 %). Vuonna 2009 velkajärjestelyhakemusten määrä oli 6589, joten myös Ruotsissa hakemusten määrä on kasvanut merkittävästi (kolmessa vuodessa 38 %).

2.2.2 Norja

Norjassa on voimassa vuonna 1992 säädetty velkajärjestelylaki (*lov om frivillig og tvungen gjedsordning for privatpersoner*), jota uudistettiin vuonna 2003. Lain tarkoituksena on antaa ylivelkaantuneille henkilöille mahdollisuus saada taloutensa hallintaan joko vapaaehtoisella (frivillig) tai pakottavalla (tvungen) velkajärjestelyllä.

Velkajärjestely voidaan myöntää luonnolliselle henkilölle. Lakia ei sovelleta henkilöihin, joiden velat ovat peräisin elinkeinotoiminnasta paitsi, jos elinkeinotoiminta on päätynyt eikä ole elinkeinotoimintaan liittyviä selvittämättömiä kysymyksiä, jotka olennaisesti vaikeuttaisivat velkajärjestelymenettelyä, tai elinkeinotoimintaan liittyvä velka

muodostaa suhteellisen vähäisen osan velallisen kokonaisvelkataakasta. Velalliselle, jolle on aiemmin myönnetty velkajärjestely, ei voida myöntää velkajärjestelyä uudelleen, ellei siihen ole erityisiä syitä.

Edellytyksenä velkajärjestelyn myöntämiselle on, että velallinen on pysyvästi maksukyvytön. Velallista pidetään pysyvästi maksukyvyttömänä, jos hänen ei voida olettaa kykenevän suorittamaan velkojaan kohtuullisessa ajassa ottaen huomioon velkojen laatu ja olosuhteet muutoinkin, tai ilman kohtuuttomia uhrauksia. Velkajärjestelyä ei voida myöntää, ellei velallinen ole pyrkinyt sopimaan velkojensa kanssa. Virheellisten tietojen antaminen ulosottoviranomaiselle tai taloudelliset epäselvyydet, jotka olennaisesti vaikeuttaisivat velkajärjestelymenettelyä, voivat muodostaa esteen velkajärjestelylle.

Velkajärjestelylle on este myös, jos velkajärjestelyn myöntämistä ei voida pitää hyväksyttävänä muiden velallisten tai yhteiskunnan kannalta. Tässä arvioinnissa otetaan erityisesti huomioon esimerkiksi se, että vähäistä suurempi osa veloista on rikosperusteisia tai että velallinen on velkajärjestelyn hakemista edeltäneenä aikana selvästi moitittavalla tavalla vältellyt velkojensa maksamista.

Velkajärjestelyhakemus tehdään velallisen asuinpaikan ulosottomiehelle. Ulosottomiehen tehtävänä on neuvoa velallista velkajärjestelymenettelyssä, velkajärjestelyehdotuksen laatimisessa ja tarvittaessa pakottavan velkajärjestelyn hakemisessa. Ulosottomiehen tulee huolehtia siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi. Ulosottomies voi määrätä selvittäjän avustamaan sovintoneuvotteluissa ja maksuohjelmaehdotuksen laadinnassa. Jos ulosottomies pitää ilmeisenä, että velallisen asunto tai muu omaisuus joudutaan lain mukaan myymään, ulosottomiehen tulee huolehtia myynnistä. Ulosottomiehen tulee arvioida omaisuus tarvittaessa.

Velallinen on velvollinen myymään asuntonsa, jos myynti antaa velkojille parhaan keretymän ja asunto ylittää kohtuullisen asumistarpeen. Arviointi tehdään asunnon arvon ja velalliselle muusta asumisesta aiheutuvien kustannusten pohjalta.

Kun asia on riittävästi selvitetty, ulosottomies voi päättää velkajärjestelyn aloittamisesta tai siirtää asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Ulosottomiehellä on toimivalta hylätä velkajärjestelyhakemus, jos velkajärjestelyn edellytykset eivät selvästi täyty, velallinen ei myötävaikuta asian selvittämiseen tai velallinen laiminlyö sellaisen omaisuuden myymisen, jonka ulosottomies on määrännyt myytäväksi. Velkajärjestelymenettelyn aloittamisesta julkaistaan kuulutus, jossa velkojia kehoitetaan määräajassa ilmoittamaan saatavansa. Ulosottomies ilmoittaa menettelyn aloittamisesta tunnetuille velkojille. Määräajan päättymisen jälkeen velallisen tulee laatia ehdotus vapaaehtoiseksi velkajärjestelyksi.

Ulosottomies toimittaa ehdotuksen velkojille. Vapaaehtoisen velkajärjestelyn hyväksyminen edellyttää kaikkien velkojen suostumusta. Jos velkoja ei ole vastustanut ehdotusta määräajassa, hänen katsotaan suostuneen siihen. Jos velallinen ja velkojat eivät saa aikaan vapaaehtoista velkajärjestelyä, velallinen voi hakea pakottavaa velkajärjestelyä. Pakottavaa velkajärjestelyä on haettava määräajassa ulosottomieheltä, joka toimittaa hakemuksen käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Maksuohjelman pituus on yleensä viisi vuotta, mutta maksuohjelma voi olla lyhyempi tai pidempi kunkin tapauksen olosuhteista riippuen. Velallinen saa pitää tuloistaan sen osan, joka on tarpeen perheen elinkustannuksiin. Maksuohjelmassa vahvistetaan määrätty kiinteä summa, joka velallisen on maksettava. Tästä voidaan poiketa, jos on oletettavaa, että velallisen maksukyky tulee maksuohjelman aikana muuttumaan tavanomaista enemmän tai, jos se muutoin on tarkoituksenmukaista. Maksuohjelma tulee laatia niin, että velkojat koko ajan pystyvät kontrolloimaan ohjelman toteutumista.

Maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos velallinen on menetellyt vilpillisesti tai olennaisesti laiminlyönyt ohjelman noudattamisen. Tuomioistuin voi velallisen hakemuksesta muuttaa maksuohjelmaa, jos ohjelman aikana tapahtuu ennalta arvaamattomia tai muita erityisiä muutoksia, jotka heikentävät velallisen kykyä noudattaa ohjelmaa. Tuomioistuin voi muuttaa maksuohjelmaa velkojan maksuohjelman keston aikana tekemästä hakemuksesta, jos velallisen taloudellinen asema on olennaisesti parantunut. Velallisen kahden vuoden aikana maksuohjelman päättymisen jälkeen saama perintö tai muu huomattava varallisuudenlisäys voidaan ottaa velkojan hakemuksesta jälkikäteen huomioon. Lakiin ei sisälly säännöksiä tulojen kasvuun perustuvasta lisäsuoritusvelvollisuudesta.

Norjassa velkajärjestelyhakemusten määrä on viime vuosina ollut kasvussa. Kun vuonna 2007 ulosottoviranomaiselle tehtiin 2087 hakemusta, oli määrä vuonna 2011 jo 3403. Vapaaehtoisten velkajärjestelyjen osuus on myös kasvanut. Vuonna 1996 ratkaistiin 40 prosenttia velkajärjestelyistä vapaaehtoisen sopimuksen avulla, mutta nykyisin jo 84 prosentissa velkajärjestelyistä päästään sopimukseen.

2.2.3 Tanska

Tanskassa säännökset velkajärjestelystä lisättiin vuonna 1984 konkurssilakiin (*konkurslov*). Tuomioistuin voi myöntää velkajärjestelyn hakemuksesta luonnolliselle henkilölle, jos hän on hakemuksen tekohetkellä sekä lähivuosina kykenemätön maksamaan velkojaan ja jos voidaan olettaa, että hänen taloudellinen tilanteensa voidaan velkajärjestelyn avulla korjata. Velkajärjestelyä ei voida myöntää muun muassa silloin, jos velallisen taloudellinen tilanne on selvittämättä, velanottoa voidaan pitää moitittavana, merkittävä velka on seurausta rikollisesta menettelystä, velallinen ei ole hoitanut maksuvelvoitteitaan, vaikka olisi voinut niin tehdä tai on velkaantunut lisää velkajärjestelyn alkamisen jälkeen. Velkajärjestelyn myöntäminen perustuu kokonaisarviointiin, jossa huomioidaan myös velallisen olosuhteet.

Maksuohjelman kesto on yleensä viisi vuotta, mutta sitä voidaan erityisistä syistä lyhentää tai pidentää. Vuonna 2005 voimaan tulleella lainmuutoksella muutettiin velkajärjestelyä koskevia säännöksiä yrittäjien osalta. Kun velat ovat pääosin peräisin konkurssiin menneestä elinkeinotoiminnasta, maksuohjelman kesto on yleensä kolme vuotta.

Tuomioistuin päättää ensin velkajärjestelyn aloittamisesta ja sen jälkeen maksuohjelman vahvistamisesta. Velkajärjestely voidaan evätä aloituspäätöksen jälkeen muun muassa silloin, kun velkajärjestelyn myöntäminen ei olisi kohtuullista asian käsittelyssä

ilmi tulleeseen selvitykseen nähden taikka jos velallinen ei ole myötävaikuttanut asian käsittelyyn. Tuomioistuin voi määrätä selvittäjän, joka toimii tuomioistuimen valvonnassa. Selvittäjän käytöstä aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista.

Velkajärjestelyn aloittamispäätöksen jälkeen julkaistaan kuulutus velkojen kehottamiseksi ilmoittamaan velkansa, ja velkajärjestely kattaa kaikki ennen menettelyn alkamista syntyneet velat. Vakuusvelkoja ei velkajärjestelyssä järjestellä.

Lähtökohtana on, että velallisen kaikki omaisuus myydään velkojen kattamiseksi. Tietäen edellytyksin velallinen voi velkajärjestelyssä säilyttää perheensä kohtuullisen asunstarpeensa mukaisen asuntonsa, muttei kuitenkaan kiinteistöä. Lakiin sisältyy myös poikkeus asunnon säilyttämismahdollisuudesta tilanteessa, jossa se on velkojen kannalta edullisempi vaihtoehto kuin asunnon myyminen. Asuntoon mahdollisesti sisältyvä vapaa arvo kuuluu velkojille.

Maksuohjelman maksuaikataulua ja maksuehtoja koskevia määräyksiä voidaan myöhemmin muuttaa, jos siihen on erityisiä syitä. Maksuvelvollisuuden määrää ei sen sijaan voida maksuohjelman vahvistamisen jälkeen tapahtuneiden muutosten johdosta lisätä, mutta sitä voidaan alentaa tai se voidaan poistaa, jos maksuohjelman pidentäminen ei ole riittävä toimenpide. Maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos velallinen on hakemuksen käsittelyssä menetellyt vilpillisesti tai törkeästi laiminlyönyt velkajärjestelypäätöksessä annettuja määräyksiä.

Velkajärjestelyhakemusten määrä on Tanskassa ollut lievässä kasvussa viime vuosina. Vuonna 2012 Tanskassa tehtiin 5568 velkajärjestelyhakemusta, kun vuonna 2011 hakemusten määrä oli 5253 ja vuonna 2010 yhteensä 5116. Hakemuksista huomattava määrä hylätään. Velkajärjestely myönnettiin vuonna 2012 yhteensä 2514 velalliselle eli hakemuksista vain 45 hyväksyttiin. Vuonna 2011 velkajärjestelyjä myönnettiin 2337 (44 % hakemuksista) ja vuonna 2010 lukumäärä oli 2046 (40 % hakemuksista). Maksuohjelman muutoshakemuksia tehtiin vuonna 2012 yhteensä 1669, kun vuosina 2011 ja 2010 hakemusten määrät olivat 1514 ja 1320 hakemusta.

2.2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö

Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 8 päivänä marraskuuta 2012 ennakkoratkaisupyyntöön antamassaan tuomiossa (asia C-461/11, Ulf Kazimierz Radziejewski v. Kronofogdemyndigheten i Stockholm), että Ruotsin velkajärjestelylain säännös velkajärjestelyyn pääsyn rajoittamisesta niihin henkilöihin, joilla on kotipaikka Ruotsissa, on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 45 artiklan vastainen. Tuomion mukaan SEUT 45 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää asuinpaikan olevan kyseisessä jäsenvaltiossa.

Velkajärjestelylain 2 §:n 1 momentin mukaan velkajärjestely sekä takaus- ja vakuusvas-
tuun järjestely voidaan myöntää henkilölle, jolla on kotipaikka Suomessa. Säännös on
siten tältä osin vastaava kuin Ruotsin lain säännös ja sitä olisi edellä selostetun tuomion
valossa muutettava.

Neuvoston asetuksessa maksukyvyttömyysmenettelyistä (EY) N:o 1346/2000 säädetään
tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytän-
töönpanosta sekä menettelyjen koordinoinnista. Suomen maksukyvyttömyysmenette-
lyistä konkurssi ja yrityssaneeraus kuuluvat asetuksen soveltamisalaan, mutta velkajär-
jestely jää soveltamisalan ulkopuolelle.

Euroopan komissio on 12 päivänä joulukuuta 2012 tehnyt Euroopan parlamentille ja
neuvostolle ehdotuksen asetuksen muuttamisesta (KOM(2012) 744 lopullinen). Asetuk-
sen soveltamisalan laajentaminen on ehdotuksen tärkeimpiä tavoitteita. Komissio pyrkii
siihen, että erityisesti kansalliset maksukyvyttömyyttä edeltävässä vaiheessa olevan yri-
tyksen saneerausta koskevat menettelyt ja yhtiön toimivaa johtoa hyödyntävät menette-
lyt samoin kuin yksityishenkilöiden taloudellisen tilanteen korjaamiseen tähtäävät me-
nettelyt tulisivat asetuksen soveltamisalaan. Ehdotus tarkoittaisi sitä, että asetusta voi-
taisiin soveltaa myös velkajärjestelyyn. Tämä olisi velkajärjestelyvelallisten edun mu-
kaista, sillä se tarkoittaisi Suomessa tehtyjen velkajärjestelypäätösten tunnustamista
muissa jäsenvaltioissa.

Komissio ehdottaa eräitä muutoksia toimivaltasääntelyyn. Toimivalta menettelyn aloit-
tamiseen säilyisi sen jäsenvaltion tuomioistuimella, jossa velallisen pääintressien keskus
sijaitsee. Pääintressien keskuksen määrittelyä täsmennettäisiin unionin tuomioistuimen
oikeuskäytännön pohjalta ja artiklaan lisättäisiin säännös pääintressien keskuksen mää-
rittelystä silloin, kun velallinen on luonnollinen henkilö.

Koska neuvottelut asetuksen muuttamishdotuksesta ovat vielä kesken, velkajärjestely-
lain 2 §:n 1 momentin muuttaminen on toteutettava vasta sitten, kun tiedetään, tullaanko
asetusta soveltamaan velkajärjestelyyn ja minkälaiseksi toimivaltasääntö muodostuu.

Komissio antoi samanaikaisesti asetusehdotuksen kanssa tiedonannon uudesta euroop-
palaisesta lähestymistavasta yritystoiminnan epäonnistumiseen ja maksukyvyttömyy-
teen (KOM(2012) 742 lopullinen). Tiedonannossa pidetään tärkeänä antaa rehellisesti
toimineille yrittäjille uusi mahdollisuus ja korostetaan kansallisen maksukyvyttömyys-
lainsäädännön merkitystä yritysten selviytymismahdollisuuksille.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Yleistä

Velkajärjestelylaki tuli voimaan vuonna 1993. Tarpeen lain säätämiseen aiheutti 1990-luvun alun talouslama ja sitä seurannut massatyöttömyys, joka johti laajamittaisiin kansalaisten ja yritysten talousvaikeuksiin Suomessa. Lain alkuperäisenä tavoitteena oli auttaa lama-ajan velallisia selviytymään ylivoimaisesta velkataakastaan. Sittemmin siitä on tullut pysyvä ja välttämätön keino ylivelkaantuneiden ihmisten taloudellisen tilanteen korjaamisessa. Lain voimaantulon jälkeen syyskuun loppuun 2013 mennessä velkajärjestelyhakemuksia on jätetty käräjäoikeuksiin yli 111 000 kappaletta.

Velkajärjestelyn voidaan sanoa olevan hyvin toimiva instituutio, joka mahdollistaa ylivelkaantuneen henkilön taloudellisen tilanteen korjaamisen tavalla, joka takaa velkojille oikeudenmukaisen osuuden velallisen nykyisistä ja tulevista tuloista sekä pyrkii minimoimaan yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Tältä osin laki on täyttänyt sille asetetut tavoitteet. Vaikka lakia on sen säätämisen jälkeen muutettu useaan kertaan ongelmien korjaamiseksi sekä säännösten ajantasaistamiseksi, muodostaa se edelleen johdonmukaisen kokonaisuuden. Lain soveltamiskäytäntö on melko vakiintunut. Lain kokonaisuudistukseen ei sen vuoksi ole välitöntä tarvetta, vaan uudistustarpeet voidaan toteuttaa nykyistä lakia muuttamalla.

2.3.2 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet

VELKAJÄRJESTELYN EDELLYTYKSET

Päästäkseen velkajärjestelyyn velallisen on oltava muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Maksukyvyttömyyden tulee johtua pääasiassa olosuhteiden muuttumisesta velallisesta riippumattomasta syystä, kuten sairauden, työkyvyttömyyden tai työttömyyden vuoksi (sosiaalinen suorituseste). Velkajärjestely voidaan myöntää vaihtoehtoisesti sillä perusteella, että siihen on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn.

Velkajärjestelyä ei voida myöntää silloin, jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa lainkaan tai hän ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Säännöksen tarkoituksena on estää velkajärjestelyn ajoittuminen ajankohtaan, jolloin velallisen maksukyky on poikkeuksellisen heikko.

Lisäksi velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää, ettei sille ole yleistä esteitä. Tietyissä tilanteissa velkajärjestely voidaan painavien syiden nojalla myöntää yleisestä esteestä huolimatta. Velkajärjestelyn yleisiä esteitä ja velkajärjestelyn myöntämistä yleisestä esteestä huolimatta käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Maksukyvyttömyyden määrittelyä (3 §:n 1 momentin 2 kohta) ja velkajärjestelyn edellytyksiä (9 §) koskevia säännöksiä ei ole muutettu lain voimaantulon jälkeen. Ne toimivat edelleen hyvin, eikä niiden muuttamiseen ole nytkään havaittu tarvetta. On myös perusteltua säilyttää lain perusrakenne velkajärjestelyyn pääsyä koskevien säännösten osalta. Velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevaa säännöstä (9 a §), velkajärjestelyn yleisiä esteitä koskevaa säännöstä (10 §) samoin kuin säännöstä velkajärjestelyn myöntämisestä yleisestä esteestä huolimatta (10 a §) olisi eräiltä osin ajantasaisesti yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten ottamiseksi huomioon.

Nuorten harkintakyky velanotossa saattaa olla puutteellinen eivätkä he välttämättä ymmärrä velkaantumisen seurauksia tai pysty arvioimaan mahdollisuuksiaan maksaa velat takaisin. Pikaluottojen takaisinmaksuvaikeudet koskevat erityisesti nuoria ja kaikkein voimakkainta velkaantuminen on alle 25-vuotiaiden nuorten ryhmässä. Nuorten velkaantumisen voidaankin sanoa nousseen uudeksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, mutta nuorten on nykyisin hyvin vaikea päästä velkajärjestelyn piiriin. Tämä johtuu sekä velkaantumisen taustalla olevista syistä että siitä, että nuorten maksukyvyttömyys johtuu usein väliaikaisesta syystä.

Nuoruuden ymmärtämättömyydestä johtuva velkakierre saattaa johtaa ylivelkaantumisen lisäksi muihin ongelmiin ja aiheuttaa nuoren syrjäytymisen. Nuorten on usein vaikea saada velkansa järjestellyiksi vapaaehtoisten keinojen avulla. Ne edellyttävät yleensä kykyä maksaa laina takaisin, eivätkä nuorten tulot tähän useinkaan riitä.

Esimerkiksi Takuu-Säätiö myöntää takauksia pankista nostettaviin järjestelyluottoihin ihmisille, joiden velkaongelma on ratkaistavissa yhdellä uudella lainalla. Takuu-Säätiön takaama järjestelyluotto on yksi vapaaehtoisista velkojen järjestelykeinoista. Takausta myönnetään pääsääntöisesti ennalta arvaamattomasta syystä velkakriisiin joutuneille ihmisille, joiden tilanne on nyt vakiintunut, ja heillä on tästä eteenpäin mahdollisuus pitkäjänteiseen velkojen hoitamiseen. Pankki myöntää säätiön takausta vastaan järjestelyluoton velkojen yhdistämiseen, vaikka velallisella olisi maksuhäiriömerkintä. Takausta voi saada tavallisesti vain kerran. Takausta ei välttämättä myönnetä, jos velkatilanne on ratkaistavissa muilla keinoilla, kuten kunnan myöntämän sosiaalisen luoton avulla.

Takuu-Säätiön takausta on vartenotettava vaihtoehto niille velallisille, joilla on maksukykyä velkojensa maksamiseen. Jos nuorella on työpaikka ja säännölliset tulot, voi Takuu-Säätiön takausta olla ratkaisu ylivelkaantumiseen. Ylivelkaantuneiden nuorten osalta tämä on tilanne kuitenkin melko harvoin. Työttömien ja opiskelevien nuorten maksukyky on yleensä heikko, eivätkä he siksi useinkaan pysty pitkäjänteiseen velkojen hoitamiseen.

Osa nuorista voi saada helpotusta ylivelkaantumisen aiheuttamiin ongelmiin kunnan myöntämästä sosiaalisesta luototuksesta. Sosiaalisen luototuksen tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista. Sosiaalisesta luototuksesta annetun lain (1133/2002) mukaan luotto voidaan myöntää perustellusta syystä henkilölle, jolla ei ole pienituloisuutensa ja vähävaraisuutensa vuoksi muulla tavoin mahdollisuutta saada kohtuuehtoista luottoa ja jolla on kyky suoriutua luoton takaisinmaksusta.

Sosiaalinen luototus on kunnallinen sosiaalipalvelu, jonka järjestäminen on kunnille vapaaehtoista. Vuonna 2012 sosiaalinen luototus oli käytössä 28 kunnassa. Palvelu kattaa noin 42 prosenttia väestöstä ja parhaiten pääkaupunkiseudun sekä keskisuuria kaupunkeja. Suurin luotonsaajaryhmä koko maan tasolla ovat opiskelijat, jotka muodostavat yli kolmasosan luoton saajista. Luottoa myönnetään yleensä opiskelijoille, joilla ei ole luottotietomerkinneen seurauksena mahdollisuutta valtion takaamaan opintolainaan.

Työryhmä pitää sosiaalista luototusta velkajärjestelyä sopivampana vaihtoehtona opiskelijoille ja katsoo, että sosiaalista luototusta olisi kehitettävä hallitusohjelmaan sisältyvän kirjauksen mukaisesti. Velkajärjestelyn yleisen hyväksyttävyyden kannalta ei olisi perusteltua, että velkajärjestely voitaisiin ajoittaa opiskelu- tai varusmiesaikaan, jolloin velat olisi järjestelty pois ennen työelämään siirtymistä.

Etsiessään ratkaisukeinoja nuorten velkaongelmiin työryhmä on selvittänyt vaihtoehtoa, jossa velkajärjestely voitaisiin aloittaa velkajärjestelyn estävästä väliaikaisesta syystä huolimatta. Tällöin tuomioistuimien tutkisi velkajärjestelyn edellytykset ja päättäisi velkajärjestelyn aloittamisesta, kuten muissakin tilanteissa. Velkajärjestelyn aloittamispäätökseen liittyvät oikeusvaikutukset olisivat voimassa, joten velkoja ei voitaisi periä eikä ulosmitata. Velalliselle ei kuitenkaan vahvistettaisi maksuohjelmaa, vaan seuraisi esimerkiksi 1–2 vuotta kestävä odotusvaihe, joka olisi eräänlainen velalliselle asetettu ”koeaika”. Jos lisävelkaantumista ei tänä aikana tapahtuisi ja velallinen olisi esimerkiksi saanut opintonsa päätökseen ja siirtynyt työelämään, voitaisiin maksuohjelma odotusvaiheen jälkeen vahvistaa.

Järjestelmän etuna olisi, että ylivelkaantunut nuori voitaisiin pysäyttää ja motivoida hänet laittamaan elämänsä kuntoon. Toisaalta siihen liittyy väärinkäytösten riski, sillä velkajärjestelyä saatettaisiin hakea aloittamispäätökseen liittyvien oikeusvaikutusten vuoksi.

Velkajärjestelylakiin sisältyi alun perin tämänkaltainen säännös (30 §:n 2 momentti). Velalliselle vahvistettiin maksuohjelma, mutta sen alkamisajankohtaa siirrettiin, jos velalliselta ohjelmaa vahvistettaessa puuttui maksuvara. Säännös kumottiin siinä yhteydessä, kun lakiin otettiin säännös velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä (L 63/1997). Vuoden 1997 lainmuutoksen tarkoituksena oli ajoittaa velkajärjestely ajan-kohtaan, jolloin velallisen taloudellinen tilanne on vakiintunut.

Tuomioistuimille kaksivaiheinen järjestelmä aiheuttaisi lisätyötä, kun sama velkajärjestelyasia tulisi käsiteltäväksi kaksi kertaa. Tällainen menettely myös monimutkaistaisi ja hidastaisi asian käsittelyä tuomioistuimissa. Näistä syistä työryhmä ei ehdota edellä kuvattua mahdollisuuden ottamista lakiin.

Työryhmä katsoo, että velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskeva 9 a § on tärkeä säilyttää laissa, jotta velallinen ei voi tarkoituksellisesti ajoittaa velkajärjestelyä sellaiseen aikaan, jolloin hän ei maksaisi velkojaan ollenkaan tai maksaisi niitä vain vähän. Tämä on välttämätöntä velkojien aseman turvaamiseksi. Toisaalta velkajärjestelyn tulisi olla mahdollinen ylivelkaantuneille nuorille, jotka eivät ole työllistyneet ilman omaa syytään. Tältä osin väliaikaista syytä koskevaa säännöstä olisi lievennettävä ja siten parannettava nuorten mahdollisuuksia päästä velkajärjestelyyn. Lisäksi velallisen nuori ikä tulisi ottaa huomioon myös arvioitaessa velkajärjestelyn esteitä ja erityisesti sitä, onko velkaantuminen ollut moitittavaa.

Säännöstä velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä on arvosteltu myös siitä syystä, että sen on katsottu johtavan velallisen passivoitumiseen. Erityisenä epäkohtana on pidetty sitä, että työttömäksi joutuneen velallisen työttömyyden tulee olla vakiintunutta ennen kuin hänelle voidaan myöntää velkajärjestely. Säännöksen säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 180/1996 vp) perusteluiden mukaan, jotka toistetaan lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 19/1996 vp), työttömyyden kestoon tulisi kiinnittää huomiota niin, että silloin kuin työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan, velallisen maksuvaran puutetta voitaisiin pitää väliaikaisena vain tapauksissa, joissa velallinen on vielä suhteellisen nuori tai koulutettu tai hänellä on edellytykset koulutuksen hankkimiseen.

Säännöksen tarkoituksena on ollut, että velkajärjestelyn estävän väliaikaisen syyn olemassaolo arvioidaan tapauskohtaisesti. Käytännössä säännöstä kuitenkin sovelletaan työttöminä olevien velallisten osalta varsin kaavamaisesti siten, että silloin kun velallisen ansaintakyky ei ole kokonaisuudessaan käytössä työttömyyden aikana, työttömyyden on tullut kestää vähintään kahden vuoden ajan ennen kuin velalliselle myönnetään velkajärjestely.

Tämä ajanjakso voidaan nähdä velallista passivoivana ja velkaongelmia syventävänä, sillä velallinen ei ehkä yrityksistä huolimatta saa uutta työtä, eikä hänellä ole muuta mahdollisuutta kuin odottaa työttömänä kaksi vuotta ennen kuin voi hakea ratkaisua velkaongelmiinsa. Toisaalta ajanjakso voidaan nähdä myös työn hakemiseen kannustavana, sillä työnsaanti voi tarkoittaa mahdollisuutta päästä heti velkajärjestelyyn.

Työryhmä pitää käytännöksi muodostunutta kahden vuoden odotusaikaa liian pitkänä ja katsoo, että työttömien pääsyä velkajärjestelyyn olisi helpotettava. Säännöksen perusajatusta ei kuitenkaan ole tarvetta muuttaa, vaan tarkoituksenmukaista on puuttua ainoastaan siihen ajanjaksoon, jonka kuluttua työttömälle velalliselle voidaan myöntää velkajärjestely.

Yrittäjänä toimivan velallisen velkajärjestelyn katsotaan estyvän väliaikaisesta syystä, jos hänen tulotasonsa ei ole vakiintunut. Velkajärjestely voidaan kuitenkin myöntää silloin, kun elinkeinotoiminta tuottaa vakiintumattomuudestaan huolimatta niin suuren kertymän, ettei sitä voida pitää vähäisenä. Käytännössä säännöksestä seuraa, että aloittelevan yrittäjän on vaikea päästä velkajärjestelyyn. Jos ylivelkaantuneella henkilöllä ei ole mahdollisuutta saada palkkatyötä, hän joutuu jäämään työttömäksi ja odottamaan, että työttömyydestä johtuva väliaikainen syy muuttuu pysyväksi. Säännös johtaa siten

velallisen passivoitumiseen tilanteessa, jossa velallinen voisi työllistää itsensä yrittäjänä. Velallista, joka voi elättää itsensä ja perheensä yrittäjänä, tulisi tähän kannustaa.

Elinkeinotoiminnan velalliselle tuottamalle tulolle on kuitenkin asetettava tietyt edellytykset, jotta velallisella on edellytykset selviytyä velkajärjestelystä. Yrittäjän tulotason vakiintumista ei tulisi edellyttää, mutta toiminnan tulisi olla niin kannattavaa, että velallinen pystyy sillä elättämään itsensä ja täyttämään elatusvelvollisuutensa sekä maksamaan elinkeinotoiminnan velkansa sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Elinkeinonharjoittajan maksuvara ei siten voisi olla negatiivinen, vaan hänellä tulisi olla ainakin jonkin verran maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen.

VELKAJÄRJESTELYN ESTEET

Yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin kannalta on tärkeää, ettei velallinen pääse velkajärjestelyyn, jos hänen velkaantumiseensa tai käyttäytymiseensä velallisena liittyy tietyt asteista moitittavuutta. Lakiin sisältyy luettelo velkajärjestelyn yleisistä esteistä. Jos jokin esteperusteista on olemassa, tuomioistuin voi kuitenkin myöntää velkajärjestelyn, jos siihen on olemassa painavia syitä. Tällöin otetaan erityisesti huomioon velkaantumisesta kulunut aika, velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta.

Vuonna 2010 tehdyn lainmuutoksen (L 632/2010) jälkeen entistä suurempi merkitys on sillä, myönnetäänkö velkajärjestely painavien syiden nojalla esteperusteesta huolimatta vai katsotaanko, ettei velkajärjestelylle ole estettä. Lainmuutoksella velkajärjestelyn normaalikesto lyhennettiin viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Jos velkajärjestelylle on olemassa este, mutta velkajärjestelyn myöntämiselle katsotaan olevan painavia syitä, määrätään velalliselle yleensä viiden vuoden maksuohjelma.

Velkajärjestelylain säätämisestä on kulunut yli kaksikymmentä vuotta. Sinä aikana yhteiskunta on muuttunut, samoin talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunta sekä velkajärjestelyyn hakeutuvien velkaantumisen syyt. Vielä kymmenisen vuotta sitten ylivelkaantuminen johtui pääasiassa yritys-, takaus- tai asuntoveloista, kun taas nykyisin yleisin syy ylivelkaantumiseen on taitamattomuus talouden hallinnassa. Yli puolella velkajärjestelyä hakevista talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista velat koostuvat pääosin kulusluotoista, pikalainoista ja maksamattomista laskuista. Nykyistä yhteiskuntaa voidaankin luonnehtia luottoyhteiskunnaksi, jossa luottojen käyttö on kansalaisten ja yritysten keskuudessa laajaa ja jossa luottojen markkinointi on osin voimallista ja perintä tehokasta. Yhteiskunnan luotonantomekanismien muutokset vaikuttavat selvästi kansalaisten velkaantumiseen.

Luotonantoa ja perintää koskevaan lainsäädäntöön on tehty viime vuosina huomattavia muutoksia, joissa otetaan huomioon luottoyhteiskunnan rakenteelliset tekijät. Mainita voidaan ulosottokaaren ja luottotietolain muutokset, joilla mahdollistettiin lopullisesti vanhentuneiden saatavien poistaminen maksuhäiriörekisteristä (L 932/2009 ja 933/2009) sekä kuluttajansuojalain 7 luvun uudistukset. Lailla 746/2010 kuluttajansuojalain 7 lukuun otettiin muun muassa säännökset hyvästä luotonantotavasta (13 §),

velvollisuudesta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus (14 §) ja luotonhakijan henkilöllisyyden toteamisesta (15 §). Sen jälkeen lailla 207/2013 saman luvun säännöksiä muuttamalla tiukennettiin kuluttajaluottojen tarjontaa koskevaa sääntelyä pikaluotoista johtuvien ongelmien vähentämiseksi. Tietyille kuluttajaluotoille säädettiin korkokatto ja tiukennettiin edellä mainittuja säännöksiä hyvästä luotonantotavasta ja luotonantajan velvollisuudesta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus.

Myös velkajärjestelylaki tulisi saattaa vastaamaan nykyisen luottoyhteiskunnan olosuhteita. Nykyisin useimmin on sovellettu esteperustetta ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen”, jossa velkaantumisen syiden arviointi kohdentuu liiaksi yksin velallisen toimien arviointiin. Velallisen velkaantumisen syitä tarkasteltaessa on perusteltua aiempaa selkeämmin kiinnittää huomiota myös luotonantajien toimintaan luottomarkkinoilla. Luotonantajan vastuun tulisi ilmetä selkeästi laista. Kuluttajansuojalain 7 luvun säännösten rikkomisen tulisi näkyä esteperusteiden arvioinnissa. Kyse on oikeudenmukaisesta ja perustellusta riskinjoosta velallisen ja velkojan kesken.

Yrittäjävelallisten osalta velkajärjestelyn yleiset esteperusteet ovat tiukat, sillä esteen muodostaa jo yrittäjäriskin toteutumisesta johtuva lakisääteisten maksujen olennainen laiminlyöminen. Vaikka yrittäjälle myönnettäisiin velkajärjestely painavien syiden perusteella, tarkoittaa esteperusteen olemassaolo sitä, että maksuohjelman pituudeksi muodostuu viisi vuotta normaalin kolmen vuoden sijasta. Velkajärjestelyn esteperusteita olisikin siksi tarkistettava siten, ettei rehellisesti toiminutta yrittäjää rangaista siitä, ettei hänen yritystoimintansa menestynyt.

Voimassaolevan lain mukaan velkajärjestely voidaan myöntää yleisestä esteestä huomittaen, jos siihen on painavia syitä. Painavien syiden olemassaolo ratkaistaan kokonaisharkinnan perusteella ottaen huomioon tietyt, laissa mainitut seikat. Velkaantumisesta kulunut aika on yksi näistä seikoista, ja sen merkitystä on lain esitöissä korostettu (HE 98/2002 vp). Tämä johtuu osittain siitä, että 2000-luvun alkupuolella pyrittiin parantamaan erityisesti 1990-luvun alun laman aikana velkaantuneiden pääsyä velkajärjestelyyn.

Ylivelkaantuneiden velkaongelmien kesto on lyhentynyt. Kolmasosa velkaongelmiin ajautuneista henkilöistä on kärsinyt maksuvaikeuksista alle kahden vuoden ajan, kun taas pitkäaikaisista maksuvaikeuksista kärsineiden määrä on vähentynyt. Velkaongelmien pitkittyminen yleensä syventää niitä ja saattaa aiheuttaa syrjäytymistä. Velkaongelman lyhytkestoisuuden ei siksi tulisi estää velallisen pääsyä velkajärjestelyn piiriin.

Vaikka esteperusteen olemassaolo tarkoittaakin velallisen toimien moitittavuutta, ei velkaantumisesta kulunutta aikaa yksin voida yleensä pitää ratkaisevana seikkana arvioitaessa painavien syiden olemassaoloa. Velallinen on saattanut esimerkiksi velkaantua piittaamattomasti ja vastuuttomasti lähivuosien aikana, mutta tehnyt voitavansa velkojensa maksamiseksi ja hänen henkilökohtaiset olosuhteensa puoltavat velkajärjestelyn myöntämistä. Velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä kokonaisharkinnassa olisi vähennettävä tavalla, joka ei kuitenkaan vaikuta maksumoraaliin eikä velkajärjestelyn yleiseen hyväksyttävyyteen.

2.3.3 Lisäsuoritusjärjestelmä

Lisäsuoritusjärjestelmä otettiin velkajärjestelylakiin vuonna 1997 voimaan tulleella lainmuutoksella (L 63/1997). Velalliselle määrätään maksuohjelmassa lisäsuoritusvelvollisuus, joka velallisen tulee täyttää maksuohjelmassa määrättyä ajankohta. Ennen lainmuutosta velallisen maksukyvyyn olennainen paraneminen johti maksuohjelman muuttamiseen tuomioistuimen päätöksellä. Maksuohjelmien muuttamista tuomioistuimessa haluttiin rajoittaa kustannussyistä. Lisäsuoritusjärjestelmän tavoitteena oli kannustaa velallisia maksukykyänsä parantamiseen sekä kasvattaa osuutta, jonka velkojat saavat saatavistaan. Tarkoituksena oli, että lisäsuoritusvelvollisuuden määrä olisi niin yksiselitteisesti laskettavissa, että velallinen pystyisi tekemään laskelman itse. Laskutoimitus perustui ainoastaan velallisen tulojen kasvuun, eikä vähennyksiä tehty.

Lisäsuoritusjärjestelmä arvioitiin uudelleen vuonna 2003 voimaan tulleen lainmuutoksen yhteydessä (L 1273/2002, HE 98/2002 vp). Tällöin järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta velallisen kannalta parannettiin niin, että lisäsuoritusvelvollisuutta ei synny tilanteissa, joissa velallisen maksukyky ei tosiasiallisesti ole parantunut sen vuoksi, että hänen välttämättömät menonsa ovat kasvaneet. Vuonna 2007 voimaan tulleella lainmuutoksella mahdollistettiin lisääntyneiden työmatkakustannusten ja muiden tulojen hankkimisesta velalliselle aiheutuneiden välittömien lisämenojen vähentäminen suoraan tuloista (L 1088/2006, HE 30/2006 vp).

Velalliselle itselleen jäävää osuutta kasvaneista tuloista on nostettu vähitellen. Tavoitteena on ollut velallisen kannustaminen maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan. Alun perin velallinen sai pitää lisääntyneistä tuloistaan yhden neljäsosan. Vuonna 2003 voimaan tulleella lainmuutoksella osuutta nostettiin yhteen kolmasosaan ja vuonna 2007 voimaan tulleella lainmuutoksella puoleen tietyn rajan ylittävistä lisääntyneistä tuloista. Rajaa tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksin mukaisesti. Vuonna 2013 raja on 957 euroa.

Lisäsuoritusjärjestelmän perustuu siihen, että velallisen itsensä on aktiivisesti seurattava tulotasoansa ja pidettävä huolta siitä, syntyykö hänelle lisäsuoritusvelvollisuus. Käytännössä velalliset yleensä tarvitsevat talous- ja velkaneuvojan apua lisäsuorituslaskelman tekemiseksi. Työryhmä pitää suositeltavana sitä, että velallinen oma-aloitteisesti, tarvittaessa talous- ja velkaneuvojan avustamana, antaa velkojille tiedot lisäsuorituksen laskemisen perusteista ja maksaa lisäsuoritukset. Jos velkoja pyytää tietoja maksuohjelman aikana, on velallisen ne annettava ilman aiheutonta viivästystä täyttääkseen myötävaikutusvelvollisuutensa. Velallisen myötävaikutusvelvollisuus edellyttää tietojen antamista myös, jos velkoja on esittänyt pyynnön kolmen kuukauden kuluessa maksuohjelman päättymisestä.

Velkojan oikeus viedä lisäsuorituksen vahvistamista koskeva asia tuomioistuimeen on tarpeellinen niitä tilanteita varten, joissa velallinen on passiivinen tai lisäsuorituksen määrästä on riitaa. Samoin velkoja voi joutua viemään asian tuomioistuimeen täytäntöönpanoperusteiden saamiseksi tilanteissa, jossa velallinen ei kiistä lisäsuoritusvaatimusta, mutta ei pysty heikon taloustilanteensa vuoksi sitoutumaan maksuohjelmaan.

Ennen hakemuksen tekemistä tuomioistuimelle velkojan on pääsäännön mukaan esitettävä velalliselle kirjallinen vaatimuksensa ja varattava hänelle tilaisuus tulla kuulluksi. Velkoja voi tehdä hakemuksen tuomioistuimelle vasta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Hakemus on tehtävä ilman aiheetonta viivästystä velkojan saatua tietää lisäsuoritusvelvollisuuden perusteesta, ja viimeistään kahden vuoden kuluessa maksuohjelman päättymisestä.

Vuonna 2011 tuomioistuimissa käsiteltiin 324 ja vuonna 2012 yhteensä 366 lisäsuoritusvelvollisuuden vahvistamista koskevaa hakemusta. Työryhmän arvion mukaan hakemuksista vain noin 15–20 prosenttia on riitaisia. Suurin osa hakemuksista johtuu siitä, että velallinen ei ole reagoinut velkojan lähettämään kirjalliseen vaatimukseen. Tällöin velkojalle ei jää muuta vaihtoehtoa kuin viedä asia tuomioistuimen ratkaistavaksi. Riitaisuudet koskevat yleisimmin velallisen vähennysoikeuksia. Lisäsuoritusvelvollisuutta koskevat hakemukset tulevat käräjäoikeuksiin yleensä muutaman perimistoimiston kautta ja ovat selkeästi laadittuja. Käräjäoikeuksille lisäsuoritusvelvollisuudesta johtuvaa työmäärää voidaan näistä syistä pitää melko vähäisenä.

Talous- ja velkaneuvonnalle lisäsuoritusvelvollisuus aiheuttaa merkittävästi työtä. Kulluttajaviraston tekemän selvityksen mukaan vuonna 2009 talous- ja velkaneuvonnassa tarkastettiin asiakkaan lisäsuoritusvelvollisuus 2877 tapauksessa. Lisäsuorituslaskelman tekeminen on yleensä melko yksinkertaista. Velallisen kannalta lisäsuoritusvelvollisuuden laskeminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta suunnitelmallisuus taloudenpidossa säilyy, eikä lisäsuoritusten maksaminen tule hänelle yllätyksenä.

Vuonna 2010 voimaan tulleella lainmuutoksella (L 632/2010) maksuohjelman normaali-kesto lyhennettiin viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Lainmuutos on niin tuore, ettei sen vaikutuksista lisäsuoritusvelvollisuuteen ole tutkimustietoa. Lisäsuoritusvelvollisuus on kuitenkin usein painottunut maksuohjelman loppupuolelle. Yli puolet maksuohjelmista vahvistetaan nykyisin alle viiden vuoden pituisiksi, minkä vuoksi maksuohjelmien lyhentämistä koskevan vuoden 2010 lainmuutoksen voidaan jatkossa olettaa vähentävän tapauksia, joissa velalliselle syntyy lisäsuoritusvelvollisuus. Toisaalta taas velkajärjestelyt ovat viime vuosina lisääntyneet (hakemusten määrä on vuodesta 2009 lisääntynyt vuoteen 2012 verrattuna 842 hakemuksella), mikä puolestaan lähivuosien aikana lisää niitä tapauksia, joissa lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistaminen on tarpeellista.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kyselytutkimuksen mukaan joka viides velallinen maksoi velkajärjestelyn aikana lisäsuorituksia. Velkajärjestelyn aikana lisäsuorituksia maksavilla velallisilla oli vähiten toimeentulovaikeuksia. Oletettavasti tämä johtuu siitä, että he olivat lisänneet työntekoaan velkajärjestelyn aikana ja saaneet siten osan lisääntyneistä ansioista itselleen. Kaikista velkajärjestelyn läpikäyneistä velallisista 29 % oli maksanut vielä maksuohjelman päättymisen jälkeen lisäsuorituksia velkojille. Velkojille tilittävät summat vaihtelivat 150–15 000 euroon, keskiarvona 2 000 euroa. Kaikkein eniten toimeentulovaikeuksia maksuohjelman päättymisen jälkeen oli niillä velallisilla, jotka vielä maksuohjelman päätyttyä maksoivat lisäsuorituksia.

Lisäsuoritusten taloudellisesta merkityksestä velkojille on vain vähän tietoa saatavilla. Erään pankkiryhmän tilastojen mukaan vuonna 2010 lisäsuoritusvelvollisuus tarkistettiin 295 velalliselta, joilta lisätilityksistä kertyi ryhmälle tuloa 541 000 euroa. Vuonna 2011 lisäsuoritusvelvollisuus tarkistettiin 539 velalliselta lisäkertymän ollessa 831 000 euroa. Vuonna 2012 lisäsuoritusvelvollisuus tarkistettiin 775 velalliselta ja lisäkertymä oli 926 000 euroa. Oma-aloitteisesti verotustietonsa toimittaneiden velallisten osuus on kasvussa ja vuonna 2012 verotustiedot toimitti oma-aloitteisesti lähes puolet velallisista. Sen sijaan velalliset eivät yleensä oma-aloitteisesti tehneet tilityksiä velkojalle.

Työryhmä pitää lisäsuoritusvelvollisuutta oikeudenmukaisena ja yleisesti ottaen hyvin toimivana järjestelmänä. Velkajärjestelyn yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää, että velallisen on käytettävä velkojensa maksamiseen koko maksukykynsä. Lisäsuoritusvelvollisuuden kautta maksuohjelman aikana tapahtunut tulotason kasvu vaikuttaa velallisen maksuvelvollisuuteen tavalla, joka on velkojan kannalta kohtuullinen, mutta myös kannustaa velallista tulotasonsa nostamiseen. Ottaen huomioon, että työryhmä ehdottaa velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevan säännöksen lieventämistä, työryhmä pitää tärkeänä lisäsuoritusvelvollisuuden peruseriaatteiden säilyttämistä ennallaan. Lisäsuoritusvelvollisuuden poistaminen tai huomattava lieventäminen saattaisi johtaa siihen, että velalliset järjestelisivät tulotasonsa mahdollisimman alhaiseksi maksuohjelman vahvistamisvaiheessa, mikä puolestaan pienentäisi velkojien kertymiä ja vaikuttaisi järjestelmän yleiseen hyväksyttävyyteen.

Lisäsuoritusvelvollisuus on kuitenkin ongelmallinen niille velallisille, jotka eivät esimerkiksi ymmärtämättömyyttään tai välinpitämättömyyttään ole tarkistaneet velvollisuuden syntymistä vuosittain. Heille velkojan vaatimukset lisäsuoritusvelvollisuudesta voivat tulla yllätyksenä ja johtaa pahimmassa tapauksessa siihen, että koko velkajärjestelyn tavoite, velallisen taloudellisen tilanteen korjaaminen, jää saavuttamatta ja velallinen ajautuu uuteen velkakierteeseen.

Velalliselle lisäsuoritusvelvollisuudesta aiheutuvia haittoja voidaan parhaiten vähentää varmistamalla, että lisäsuorituslaskelmat tehdään vuosittain, jolloin velvollisuus ei tule velalliselle yllätyksenä. Velallisen motivoiminen lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamiseen ja oma-aloitteiseen suoritusten maksamiseen ei edellytä lainsäädännön muuttamista. Sen sijaan työryhmä ehdottaa, että lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamista helpotettaisiin luomalla nykyistä paremmat työkalut laskelman tekemiseksi ja velallisten aktivoimiseksi.

Voimassa olevan lain mukaan velallisen on tilitettävä velkojille puolet tietyn kansaneläkeindeksiin sidotun euromäärän ylittävistä nettotuloista. Vuonna 2013 lisäsuoritusvelvollisuus syntyy 957 euroa ylittävien tulojen osalta. Näin ollen velallisen tulot voivat lisääntyä kuukautta kohden (vähennysten jälkeen) noin 80 eurolla ennen kuin velvollisuus syntyy. Tarkoituksena on ollut, etteivät yleisestä palkkatason noususta ja indeksikorotuksista johtuvat muutokset palkassa aiheuttaisi lisäsuoritusvelvollisuutta. Tältä osin lisäsuoritusvelvollisuuden raja on edelleen asianmukainen. Toisaalta huomattava on, että melko pieni muutos johtaa lisäsuoritusten laskemiseen ja vähäisten summien tilittämiseen.

Työryhmän on toimeksiantonsa mukaisesti selvitettävä, miten velallisia voitaisiin kannustaa maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan. Velalliselle itselleen lisääntyneistä tuloista jäävän rahamäärän nostaminen lisäisi järjestelmän kannustavuutta. Työryhmä katsoo, että rajaa, jonka ylittäviltä osin lisäsuoritusvelvollisuus syntyy, tulisi nostaa velallisen kannustamiseksi tulonhankintaan. Sopivana rajana työryhmä pitää 1500 euroa vuodessa.

Velalliselle itselleen jäävää osuutta rajan ylittävistä tuloista on nostettu vähitellen. Velallinen saa voimassa olevan lain mukaan pitää puolet rajan ylittävästä tulojen lisäyksestä. Työryhmä pitää voimassa olevaa lainsäädäntöä tältä osin hyvänä. Lisääntyneiden tulojen jakaantuminen puoliksi velallisen ja velkojien kesken kannustaa velallista tulonhankintaan, muttei ole velkojankaan kannalta kohtuuton.

Verrattuna osuuksien muuttamiseen rajan nostamisessa on se etu, että lisäsuoritusvelvollisuus syntyisi nykyistä jonkin verran harvemmin. Lisäsuoritusvelvollisuuden määrä on tarpeen selvittää vain silloin, kun velallisen nettotulot ovat lisääntyneet raja-arvoa enemmän. Lisäsuoritusvelvollisten määrän vähentyminen taas vähentää jonkin verran talous- ja velkaneuvonnan ja tuomioistuinten työtä.

Lisäsuoritusvelvollisuuden alarajan nostaminen on perusteltua myös sen vuoksi, että alun perin velkajärjestelyn elinkustannusnormit oli tarkoitettu 25 prosenttia toimeentulotukinormeja suuremmiksi, mutta nykyisin normit ovat lähentyneet toisiaan. Työssäkäyntiä lisäämällä velallinen saisi nykyistä jonkin verran enemmän liikkumavaraa maksuohjelman aikaiseen talouteensa.

Voimassa olevan lain mukaan lisäsuoritusvelvollisuus koskee kaikkia velallisia. Se voidaan kuitenkin jättää maksuohjelmassa määräämättä, jos maksuohjelmaehdotuksen laatija näin ehdottaa eikä kukaan velkojista vastusta ehdotusta. Lisäsuoritusjärjestelmän uudistamiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 98/2002 vp) mukaan lisäsuoritusvelvollisuuden määräämättä jättäminen tulojen lisääntymisen perusteella on perusteltua silloin, kun velallisen tulotasossa ei ole odotettavissa muutoksia, joiden perusteella hän voisi olla velvollinen maksamaan velkojaan lisää. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut, että lisäsuoritusvelvollisuutta ei määrättäisi kaikille velallisille. Käytännössä mahdollisuutta olla määräämättä velalliselle lisäsuoritusvelvollisuutta sovelletaan kuitenkin erittäin harvoin ja lisäsuoritusvelvollisuus sisältyy säännönmukaisesti kaikkiin maksuohjelmiin. Työryhmä katsoo, että tulojen nousuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus olisi poistettava niiltä velallisilta, joiden tulotason ei oleteta maksuohjelman aikana muuttuvan. Tällöin sekä talous- ja velkaneuvonnan että velkojien työmäärä väheneisi, mutta velkojien kertymät säilyisivät ennallaan.

Voimassa olevan lain mukaan lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden ensimmäisen kolmen kuukauden aikana. Maksuajankohdasta voidaan määrätä toisin, jos se on tarkoituksenmukaista lisäsuoritusten vähäisyyden tai muun erityisen syyn vuoksi. Näin voidaan menetellä esimerkiksi silloin, kun velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa eikä toiminnan tulosta pystytä ennen kirjanpidon valmistumista luotettavasti selvittämään. Maksuohjelman päättämiskuudelta lisäsuoritukset on kuitenkin maksettava ohjelman päättymistä seuraavien kolmen kuukauden aikana.

Vaatus lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämistä seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä edesauttaa lisäsuoritusvelvollisuuden nopeaa selvittämistä. Velallisen kannalta on tärkeää, että lisäsuoritusvelvollisuuden määrä on selvillä mahdollisimman nopeasti. Toisaalta lisäsuorituslaskelmien tekeminen maaliskuun loppuun mennessä tarkoittaa sitä, että laskelmat on tehtävä tulotositteiden perusteella. Lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistaminen vasta verotuksen valmistumisen jälkeen olisi huomattavasti helpompaa, koska tällöin se voitaisiin tehdä erilaisten tulotositteiden sijasta verotustietojen perusteella. Tällöin talous- ja velkaneuvonnalle aiheutuisi lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamisesta nykyistä vähemmän töitä. Ajankohdan siirtäminen ei vaikuttaisi merkittävästi myöskään velkojien asemaan.

Työryhmä on kiinnittänyt huomiota siihen, että puolison taloudellista asemaa ei oteta huomioon lisäsuoritusvelvollisuutta laskettaessa. Harvinaisissa yksittäistapauksissa saattaa tuntua epäoikeudenmukaiselta, että lisäsuoritusvelvollisuus syntyy, vaikka puolison tulojen laskun vuoksi perheen taloudellinen tilanne ei ole parantunut tai on saattanut jopa huonontua. Työryhmä ei kuitenkaan ehdota lain muuttamista tältä osin. Lisäsuorituslaskelma tulee säilyttää mahdollisimman yksinkertaisena. Puolison tulojen ottaminen huomioon tekisi siitä monimutkaisemman ja lisäisi tapauksia, joissa lisäsuoritusvelvollisuuden määrästä tulee riittää. Tämä puolestaan voisi johtaa siihen, että tuomioistuimissa käsiteltävien lisäsuoritusvelvollisuutta koskevien riitaisten asioiden määrä kasvaisi. Lakiin sisältyy keino estää ennakolta kohtuuttoman tilanteen syntyminen. Maksuohjelmaa voidaan muuttaa, jos velallisen maksukyky on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä. Jos maksuohjelmaa muutetaan, puolison tulot otetaan huomioon ja maksuvaralaskelma tehdään uudelleen. On myös huomattava, ettei puolison tulojen muutos vaikuta lisäsuoritusvelvollisuuden määrään silloinkaan, kun puolison tulot ovat kasvaneet.

2.3.4 Asunnon säilyttäminen

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä on selvittänyt velallisen omistusasunnon säilyttämisestä koskevien säännösten toimivuutta. Voimassa oleva velkajärjestelylaki lähtee siitä, että omistusasunto kuuluu velallisen perusturvaan ja se voidaan siten muuttaa rahaksi vain tietyissä, laissa säännellyissä tilanteissa. Omistusasunnon säilyttäminen edellyttää ensinnäkin, että velallinen voi selviytyä asuntoa rasittavista vakuusveloista. Vakuusvelkaosuus on määriteltävä niin, että vähintään vakuusvelan nykyarvo tulee maksetuksi kohtuullisen ajan kuluessa. Vakuusvelkaa voidaan järjestellä esimerkiksi maksuaikaa pidentämällä tai koron määrää alentamalla, mutta pääoman määrään ei voida velkajärjestelyssä puuttua. Jos vakuusvelat eivät ole esteenä asunnon säilyttämiselle, selvitetään, pystyykö velallinen maksamaan tavallisia velkojaan riittävän määrän voidakseen säilyttää asuntonsa.

Velallisen on pystyttävä suorittamaan tavallisia velkojaan laissa määritellyn tavallisten velkojen vähimmäiskertymän verran. Velallinen saa hyväkseen asunnon velattomasta arvosta niin sanottua asumissuojaosuutta vastaavan määrän. Asumissuojaosuudella tarkoitetaan sellaista pääomamäärää, jonka turvin velallisen ja hänen perheensä asuminen

edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan tulisi turvatuksi. Asumissuojaosuus tulee velallisen hyväksi sekä silloin, kun asunto maksuohjelman mukaan säilyy velallisella että silloin, kun asunto joudutaan myymään.

Tavallisille veloille lasketaan vähimmäiskertymä sen mukaan, paljonko niille kertyisi suorituksia, jos asunto realisoitaisiin, velallisen asuminen järjestettäisiin edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan ja velalliselle vahvistettaisiin sen pituinen maksuohjelma kuin hänelle ilman asunnon säilyttämistä tulisi vahvistaa (kolme tai viisi vuotta). Vähimmäiskertymää laskettaessa velallisen hyväksi luetaan asumissuojaosuus siltä osin kuin asunnon velaton arvo riittää sen kattamaan. Lisäksi mahdollisuutta asunnon säilyttämiseen edesautetaan sillä, että tavallisten velkojen vähimmäiskertymän maksamiseksi velallisen maksuohjelma voi kestää enintään kymmenen vuoden ajan.

Asumissuojaosuuden laskennassa otetaan huomioon velallisen perhetilanne ja muut henkilökohtaiset olosuhteet samoin kuin asuntojen hintataso ja asumiskustannukset paikkakuntaakohtaisesti. Velallisen asumissuojaosuuden määrä riippuu siitä, missä määrin asunnossa on velatonta varallisuusarvoa.

On varsin tavallista, että asunto on velan vakuutena koko arvostaan. Tällöin asumissuojaosuutta ei kerry, eikä asunnon säilyttäminen heikennä tavallisten velkojen kertymiä verrattuna siihen, että velkojat perisivät saataviaan ulosoton kautta. Jos asunnossa on velatonta arvoa, asumissuojaosuus merkitsee velalliselle parempaa suojaa tavallisten velkojen varalta kuin ulosoton kautta tapahtuva perintä. On mahdollista, että velallisen hyväksi tuleva asumissuojaosuus käsittää asunnon velattoman arvon kokonaan. Velattoman arvon ja asumissuojaosuuden määrästä riippuu, paljonko tavallisille veloille tulee kertymiä.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen ”Velkajärjestelyt tuomioistuimissa, Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005” (OPTL:n tutkimustiedonantoja 75, Helsinki 2007) mukaan maksuohjelmassa ratkaistaan melko harvoin omistusasunnon kohtalo. Vain noin neljällä prosentilla velallisista oli velkajärjestelyä hakiessaan omistusasunto omassa käytössään. Paria poikkeusta lukuun ottamatta asunto säilyi velallisen omistuksessa. Omistusasuntojen vähäinen määrä velkajärjestelyssä johtuu siitä, että monen velallisen omistusasunto oli myyty ennen velkajärjestelyn hakemista. Joka kahdeksas velallinen oli myynyt asuntonsa joskus ennen velkajärjestelyn hakemista. Useimmissa tapauksissa asunto oli myyty vähintään kolme vuotta aikaisemmin. Verrattuna vuoteen 1997 asunnon omistajien osuus kaikista velallisista oli vähentynyt viidennekseen. Vuoden 2005 jälkeen tutkimustietoa ei ole saatavissa. Jaksossa 2.1.2 selostetun tutkimuksen mukaan asuntovelan merkitys velkaantumisen syynä on vähentynyt. Oletettavaa siten on, ettei asunnonomistajien osuus ole vuodesta 2005 kasvanut ainakaan merkittävästi.

Voimassa olevan lain mukaista omistusasumisen suojaa voidaan pitää korkeana. Sitä on lakia säädettäessä perusteltu muun muassa asunnon tärkeydellä velalliselle ansiotulojen hankkimisessa ja talouden korjaamisessa, velallisen motivoinnilla toteuttaa vaativaa ja pitkäjänteistä maksuohjelmaa sekä sillä, ettei velkajärjestelyllä tule luoda muuta sosiaalisen avun tai tuen tarvetta. Verrattuna muihin pohjoismaihin velallisen omistusasumisen turva on velkajärjestelyssä korkea.

Työryhmä pitää näitä perusteluja edelleen pätevinä ja katsoo, että voimassa olevat säännökset ovat onnistuneet sovittamaan yhteen velallisen ja velkojien edut tavalla, joka ylivoimaisessa enemmistössä tapauksia johtaa kohtuulliseen lopputulokseen. Työryhmä pitää rahoitusmarkkinoiden toiminnan kannalta välttämättömänä, ettei vakuusvelkojien melko vahvaa asemaa velkajärjestelyssä heikennetä. Muiden kuin vakuusvelkojien kannalta asunnon säilyttämistä koskeva laskelma voi johtaa arvostelua herättävään lopputulokseen silloin, kun asuntoon sisältyy merkittävää vakuudetonta arvoa, mutta velallisen asumissuojaosuus muodostuu esimerkiksi hänen perhetilanteestaan johtuen suureksi. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin poikkeuksellisia ja ne ovat käytännössä olleet hyvin harvinaisia. Työryhmän kokemusten mukaan suurin yksittäinen ryhmä, jonka omistamiin asuntoihin saattaa sisältyä merkittävää vapaata arvoa, ovat lastensa yritystoiminnan tukemiseksi takauksen antaneet vanhemmat ja isovanhemmat.

Elokuussa 2010 voimaan tulleella lailla (L 632/2010) maksuohjelman normaalikesto lyhennettiin viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Vaikka asunnon säilyttämistä koskevia säännöksiä ei tässä yhteydessä muutettu, vaikutti muutos myös sen vähimmäiskertymän määrään, joka velallisen tulee suorittaa tavallisille velkojille. Lain muutoksen johdosta mahdollisuus siihen, että laskelma johtaa velkojien kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, on kasvanut. Työryhmä on tehnyt vertailulaskelmia asunnon säilyttämisestä todellisten tapausten olosuhteissa ja pitää alkuperäistä, viiden vuoden mukaan tehtävää laskelmaa oikeudenmukaisempana ja velkojien ja velallisten etujen yhteensovittamisen kannalta tasapainoisempana ratkaisuna, joka pääsääntöisesti johtaa kohtuullisen lopputulokseen.

Elinkeinotoimintaa harjoittavan ylivelkaantuneen henkilön asunto ei nauti vastaavaa suojaa, sillä voimassa olevan lain mukaan elinkeinonharjoittajan talouden kokonaistilannetta ei voida järjestellä velkajärjestelyssä. Yrityssaneerauksessa yrittäjän asuntoa ei erityisesti suojata. Elinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia säilyttää asuntonsa voitaisiin parantaa parantamalla heidän mahdollisuuksiaan velkojen järjestelyyn velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä. Tällöin elinkeinon- ja ammatinharjoittajien asunnon suoja saatettaisiin samalle tasolle kuin yksityishenkilöiden asunnon suoja.

2.3.5 Velallisen talous maksuohjelman aikana

Velkajärjestelyssä velallisen on käytettävä velkojensa suorituksiksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Velallisen maksukyvyyn arvioinnista säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksessa. Oikeusministeriö määrittää vuosittain asetuksella velkajärjestelyvelallisen välttämättömät elinkustannukset. Vuosittaiseen määrittelyyn käytetään kansaneläkeindeksiä ja sen muutoksia. Kansaneläkeindeksi määritellään Tilastokeskuksen laskeman elinkustannusindeksin avulla.

Alun perin velkajärjestelyn elinkustannusnormit oli tarkoitettu noin neljännestä suuremmiksi kuin toimeentulotuen laajan perusosan normi. Korkeampien normien katsottiin olevan tarpeen sen vuoksi, että velkajärjestely on pitkäaikainen järjestely ja velallisen on hänelle jäävällä osuudella pystyttävä rahoittamaan myös hankinnat sekä

välttämättömien elinkustannusten muutokset. Velkajärjestelyn ei myöskään tulisi johtaa toimeentulotuen tarpeeseen eikä lisävelkaantumiseen.

Vaikka velkajärjestelyn elinkustannusnormeja muutetaan kansaneläkeindeksin muutosten mukaisesti, eivät ne enää ole neljännessä toimeentulotuen normeja korkeampia. Normit ovat kahdessakymmenessä vuodessa lähentyneet toisiaan. Eräissä tilanteissa velkajärjestelyn normi saattaa muodostua toimeentulotuen normia pienemmäksi.

Kuluttajatutkimuskeskuksessa tehdyssä tutkimuksessa Mitä eläminen maksaa – Kohtuullisen minimin viitebudjetit (Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 4/2010) on selvitetty, millainen on kohtuullisen minimin mukainen kulutustaso, jolla ihminen tulee toimeen ja kokee voivansa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan tämän päivän Suomessa. Tutkimuksessa on rakennettu kohtuullisen minimin viitebudjetit nuorelle ja iäkkäälle yksin asuvalle, keski-ikäiselle pariskunnalle ja kaksilapsiselle kahden vanhemman perheelle. Tutkimuksessa myös vertaillaan viitebudjettia toimeentulotuen budjettiin ja velkajärjestelyn elinkustannusnormin mukaiseen budjettiin.

Verrattuna toimeentulotukeen laaditut viitebudjetit ovat korkeampia kaikilla talouksilla. Velkajärjestelynormiin verrattuna viitebudjetti on yksin asuvilla yli 65-vuotiailla lähes sama ja lapsiperheillä vain hieman korkeampi (3 %). Yksin asuvilla alle 45-vuotiailla viitebudjetti on korkeampi kuin velkajärjestelynormissa (15 %).

Jaksossa 2.1.3 selostetun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan kyselyyn vastanneista velallisista 70 prosenttia piti toimeentuloaan maksuohjelman aikana heikkona tai erittäin heikkona ja työssäkäyvistä ja yrittäjistäkin 60 prosenttia kuvaili toimeentuloaan heikoksi. Vain 57 prosenttia velallisista maksoi suorituksia velkojille. Elinkustannusnormien nostamisella olisi vaikutusta ainoastaan heidän maksuohjelman aikaiseen talouteensa. Tutkimuksen mukaan 12 prosenttia velallisista ilmoitti jättäneensä maksuohjelman aikana laskuja maksamatta ja 7 prosenttia oli ottanut uutta velkaa. Tutkimuksesta ei ilmene, maksoivatko nämä velalliset velkoja maksuohjelman aikana ja onko elinkustannusnormien tasolla siten vaikutusta lisävelkaantumiseen. Ottaen huomioon velallisten suhteellisen alhainen lisävelkaantuminen maksuohjelman aikana, ei tutkimuksesta voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että elinkustannusnormien nostaminen olisi velallisen toimeentulon turvaamiseksi välttämätöntä.

Vaikka velkajärjestelyn elinkustannusnormit eivät enää olekaan neljännessä toimeentulotuen normeja korkeampia, ovat normit verrattuna edellä selostettuun viitebudjettiin sekä toimeentulotuen normeihin tasolla, jolla velallisen voidaan olettaa tulevan toimeen maksuohjelman aikana. Velalliselta on vaadittava tiukkaa taloudenpitoa myös sen vuoksi, että maksuohjelman normaalikesto on lailla 632/2010 lyhennetty viidestä vuodesta kolmeen vuoteen.

Jos velallisella on mahdollisuus lisätä työntekoa maksuohjelman aikana, hän pystyy työntekoa lisäämällä saamaan lisää liikkumavaraa talouteensa. Työryhmä ehdottaa lisäsuoritusvelvollisuuden alarajan nostamista, joten se summa, jonka velallinen saa kokonaisuudessaan pitää itsellään, kasvaisi nykyisestä jonkin verran. Rajan ylittävilta osin velallinen saa pitää itsellään puolet lisääntyvistä ansioistaan. Järjestelmä on siten velallista työntekoon kannustava.

Toisaalta tiukat elinkustannusnormit aiheuttavat vaikeuksia tilanteessa, jossa velallisen toimeentulo yhtäkkiä heikkenee. Velallinen voi hakea maksuohjelman muuttamista silloin, kun hänen maksukykynsä on heikentynyt niin olennaisesti, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä. Jos muutos maksukyvyssä ei täytä maksuohjelman muuttamisen edellytyksiä, vaan johtuu esimerkiksi hetkellisistä tavanomaista suuremmista sairaskuluista tai kodinkoneen rikkoutumisesta, velallinen voi lykätä maksun suorittamista eli pitää niin sanotun vapaakuukauden, jonka aikana hän ei maksa velkojaan. Vapaakuukausia voidaan pitää enintään kolme maksuohjelman aikana. Työryhmä katsoo, että velallisen selviytymistä maksuohjelmasta voitaisiin helpottaa lisäämällä vapaakuukausien käyttöä silloin, kun velallinen maksaa tavallisia velkojaan yli kolmen vuoden ajan.

Vapaakuukausien käyttäminen viivästyttää velkojille tulevien summien maksamista, mutta ei vaikuta niiden määrään. Suoritusten viivästyminen enintään viidellä kuukaudella ei vielä voida pitää velkojan kannalta kohtuuttomana. Maksamatta jääneet summat erääntyvät maksuohjelman päättyessä. Vapaakuukausien käyttöä ei ehdoteta lisättäväksi enempää, jotta maksettavaksi erääntyvä määrä ei muodostu kohtuuttoman suureksi ja siten johda velattoman uuden alun lykkääntymiseen ja vaikeutumiseen. Suositeltavaa olisi, että velallinen sopisi lykkäämiensä maksujen maksamisesta velkojien kanssa esimerkiksi siten, että maksuohjelman päättymisen jälkeen velallinen maksaa kuukausittain ne määrät, jotka maksuohjelman aikana ovat jääneet maksamatta.

Työryhmä on myös selvittänyt, tulisiko lakiin ottaa mahdollisuus maksuohjelman alkamisen lykkäämisestä muutamalla kuukaudella. Tällöin velallinen saisi pitää itsellään lykkäysaikana saamansa tulon. Työryhmä on kuitenkin päätenyt siihen, ettei ehdota lykkäysmahdollisuutta. Velallisen kannalta on tärkeää, että hän heti velkajärjestelyyn päästyään alkaa maksaa velkojaan ja elää tiukan, velkajärjestelyn edellyttämän budjetin mukaisesti. Velkajärjestelyn onnistuminen saattaisi useammin vaarantua tilanteessa, jossa tiukan budjetin noudattaminen alkaisi vasta myöhemmästä ajankohdasta.

2.3.6 Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun ”Yrittäjyyskatsaus 2012” mukaan yritysten lukumäärä on viime vuosina pysynyt jatkuvasti samalla tasolla noin 263 000:ssa. Yritysten lukumäärän kasvusta suurin osa on 2000-luvulla kohdistunut hyvin pieniin alle kahden henkilön yrityksiin. Pienten ja keskisuurten yritysten osuus yrityskannasta on 99,8 prosenttia. Näistä alle 10 hengen mikroyrityksiä on 93,6 prosenttia. Mikroyrityksistä pääosa työllistää alle 2 henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna.

Suomessa on noin 163 000 yksinyrittäjää eli noin 63 prosenttia koko yrityskannasta. Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2012 yrittäjyyskatsauksen mukaan vuonna 2010 eniten kasvoi yksityisten toiminimien määrä, kuten kolmena edellisenäkin vuonna. Lisäksi kaksi kolmasosaa sivutoimisista yrityksistä on yritysmuodoltaan yksityisiä toiminimiä.

Patentti- ja rekisterihallituksen tilastojen mukaan vuonna 2012 kaupparekisteriin ilmoitettiin 16 216 yksityistä elinkeinonharjoittajaa. Vuonna 2011 vastaava lukumäärä oli 15 877. Rekisteröityjä osakeyhtiöitä ilmoitettiin kaupparekisteriin vuonna 2012 yhteensä 12 737 ja vuonna 2011 yhteensä 12 509.

Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tilastojen mukaan osakeyhtiö on Suomessa kuitenkin tavallisin yritysmuoto (47,4 %), toiminimiä on 40,4 prosenttia, kommandiittiyhtiöitä 7,6 prosenttia, avoimia yhtiöitä 2,6 prosenttia ja muita yrityksiä 2 prosenttia yrityskannasta.

Kaikkien yritysten liikevaihdosta osakeyhtiöiden osuus on 89 prosenttia ja henkilöstöstä 85 prosenttia. Osakeyhtiöt työllistävät keskimäärin noin yhdeksän henkilöä. Samanlaisesti toiminimet työllistivät korkeintaan yhden henkilön, eli yrittäjän itsensä. Siksi ne työllistävät suuresta lukumäärästään huolimatta vain seitsemän prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä. Suhteellisesti eniten on 2000-luvulla vähentynyt kommandiittiyhtiöiden ja avointen yhtiöiden määrä. Myös ne ovat kooltaan hyvin pieniä työllistäen keskimäärin noin pari henkilöä.

Toimialoittain tarkasteltuna yksityisten toiminimien merkitys on keskimääräistä suurempi rakennusalalla, kuljetuksessa, sosiaali- ja terveystaloudessa, koulutuksessa ja muissa henkilökohtaisissa palveluissa. Työllisyydestä toiminimimuotoisten yritysten osuus on suurin sosiaali- ja terveystaloudessa sekä koulutuksessa ja henkilökohtaisissa palveluissa.

Kolme ensimmäistä vuotta ovat yritysten eloonjäämisen kannalta kriittisintä aikaa. Silloin lähes kolmasosa yrityksistä on jo lopettanut toimintansa. Suomessa viiden toimintavuoden jälkeen toiminnassa on enää puolet yrityksistä. Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriin perustuvien tietojen mukaan eloonjäämisaste vaihtelee toimialoittain ja alueittain. Yleensä eloonjäämisaste on sitä korkeampi, mitä pääomavaltaisemmasta toiminnasta on kysymys. Yritysmuodoittain tarkasteltuna eloonjäämisaste on matalin toiminimityyppisissä yrityksissä, joiden perustamis- ja lopettamistoimet ovat erittäin helppoja, ja jotka toimivat yleensä vain vähän alkupääomaa vaativilla palvelualueilla.

Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat harjoittavat useimmiten elinkeinotoimintaa elättääkseen itsensä ja perheensä, ja heidät voidaanakin monessa suhteessa rinnastaa palkansaajiin. Vakaviin velkaongelmiin ajautuessaan he ovat kuitenkin epätasa-arvoisessa asemassa palkansaajiin verrattuna, sillä heidän on vaikea saada taloudellinen tilanteensa korjattua ja päästä uuteen velattomaan alkuun.

Velkajärjestelyssä ei voimassa olevan lain mukaan järjestellä lainkaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja, vaan yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien osalta tehdään jako yksityistalouden velkoihin ja elinkeinotoimintaan liittyviin velkoihin, joista vain yksityistalouden velat voidaan järjestellä. Elinkeinotoiminnasta peräisin olevat velat voidaan kuitenkin järjestellä yksityistalouden velkoina, jos elinkeinotoiminnan harjoittaminen on lopetettu. Käytännössä on harvinaista, että elinkeinon- tai ammatinharjoittajalla olisi velkaongelmia vain yksityistaloutensa puolella. Velkajärjestelystä ei

siksi ole apua tilanteessa, jossa velallinen haluaisi jatkaa jatkamiskelpoista elinkeinotoimintaansa. Näin olleen vaihtoehtona on elinkeinotoiminnan lopettaminen velkajärjestelyyn pääsemiseksi tai yrityssaneeraukseen hakeutuminen.

Yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan velkavastuun kokonaisjärjestely on mahdollista yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993, jäljempänä *yrityssaneerauslaki*) mukaisesti, jolloin menettely käsittää sekä elinkeinotoimintaan liittyvät velat että yksityistalouden velat. Yrityssaneeraus on kuitenkin raskas ja usein velkojen ja varojen määrään nähden kallis menettely yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan velkojen saneeraukseen. Yrityssaneerausmenettelyn kustannukset nousevat yleensä vähintään 10 000 euroon myös silloin, kun kysymys on pienimuotoisen elinkeinotoiminnan tervehdyttämisestä. Selvittäjän palkkio muodostaa valtaosan kustannuksista.

Konkurssiasiamiehen tilastojen mukaan vuonna 2012 aloitettiin 327 yrityssaneerausmenettelyä, joista 49 (noin 15 %) koski yksityisiä elinkeinon- ja ammatinharjoittajia. Aloitetuista yksityisiä elinkeinonharjoittajia koskevista menettelyistä oli lokakuussa 2013 ohjelma vahvistettu 25 tapauksessa, menettely lakannut ilman ohjelman vahvistamista 17 tapauksessa, ohjelmaehdotus hylätty yhdessä tapauksessa kuuden menettelyn ollessa vielä kesken. Vuonna 2011 menettely aloitettiin 58 yksityisen elinkeinonharjoittajan osalta. Saneerausohjelma vahvistettiin 40 tapauksessa.

Työryhmä katsoo, että velkajärjestelylain mukainen menettely sopisi yrityssaneerausta paremmin yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien taloudellisen kokonaistilanteen korjaamiseen silloin, kun toiminta on melko pienimuotoista eikä liiketoimintaa koskevia järjestelyjä ei ole tarpeen tehdä. Yrityssaneeraus olisi kuitenkin säilytettävä vaihtoehtona erityisesti niitä tilanteita varten, joissa pelkkä velkajärjestely ei riitä, vaan liiketoimintaa koskevien järjestelyjen tekeminen on tarpeellista yritystoiminnan tervehdyttämiseksi tai sen edellytysten turvaamiseksi.

Voimassa olevassa laissa yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyyllä velkajärjestelyyn asetetaan varsin tiukat rajoitukset. Velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää, että elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja on vain vähän tai toiminta on kannattavaa. Näin ollen velkajärjestely ei ole mahdollinen tilanteessa, jossa elinkeinotoiminta olisi jatkamiskelpoista, mutta esimerkiksi merkittävän asiakkaan menettäminen tai yrittäjän sairastuminen on ajanut elinkeinonharjoittajan vakaviin velkaongelmiin. Seurauksena on siten usein elinkeinotoiminnan lopettaminen. Velallinen ei myöskään pysty aloittamaan elinkeinon harjoittamista samalla alalla uudelleen, koska se voitaisiin katsoa saman toiminnan jatkamiseksi, jolloin elinkeinonharjoittajille asetetut velkajärjestelyn lisäedellytykset eivät täyty. Voimassa olevat säännökset toimivat siten elinkeinon- ja ammatinharjoittajia passivoivasti. Velkajärjestelyn tavoitteena on kannustaa velallisia maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan. Elinkeinon- ja ammatinharjoittajien osalta tämä tavoite ei nykyisin toteudu.

Velkajärjestelyn myöntäminen yksityisille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille tulisi olla nykyistä useammin mahdollista tilanteessa, jossa elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista eikä johda lisävelkaantumiseen. Estettä ei tällöin pitäisi olla myöskään saman toiminnan aloittamiselle uudelleen samalla toimialalla. Yrittäjällä on osaamista ja kokemusta

yleensä yhdeltä alalta, joten on luonnollista, että toiminta aloitetaan samalla tai samankaltaisella alalla uudelleen.

Nykyisin on tarjolla monenlaisia palveluja yrityksen perustamiseksi ja yritystoiminnan käynnistämiseksi. Vaikeampaa on sen sijaan asiantuntija-avun saaminen silloin, kun yritys ajautuu taloudellisiin vaikeuksiin. Pienyrittäjille olisi ensiarvoisen tärkeää saada asiantuntevaa neuvontaa ja apua maksuvaikeuksiin ajauduttuaan. Nykyisin yrittäjä voi kääntyä yksityisen konsultin puoleen tai hyödyntää työ- ja elinkeinoministeriön tarjoamia tuotteistettuja palveluja, mistä aiheutuu yrittäjälle kustannuksia. Usein yrittäjän on helpointa kääntyä Talousapu yrittäjän talous- ja velkaneuvontapalvelun puoleen. Talousapu-palvelu on valtakunnallinen osin julkisin varoin rahoitettu palvelu, joka tarjoaa vastikkeetta pääasiassa puhelinneuvontaa maksuvaikeuksiin joutuneille pienille yrityksille. Talousapu-palvelun tavoitteena on pienyritysten taloudellisen tilanteen tervehtyttäminen ja turhien konkurssien ehkäiseminen tarjoamalla alhaisen yhteydenottokynnyksen neuvontapalvelua.

Maksuvaikeuksiin ajautuneille yksityisille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille Talousapu-palvelu on ensiarvoisen tärkeä kanava aloittaa elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuuden selvittäminen sekä ratkaisujen etsiminen maksuvaikeuksien aiheuttamiin ongelmiin. Työryhmä pitääkin Talousapu-palvelun vakinaistamista olennaisena. Tärkeää on, että yrittäjä hakeutuu taloudellisen ja oikeudellisen avun piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja että hakeutumisen kynnyks on mahdollisimman matala.

Yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn hakeutumisen kannalta Talousapu-palvelun tarjoamat mahdollisuudet eivät kuitenkaan yksin ole riittäviä. Yksityisillä elinkeinon- ja ammatinharjoittajilla tulee olla mahdollisuus asioida velkajärjestelyyn perehtyneen asiantuntijan luona. Talous- ja velkaneuvontatoimistot muodostavat koko maan kattavan verkoston ja on luontevaa keskittää neuvonta velkajärjestelyasioissa talous- ja velkaneuvontatoimistoihin myös silloin, kun velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa. Tällöin on tärkeää, että talous- ja velkaneuvoja koulutetaan myös yrityksen talouteen liittyvissä kysymyksissä. Toiminnan jatkamiskelpoisuuden arvioinnissa talous- ja velkaneuvoja tarvitsee usein yrityksen talouteen erikoistuneen asiantuntijan apua, jolloin velkajärjestelyhakemuksen menestymismahdollisuuden arviointi olisi luontevaa suorittaa yhteistyössä Talousapu-palvelun asiantuntijan kanssa.

Talousapu-palvelun kokemusten mukaan kolmasosalle yrittäjistä annetaan neuvoksi lopettaa yritystoiminta. Keskeinen syy tälle on, että yrittäjät hakevat taloudellisiin vaikeuksiinsa apua liian myöhään. Näissä tilanteissa yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan olisi lopetettava toimintansa ja hakeuduttava velkajärjestelyyn vasta sen jälkeen, kuten nykyisinkin. Talousapu-palvelun avulla on siten tunnistettavissa ne tapaukset, joissa elinkeinotoiminnan jatkamiselle ei selkeästi ole edellytyksiä. Niissä tilanteissa, joissa elinkeinon- tai ammatinharjoittajalla on edellytyksiä toimintansa jatkamiseen ja talous- ja velkaneuvoja arvioi velkajärjestelylle olevan muutoinkin edellytykset, Talousapu-palvelu voisi auttaa velkajärjestelyhakemukseen tarvittavien elinkeinotoimintaa koskevien asiantuntijaselvitysten laatimisessa kohtuullista kiinteää maksua vastaan. Lisäksi Talousapu-palvelusta on yrityksille hyötyä myös toiminnan rationalisoinnissa,

sillä se antaa toimenpidesuosituksia yritystoiminnan järjestämiseksi kannattavalla tavalla. Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voi vapaaehtoisesti tehdä tarvittavat järjestelyt, esimerkiksi lopettaa kannattamattoman osan toimintaansa, jo ennen velkajärjestelyhakemuksen tekemistä.

2.3.7 Menettelyn yksinkertaistaminen

Voimassa oleva velkajärjestelylaki mahdollistaa erilaisen käytännön maksuohjelman laatimisessa. Eräillä paikkakunnilla talous- ja velkaneuvojat laativat maksuohjelmaehdotuksen, joka toimitetaan käräjäoikeuteen velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Toisilla paikkakunnilla velkajärjestelyhakemukseen ei liitetä maksuohjelmaehdotusta, jolloin käräjäoikeus määrää selvittäjän, jonka tehtävänä on maksuohjelmaehdotuksen laatiminen.

Kun maksuohjelmaehdotus toimitetaan käräjäoikeuteen jo velkajärjestelyhakemuksen liitteenä, käräjäoikeus yleensä kuulee velkojia sekä hakemuksesta että ohjelmaehdotuksesta. Usein asia on sinänsä riidaton, mutta joku velkojista haluaa päivittää velan kokonaismäärän velkajärjestelyn aloittamispäivälle. Tällöin käräjäoikeus tekee päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta ja palauttaa asian takaisin velalliselle, yleensä talous- ja velkaneuvontaan, uuden maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten. Talous- ja velkaneuvonta pyytää velkojilta aloittamispäivälle päivitetyt saldoilmoitukset ja laatii uusien saldojen pohjalta uuden maksuohjelmaehdotuksen, joka annetaan tiedoksi velkojille. Tämän jälkeen käräjäoikeus vahvistaa uuden maksuohjelmaehdotuksen maksuohjelmaksi.

Käytännössä velan määrän päivittämisellä velkajärjestelyn aloittamispäivälle ei ole merkitystä, sillä jos kaikki velkojat päivittävät kertyneen koron määrän, ei suhteelliseen velkamäärään tule merkittäviä muutoksia. Lisäksi kolmasosa maksuohjelmista on niin sanottuja nollaohjelmia, jolloin velkojille ei tule mitään kertymiä.

Työryhmä pitää velan määrän päivittämistä velkajärjestelyn aloittamispäivälle siitä saatavaan hyötyyn nähden liian raskaana menettelynä ja katsoo, että menettelyä tulisi yksinkertaistaa turhan työn välttämiseksi ja siitä aiheutuvien kustannusten säästämiseksi. Sen vuoksi lakia tulisi muuttaa niin, että velan määrä maksuohjelmassa määräytyisi jo aiemman päivämäärän perusteella, johon velkaneuvonta on pyytänyt velkojia ilmoittamaan velan saldon. Korkopäivityksiä ei siten tehtäisi. Jos velkajärjestelyn aloittaminen kuitenkin lykkääntyisi huomattavasti, tulisi velkojille varata tilaisuus päivittää velkasaldot velkajärjestelyn aloittamispäivälle.

Nykyisin tiedoksiannot ja ilmoitukset velkojille toimitetaan pääsääntöisesti postitse, mikä aiheuttaa vuosittain satojen tuhansien eurojen kopiointi- ja postituskulut. Maksuohjelmaehdotus samoin kuin muut tiedoksiannot tulisi pääsäännön mukaan toimittaa velkojille sähköpostitse velkojan ilmoittamalla sähköpostiosoitteella, mistä syntyisi huomattavaa säästöä postitus- ja kopiointikuluissa. Vielä tehokkaampaan järjestelmään päästäisiin, jos velkajärjestelyasioita varten luotaisiin oma sähköinen asiointijärjestelmänsä, jota käsitellään tarkemmin jaksossa 2.3.9.

Velkajärjestelyasian tuomioistuinkäsittelyä koskevia säännöksiä on eräiltä osin tarvetta selventää, jotta päästäisiin mahdollisimman yksinkertaiseen ja kokonaiskustannuksiltaan edulliseen menettelyyn. Erityisesti tämä koskee tilannetta, jossa maksuohjelmaehdotus toimitetaan tuomioistuimelle jo velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä. Tarkoituksenmukaista on, että velkojia kuullaan yhdellä kertaa sekä hakemuksesta että ohjelmaehdotuksesta. Tämä on voimassa olevan lain tarkoitus ja yleisesti noudatettava käytäntö useissa kärjäoikeuksissa. Lakiin on tarve ottaa asiasta nimenomainen säännös kahdesta syystä: ensinnäkin sen välttämiseksi, ettei kuulemista turhaan suoriteta useaan kertaan ja toiseksi sen vuoksi, ettei selvittäjää määrätä tilanteissa, joissa se ei ole tarpeen.

Työryhmä pitää selvittäjäinstituutiota hyvin toimivana, kaikkien asiaan osallisten edut huomioon ottavana järjestelmänä. Velkajärjestelyasioiden sujuva käsittely edellyttää, että tarvittaessa kärjäoikeus voi määrätä asiantuntevan selvittäjän laatimaan maksuohjelmaehdotuksen ja huolehtimaan muista selvittäjälle kuuluvista tehtävistä. Työryhmän ehdotus perustuu siten siihen lähtökohtaan, että selvittäjä on voitava määrätä silloin, kun asian käsittely sitä edellyttää. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että velkajärjestelyasian käsittely säännönmukaisesti edellyttäisi selvittäjän määräämistä. Jos maksuohjelmaehdotus on jo laadittu talous- ja velkaneuvonnassa, ei tarvetta selvittäjän määräämiselle ole, jollei asia ole riittävä tai epäselvä. Jos siis selvittävää ei ole, ei tarvita selvittäjääkään. Tämä on myös voimassa olevan lain lähtökohta.

Selvittäjän määräämistä säännönmukaisesti kaikissa asioissa on joskus perusteltu sillä, että etukäteen ei voida tunnistaa niitä tapauksia, jotka muuttuvat riittäviksi. Työryhmän arvioin mukaan selvittäjän määrääminen kaikissa tapauksissa lisäisi velkajärjestelyasioiden käsittelystä aiheutuvia kustannuksia merkittävästi. Riidattomissa tai muutoin yksinkertaisissa asioissa tämä tarkoittaa sitä, että selvittäjälle siirrettäisiin lähinnä vain tiedoksiantojen toimittaminen. Ottaen huomioon, että esityksessä ehdotetaan sähköpostitiedoksiantoihin siirtymistä, on tiedoksiantojen toimittaminen kärjäoikeudesta halvempaa kuin selvittäjän määrääminen tehtävän hoitamista varten, eikä se aiheuta kärjäoikeudelle kohtuutonta työmäärää. Kaksinkertaista työtä ei aiheudu niissäkään tapauksissa, joissa kärjäoikeus velkojia kuultuaan toteaa asian olevan niin riittävä tai epäselvä, että se edellyttää selvittäjän määräämistä.

Työryhmän arvion mukaan kokonaiskustannuksiltaan edullisimpaan menettelyyn päästäisiin, jos talous- ja velkaneuvonnassa tapauskohtaisesti arvioitaisiin, onko maksuohjelman tekeminen kyseisen velallisen tilanteessa menettelyn kokonaisuus huomioon ottaen järkevää. Jos asia on yksinkertainen ja maksuohjelmaehdotuksen laatiminen suhteellisen helppoa, olisi maksuohjelmaehdotus suositeltavaa liittää hakemukseen. Jos taas velkaselvittelyn ja sovintoneuvottelujen aikana on tullut selväksi, että asia on riittävä tai erityisen vaikea, olisi ohjelmaehdotus parempi jättää selvittäjän tehtäväksi. Esimerkiksi silloin, kun velallisen asunnon halutaan säilyvän velkajärjestelyssä tai velallinen on yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja, saattaa olla tarkoituksenmukaista, että selvittäjä laatii maksuohjelmaehdotuksen. Laissa ei kuitenkaan tulisi säännellä sitä, koska maksuohjelmaehdotuksen tulisi olla velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Sen sijaan lakia tulisi selventää sellaisten tilanteiden estämiseksi, joissa maksuohjelmaehdotus laaditaan kahteen kertaan, ensin talous- ja velkaneuvonnassa ja sen jälkeen selvittäjän toimesta ilman, että tällaisen menettelyyn on velkajärjestelyasian sisältöön liittyvää syytä.

Maksuohjelmaehdotuksen laatiminen talous- ja velkaneuvonnassa on myös velallisen kannalta edullisempi vaihtoehto, sillä hänelle ei aiheudu siitä kustannuksia. Selvittäjän palkkiosta velallinen vastaa enintään neljän kuukauden maksuvaraa vastaavalla summalla, jolloin maksuohjelma pitenee vastaavalla kuukausimäärällä.

Talous- ja velkaneuvojat ovat velkajärjestelyn asiantuntijoita eikä heidän ammattitaitoaan maksuohjelmaehdotuksen laatimisessa ole syytä kyseenalaistaa. Vaikka talous- ja velkaneuvojat toimivat hakemuksen tekemisessä ja ohjelmaehdotuksen laatimisessa velallisen avustajina, on heillä velvollisuus laatia ohjelmaehdotus lain mukaisesti. Kaikki talous- ja velkaneuvojat koulutetaan laatimaan maksuohjelmaehdotus puolueettomasti ja lakia noudattaen. Monet neuvojat ovat toimineet alalla pitkään ja heillä on vahva ammattitaito.

Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 37/2000 vp) todetaan neuvojen tehtävistä kuitenkin seuraavasti: ”Velkaneuvojan tehtävänä olisi 1 momentin 4 kohdan mukaan avustaa velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden tarvittavien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa. Jos on selvää, että velallisen hakemus ei voi menestyä, velkaneuvojan tulisi selvittää velalliselle syyt siihen. Velallinen saattaa kuitenkin haluta asiasta tuomioistuimen ratkaisun. Lähtökohtana tulisi tällöinkin olla se, että velallinen saa tarvitsemansa avun velkaneuvonnasta.”

Joskus talous- ja velkaneuvoja voi siis joutua laatimaan velkajärjestelyhakemuksen tilanteessa, jossa hänen käsityksensä mukaan velkajärjestelyä ei tulisi myöntää, velallinen esittää vaatimuksia, jotka eivät ole lain mukaisia tai neuvoja muutoin on epävarma esitetyn tiedon oikeellisuudesta. Tällöin talous- ja velkaneuvoja ilmoittaa hakemuksessa, että hän ei toimi velallisen avustajana vaan ainoastaan hakemuksen laatijana, eikä liitä hakemukseen maksuohjelmaehdotusta. Jos siis käräjäoikeus päättää aloittaa velkajärjestelyn, määrätään asiassa selvittäjä joka tapauksessa. Velkojat voivat siten luottaa siihen, että talous- ja velkaneuvojen laatimat maksuohjelmaehdotukset on tehty lain mukaan eikä ainoastaan velallisen etuja silmällä pitäen.

Vuonna 2012 selvittäjien palkkioihin käytettiin noin 1,8 miljoonaa euroa, mikä on hieman aiempia vuosia enemmän. Vuonna 2013 määrärahaa on myönnetty 1,8 miljoonaa euroa, mutta käyttöaste heinäkuussa oli jo 75 prosenttia ja tilinpäätösennuste 2,3 miljoonaa euroa. Velkajärjestelyasioita, joissa määrätään selvittäjä, arvioidaan vuonna 2013 olevan 2500, kun edellisenä vuonna niitä oli 2200. Väliaikatietao loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyasioiden määrästä vuoden 2013 aikana ei ole, mutta määrän ei odoteta kasvavan vastaavasti, sillä vuoden 2013 ensimmäisellä puoliskolla velkajärjestelyhakemuksia saapui käräjäoikeuksiin hieman (2 %) vähemmän kuin vastaavan ajanjaksona edellisenä vuonna. Selvittäjän palkkioihin käytettävien kulujen kasvu ei alustavan arvion mukaan näyttäisi perustuvan juttumäärien kasvuun. Tämäkin tukee tarvetta tarkentaa selvittäjän määräämisen edellytyksiä laissa.

Selvittäjien palkkiota on viimeksi tarkistettu vuoden 2002 alusta lukien. Palkkiot eivät ole indeksisidonnaisia, joten niiden määrä on pysynyt täsmälleen samana jo yli kymmenen vuoden ajan. Työryhmä pitää palkkioiden tasoa selvittäjälle aiheutuvaan työmäärään verrattuna liian alhaisena. Palkkioiden tasosta päättäminen ei kuulu työryhmän

toimeksiantoon, mutta työryhmän käsityksen mukaan palkkioiden korottaminen tulisi toteuttaa mahdollisimman pian.

Velallisten velkarakenne on muuttunut siten, että yhä useammin velallisella on paljon pieniä velkoja, kuten maksamattomia laskuja ja kulutusluottoja. Velallisen maksuvaran jakaantuminen suuren velkojamäärän kesken johtaa usein siihen, että velkojalle suoritettava määrä on niin pieni, että sen vastaanottamiseen liittyvät hallinnolliset kustannukset ylittävät saatavan määrän. Jos velkojia on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta velkoja, jolle kertyisi vähäinen, asetuksella säädettävää euromäärää pienempi jako-osuus (velkajärjestelylain 31 §:n 4 momentti).

Asetuksella 115/1995 rajaksi säädettiin 100 markkaa, mikä euron käyttöönoton jälkeen pyöristettiin 17 euroon. Rajaa ei ole sen jälkeen muutettu, eikä se ole indeksisidonnainen. Työryhmä katsoo, että raja on liian alhainen ja että sitä tulisi nostaa 50 euroon. Vastaavan suuruinen jako-osuus voidaan jättää jakamatta myös velallisen konkurssissa. Alle 50 euron jako-osuuksilla ei ole velkojalle suurtakaan merkitystä, mutta sitä pienempien määrien jättäminen maksuohjelman ulkopuolelle yksinkertaistaisi maksuohjelman laatimista ja toteuttamista.

2.3.8 Sovintoratkaisut

Talous- ja velkaneuvonnan toimenpiteissä on tapahtunut painopisteen muutos. Vielä 2000-luvun alussa asiakkaiden velkaongelmia selvitettiin ensisijaisesti vapaaehtoisten neuvottelujen avulla ja velkajärjestely miellettiin vasta viimesijaiseksi keinoksi ongelmien ratkaisemiseksi. Nykyisin lähes puolessa tapauksista talous- ja velkaneuvoja pitää parhaana vaihtoehtona velkajärjestelyä tuomioistuimessa, kun taas vapaaehtoisen velkasovinnon arvioidaan soveltuvan ratkaisukeinoksi vain noin joka kymmenennelle asiakkaalle.

Tällä muutoksella on yhteys velkojen rakenteeseen ja lukumäärään. Aiemmin asiakkaiden keskuudessa oli enemmän yritys- tai takausvelkojen takia talousvaikeuksiin joutuneita, jolloin velkojen lukumäärä oli pienempi. Nykyisin talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden velat koostuvat pääosin kulutusluotoista ja maksamattomista laskuista, mikä merkitsee myös velkojen lukumäärän kasvamista. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkailta on keskimäärin 15 velkasuhdetta ja yli kolmasosalla asiakkaista on vähintään 20 velkaa. Niillä asiakkailla, joille suunnitellaan velkajärjestelyn hakemista, velkoja on keskimäärin 18. Yhden tai kahden velan järjesteleminen vapaaehtoisesti osapuolten kesken on yleensä helpompaa kuin sovintoratkaisun etsiminen tilanteessa, jossa asiakkaalla on kymmeniä eri velkasuhteita. Velkojen halukkuus sovintoratkaisun etsimiseen voi vaihdella ja velkojilla voi olla erilaisia näkemyksiä sovintoratkaisun sisällöstä. Sovinto tulisi löytää kaikkien velkojen kanssa, sillä sovinnon aikaansaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Yhden määrältään pienenkin velan velkoja voi estää velkasovinnon syntymisen.

Velkasovintojen syntymistä tulisi edistää, mikä vähentäisi tapauksia, joissa velkajärjestelyä haetaan tuomioistuimesta. Tuomioistuimelle annettava mahdollisuus vahvistaa maksuohjelma velkojien enemmistöpäätöksellä saattaisi lisätä halukkuutta sovintoratkaisujen tekemiseen. Menettely voitaisiin asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta rakentaa yksinkertaisemmaksi, mikä nopeuttaisi velkajärjestelyasioiden käsittelyä tuomioistuimessa. Yrityssaneerauslakiin sisältyy vastaava mahdollisuus vahvistaa saneerausohjelma yksinkertaistetussa menettelyssä velkojien enemmistön suostumuksella.

Lainsäädännössä on viime vuosina kiinnitetty enenevässä määrin huomiota velkojien velvollisuuteen toimia luotonannossa ja perinnässä vastuullisesti. Lailla 746/2010 kuluttajansuojalakiin otettiin säännös hyvästä luotonantotavasta (7 luvun 13 §), joka sisältää velkojan velvollisuuden suhtautua vastuullisesti maksujärjestelyihin. Saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) 4 §:n säännöstä hyvästä perintätavasta täydennettiin lailla 31/2013 säätämällä siitä, että vastaava velvollisuus sisältyy myös hyvään perintätapaan. Vastuullisen suhtautumisen vaatimus ulottuu maksukyvyttömyysmenettelyihin sisältyviin sovinto- ja myönnytysmahdollisuuksiin ja se koskee siten myös velkajärjestelyä. Velkajärjestelylakiin olisi kuitenkin hyvä ottaa asiasta nimenomainen säännös. Sovintoratkaisujen lisäämisen kannalta velvoitteen noudattaminen on olennaista.

2.3.9 Muita uudistamistarpeita

Työryhmä on työssään toimeksiantonsa mukaisesti keskittynyt velkajärjestelylain tarkistamiseen. Työryhmä kiinnittää kuitenkin huomiota myös kahteen muuhun velkajärjestelyyn liittyvään uudistamistarpeeseen.

Talous- ja velkaneuvonta on nykyisin järjestetty pääosin kuntien toimesta ja perustuu aluehallintovirastojen kanssa tehtyihin sopimuksiin. Talous- ja velkaneuvonnan resurssit eivät ole riittäviä kattavan neuvonnan antamiseen koko maassa. Työ- ja elinkeinoministeriön asettama selvityshenkilö Kirsi Rissanen on ehdottanut selvityksessään (TEM 8/2009), että neuvonnan yhtenäistämiseksi neuvonta siirretään oikeusaputoimistoihin. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan etsitään tarkoituksenmukainen tapa yhtenäistää talous- ja velkaneuvonnan palveluja.

Vuosille 2012–2015 laaditun kuluttajapoliittisen ohjelman mukaan talous- ja velkaneuvonta tulisi valtiollistaa (työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 41/2012). Ohjelman mukaan tarkoituksenmukaisinta olisi tehdä valtiollistaminen ja neuvonnan kehittäminen yhtäaikaaisesti velkajärjestelylain uudistamisen kanssa. Vuosille 2013–2025 laaditussa oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa (oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) asetetaan keskipitkän aikavälin tavoitteeksi selvittää mahdollisuus valtiollistaa talous- ja velkaneuvonta oikeusavun tai ulosoton yhteyteen.

Työryhmä pitää talous- ja velkaneuvonnan valtiollistamista tärkeänä, jotta yhdenvertaiset palvelut voidaan taata velallisille koko maassa. Työryhmän ehdotus tarkoittaa sitä, että yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat voisivat nykyistä useammin saada velkajärjestelyn ja asioida järjestelmän piiriin päästäkseen talous- ja velkaneuvontatoimistoissa. Tämä lisää väistämättä talous- ja velkaneuvonnan työmäärää ja koulutustarvetta.

Talous- ja velkaneuvonnan valtiollistamisen yhteydessä uudenlaisen asiakaskunnan aiheuttama työmäärän lisäys tulisi ottaa kustannusvaikutuksissa huomioon.

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa mietinnössään (oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 11/2011), että velkajärjestelyasioissa tulisi saada käyttöön erityinen sähköinen asiointijärjestelmä. Sähköinen asiointijärjestelmä oli olennainen mietinnössä ehdotetun uudenlaisen velkajärjestelymenettelyn käytännön toimimisen kannalta.

Työryhmä katsoo, että sähköinen asiointijärjestelmä tulisi kehittää mahdollisimman nopeasti, vaikka mietinnössä 11/2011 ehdotettua velkajärjestelyn kokonaisuudistusta ei nyt toteutetakaan. Siitä olisi hyötyä erityisesti tiedoksiannoissa ja velkojien ilmoitusten vastaanottamisessa. Nykyisin velkajärjestelyhakemuksen tekeminen ja maksuohjelmaehdotuksen laatiminen edellyttää usein jopa satojen sivujen kopioimista ja lähettämistä postitse velkojille. Tästä aiheutuu valtiolle kustannuksia. Menettely on myös hidas.

Sähköisen asiointijärjestelmän luomista puoltaa myös se, että sovintoja saadaan talous- ja velkaneuvonnassa aikaan enää melko rajoitetusti. Tämä johtunee pääosin velkojen suuresta lukumäärästä ja luonteesta sekä velallisten vähäisestä maksukyvyistä. Sähköisellä asiointijärjestelmällä voitaisiin helpommin tavoittaa suuri joukko velkojia ja käydä sähköisellä foorumilla sovintoneuvotteluja.

Sähköinen asiointijärjestelmä vähentäisi päällekkäistä työtä sekä helpottaisi ja nopeuttaisi menettelyä talous- ja velkaneuvonnassa, käräjäoikeudessa sekä selvittäjällä. Sähköinen asiointijärjestelmä olisi merkittävä kaikissa talous- ja velkaneuvonnassa hoideissa asioissa, myös niissä, joissa päädyttäisiin velkajärjestelyn sijasta sopimukseen, Takuu-Säätiön takaukseen, sosiaaliseen luottoon tai muuhun ratkaisuun.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Pääasialliset tavoitteet

Esityksen tavoitteena on saattaa velkajärjestelylaki vastaamaan nykyisen yhteiskunnan vaatimuksia. Kansalaisten ylivelkaantumisen pääasialliset syyt ovat muuttuneet yhteiskunnan luotonantomekanismien muuttuessa, mikä heijastuu muutokseen talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunnassa. Vielä kymmenisen vuotta sitten ylivelkaantuminen johdettiin pääasiassa yritys-, takaus- tai asuntoveloista, kun taas nykyisin yli puolella velkajärjestelyä hakevista talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista velat koostuvat pääosin kulusluotoista, pikalainoista ja maksamattomista laskuista. Esitys pyrkii oikeudenmukaiseen riskinjakoon velallisen ja velkojan välillä nykyisessä luottoyhteiskunnassa, kun arvioidaan velallisen velkaantumisen moitittavuutta ja mahdollisuutta päästä velkajärjestelyyn.

Luotonantomekanismien muuttuminen on johtanut myös ylivelkaantuneiden nuorien määrän lisääntymiseen. Pikaluottojen takaisinmaksuvaikeudet koskevat erityisesti nuoria ja kaikkein voimakkainta velkaantuminen on alle 25-vuotiaiden nuorten ryhmässä. Nuorten harkintakyky velanotossa saattaa olla puutteellinen eivätkä nuoret välttämättä ymmärrä velkaantumisen seurauksia tai pysty arvioimaan mahdollisuuksiaan maksaa velat takaisin. Ylivelkaantuminen voi johtaa muihin ongelmiin nuoren elämässä ja aiheuttaa hänen syrjäytymisensä. Nuoren on usein vaikea löytää keinoa taloudellisen tilanteensa korjaamiseksi ja uuden elämän alkuun pääsemiseksi. Näistä syistä esityksen tavoitteena on parantaa nuorten pääsyä velkajärjestelyyn lieventämällä säännöstä velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä sekä ottamalla huomioon nuoren ikä arvioidessa velkaantumisen moitittavuutta.

Esityksen tavoitteena on parantaa lisäsuoritusvelvollisuuden toimivuutta käytännössä. Ehdotus pyrkii vähentämään lisäsuoritusvelvollisuuden laskemisesta aiheutuvaa työtä sekä aktivoimaan velallisia huolehtimaan lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämistä omaaloitteisesti. Tavoitteena on, ettei lisäsuoritusvelvollisuus tulisi velallisille yllätyksenä, vaan se olisi osa maksuohjelman aikaista ja sen jälkeistä talouden suunnittelua. Ehdotuksen tavoitteena on myös kannustaa velallisia maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan, mikä hyödyttäisi sekä velallista että velkojia. Velallisen selviytymistä maksuohjelmasta helpotettaisiin lisäämällä velallisen mahdollisuutta vapaakuukausien pitämiseen ohjelman aikana silloin, kun maksuohjelman kesto on yli kolme vuotta. Tämä edesauttaisi velkajärjestelyn tarkoituksen toteutumista ja velallisen pääsemistä uuteen alkuun velkajärjestelyn jälkeen.

Esityksen tavoitteena on parantaa ylivelkaantuneiden yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn ja mahdollistaa siten heidän taloudellisen kokonaistilanteensa korjaaminen velkajärjestelyssä. Yrityssaneeraus on usein liian raskas ja kallis menettely pienimuotoisen elinkeinotoiminnan järjestelemiseksi, joten esitys tarkoittaisi uudenlaista mahdollisuutta pienyrittäjille. Sen taustalla on ajatus toisen mahdollisuuden antamisesta rehellisesti toimineille pienyrittäjille, joiden elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista. Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voisi jatkossa hakeutua joko velkajärjestelyyn tai yrityssaneeraukseen riippuen siitä, kumpi menettely sopii paremmin hänen tilanteeseensa. Tavoitteena on myös kannustaa velallisia yrittäjyyteen työttömyyden sijasta.

Esitys pyrkii edistämään vapaaehtoisten sovintojen solmimista. Velallisten velkarakenteen muutos on johtanut siihen, että entistä suuremmassa osassa tapauksia velkajärjestely nähdään ensisijaisena vaihtoehtona, eikä vapaaehtoiisiin sovintoneuvotteluihin ryhdytä. Tavoitteena on lisätä sovintoratkaisujen määrää korostamalla velkojien velvollisuutta myötävaikuttaa sovinnon syntyymiseen sekä mahdollistamalla maksuohjelman vahvistaminen velkojien enemmistön suostumuksella, jolloin pienvelkojien vaatimuksia ei tutkittaisi.

Esityksen tavoitteena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa velkajärjestelyasioiden käsittelyä tuomioistuimissa, poistaa päällekkäisiä menettelyvaiheita ja tuoda sen myötä kustannussäästöjä. Näihin tavoitteisiin päästäisiin yksinkertaistamalla maksuohjelman laatimista niin, että velan määrä ohjelmassa määräytyisi jo velkaselvittelyssä käytetyn saldopäivän mukaan, eikä korkopäivityksiä velkajärjestelyn aloittamispäivälle pääsäännön mukaan tehtäisi. Tiedoksiannoissa siirryttäisiin postitiedoksiannoista pääsääntöisesti sähköpostin käyttöön. Talous- ja velkaneuvoja kannustettaisiin maksuohjelmaehdotusten laatimiseen ja selvittäjän määräämisen edellytyksiä tarkennettaisiin.

3.2 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet

Velkajärjestelyyn pääsyä koskevien säännösten järjestelmä säilyisi ennallaan. Velallisen olisi ensin täytettävä velkajärjestelyn edellytykset (9 §), joihin ei ehdoteta muutoksia. Kuten nykyisinkin, velkajärjestely voisi estyä väliaikaisesta syystä (9 a §). Säännöstä lievennettäisiin siten, että työttömien ja erityisesti työttömien nuorten sekä yksityisinä elinkeinon- ja ammatinharjoittajana toimivien velallisten pääsyä velkajärjestelyyn helpotettaisiin. Velkajärjestelyn yleisiin esteisiin (10 §) tehtäisiin eräitä tarkistuksia. Kuten nykyisinkin, velkajärjestely voitaisiin myöntää painavien syiden nojalla yleisestä esteestä huolimatta (10 a §). Säännökseen tehtäisiin pienemmä tarkistus, jonka tarkoituksena on vähentää velkaantumisen ajan merkitystä kokonaisuudessaan.

Velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevaa 9 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen otettaisiin nimenomainen aikaraja siitä, koska työttömyydestä johtuvaa maksuvaran puuttumista tai vähäisyyttä ei enää pidettäisi velkajärjestelyn estävänä seikkana. Voimassa olevan lain sanamuodon mukaan myös työttömyydestä johtuva velkajärjestelyn väliaikainen estyminen tulisi tutkia tapauskohtaisesti. Lakiin ei

sisälly nimenomaista aikarajaa siitä, kuinka pitkän työttömyyden jälkeen velkajärjestely voidaan myöntää ja koska siis väliaikaisesti velkajärjestelyn estävän syyn katsotaan muuttuneen pysyväksi. Säännöstä on kuitenkin käytännössä tulkittu melko kaavamaisesti niin, että työttömyyden on tullut kestää vähintään kaksi vuotta ennen kuin työttömäksi joutuneelle velalliselle voidaan myöntää velkajärjestelyä.

Yleensä velkaongelmat pahenevat työttömyyden myötä. Edellytys kaksi vuotta kestäneestä työttömyydestä tuntuu velallisesta usein pitkältä ja passivoivalta ajanjaksolta. Toisaalta velkajärjestelyn myöntäminen heti työttömyydestä huolimatta kannustaisi velallista työttömyyteen työnhaun sijasta ja johtaisi mahdollisuuteen ajoittaa velkajärjestely tarkoituksellisesti ajanjaksoon, jolloin velallisen tulotaso on heikko. Esityksessä ehdotetaan, että yli 18 kuukautta kestänyt työttömyys ei estäisi velkajärjestelyn myöntämistä. Puolessatoista vuodessa velallinen ehtii etsimään töitä ja hänellä on mahdollisuus työpaikan saatuaan hakeutua velkajärjestelyyn heti. Ajanjakson lyhentäminen puolella vuodella nopeuttaisi työttömien mahdollisuutta saada taloudellinen tilanteensa korjattua, muttei olisi velkojien kannalta kohtuuton. Kuten nykyisinkin, velkajärjestelyn myöntäminen työttömälle velalliselle olisi mahdollista heti työttömyyden alkaessa, jos työttömyyttä ei pidetä väliaikaisena.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömien nuorten pääsyä velkajärjestelyyn helpotettaisiin edellä mainittua enemmän. Alle 25-vuotiaiden velallisten osalta työttömyys ei estäisi velkajärjestelyä, jos työttömyys olisi kestänyt yli 9 kuukautta. Nuorten ylivelkaantuneiden taloudellisen tilanteen korjaaminen mahdollisimman pikaisesti on tärkeää, jotta heidän syrjäytymisensä voidaan estää. Ymmärtävämpi suhtautuminen kaikkein nuorimpien velkaantumiseen on perusteltua, sillä nuorten harkintakyky velanotossa saattaa olla puutteellista eivätkä nuoret välttämättä ymmärrä velkaantumisen seurauksia tai pysty arvioimaan mahdollisuuksiaan hoitaa velkansa. Tämä näkyy erityisen selvästi vaikeuksissa maksaa pikaluotot takaisin, sillä kaikkein voimakkainta velkaantuminen on alle 25-vuotiaiden nuorten ryhmässä.

Velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevaa säännöstä ei enää sovellettaisi yksityisinä elinkeinon- ja ammatinharjoittajina elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin. Kaikista elinkeinotoiminnan tilaa ja elinkeinotoiminnasta velalliselle kertyvää tuloa koskevista edellytyksistä säädettäisiin 7 luvussa. Velkajärjestelyn ei enää katsottaisi estyvän sen vuoksi, ettei yrittäjänä toimivan velallisen tulotaso ole vakiintunut. Vertailua siihen, mitä velallinen voisi mahdollisesti myöhemmin yrittäjänä ansaita, ei tehtäisi. Sen sijaan edellytettäisiin, että yrittäjänä toimivalla velallisella on ainakin vähän maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen. Maksuvaran suuruudelle ei asetettaisi vaatimuksia, vaan riittäisi, ettei velallisen maksuvara ole negatiivinen taikka nolla.

Yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn helpotettaisiin myös lain 7 lukuun tehtävillä muutoksilla, jotka koskevat elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin sovellettavia velkajärjestelyn lisäedellytyksiä. Ehdotettujen säännösten ajatuksena on, että elinkeinotoiminnan on oltava niin kannattavaa, että yrittäjä pystyy maksamaan elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa sitä mukaa kuin ne erääntyvät ja lisäksi elättämään itsensä ja huolehtimaan elatusvelvollisuudestaan perhettään kohtaan. Elinkeinotoiminta ei siten voi olla tappiollista eikä johtaa lisävelkaantumiseen. Muutosten tarkoituksena on parantaa yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä

velkajärjestelyyn sekä aktivoida yrittäjyyteen niitä ylivelkaantuneita henkilöitä, joilla on mahdollisuudet työllistää itsensä yrittäjinä.

Velkajärjestelyn yleisiin esteisiin ehdotetaan tehtäväksi joitain muutoksia. Käytännössä useimmin on sovellettu esteperustetta ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen”. Käsite on nykyaikaisessa yhteiskunnassa vieras ja yleisesti vaikea ymmärtää, vaikka esteperusteen soveltamisesta onkin annettu lukuisia korkeimman oikeuden ennakkotapauksia. Tässä ehdotuksessa ehdotetaan käytettäväksi sanoja ”piittaamaton” ja ”vastuuton” velkaantuminen. Moitittavaa velkaantumista koskeviin arviointiperusteisiin lisättäisiin velallisen ikä. Huomiota on haluttu kiinnittää erityisesti nuorten puuttuvasta elämäkokemuksesta aiheutuvan velkaantumisen erityispiirteisiin.

Piittaamatonta tai vastuutonta velkaantumista arvioitaisiin paitsi velallisen toimien näkökulmasta, myös velkojan oman toiminnan kannalta. Keskeistä on siis myös kysyä, onko luotonantajien toiminta ollut asianmukaista hyvän luotonantotavan ja muiden velkojan vastuuta määrittävien säännösten kannalta. Tällä tavalla pyritään korostamaan kummankin osapuolen vastuuta nykyisessä luottoyhteiskunnassa siitä, ettei luotonanto johtaisi ylivelkaantumiseen.

Yrittäjiin sovellettavia esteperusteita ehdotetaan tarkistettavaksi niin, ettei lakisääteisten velvollisuuksien laiminlyöminen muodostaisi esteperustetta silloin, kun laiminlyönti johtuu maksukyvyttömyydestä. Tarkoituksena on varmistaa, ettei esteperuste sovellu rehellisesti toimineeseen yrittäjään, joka on joutunut jättämään maksuvelvoitteensa hoitamatta maksukyvyttömyyden vuoksi.

Esityksessä ehdotetaan suojattavaksi velkojana olevaa yksityishenkilöä tilanteessa, jossa velka on merkittävä ja sen järjesteleminen olisi kohtuutonta velkojan kannalta. Velkajärjestelylle olisi tällöin este. Esteperuste soveltuisi vain harvoin, mutta sen lisääminen on tarpeen kohtuuttomuuden välttämiseksi yksittäistapauksissa. Tällainen tapaus voi olla esimerkiksi hometalokaupan purkamisesta johtuva kauppahinnan palautusvelvollisuus, josta myyjän ei tulisi voida vapautua velkajärjestelyyn hakeutumalla.

Velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä vähennettäisiin arvioitaessa sitä, voidaanko velkajärjestely myöntää painavien syiden nojalla yleisestä esteestä huolimatta. Kysymys olisi edelleen kokonaisharkinnasta, jossa vaikuttavat velallisen velkaantumishistoria, velkaantumisen jälkeiset toimet ja muut olosuhteet.

3.3 Lisäsuoritusjärjestelmä

Jaksossa 2.3.3 mainituista syistä lisäsuoritusjärjestelmän peruseriaatteet säilyisivät ennallaan. Lisäsuoritusvelvollisuutta koskeviin säännöksiin tehtäisiin kuitenkin eräitä tarkennuksia, joiden tarkoituksena on vähentää lisäsuoritusvelvollisuuden aiheuttamaa työmäärää ja kannustaa velallisia tulonhankintaan maksuohjelman aikana.

Velallisille lisäsuoritusvelvollisuudesta aiheutuvia ongelmia vähennettäisiin käytännön toimenpitein. Tarkoituksena on, että velalliset oma-aloitteisesti, tarvittaessa talous- ja velkaneuvojan avustuksella, vuosittain tarkistaisivat lisäsuoritusvelvollisuuden. Tällöin vältyttäisiin siltä, että lisäsuoritusvelvollisuus tulee velalliselle yllätyksenä maksuohjelman päättymisen jälkeen. Lisäsuoritusvelvollisuuden seuranta varten kehitettäisiin työkaluja. Jo nykyisin maksuohjelma sisältää lisäsuoritusten jakomääräyksen, josta velallinen näkee kullekin velkojalle tilitettävän prosenttiosuuden. Oikeusministeriön internet-sivuilta puolestaan on saatavissa lisäsuoritusten tilityslomake. Lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamista helpottaisi se, että maksuohjelmaan liitettäisiin lomake, jonka avulla velallinen pystyisi tarkistamaan, syntyykö hänelle lisäsuoritusvelvollisuus.

Voimassa olevan lain mukaan velallisen on tilitettävä velkojille puolet tietyn kansaneläkeindeksiin sidotun euromäärän ylittävistä nettotuloista. Vuonna 2013 lisäsuoritusvelvollisuus syntyy 957 euroa ylittävien tulojen osalta. Tätä summaa ehdotetaan nostettavaksi 1500 euroon. Rajan korottaminen kannustaisi velallista maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan. Lisäämällä työntekoa velallinen pystyisi parantamaan toimeentuloaan maksuohjelman aikana jonkin verran nykyistä enemmän. Korotus vaikuttaisi myös lisäsuoritusvelvollisten määrää jonkin verran vähentävästi.

Tulojen kasvuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus ehdotetaan poistettavaksi velallisilta, joiden tulotason ei oleteta muuttuvan maksuohjelman aikana. Lisäsuoritusvelvollisuus poistuisi siten velallisilta, joilta lisäsuorituksia ei kertyisi. Ehdotettu muutos vähentäisi sekä talous- ja velkaneuvonnan että velkojien työmäärää. Velallisella ei olisi tarvetta ottaa yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan lisäsuoritusvelvollisuuden selvittämiseksi eikä velkojien tarvitsisi seurata lisäsuoritusvelvollisuutta ja hankkia selvityksiä velallisen tuloista. Lisäsuoritusvelvollisuuden poistaminen ei vaikuttaisi velkojille tosiasiaassa tuleviin kertymiin, koska lisäsuoritusvelvollisuus poistettaisiin vain niiltä velallisilta, joilta kertymiä ei muutenkaan tulisi. Tyypillinen tilanne, jossa lisäsuoritusvelvollisuutta ei olisi, on vanhuuseläkkeellä oleva tai juuri eläkkeelle siirtyvä velallinen. Vuosina 2011 ja 2012 velkajärjestelyn hakijoista oli tilastokeskuksen tietojen mukaan 24 prosenttia eläkeläisiä. Sen sijaan kertaluontoisiin suorituksiin, kuten perintöihin, perustuva lisäsuoritusvelvollisuus säilyisi ennallaan.

Voimassa olevan lain mukaan lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden ensimmäisen kolmen kuukauden aikana, jos ei siitä ole toisin määrätty. Ehdotuksen mukaan riittäisi, että lisäsuoritusvelvollisuus täytettäisiin seuraavan kalenterivuoden aikana. Tällöin lisäsuoritusvelvollisuus voitaisiin laskea valmistuneen verotuksen pohjalta, eikä sitä tarvitsisi tehdä erilaisiin tulotositteisiin perustuen. Velallisen olisi nykyistä helpompi tarkistaa lisäsuoritusvelvollisuutensa itse. Talous- ja velkaneuvonnan työmäärä vähenisi, koska tulotositteita ei tarvitsisi käydä läpi, vaan laskelman pohjaksi voitaisiin ottaa verotustiedot.

Lisäsuoritusvelvollisuuden siirtämisajankohtaa puoltaa myös velkojien määrään lisääntyminen (keskimäärin velkajärjestelyä hakevalla on 18 velkaa), jolloin yhdelle velkojalle tilitettävät määrät jäävät usein pieniksi. Velkojan kannalta lisäsuoritusvelvollisuuden siirtäminen verotuksen valmistumisen jälkeiseen ajankohtaan ei aiheuttaisi suurta muutosta. Velkoja voi joka tapauksessa viedä lisäsuoritusvelvollisuuden tuomioistuimen vahvistettavaksi vasta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Jos velallinen taas haluaisi

tarkistaa lisäsuoritusvelvollisuutensa heti kalenterivuoden päättyessä, mikään ei estäisi häntä sitä tekemästä tulotositteiden perusteella. Jos velallinen ei tee muutoksia saamaansa veroehdotukseen, voidaan lisäsuoritusvelvollisuus luotettavasti tarkistaa jo veroehdotuksen perusteella.

3.4 Asunnon säilyttäminen

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi vähäinen muutos tavallisten velkojen vähimmäiskertymän laskentatapaan. Tähän vähimmäiskertymään laskettaisiin asumissuojaosuuden lisäksi se kertymä, jonka viisi vuotta kestävä maksuohjelma tuottaisi tavallisille velkojille, jos velallisen asumiskustannukset arvioidaan sen mukaan, että hänen ja hänen perheensä asuminen järjestetään edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan. Vähimmäiskertymä laskettaisiin siten aina viisivuotisen maksuohjelman mukaisesti.

Ehdotettu muutos tarkoittaisi asunnon säilyttämisohjelmien osalta pääsääntöisesti sitä, että palattaisiin ennen vuoden 2010 lainmuutosta vallinneeseen tilanteeseen. Lailla 632/2010 maksuohjelman normaalikesto lyhennettiin viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Muutos vaikutti samalla tavallisten velkojen vähimmäiskertymän määrään asunnon säilytyslaskelmassa. Voimassa oleva sääntely johtaa ylivoimaisessa enemmistössä tapauksia sekä velallisen että velkojien edut huomioon ottaen oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Usein tilanne on se, ettei asuntoihin sisälly vapaata arvoa. Kuitenkin sellaisessa tilanteessa, jossa asuntoon sisältyy merkittävää vapaata arvoa, kolmen vuoden maksuohjelmalla tehtävä laskelma saattaa olla velkojien kannalta kohtuuton. Työryhmä on tehnyt todellisiin tapauksiin perustuvia vertailulaskelmia ja katsoo, että viiden vuoden maksuohjelman mukaan tehtävä laskelma on velkojien ja velallisten etujen yhteensovittamisen kannalta tasapainoisempi ratkaisu.

Esityksessä ehdotetaan, että yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat voisivat nykyistä useammin saada velkajärjestelyn. Velkajärjestelyssä voitaisiin tietyin edellytyksin järjestellä elinkeinonharjoittajan yksityistalouden ja elinkeinotoiminnan velat, joten elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen kokonaistilanteen korjaaminen olisi mahdollista velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä. Voimassa olevan lain mukaan yrittäjänä toimivan velallisen taloudellinen kokonaistilanne voidaan järjestellä vain yritys-saneerauslain mukaisessa menettelyssä, jossa velallisen asunto ei nauti erityistä suojaa. Ehdotus tarkoittaa siten yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien omistusasumisen suojan paranemista.

3.5 Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat

Jaksossa 2.3.6 mainituista syistä esityksessä ehdotetaan, että yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien mahdollisuuksia saada taloudellinen tilanteensa korjattua velkajärjestelyssä parannettaisiin. Esityksessä ehdotetaan, että yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien jatkamiskelpoisen elinkeinotoiminnan järjesteleminen olisi tietyin edellytyksin mahdollista velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä. Velkajärjestelyssä voitaisiin siten tietyin edellytyksin järjestellä yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan yksityistalouden velkojen lisäksi hänen elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa. Näin ollen yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan talouden kokonaistilanteen korjaaminen olisi mahdollista yrityssaneerauksen lisäksi myös velkajärjestelyssä. Riippuen toiminnan laajuudesta ja sen tervehdyttämiseen tarvittavista keinoista velallinen voisi valita, kumpaan menettelyyn hän hakeutuu. Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi yrityssaneerauslakia.

Yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen yksityistalouden velkojen lisäksi edellyttäisi, että elinkeinotoiminta olisi jatkamiskelpoista. Velallisen olisi kyettävä maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Jos elinkeinotoiminta on tappiollista tai on todennäköistä, että se muuttuu tappiolliseksi, velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää. Toiminnan kannattavuutta koskeva edellytys on välttämätön, jotta velallinen ei tappiota tuottavan elinkeinotoiminnan vuoksi velkaannu lisää. Tällöin velkajärjestelyn tavoitteet uuteen alkuun pääsemiseksi eivät toteudu ja velkajärjestely saattaa raueta.

Harjoitettavan elinkeinotoiminnan laadulle asetettaisiin myös edellytyksiä. Toiminnan tulisi olla melko pienimuotoista, eikä velkajärjestelyä voitaisi myöntää, jos velkojen järjestely ei riittäisi yritystoiminnan tervehdyttämiseksi tai sen edellytysten turvaamiseksi, vaan vaadittaisiin myös yritystoimintaa koskevia järjestelyjä. Tällaisessa tapauksessa velallinen voisi harkita yrityssaneeraukseen hakeutumista. Velkajärjestelylle ei olisi esitetty, jos velallinen toteuttaisi yritystoimintaa koskevat järjestelyt vapaaehtoisesti.

Ehdotetut muutokset mahdollistaisivat yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien talouden kokonaistilanteen korjaamisen velkajärjestelyssä silloin, kun elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista, mutta jokin ulkoinen seikka, kuten henkilökohtainen tragedia tai merkittävän asiakkaan menettäminen on aiheuttanut velallisen maksukyvyttömyyden. Ehdotetut muutokset parantaisivat samalla myös yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien mahdollisuuksia aloittaa kerran lopetettu elinkeinotoiminta uudelleen samalla alalla. Elinkeinotoiminnan aloittamiseen uudelleen sovellettaisiin samoja lisäedellytyksiä kuin elinkeinotoiminnan jatkamiseen. Kun elinkeinotoiminta aloitetaan uudelleen, velkajärjestelyn piiriin kuuluvat myös aikaisemmasta elinkeinotoiminnasta syntyneet velat. Lakiin otettaisiin säännös siitä, millä edellytyksillä aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja pidetään yksityistalouden velkoina.

Koska velkajärjestely voitaisiin myöntää nykyistä useammin edelleen elinkeinotoimintaa harjoittaville yksityisille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille, ehdotetaan velkajärjestelyn alkamisen oikeusvaikutuksia tarkistettavaksi niin, että ne soveltuvat myös

toimiviin yrittäjiin. Tältä osin on varmistettava, että elinkeinotoiminta voi jatkua velkajärjestelyn alkamisen jälkeen, eikä velkajärjestelyn alkaminen vaaranna yrittäjän toimintaedellytyksiä. Sen vuoksi maksu-, perintä- ja ulosmittauskieltoa samoin kuin muuta täytäntöönpanoa ja virka-apua sekä turvaamistoimia koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan yrityssaneerauslain säännöksiä siltä osin kuin muutokset ovat tarpeellisia yritystoiminnan jatkamisen kannalta. Ehdotetut muutokset velkajärjestelyn alkamisen oikeusvaikutuksiin koskisivat vain niitä velallisia, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa.

Velkajärjestelylain säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan yrityssaneerauslakia myös siltä osin kuin kysymys on vakuusvelkojan aseman turvaamisesta silloin, kun elinkeinotoiminnassa käytettävää omaisuutta on velan vakuutena.

Velkajärjestelylaissa ja yrityssaneerauslaissa on erilaiset säännökset menettelyn piiriin kuuluvista veloista. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat ennen velkajärjestelyn aloittamista syntyneet velat, kun taas yrityssaneerauksen piiriin kuuluvat ennen hakemuksen vireilletuloa syntyneet velat. Velkajärjestelylakiin ei ehdoteta tältä osin muutosta. Yrityssaneerauslaissa omaksutun ratkaisun tarkoituksena on muun muassa rajoittaa velallisen lisävelkaantumista hakemuksen jättämisen jälkeen ja poistaa velallisen mahdollisuus jättää esimerkiksi lakisääteiset maksut maksamatta hakemuksen vireilletulon ja menettelyn aloittamisen välisenä aikana. Velkajärjestelyssä velallisella on myötävaikutusvelvollisuus, joka rajoittaa hänen mahdollisuuksiaan velkaantua lisää hakemuksen tekemisen jälkeen. Usein velkajärjestely voidaan aloittaa melko nopeasti. Lakisääteisten maksujen jättäminen hoitamatta saattaa myös muodostaa esteperusteen tai olla merkki siitä, ettei elinkeinotoiminta täytä sille asetettuja tuottavuusedellytyksiä.

Velkajärjestelylakiin otettaisiin tarkemmat säännökset velkajärjestelyn suhteesta konkurssiin. Säännökset vastaisivat yrityssaneerauslain säännöksiä. Voimassa olevien säännösten täydentäminen on tarpeellista, sillä entistä useammin saattaa syntyä tilanne, jossa velkajärjestelyhakemus ja konkurssihakemus ovat vireillä samanaikaisesti. Velkajärjestelylakiin otettaisiin myös yrityssaneerauslain mukaiset säännökset toimivaltaisesta tuomioistuimesta konkurssia koskevassa asiassa. Velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana syntyneille veloille ehdotetaan säädettäväksi vastaavanlainen etuoikeus velallisen myöhemmässä konkurssissa kuin yrityssaneerauslaissa annetaan saneerausmenettelyn aikaisille veloille. Lisäksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevasta erityisestä esteestä, jonka tavoitteena on estää sellaisten peräkkäisten konkurssi- ja velkajärjestelyhakemusten tekeminen, joiden tarkoituksena on viivästyttää velallisen asettamista konkurssiin.

Elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestely on voimassa olevan lain mukaan mahdollista, vaikkakin käytännössä tilanteet ovat melko harvinaisia. Voimassa olevassa laissa on kuitenkin huomioitu se, että elinkeinotoiminta voi olla velallisen tulonlähteenä. Velallisen maksuvaraa laskettaessa pää- tai sivutoimisesta ammatin tai elinkeinon harjoittamisesta peräisin olevat tulot on arvioitava vähentämällä tulonhankkimismenot ja verot siten kuin kirjanpito- ja verolainsäädännössä edellytetään. Yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan lisäsuoritusvelvollisuus voidaan laskea valmistuneen verotuksen perusteella samojen perusteiden mukaisesti kuin tehdään muusta lähteestä tulonsa saavien velallisten osalta.

Esityksessä ehdotetaan, että yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat hakeutuisivat talous- ja velkaneuvontaan samalla tavoin kuin muutkin velkaongelmiin ajautuneet henkilöt. Talous- ja velkaneuvoja etsii ratkaisukeinoja velkaongelmiin yhdessä asiakkaan kanssa ja arvioi tarvittaessa velkajärjestelyn soveltumisen kyseisessä tapauksessa. Jos velkajärjestely on varteenotettava vaihtoehto, talous- ja velkaneuvoja joutuu arvioimaan myös elinkeinotoimintaa koskevia edellytyksiä ja erityisesti elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuutta. Tällöin talous- ja velkaneuvoja saattaa tarvita yritysten talouteen erikoistuneen asiantuntijan apua.

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi tietyistä menettelytavasta asiantuntija-avun hankkimiseksi, sillä asiantuntija-apua voi olla saatavissa eri lähteistä. Tarkoituksena kuitenkin on, että tarvittaessa käännyttäisiin valtakunnallisen Talousapu yrittäjän talous- ja velkaneuvontapalvelun taikka paikallisesti järjestetyn yrittäjille tarkoitetun neuvontapalvelun puoleen. Talousapu-palvelun avulla selvitettäisiin edellytykset toiminnan jatkamiselle. Jos edellytyksiä ei olisi, yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan olisi lopetettava toimintansa ja hakeuduttava velkajärjestelyyn vasta sen jälkeen. Jos toiminnan jatkamiselle olisi edellytyksiä, Talousapu-palvelun kautta elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voisi hankkia velkajärjestelyhakemuksen tekemistä varten tarvittavat asiantuntijaselvitykset muun muassa toiminnan jatkamiskelpoisuudesta ja tilinpäätöksestä. Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voisi luonnollisesti hankkia niin halutesaan tarvittavat selvitykset muualta. Olennaista on, että kun velkajärjestelyhakemus jätetään käräjäoikeuteen, se on huolellisesti valmisteltu ja toiminnan jatkamisedellytykset selvitetty. Esityksessä ehdotetaan, että velkajärjestelyhakemuksen liitteeksi otettavista elinkeinotoimintaa koskevista selvityksistä säädettäisiin asetuksessa.

Oikeusapulakia (257/2002) ei ehdoteta tässä yhteydessä muutettavaksi. Velallisella olisi siten oikeus saada oikeusapua velkajärjestelyasian hoitamiseen tuomioistuimessa samoissa tilanteissa kuin nykyisinkin. Koska velkajärjestelyä koskeva asia on hakeumusasia, velallinen voi saada oikeusapua tuomioistuimessa käsiteltävässä velkajärjestelyasiassa vain, jos siihen on erityisen painava syy.

Talous- ja velkaneuvonnasta annettua lakia (713/2000) ehdotetaan selvennettäväksi siten, että talous- ja velkaneuvonnan velkajärjestelyhakemukseen liittyvät tehtävät samoin kuin sitä edeltävät ratkaisuvaihtoehtojen selvittämistä koskevat tehtävät koskisivat yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien taloudellista tilannetta kokonaisuudessaan. Koska esityksessä ehdotetaan, että tietyissä tilanteissa myös elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä velkajärjestelyssä, on talous- ja velkaneuvonnassa selvitetävä velallisen tilanne molempien velkatyyppien osalta.

Sen sijaan talous- ja velkaneuvonnassa annetussa laissa tarkoitettu tietojen ja neuvonnan antaminen yksityishenkilöille talouden ja velkojen hoidossa ja avustaminen taloudenpidon suunnittelussa koskisi jatkossakin ainoastaan henkilön yksityistalouteen liittyviä asioita. Kuten nykyisinkin, elinkeinotoiminnan harjoittaja on oikeutettu neuvontapalveluihin omaan yksityistalouteensa ja yksityisvelkoihinsa liittyvissä kysymyksissä. Perusteltua on, että velallinen kääntyy yrittäjän talous- ja velkaneuvontaan erikoistuneen asiantuntijan puoleen tarvitessaan neuvoja yrityksen talouden hoitamiseen.

Selvittäjän tehtävien ehdotetaan määräytyvän elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyssä samalla tavoin muidenkin velallisen velkajärjestelyssä. Selvittäjän tärkein tehtävä on maksuohjelmaehdotuksen laatiminen. Tuomioistuimella on myös mahdollisuus määrätä selvittäjälle muita tehtäviä. Pystyäkseen laatimaan maksuohjelmaehdotuksen selvittäjän on arvioitava elinkeinotoiminnasta velalliselle kertyvän tulon määrä ja siten arvioitava toiminnan tulosta ja jatkamiskelpoisuutta. Jos selvittäjä maksuohjelmaa laatiessaan havaitsee, että elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn lisäedellytykset eivät velallisen osalta täyty, hänen on velkajärjestelylain 66 §:n 4 momentin mukaan ilmoitettava asiasta tuomioistuimelle. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun selvittäjä havaitsee, ettei elinkeinotoiminta ole jatkamiskelpoista tai elinkeinonharjoittajalla ei ole ollenkaan maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen.

Jos selvittäjä havaitsee, että osa harjoitetusta elinkeinotoiminnasta kannattaa, mutta osa ei, hän ei voi velvoittaa velallista lopettamaan kannattamatonta osaa, kuten yrityssaneerausissa. Selvittäjän on arvioitava toiminnan jatkamiskelpoisuutta kokonaisuutena. Tämä johtuu siitä, että velkajärjestelyssä ei voida tehdä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä eikä maksuohjelmassa siten voida niistä määrätä. Selvittäjä voi kuitenkin suositella velalliselle kannattamattoman toiminnan lopettamista ja toiminnan jatkamista vain kannattavilta osin. Velallinen voi halutessaan toteuttaa yritystoimintaa koskevia järjestelyjä vapaaehtoisesti. Jos kannattamaton osa yritystoimintaa aiheuttaa sen, ettei jatkamisedellytyksiä yritystoiminnalle kokonaisuudessaan ole, on velallisen luovuttava kannattamattomasta osasta, jotta velkajärjestely voidaan hänelle myöntää. Estettä ei myöskään ole sille, että selvittäjän havaitessa koko yritystoiminnan kannattamattomaksi velallinen lopettaa sen ja hakeutuu palkkatyöhön, jolloin hänelle voidaan laatia maksuohjelma palkansaajana eikä elinkeinonharjoittajana, jos velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset muutoin täyttyvät.

Selvittäjän on toimittava tehtävässään puolueettomasti. Esityksessä ei ehdoteta selvittäjälle uusia tehtäviä esimerkiksi velkojien edun valvojana. Velkajärjestelylain perusperiaatteita ei ole syytä muuttaa sen vuoksi, että ehdotetuissa rajatuissa tapauksissa mahdollistetaan elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen. Lakiin ehdotetaan kuitenkin otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että selvittäjän on ilmoitettava havaitsemastaan takaisinsaantiperusteesta velkojille. Selvittäjälle itselleen ei ehdoteta annettavaksi oikeutta ajaa takaisinsaantikannetta, vaan se jätettäisiin velkojien tehtäväksi.

Vaikka selvittäjän tehtäviä koskevia säännöksiä ei ole tarvetta muilta osin muuttaa, edellyttää maksuohjelman laatiminen elinkeinotoimintaa harjoittavalle velalliselle selvittäjältä useampien seikkojen arviointia kuin maksuohjelman laatiminen esimerkiksi palkansaajalle tai työttömälle. Selvittäjä joutuu arvioimaan elinkeinotoiminnan kannattavuutta ja sitä, paljonko elinkeinotoiminta tuottaa ja mikä on velallisen maksuvara. Esityksessä ehdotetaan velkajärjestelyn alkamisen oikeusvaikutuksiin eräitä muutoksia, jotka koskisivat ainoastaan elinkeinotoimintaa harjoittavia elinkeinonharjoittajia. Tältä osin selvittäjän on otettava muuttuneet säännökset huomioon.

Velkajärjestelylain 70 §:n mukaan selvittäjällä on oikeus saada tehtävästään kohtuullinen palkkio sekä korvaus hänelle aiheutuneista tehtävän kannalta tarpeellisista kuluista.

Yksityishenkilön velkajärjestelyasiassa määrätyn selvittäjän palkkiosta ja kulukorvauksesta annetussa asetuksessa säädetään tarkemmin palkkion tasosta. Asetuksessa palkkion määrä on porrastettu velkojen määrän ja asian vaikeuden mukaan. Koska elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyasiat ovat selvittäjälle keskimääräistä selvästi vaikeampia ja työläämpiä tehtäviä, asetuksen ylimpään palkkioluokkaan lisättäisiin tilanteet, joissa järjestellään elinkeinotoiminnan velkoja. Palkkio on voimassa olevan asetuksen mukaan 670 euroa, mikä on usein alhainen verrattuna selvittäjälle elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyasian hoitamista syntyneeseen työmäärään.

Edellä mainitun asetuksen 2 §:ssä mahdollistetaan palkkion korottaminen silloin, kun asia on erityisen vaikea tai työmäärältään erityisen laaja. Palkkiota voidaan korottaa enintään 50 prosentilla tai painavasta syystä enemmän. Kysymyksen ollessa elinkeinonharjoittajan velkajärjestelystä odotetaan palkkion korotustarpeen ilmenevän keskimääräistä useammin.

Ehdotuksen tavoitteena on, että yksityiselle elinkeinon- tai ammatinharjoittajalle velkajärjestelystä aiheutuvat kustannukset pysyvät kohtuullisina. Talous- ja velkaneuvonta on asiakkaille maksutonta, samoin Talousapu-palvelun puhelinneuvonta. Velkajärjestelyhakemuksen liitteeksi tarvittavista kirjallisista selvityksistä velallinen joutuu maksamaan, mutta tavoitteena on, että Talousapu-palvelun kautta hän saa selvitykset kohtuullista kiinteää korvausta vastaan.

Esityksessä ehdotetaan, että silloin kun velkajärjestelyssä järjestellään elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja, velallinen maksaisi selvittäjän saatavasta määrän, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta normaalin neljän kuukauden sijasta. Tämä on perusteltua, koska elinkeinon- tai ammatinharjoittajalle tarjotaan mahdollisuus elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyyn varsin edullisessa menettelyssä. Elinkeinotoiminnan velkojen järjestely edellyttää, että velallisella on ainakin jonkin verran maksuvaraa, joten selvittäjän palkkio tulisi useissa tapauksissa kuudessa kuukaudessa kokonaan maksetuksi.

3.6 Menettelyn yksinkertaistaminen ja sovintoratkaisujen lisääminen

Esityksessä ehdotetaan, että velkajärjestelylaissa säädettäisiin velkaselvittelystä, jonka tarkoituksena on velallisen taloudellisen tilanteen selvittäminen ennen velkajärjestelyhakemuksen tekemistä. Velkaselvittely tehtäisiin yleensä talous- ja velkaneuvonnassa. Velkaselvittelystä velkojan tulisi ilmoittaa velalliselle tämän pyynnöstä tietyt velkaa ja velkojaa koskevat tiedot, joita tarvitaan velkajärjestelyasian käsittelyä varten.

Menettelyn yksinkertaistamisen kannalta velkaselvittelyä koskevaan ehdotukseen liittyy kaksi merkittävää uudistusta: saatavan määrän laskeminen saldopäivän mukaan ja tiedoksiantojen toimittaminen sähköpostitse. Velkaselvittelystä velkojan olisi ilmoitettava

saatavan peruste, eräpäivä ja määrä pääomaan, korkoon ja velkojen perimis- ja täytän-
töönpanokuluihin eriteltynä tiettyinä velallisen ilmoittamana ”saldopäivänä”. Maksuoh-
jelmassa käytettäisiin näitä samoja saldotietoja, eikä niitä enää päivitetäisi velkajärjeste-
lyn aloittamispäivälle. Jos saldopäivästä olisi velkajärjestelyn aloittamispäivänä kulunut
yli neljä kuukautta, velkojat voisivat pyytää saldon päivittämistä velkajärjestelyn aloit-
tamispäivää vastaavaksi. Tällainen tilanne saattaisi syntyä lähinnä silloin, kun kysymys
velkajärjestelyn myöntämisestä on riittävä.

Ehdotuksen tavoitteena on välttää saatavalle kertyvän koron laskeminen useaan kertaan
menettelyn aikana. Tarkoituksena on poistaa sellaiset työvaiheet, jotka eivät käytännös-
sä vaikuta velkojille tulevien suoritusten määrään. Ehdotus ei vaikuta velan lyhennysten
eikä saldopäivän jälkeen syntyneiden velkojen ottamiseen huomioon maksuohjelmassa.

Esityksessä ehdotetaan, että velkojan tulisi velkaselvittelyssä ilmoittaa prosessiosoite,
johon myös käräjäoikeus ja selvittäjä toimittavat velkajärjestelylain mukaiset tiedok-
siannot ja ilmoitukset. Tiedoksiannot toimitettaisiin sähköpostiosoitteeseen, jollei velko-
ja ole ilmoittanut, että hän haluaa käyttää postiosoitetta prosessiosoitteena. Postitiedok-
siannon käyttäminen on työlästä ja kallista, sillä se edellyttää usein satojen sivujen ko-
pioimista ja postittamista velkojille, joiden määrä on velallisten luottorakenteen muutos-
ten johdosta kasvussa. Sähköpostiosoitteen käyttäminen prosessiosoitteena tuottaisi kus-
tannussäästöjä ja nopeuttaisi velkajärjestelyasioiden käsittelyä.

Velkajärjestelylakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomaiset säännökset velkojien kuule-
misesta silloin, kun velallisen hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi. Voi-
massa olevia säännöksiä on tarkoitettu sovellettavan niin, että tuomioistuimien kuulee vel-
kojia samanaikaisesti sekä velallisen hakemuksesta että maksuohjelmaehdotuksesta.
Tästä otettaisiin lakiin nimenomainen säännös. Selvittäjän määrääminen olisi mahdolli-
sta silloin, kun se on asian riittäisyyden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen. Tuomioistuimien ei
sen sijaan voisi määrätä selvittäjää kuulematta ensin velkojia hakemuksesta ja maksuoh-
jelmaehdotuksesta. Näin vältettäisiin tilanteet, joissa maksuohjelmaehdotus tulisi laadi-
tavaksi kahteen kertaan kahden eri tahon toimesta. Ehdotuksen tavoitteena on selkeyttää
säännöksiä, yksinkertaistaa menettelyä ja vähentää siitä aiheutuvia kokonaiskustannuk-
sia.

Esityksessä ei ehdoteta merkittäviä muutoksia menettelyyn silloin, kun velallisen hake-
mukseen ei sisälly maksuohjelmaehdotusta. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuimien kuulisi,
kuten nykyisinkin, suurimpia velkojia hakemuksesta ja päättäessään velkajärjestelyn
aloittamisesta määrätä selvittäjän, jonka tehtävänä on maksuohjelmaehdotuksen laati-
minen. Esityksen saldopäivää koskevat ehdotukset helpottaisivat myös selvittäjän työtä,
sillä jos velkajärjestely olisi aloitettu enintään neljä kuukautta velkaselvittelyssä käyte-
tystä saldopäivästä, selvittäjän ei tarvitsisi maksuohjelmaehdotuksessa päivittää saldoja
velkajärjestelyn aloittamispäivälle.

Ehdotuksessa ei puututa siihen, tuleeko velkajärjestelyhakemuksen liitteenä tuomiois-
tuimelle toimittaa maksuohjelmaehdotus vai ei. Talous- ja velkaneuvonnan paikkakun-
takohtaisista resursseista ja työtilanteesta johtuu, missä määrin maksuohjelmaehdotuk-
sia pystytään tekemään. Velkajärjestelyasian käsittelyn valtiolle aiheuttamien kokonais-
kustannusten ja velkajärjestelyasian käsittelyn sujuvuuden kannalta suositeltavaa

kuitenkin on, että maksuohjelmaehdotus liitettäisiin hakemukseen ainakin silloin, kun asia on suhteellisen yksinkertainen. Sen sijaan silloin, kun talous- ja velkaneuvoja on velkaselvittelyn tai sovintoneuvottelujen aikana huomannut asian olevan riitaisa tai muutoin erityisen vaikea, olisi perusteltua, että vasta selvittäjä laatii maksuohjelmaehdotuksen.

Esityksessä ehdotetaan, että velkajärjestelylakiin otettaisiin säännökset maksuohjelman vahvistamisesta yksinkertaistetussa menettelyssä velkojien enemmistön päätöksellä. Enemmistövaatimus määräytyisi samalla tavoin kuin konkurssissa vahvistettavassa sovinnossa ja yrityssaneerauslain mukaisessa yksinkertaistetussa saneerausmenettelyssä. Jos tuomioistuimelle toimitetaan maksuohjelmaehdotuksen yhteydessä velkojien enemmistön kirjalliset suostumukset ja sitä vastustaneiden velkojien kirjalliset lausumat, tuomioistuin ei soveltai maksuohjelmaehdotuksen käsittelyä ja saatavien riitautusta koskevia säännöksiä. Vähemmistöön kuuluvan velkojan väite tutkittaisiin vain silloin, jos velkoja väittää, ettei hänen asemansa ole lain mukainen esimerkiksi sen vuoksi, että maksuohjelmassa loukataan tavallisten velkojien välistä yhdenvertaisuutta tai pantivelkojan asemaa koskevia säännöksiä. Sen sijaan esimerkiksi velallisen maksuvaraa koskevia väitteitä ei tutkittaisi, jos enemmistö velkojista hyväksyy maksuohjelman. Ehdotettu säännös on periaatteiltaan samanlainen kuin yrityssaneerauslain 92 §.

Käytännössä velallisella voi olla vaikeuksia saada velkojilta kirjallisia suostumuksia maksuohjelmaehdotukseen, vaikeivät velkojat vastustaisikaan ohjelmaehdotusta. Säännöksen toimivuus edellyttää, että siinä huomioidaan se, että velkojista niin suuri osa voi olla passiivisia, ettei enemmistövaatimus täyty. Sen vuoksi esityksessä ehdotetaan, että tällaisessa tapauksessa tuomioistuin kuulisi velkojia maksuohjelmasta normaaliin tapaan, minkä jälkeen maksuohjelman vahvistamiseen riittäisi, että enemmistö velkojista joko antaa suostumuksensa maksuohjelman vahvistamiselle tai ei esitä väitteitä sitä vastaan.

Säännöksen tarkoituksena on yksinkertaistaa menettelyä tuomioistuimessa, lyhentää käsittelyaikoja ja tuoda sen myötä kustannussäästöjä. Säännöksen tavoitteena on myös lisätä sovinnollisuutta velkajärjestelyasioissa. Usein velallinen, talous- ja velkaneuvojan avustuksella, laatii velkajärjestelylain mukaisen maksuohjelmaehdotuksen ja pyrkii sen pohjalta saamaan aikaan vapaaehtoisen sopimuksen velkojen järjestelystä. Vapaaehtoisista velkajärjestelyä ei kuitenkaan saada aikaan, jos yksikin velkoja sitä vastustaa. Ehdotetun säännöksen toivotaan vähentävän pienvelkojien halukkuutta vastustaa vapaaehtoisia velkajärjestelyjä ja lisäävän sovinnollisuutta tuomioistuimen ulkopuolella. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että velkajärjestelylakiin otettaisiin nimenomainen säännös siitä, että velkojan tulee hyvän luotonanto- ja perintätavan mukaisesti myötävaikuttaa sovinnon syntymiseen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä ehdotetaan yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn parantamista. Ehdotus tarkoittaisi sitä, että jatkossa käräjäoikeuksiin tulee enenevässä määrin edelleen elinkeinotoimintaa harjoittavien yrittäjien velkajärjestelyhakemuksia. Talous- ja velkaneuvonnalle elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä hakevat yrittäjät ovat kokonaan uusi asiakaskunta.

Esityksessä ehdotetaan, että yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat hakeutuisivat talous- ja velkaneuvontaan samalla tavoin kuin muutkin velkaongelmiin ajautuneet henkilöt. Tämä lisäisi talous- ja velkaneuvojen työmäärää. Ensinnäkin asiakasmäärät lisääntyisivät jonkin verran ja toiseksi kysymys on velallisista, joiden avustaminen on keskimääräistä työläämpää ja vaativampaa. Pakollista talous- ja velkaneuvonnan käyttäminen ei kuitenkaan olisi ja odotettavissa onkin, että osa yrittäjistä hakeutuu yksityisten asianajajien tai konsulttien asiakkaiksi.

On vaikeaa tehdä tarkkaa arviota siitä, paljonko elinkeinon- ja ammatinharjoittajia tulee hakeutumaan velkajärjestelyyn. Odotettavissa kuitenkin on, että suuri osa niistä velallisista, jotka nyt ovat hakeutuneet yrityssaneeraukseen, hakeutuvat jatkossa velkajärjestelyyn. Vuonna 2012 yrityssaneeraus aloitettiin 49 ja vuonna 2011 yhteensä 58 yksityisen elinkeinonharjoittajan osalta. Noin kaksi kolmasosaa yrityssaneeraushakemuksista johtaa menettelyn aloittamiseen. Luonnollisia henkilöitä asetettiin konkurssiin 465. Oletettavissa on, että osa konkurssiin asetetuista elinkeinonharjoittajista voisi konkurssin sijasta hakeutua velkajärjestelyyn. Lisäksi velkajärjestelyn piiriin hakeutunee velallisia, jotka nykyisin lopettavat muutoin kuin konkurssimenettelyn kautta elinkeinotoiminnan. Osa näistä yrittäjistä pystyy jatkossa jatkamaan elinkeinotoimintaansa. Elinkeinotoiminnan lopettavia velallisia avustetaan jo voimassa olevan lain nojalla talous- ja velkaneuvonnassa, mutta heidän osaltaan neuvonnan sisältö muuttuu vaativammaksi, jos he pyrkivät jatkamaan elinkeinotoiminnan harjoittamista.

Jaksossa 2.1.2 selostetun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan vuonna 2010 talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista vain muutama prosentti oli yrittäjiä. Yritystoiminnasta peräisin olevia velkoja oli reilulla 15 prosentilla velallisista. Maksuhäiriömerkintöjä on Asiakastiedon mukaan noin 54 000 yrityksellä, kaikki yritysmuodot mukaan luettuna. Talouteen liittyviä ongelmia on 10–15 prosentilla yrityksistä suhdanteista riippumatta.

Suomen Yrittäjien neuvontapalveluun tulee vuosittain noin 50 000 yhteydenottoa, joista muutama prosentti koskee maksukyvyttömyysasioita. Maksukyvyttömyysasioista eniten kyselyjä tulee yrittäjän omasta konkurssista ja toiseksi eniten yrityssaneerauksesta. Kaikkein vähiten tiedusteluja tulee velkajärjestelystä.

Talousapu-palveluun tulee vuosittain noin 2000 yhteydenottoa maksuvaikeuksista kärsiviltä pienyrittäjiltä. Yhteydenottojen määrä on kasvanut palvelun vähäisestä markkinoinnista huolimatta. Vuonna 2013 yhteydenottojen määrä on noussut, ja yhteydenottoja arvioidaan tulevan noin 2400.

Ruotsissa elinkeinonharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn parannettiin 1 päivänä heinäkuuta 2011 voimaan tulleella lailla 2011:472. Selvityksissä odotettiin velkajärjestelyhakemusten määrän kasvavan noin 7 000 hakemuksesta siten, että määrä olisi ensimmäisenä vuonna lain voimaantulon jälkeen jopa 13 300–26 600 hakemusta. Ensimmäisen puolen vuoden aikana kuitenkin vain 67 elinkeinonharjoittajaa haki velkajärjestelyä. Vuonna 2012 hakemuksia jätettiin 112, joista alle puolet johti velkajärjestelyn myöntämiseen.

Työryhmä arvioi, että vuosittain noin 500 elinkeinon- ja ammatinharjoittajaa tarvitsee neuvontaa velkajärjestelyhakemuksen tekemistä varten. Näistä noin 400 yrittäjän oletetaan kääntyvän talous- ja velkaneuvonnan puoleen ja noin sadan hakevan apua yksityiseltä sektorilta. Talous- ja velkaneuvonnasta apua hakevista puolen arvioidaan olevan asiakkaita, jotka ilman lainmuutostakin valikoituisivat talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiksi, mutta joutuisivat lopettamaan elinkeinotoiminnan velkajärjestelyyn päästäkseen.

Kuntatyönantajien tilastojen mukaan talous- ja velkaneuvojien keskimääräinen palkka on 2 830 €/kk. Kustannukset neuvojaa kohti ovat noin 43 865 euroa vuodessa (palkka 12,5 kk ja henkilöstön sivukulut 24 %). Kun tähän lisätään 20 prosentin yleiskulut, tulee summaksi 52 638 euroa. Talous- ja velkaneuvonnan varainkäytön seurannan mukaan yhden neuvojan kustannus on 53 394 €/vuodessa. Talous- ja velkaneuvonnan kokonaiskustannukset sisältäen valtion määrärahan ja kuntien vapaaehtoisen rahoituksen ovat 8 543 000 euroa. Henkilöstöä on 160 henkilötyövuoden verran (neuvojat 133 ja avustajat 27 henkilötyövuotta).

Yhdellä talous- ja velkaneuvojalla on keskimäärin 118 uutta asiakasta vuodessa. Jos talous- ja velkaneuvontaan tulee 200 uutta asiakasta, tarkoittaa se tarvetta 1,7 henkilötyövuoden lisäresursseille. Elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten voidaan kuitenkin arvioida olevan keskimääräistä vaativampia ja työllistävempiä asiakkaita. Sen vuoksi lisäresurssitarpeen arvioidaan olevan elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta lähes kaksinkertaisen. Kaksinkertainen lisäresurssitarve olisi kokonaan uusien asiakkaiden osalta 3,4 henkilötyövuotta sekä 1,7 henkilötyövuotta niiden asiakkaiden osalta, jotka olisivat lopettaneet elinkeinotoiminnan, mutta hakeutuneet joka tapauksessa talous- ja velkaneuvontaan. Laskettaessa 5 henkilötyövuoden kustannusten mukaan lisäkustannus olisi noin 220 000 euroa.

Elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyn edellytysten arvioiminen ja hakeuksen tekeminen edellyttää talous- ja velkaneuvojilta kykyä arvioida velkajärjestelylain 7 luvun elinkeinonharjoittajia koskevien lisäedellytysten täyttymistä. Elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuuden arvioiminen edellyttää yritystalouden tuntemusta. Tältä osin talous- ja velkaneuvojille on järjestettävä riittävä koulutus. Jatkamiskelpoisuuden arvioimisen osalta ajatuksena on hyödyntää ulkopuolista asiantuntemusta. Mahdollista on myös, että ainakin suurimmilla paikkakunnilla joku neuvoista erikoistuu yrittäjävelallisten neuvontaan.

Velkajärjestelyhakemusten määrän käräjäoikeuksissa arvioidaan lisääntyvän lainmuutoksen myötä. Talousapu-palvelun kokemusten mukaan kolmasosa yrittäjistä joutuu lopettamaan yritystoiminnan sen kannattamattomuuden vuoksi. Tämän kolmasosan osalta ehdotus ei tuo muutosta nykytilaan eikä kasvata hakemusmääriä käräjäoikeuksissa olettaen, että velalliset hakeutuvat asiantuntevan neuvontapalvelun piiriin ja lopettavat yritystoiminnan. Työryhmä arvioi, että käräjäoikeuksiin jätetään vuodessa noin 300 edelleen elinkeinotoimintaa harjoittavien henkilöiden velkajärjestelyhakemusta.

Näistä 300 hakemuksesta 50–70 hakemuksen oletetaan olevan sellaisia, että yrityssaneerauksen sijasta velallinen hakee velkajärjestelyä. Tältä osin käräjäoikeuksien kokonaisyömyäärä ei tule lisääntymään, olettaen, ettei velallinen saatuaan kielteisen päätöksen velkajärjestelystä laita vireille yrityssaneeraushakemusta. On myös huomioitava, että yrityssaneeraushakemus on käräjäoikeudelle työllistävämpi kuin velkajärjestelyhakemus.

Noin 15 prosentilla talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista on yritystoiminnasta peräisin olevia velkoja. Jos 15 prosenttia velkajärjestelyn hakijoista on entisiä yrittäjiä ja kun käytetään vuoden 2012 hakemusmäärää (3764), on entisten yrittäjien määrä noin 560. Osa tähän ryhmään kuuluvista velallisista tulee hakemaan velkajärjestelyä elinkeinotoimintaa vielä harjoittaessaan, joten heidän osaltaan kysymys on siitä, mihin ajankohtaan velkajärjestelyn hakeminen ajoittuu. Lisäksi osa yksityisiä elinkeinonharjoittajia koskevista konkurssihakemuksista saattaa jäädä pois, ja konkurssimenettelyn sijasta velat järjestellään velkajärjestelyssä.

Kokonaisuutena arvioiden sellaisten täysin uusien velallisten määrä, jotka jo nyt eivät hakeudu yrityssaneeraukseen, joita ei haeta konkurssiin ja jotka eivätkä yritystoiminnan lopetettuaan hae velkajärjestelyä, on melko pieni. Työryhmä arvioi määräksi 150 hakemusta vuodessa. Vaarana kuitenkin on, että velkajärjestelyhakemusta aletaan käyttää keinona viivästyttää konkurssiin asettamista. Tällaista menettelyä on jossain määrin havaittavissa yrityssaneeraushakemusten osalta. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset järjestelmän väärinkäytön torjumiseksi ja useiden velkajärjestely- ja yrityssaneeraushakemusten aiheuttaman työmäärän minimoimiseksi.

Maksukyvyttömyysmenettelyiden kasvaminen 150 hakemuksella vuodessa edellyttää 1,3 henkilötyövuoden lisäresursseja käräjäoikeuksiin, joista käräjätuomarin osuus olisi 0,5 ja sihteerin osuus 0,8 henkilötyövuotta. Jos T11 ja T13 palkkaluokan käräjätuomareille lasketaan yhtäläinen osuus, tekee tämä kokonaiskustannuksena noin 75 000 euroa.

Elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta on odotettavissa, ettei velkajärjestelyhakemukseen useinkaan liitetä maksuohjelmaehdotusta. Tällöin käräjäoikeus määrää selvittäjän. Elinkeinonharjoittajien maksuohjelmaehdotuksen laatiminen on monesti keskimääräistä vaativampaa. Selvittäjän palkkio määräytyisi yleensä korkeimman astikon mukaan, mahdollisesti korotettuna niiden edellytysten mukaisesti, joista yksityishenkilön velkajärjestelyasiassa määrätyn selvittäjän palkkiosta ja kulukorvauksesta annetussa asetuksessa (1212/2001) säädetään. Esityksessä asetetaan elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuudelle ja sen velalliselle tuottamalle tulolle tietyt edellytykset. Velallisen tulee olla maksuvaraa, jotta hänelle voidaan myöntää velkajärjestely. Silloin kun velkajärjestely koskee myös elinkeinotoiminnan velkoja, velallisen tulee ehdotuksen mukaan maksaa selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta normaalin neljän kuukauden sijaan. Kuudessa kuukaudessa velallinen pystyisi useimmissa tapauksissa maksamaan selvittäjän palkkion kokonaan, eikä se siten jäisi valtion varoista maksettavaksi.

Esityksessä ehdotetaan lisäsuoritusvelvollisuuteen muutoksia, joiden tarkoituksena on muun muassa vähentää lisäsuoritusvelvollisuuden talous- ja velkaneuvonnalle aiheuttama työmäärää. Lisäsuoritusvelvollisuuden alarajaa nostettaisiin eikä lisäsuoritusvelvollisuutta määrättäisi velallisille, joiden tulotason ei oleteta muuttuvan maksuohjelman aikana. Lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämisaikankohda siirrettäisiin verotuksen valmistumisen jälkeiseen aikaan, jolloin velallisen tulojen kasvu olisi helppo tarkistaa verotuspäätöksestä käymättä läpi erillisiä tulotositteita. Lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamista varten kehitettäisiin työkaluja, joiden avulla velallisen olisi helpompi itse tarkistaa lisäsuoritusvelvollisuutensa, jolloin yhteydenottojen määrä talous- ja velkaneuvontaan vähenisi. Kaikkiaan uudistuksista arvioidaan syntyvän 1,5 henkilötyövuoden säästö.

Ehdotuksen tarkoituksena on nopeuttaa työttömien ja erityisesti työttömien nuorten pääsyä velkajärjestelyyn. Velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevan säännöksen lieventäminen heidän osaltaan saattaa lisätä hakemusmääriä lain voimaantulon jälkeisenä vuotena. Pitkällä aikavälillä kysymys on velkajärjestelyhakemuksen tekemisen ajankohdasta, joka itsessään ei kasvata hakemusmääriä. Nuorten hakeutuminen enenevässä määrin velkajärjestelyyn tulee kuitenkin näkymään hakemusmäärissä.

Asiakastiedon rekisterin mukaan syyskuun lopussa 2013 yksipuolisesta tuomiosta oli merkintä 29 519 alle 25-vuotiaalla nuorella. Varattomuus ulosottomenettelyssä koski 24 546 nuorta, ulosottomenettelyssä oli este 27 754 nuoren osalta, kertaluottoon liittyvä maksuhäiriö koski 7 576 nuorta ja tililuottoon liittyvä maksuhäiriö 4 149 nuorta. Samalla nuorella voi olla monenlaisia merkintöjä.

Syyskuussa työttömyysaste oli 7,6 prosenttia, mutta 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste 17,9 prosenttia. Nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli syyskuussa 2013 yhteensä 36 500, mikä on 6 800 edellistä vuotta enemmän. Nuorten työttömyyksistä päättyi ennen kolmen kuukauden työttömyyttä tammi-syyskuussa keskimäärin 74 prosenttia. Näin ollen alle 10 000 nuorta oli työttömänä yli kolmen kuukauden ajan.

Edellä mainittujen lukujen perusteella on vaikea tehdä johtopäätöstä siitä, paljonko ehdotetut muutokset lisäisivät alle 25-vuotiaiden velkajärjestelyhakemuksia. Työryhmä arvioi hakemusmäärien kasvavan 250 hakemuksella vuodessa. Tämä tarkoittaisi sitä, että käräjäoikeuden työmäärä kasvaisi 2,17 henkilötyövuodella käräjätuomareiden osuuden ollessa 0,5, notaarien 0,3 ja avustavan henkilökunnan 1,37 henkilötyövuotta. Kokonaiskustannuksena tämä tekee noin 108 000 euroa.

Nuoret ovat jo nykyisin talous- ja velkaneuvonnan asiakkaita, mutta talous- ja velkaneuvonnan työmäärä kasvaisi jonkin verran sen vuoksi, että velkajärjestelyhakemus tulisi tehtäväksi nykyistä useammin. Työryhmä arvio, että muutos aiheuttaisi 1,5 henkilötyövuoden lisäresurssitarpeen.

Hakemusmäärien kasvu tarkoittaa kasvua myös selvittäjille maksettavissa palkkioissa. Vuonna 2012 selvittäjälle maksettava keskimääräinen summa sisältäen sekä palkkion että kulukorvauksen oli noin 820 euroa asialta.

Esityksessä ehdotetaan velkajärjestelyasioiden käsittelyyn sovellettavan menettelyn yksinkertaistamista. Velan määrä määräytyisi pääsääntöisesti velkaselvittelyssä ennen hakemuksen tekemistä käytetyn saldopäivän mukaan, jolloin saldopäivityksiä velkajärjestelyn aloittamispäivälle ei enää tehtäisi. Tällöin käräjäoikeudelta ja talous- ja velkaneuvonnalta säästyisi yksi työvaihe silloin, kun maksuohjelmaehdotus on toimitettu käräjäoikeuteen velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Merkittävimmän kustannussäästöt liittyvät ehdotukseen siirtyä postitse tapahtuvista tiedoksiannoista pääsääntöisesti sähköpostitse tapahtuviin tiedoksiantoihin. Tiedoksiantojen toimittaminen postitse aiheuttaa vuosittain mittavat kopiointi- ja postituskustannukset, jotka näkyvät kustannuksina sekä käräjäoikeudessa että selvittäjille maksettavina kulukorvauksina.

Tarkkoja lukuja siitä, paljonko käräjäoikeuksille aiheutuu kopiointi- ja postituskuluja juuri velkajärjestelyasioista, ei ole saatavissa. Erittelyä selvittäjille maksettavien palkkioiden ja kulujen välillä ei myöskään ole saatavissa. Selvittäjille maksettiin vuonna 2012 palkkioita ja kulukorvauksia noin 1,8 miljoonaa euroa, ja vuonna 2013 tilinpäätösennuste on 2,3 miljoonaa euroa. Työryhmän käsityksen mukaan noin 30 prosenttia selvittäjille maksettavasta summasta muodostuu kulukorvauksista, jotka suurimmaksi osaksi ovat kopiointi- ja postituskuluja. Näin ollen selvittäjille maksettiin vuonna 2012 kulukorvauksia 540 000 euroa, ja vuonna 2013 summa kasvaa 690 000 euroon.

Vuonna 2012 selvittäjä määrättiin 2200 velkajärjestelyasiassa. Kaikkiaan velkajärjestelyasioita saapui käräjäoikeuksiin 4675 kappaletta eli hieman vajaassa puolessa tapauksista määrättiin selvittäjä. Vuoden 2013 alkupuoliskolla velkajärjestelyasioiden määrä hieman laski edellisvuodesta, mutta selvittäjän määräykset lisääntyivät. Jos käräjäoikeudelle aiheutuvien kopiointi- ja postituskulujen arvioidaan olevan samansuuruiset kuin selvittäjille maksettavien korvausten, nousee kokonaiskustannus yli miljoonaan euroon vuodessa.

Siirtyminen sähköpostitse tapahtuviin tiedoksiantoihin säästää suurimman osan tästä summasta. On kuitenkin huomattava, ettei ehdotus velvoita velkojaa sähköpostin käyttöön, joten halutessaan velkojalla on oikeus saada tiedoksiannot postiosoitteeseen. Lisäksi silloin, kun tuomioistuimen sijasta selvittäjä huolehtii tiedoksiannoista, salassa

pidettävä materiaali voi olla helpompaa toimittaa postitse kuin sähköpostitse. Tältä osin tulisi lähteä siitä, että selvittäjä toimittaa velkojille julkisen materiaalin (vähintään hakemuksen ja maksuohjelmaehdotuksen) sähköpostitse ja velkojan pyynnöstä muut tiedot parhaana pitämäänsä tapaa käyttäen.

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi selvittäjän määräämisen edellytyksiä tilanteessa, jossa maksuohjelmaehdotus toimitetaan käräjäoikeudelle jo velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Käräjäoikeus ei voisi määrätä selvittäjää pelkästään tiedoksiantojen toimitamista varten. Käräjäoikeuden tulisi huolehtia tiedoksiannoista, jotka pääsääntöisesti lähetetään velkojan sähköpostiosoitteeseen. Käräjäoikeuksien käytössä on tietoturallinen mahdollisuus lähettää myös salassa pidettäviä tietoja sisältävää sähköpostia suojatuna ilman viestin avaamiseen tarvittavan avaimen lähettämistä erikseen, mitä mahdollisuutta selvittäjillä ei yleensä ole. Selvittäjä voitaisiin määrätä vain, jos asia myöhemmässä vaiheessa muuttuu riitaiseksi tai epäselväksi. Maksuohjelmaan tarvittavien korjausten tekemistä varten (velkoja puuttuu, väärä velan määrä, velkoja vaihtunut, muu puute) käräjäoikeus taas palauttaisi asian velalliselle, jonka tulisi toimittaa korjattu maksuohjelmaehdotus käräjäoikeudelle määräpäivään mennessä. Selvittäjän määräämiselle ei tällaisessa tilanteessa olisi edellytyksiä.

Tiedoksiantojen toimittaminen sähköpostitse aiheuttaa käräjäoikeudelle vähemmän työtä kuin niiden toimittaminen postitse, mikä vähentää avustavan henkilökunnan työmäärää. Toisaalta niissä käräjäoikeuksissa, joissa selvittäjän määräämisestä on tullut lain tarkoituksen vastaisesti pääsääntö, avustavan henkilökunnan työmäärä lisääntyy nykyisestä. Kokonaiskustannuksiltaan ehdotettu menettely on edullisin. On halvempaa, että avustava henkilökunta huolehtii tiedoksiannoista sähköpostitse kuin valtuuttaa selvittäjä tätä varten. Säästöjen suuruus riippuu myös siitä, alkavatko talous- ja velkaneuvojat jatkossa tekemään maksuohjelmaehdotuksia nykyistä useammin. Erityisesti silloin kun maksuohjelmaehdotuksen tekeminen tarkoittaa vain kohtuullista lisätyötä neuvojalle eikä asia vaikuta erityisen riitaiselta tai epäselvältä, on maksuohjelmaehdotuksen laatiminen neuvojan toimesta kokonaiskustannusten kannalta edullisempaa kuin selvittäjän määrääminen.

Esityksessä ehdotetaan tuomioistuimelle mahdollisuutta vahvistaa maksuohjelma yksinkertaistetussa menettelyssä velkojien enemmistön suostumuksella. Kysymys on eräänlaisesta pakkosovintomenettelystä, jossa tuomioistuin ei tutki vähemmistöön jääneiden pienvelkojien maksuohjelmaa koskevia väitteitä. Ehdotuksen säästövaikutukset riippuvat pitkälti velkojien halukkuudesta suostumusten antamiseen. Yrityssaneerauslain vastaavaa säännöstä on käytännössä sovellettu melko vähän, minkä vuoksi ehdotettu säännös menee pidemmälle rinnastamalla passiiviset velkojat tietyiltä osin suostumuksen antaneisiin velkojiin. Menettelyn yksinkertaistamisen ja käsittelyaikojen lyhentämisen lisäksi säännöksen toivotaan tuovan kustannussäästöjä myös sovinnollisuuden lisääntymisen kautta. Pienvelkojalla ei ole intressiä olla suostumatta vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn, jos maksuohjelma voidaan vahvistaa joka tapauksessa hänen väitetään tutkimatta.

Työryhmä arvioi, että edellä mainitut ehdotukset toisivat valtiolle kustannussäästöjä selvittäjille maksettavien palkkioiden ja korvausten osalta noin 500 000 euroa vuodessa. Käräjäoikeuksien kopiointi- ja postituskulut vähenisivät vähintään 500 000 euroa vuodessa.

Menettelyn yksinkertaistamista koskevien ehdotusten odotetaan säästävän yhden henkilövuoden, jonka kustannukset olisivat noin 53 000 euroa.

Esitys perustuu siihen, että elinkeinotoimintaa harjoittavat velalliset hakeutuvat talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiksi samassa määrin kuin muutkin velalliset. Osa velallisista ei kuitenkaan käänny talous- ja velkaneuvonnan puoleen, vaan hakee apua velkaongelmiinsa yksityiseltä sektorilta. Velallinen voi saada tuomioistuimessa käsiteltävään velkajärjestelyasiaan oikeusapua, jos siihen on erityisen painava syy. Oikeuskäytännössä on melko vakiintuneesti myönnetty velkajärjestelyhakemuksen tekemiseen oikeusapua. Vuonna 2012 oikeusaputoimistojen käytössä olevaan asiainkäsittelyjärjestelmään oli päätetty 330 yksityishenkilön velkajärjestelyasiaa. Yksityisten avustajien oikeusapupäätöksen perusteella hoitamista velkajärjestelyasioista ei ole saatavissa tietoa.

Melko usein oikeusavun perusteella on yksityisen avustajan palkkioksi velkajärjestelyhakemuksen tekemisestä hyväksytty 1 000 euroa, mikä vastaa kymmenen tunnin työtä. Yksityisen elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyhakemuksen laatimisen ja tarvittavien selvitysten tekemisen voidaan arvioida olevan työläämpää ja vaativampaa kuin yksityishenkilöiden. Jos oikeusapua myönnetään sadalle elinkeinonharjoittajalle vuosittain ja palkkio arvioidaan kaksinkertaiseksi, tarkoittaisi tämä 200 000 euron vuosittaista lisäkustannusta. Jos puolet kaikista 300 hakemuksista riitautuu ja velallinen ohjataan oikeusavun piiriin, muodostuu tästä 150 000 euron lisäkustannus. Riitaisista asioista noin 25 prosenttia menee istuntoon. Lisäkustannus 40 istuntokäsittelystä on noin 100 000 euroa. Omavastuuosuuksina arvioidaan saatavan takaisin noin 20 prosenttia kustannuksista. Yhteensä oikeusavun kustannusten kasvuksi arvioidaan siten noin 360 000 euroa vuodessa.

Järjestelmän toimivuuden kannalta on keskeistä, että talous- ja velkaneuvonnan riittävät resurssit turvataan. Jos talous- ja velkaneuvonnan jonot ovat pitkät, hakeutuvat velalliset enenevässä määrin talous- ja velkaneuvonnan sijasta oikeusavun piiriin, mikä tarkoittaa huomattavaa lisäkustannusta valtiolle. Yhdellä talous- ja velkaneuvojalla on keskimäärin 118 uutta asiakasta vuodessa yhden henkilötyövuoden kustannusten ollessa 43 865 euroa. Jos 118 yksityishenkilöä saa oikeusapua velkajärjestelyhakemuksen tekemiseen, tarkoittaa se vähintään 118 000 euron kustannusta, johon ei vielä ole laskettu riitautuvien hakemusten aiheuttamia lisäkustannuksia. Jos talous- ja velkaneuvonnan resurssit arvioidaan liian alhaisiksi, näkyy se oikeusavun kustannusten kasvuna.

Työryhmä katsoo, että elinkeinotoimintaa harjoittavilla velallisilla tulee olla sama oikeus oikeusapuun kuin niillä velallisilla, jotka eivät harjoita elinkeinotoimintaa. Sen vuoksi työryhmä ei ehdota muutoksia oikeusapulakiin. Yhteiskunta kuitenkin takaa velkaongelmista kärsiville henkilöille mahdollisuuden valtion varoin järjestettävään asiakkaille ilmaiseen neuvontaan. Lähtökohtana tulisi siten olla, että tätä mahdollisuutta käytetään. Kokonaiskustannusten minimoimiseksi saattaisi olla suositeltavaa erikseen selvittää, tulisiko lainsäädäntöä tältä osin täsmentää.

Kaikkiaan ehdotuksesta aiheutuisi työryhmän arvion mukaan talous- ja velkaneuvonnalle 220 000 euron ja käräjäoikeuksille 130 000 euron vuosittaiset lisäkustannukset, jotka johtuvat henkilötyövuosien määrän kasvusta. Oikeusavun kustannukset lisääntyisivät arviolta 360 000 eurolla. Ehdotus säästäisi tuomioistuinten kopiointi- ja postituskuluista 500 000 euroa ja selvittäjän palkkioista 500 000 euroa. Kaikkiaan ehdotuksen säästövaikutukset olisivat vuositasolla noin 290 000 euroa.

Talous- ja velkaneuvonnalle sekä käräjäoikeuksille aiheutuvien kustannusvaikutusten lisäksi on arvioitava ehdotuksen vaikutuksia muilla sektoreilla. Nämä vaikutukset ovat myönteisiä. Jatkamiskelpoista elinkeinotoimintaa harjoittavien yrittäjien ei tarvitse velkajärjestelyyn päästäkseen lopettaa elinkeinotoimintaa, vaan he saavat jatkossakin elantonsa yritystoiminnasta, tuottavat verotuloja valtiolle ja kunnille ja mahdollisesti työllistävät itsensä lisäksi muuta henkilökuntaa. Usein yrittäjien on vaikea päästä palkkatyöhön, joten vaihtoehtoisesti he joutuisivat jäämään työttömiksi, minkä jälkeen he voisivat väliaikaisen syyn muututtua pysyväksi hakea velkajärjestelyä. Tämä aiheuttaa yhteiskunnalle kustannuksia, joita esityksellä pyritään torjumaan.

Ylivelkaantuneiden nuorten velkajärjestelyyn pääsyn helpottamisella pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä, joka aiheuttaa yhteiskunnalle moninaisia kustannuksia. Ratkaisun löytäminen velkaongelmaan ja velallisen auttaminen velattomaan uuteen alkuun vaikuttaa muun muassa sosiaalitoimelle ja terveydenhuollolle aiheutuvia kustannuksia alentavasti.

4.2 Vaikutukset velallisten ja velkojien asemaan

Esityksen ehdotukset vaikuttaisivat myönteisesti velallisiin. Työttömien velallisten velkajärjestelyyn pääsyä helpotettaisiin, jolloin heille tarjoutuu nopeammin mahdollisuus saada taloudellinen tilanteensa korjatuksi ja päästä uuteen velattomaan alkuun. Nuorten työttömien osalta velkajärjestelyyn pääsy helpottuisi vielä enemmän. Velkaantumiseen kohdistuvaa moitittavuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon muun muassa velallisen ikä samoin kuin luotonantajan toiminta, mikä osaltaan helpottaa nuorten pääsyä velkajärjestelyyn. Ehdotuksen toivotaan edesauttavan ylivelkaantuneita nuoria uuteen alkuun ja ehkäisevän syrjäytymistä. Esitys pyrkii oikeudenmukaiseen riskinjakoon velallisen ja velkojan välillä, mikä helpottaa myös muiden erityisesti pikaluottojen vuoksi velkaantuneiden pääsyä velkajärjestelyyn.

Ehdotus kannustaa velallisia maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan ja parantaa velallisten selviytymistä maksuohjelmasta. Velallinen saisi pitää kokonaan itsellään hieinan nykyistä suuremman määrän ansaitsemistaan lisätuloista. Korotus on kuitenkin sen verran pieni, ettei sitä voida pitää velkojien kannalta kohtuuttomana. Velallisten mahdollisuutta pitää maksuohjelman aikana maksuista niin sanottuja vapaakuukausia lisätäisiin silloin, kun maksuohjelma kestää yli kolme vuotta. Lisäsuoritusvelvollisuuden seuranta ja täyttämistä helpotettaisiin ja otettaisiin se osaksi velallisen talouden suunnittelua. Velkajärjestelyn onnistumismahdollisuudet paranisivat näiden uudistusten myötä, mutta ne eivät vaikuttaisi velkojille tulevien suoritusten määrään.

Asunnon säilyttämistä koskevaan säännökseen ehdotetut muutokset tarkoittaisivat, että palattaisiin ennen vuoden 2010 uudistusta noudatettuun laskentatapaan, jolloin tavallisten velkojen vähimmäiskertymä laskettiin viiden vuoden maksuohjelman mukaisesti. Vaikka vuoden 2010 uudistuksessa ei muutettu asunnon säilyttämistä koskevia säännöksiä, oli sillä huomattava merkitys siihen suhteeseen, jonka velallinen saa pitää asuntoon sisältyvästä vapaasta arvosta itsellään ja jonka hän maksaa velkojille. Ehdotus paluusta alkuperäiseen laskentatapaan olisi velkojien kannalta oikeudenmukaisempi, mutta takaisi velalliselle korkean asumisen suojan.

Elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten asema paranisi huomattavasti. Heille tarjoutuisi mahdollisuus järjestellä taloudellinen kokonaistilanteensa edullisessa menettelyssä ja päästä siten uuteen alkuun sekä yksityistalouden että elinkeinotoiminnan osalta. Elinkeinonharjoittajien mahdollisuudet säilyttää omistusasuntonsa paransivat sen myötä, että heille annetaan mahdollisuus velkojen järjestelyyn velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä.

Esityksen vaikutukset velkojien työmäärään ovat vähäiset. Esimerkiksi saldopäivää koskeva ehdotus tarkoittaisi, että velkojien tarvitsisi ilmoittaa velan määrä vain kerran, kun taas nykyisin ilmoituksia tehdään yleensä kaksi. Hakemusmäärien kasvu ja elinkeinonharjoittajien hakeutuminen velkajärjestelyyn taas tarkoittavat sitä, että perinnässä olevia asiakkaita koskee nykyistä useammin maksukyvyttömyysmenettely.

4.3 Yritysvaikutukset

Velkajärjestelylakiin ehdotetuilla muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia ylivelkaantuneille yksityisille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille. Esitys ei sen sijaan vaikuta yhtiömuotoisiin yrityksiin. Velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä ei jatkossakaan järjestellä yhtiömuotoisten yritysten velkoja. Yhtiö voi hakeutua yrityssaneerauslain mukaiseen menettelyyn, eikä yrityssaneerussalakehdoteta tässä esityksessä muutettavaksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun ”Yrittäjyyskatsaus 2012” mukaan yritysten lukumäärä on viime vuosina pysynyt jotakuinkin samalla tasolla noin 263 000:ssa. Tässä luvussa mukana ovat vain sellaiset yritykset, jotka ovat toimineet tilastovuonna yli puoli vuotta työllistäen enemmän kuin puoli henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten tai muodostaen liikevaihtoa yli tietyn euromäärän (9 979 euroa vuonna 2010). Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tilastojen mukaan toiminimiä on 40,4 prosenttia yrityskannasta. Patentti- ja rekisterihallituksen tilastojen mukaan vuonna 2012 kaupparekisteriin ilmoitettiin 16 216 uutta yksityistä elinkeinonharjoittajaa. Vuonna 2011 vastaava lukumäärä oli 15 877.

Kuten edellä jaksossa 4.1 on tarkemmin selostettu, noin 500 yksityisen elinkeinon- ja ammatinharjoittajan arvioidaan tarvitsevan vuosittain neuvontaa talouden kokonaistilanteen korjaamiseksi ja velkajärjestelyn mahdollisuuksien selvittämiseksi. Heistä noin

300:n arvioidaan vuosittain hakevan yksityistalouden ja elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä.

Ehdotetut muutokset vaikuttavat yksityisiin elinkeinon- ja ammatinharjoittajiin myönteisellä tavalla. Ylivelkaantuneille elinkeinotoimintaa harjoittaville luonnollisille henkilöille tarjoutuu ehdotettujen muutosten myötä mahdollisuus saada sekä yksityistalouden että elinkeinotoiminnan velkansa järjestelyä velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä. Voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa talouden kokonaistilanteen korjaamisen yrityssaneerauksessa. Yrityssaneeraus on kuitenkin raskas, usein yksityisen elinkeinonharjoittajan velkoihin ja varoihin nähden kallis menettely, josta aiheutuu yrittäjälle yleensä vähintään 10 000 euron kustannukset.

Velkajärjestelyyn hakeutuminen on yrittäjälle edullista. Maksuttomassa talous- ja velkaneuvonnassa yrittäjää avustetaan taloudellisen tilanteen selvittämisessä ja velkajärjestelyhakemuksen tekemisessä. Yritystoiminnan jatkamiskelpoisuutta koskevan arvioinnin osalta talous- ja velkaneuvoja saattaa tarvita yritystalouden asiantuntijan apua. Ehdotus perustuu ajatukselle siitä, että tämä asiantuntemus olisi saatavissa Talousapupalvelun tai vastaavan muun yrittäjälle ilmaisen neuvontapalvelun kautta. Yrittäjä joutuisi maksamaan vain niistä yritystä koskevista asiantuntijaselvityksistä, jotka tarvitaan velkajärjestelyhakemuksen liitteeksi. Velkajärjestelyssä määrättäisiin yleensä selvittäjä, jonka palkkiosta velallinen vastaisi enintään kuuden kuukauden maksuvaraansa vastaavalla määrällä loppuosan jäädessä valtion maksettavaksi. Velkajärjestelyn saanut elinkeinonharjoittaja pääsisi uuteen velattomaan alkuun 3–5,5 vuodessa riippuen siitä, kohdistuuko hänen toimintaansa esteperusteen muodostavaa moitittavuutta ja kauanko hän maksaa selvittäjän palkkiota.

Kuten edellä on selostettu, jo voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa yksityisen elinkeinonharjoittajan yksityisvelkojen ja elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyn. Kilpailuvaikutusten osalta esitys ei siten muuta olennaisesti nykyistä tilannetta. Velkajärjestely soveltuu yksityisen elinkeinonharjoittajan talouden kokonaistilanteen korjaamiseen yrityssaneerausta paremmin silloin, kun toiminta on melko pienimuotoista ja se voidaan tervehdyttää velkajärjestelyn keinoin ilman liiketoimintaa koskevia järjestelyjä. Esityksessä kysymys on siitä, että ylivelkaantuneille yksityisille elinkeinonharjoittajille luodaan käyttökelpoisempi ja halvempi mahdollisuus päästä uuteen alkuun yritystoimintaa lopettamatta. Kilpailijoiden kannalta ei ole erityistä merkitystä sillä, kummassa menettelyssä velat järjestellään.

Ehdotettua menettelyä voitaisiin soveltaa silloin, kun elinkeinonharjoittaja on esimerkiksi sairauden tai muun henkilökohtaisen olosuhdemuutoksen taikka elinkeinotoiminnan kannattavuuden notkahtamisen vuoksi tullut maksukyvyttömäksi, mutta elinkeinotoiminta on alkanut sujumaan uudelleen niin hyvin, että velallinen pystyy sen avulla elättämään itsensä ja perheensä ja maksamaan ”uudet” erääntyvät velkansa ajallaan, kunhan ”vanhat” velat järjestellään. Elinkeinotoiminnan velkojen järjestely edellyttää aina maksukyvyttömyyttä. Maksukykyisen elinkeinonharjoittajan elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen vääristäisi kilpailua ja antaisi epäreilun edun velkajärjestelyn saaneelle yrittäjälle. Sen sijaan myös velkojen ja alan kilpailun kannalta on tarkoituksenmukaista, että ”notkahduksen” jälkeen yritystoiminnan elinkelpoiseksi saattanut yrittäjä pystyy velkajärjestelyn avulla jatkamaan toimintaansa.

Hyvin epätodennäköistä on, että velkajärjestelyyn päästyään elinkeinonharjoittaja alentaisi hintojaan kilpailijoitaan alemmalle tasolle ja näin vääristäisi kilpailua. Tämä tarkoittaisi elinkeinotoiminnasta velalliselle tulevan tulon pienenemistä ja voisi vaikeuttaa velallisen selviytymistä maksuohjelman mukaisista suorituksista. Tällainen toiminta saattaisi olla myös myötävaikutusvelvollisuuden rikkomista, sillä velallisella on velvollisuus ylläpitää maksukykyään ja ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin maksukykynsä parantamiseksi, joita häneltä kohtuudella voidaan edellyttää. Maksuohjelman mukaisten suoritusten taikka myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyöminen voi johtaa maksuohjelman raukeamiseen.

On myös tarkasteltava sitä, voidaanko velkajärjestely myöntää elinkeinonharjoittajalle, joka on aiheuttanut maksukyvyttömyytensä esimerkiksi myymällä tuotteitaan tai palveluitaan selvään alihintaan. Sama kysymys voidaan esittää sellaisen elinkeinonharjoittajan osalta, joka on pyrkinyt saamaan kilpailuetua laiminlyömällä lakisääteisiä maksuvelvoitteitaan. Tällainen menettely voi muodostaa velkajärjestelyn yleisen esteen. Lisäksi on huomioitava, että elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen edellyttää, että velallinen pystyy maksamaan velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät sekä elättämään itsensä ja huolehtimaan elatusvelvollisuudestaan, minkä jälkeen hänelle on jäätävä vielä maksuvaraa velkojen maksamiseen. Jos velallinen on myynyt tuotteitaan tai palveluitaan selvään alihintaan, hänen voi olla vaikea osoittaa, että hän täyttää velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset.

Yritysten välisen kilpailun kannalta ongelmallinen voi olla tilanne, jossa velkajärjestelyä haetaan velallisen konkurssiin asettamisen hidastamiseksi. Velkajärjestelyhakemus ratkaistaan ennen konkurssihakemusta, joten velkajärjestelyhakemuksen vireilletulo voi viivyttää velallisen asettamista konkurssiin. Velkajärjestelyasioissa päätös siitä, aloitetaanko velkajärjestely, voidaan yleensä tehdä melko nopeasti. Elinkeinonharjoittajan velkajärjestelylle on ehdotuksen mukaan este, jos on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen. Vastaava säännös sisältyy myös yrityssaneerauslakiin. Se mahdollistaa hakemuksen välittömän hylkäämisen esimerkiksi tilanteessa, jossa konkurssihakemuksen ollessa vireillä velallinen tekee peräkkäisiä yrityssaneeraus- tai velkajärjestelyhakemuksia.

Esityksen kilpailuvaikutukset koskevat pääosin kotimaisia markkinoita. Melko pieni-
muotoista elinkeinotoimintaa harjoittavat yrittäjät suuntaavat toimintaansa rajojen yli harvoin.

Elinkeinonharjoittajan velkojen järjestely yrityssaneerauksen sijasta velkajärjestelyssä merkitsee sitä, että velkajärjestelylain omistusasunnon suojaamista koskevia säännöksiä sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan. Omistusasunto kuuluu velkajärjestelyssä velallisen perusturvaan ja se voidaan muuttaa rahaksi vain laissa säännellyissä tilanteissa. Vakuusvelkojan asema velkajärjestelyssä on vahva. Vakuusvelan pääomaa ei järjestellä, mutta vakuusvelkaa voidaan järjestellä esimerkiksi maksuaikaa pidentämällä tai koron määrää alentamalla. Usein tilanne on se, että yrittäjän asunto on kokonaisuudessaan velan vakuutena. Näistä syistä esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia rahoitusmarkkinoihin.

Ehdotuksella ei ole vaikutusta yritysten verotukseen, maksuihin eikä yritystukiin eikä se tuo muutoksia ilmoitus-, lupa-, raportointi-, valvonta- eikä rekisteröintimenettelyihin. Esitys ei sisällä mitään, mikä lisäisi yritysten hallinnollista taakkaa.

Yksityisten elinkeinonharjoittajien merkitys on keskimääräistä suurempi rakennusalalla, kuljetuksessa, sosiaali- ja terveyspalveluissa, koulutuksessa ja muissa henkilökohtaisissa palveluissa. Esityksellä ei ole vaikutuksia teollisuuteen.

Esityksessä kysymys on kansallisen lainsäädännön muuttamisesta, eikä sillä ole yhtymäkohtaa Euroopan unionin lainsäädäntöön. Ehdotetut muutokset kuitenkin toteuttavat Euroopan komission 12 päivänä joulukuuta 2012 Euroopan parlamentille, neuvostolle ja talous- ja sosiaalikomitealle antamasta tiedonannosta koskien uutta eurooppalaista lähestymistapaa liiketoiminnan epäonnistumiseen ja maksukyvyttömyyteen (KOM(2012) 742 lopullinen) ilmenevää tavoitetta antaa rehellisesti toimineille yrittäjille uusi mahdollisuus.

5 Asian valmistelu

5.1 Aikaisempi valmisteluvaihe

Oikeusministeriö asetti 18 päivänä syyskuuta 2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotukset velkajärjestelylain uudistamiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa työryhmän tuli arvioida, tulisiko velkajärjestelyn maksuohjelmaa lyhentää. Työryhmän ehdotus johti tältä osin 1 päivänä elokuuta 2010 voimaan tulleeseen lainmuutokseen. Uudistuksessa velkajärjestelyn maksuohjelman normaalikesto lyhennettiin viidestä vuodesta kolmeen vuoteen.

Seuraavassa vaiheessa työryhmän tuli selvittää, ovatko velkajärjestelyn edellytykset ja esteperusteet ajan tasalla. Työryhmän tehtävänä oli myös selvittää, voidaanko nykyistä velkajärjestelymenettelyä yksinkertaistaa etenkin lisäsuoritusjärjestelmän osalta. Työryhmän tuli myös kartoittaa velkajärjestelylain mahdolliset ongelmakohdat yritystoiminnan kannalta. Lisäksi työryhmän tuli arvioida, antaako nykyinen ulosottokaaren mukainen vapaakuukausimalli riittävän taloudellisen suojan velallisille. Vielä työryhmän tehtävänä oli selvittää, millä tavalla voitaisiin toteuttaa velkavastuun enimmäiskesto myös silloin, kun velallista vastaan ei ole haettu tuomiota.

Työryhmän alkuperäistä määräaikaa (31.12.2010) jatkettiin oikeusministeriön 10 päivänä joulukuuta 2010 antamalla päätöksellä 31.3.2011 saakka. Jatkamispäätöksen mukaan työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus velkajärjestelylain uudistamiseksi, tarvittaessa uuden lain muodossa. Lisäksi työryhmän tuli tehdä muut tarvittavat ehdotukset saamansa toimeksiannon mukaisesti. Työryhmä luovutti mietintönsä ”Velkajärjestelyn uudistaminen” (oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) 8 päivänä maaliskuuta 2011.

Työryhmän ehdotus sisälsi merkittäviä muutoksia nykyjärjestelmään verrattuna, minkä vuoksi ehdotus kirjoitettiin kokonaan uuden lain muotoon. Merkittävimmät uudistusehdotukset kohdistuivat menettelyyn velkajärjestelyhakemusta käsiteltäessä, maksuohjelman toteuttamiseen ja sen valvontaan sekä velallisen mahdollisuuden säilyttää asunto.

Mietinnössä ehdotettiin, että velkojen selvittelyvaiheessa velkojat ja heidän saatavansa selvitettäisiin yleensä talous- ja velkaneuvojan avustuksella. Ennen tuomioistuimessa aloitettavaa velkajärjestelymenettelyä pyrittäisiin tekemään sopimus velallisen velkojen järjestelämisestä. Tuomioistuimen päätöksellä sopimus voitaisiin vahvistaa, vaikka pienvelkoja sitä vastustaa. Jollei sopimusta saataisi aikaan, velallinen voisi hakea käräjäoikeudelta velkajärjestelyä. Maksuohjelmaehdotus sisältyisi jo hakemukseen, eikä tuomioistuimella olisi mahdollisuutta määrätä voimassa olevan lain mukaista selvittäjää. Maksuohjelman laatimista ehdotettiin yksinkertaistettavaksi ulosottokaaren säännöksiin perustuen.

Työryhmä ehdotti, että velkojille maksettavien suoritusten sijasta tuomioistuin vahvistaisi maksuohjelmassa velalliselle elinkustannusosan, jonka ylittävä tulo käytettäisiin velkojen maksamiseen. Velkojille maksettava määrä muuttuisi velallisen tulojen mukaan ("reaaliaikaisuus"), jolloin nykyisen kaltaista lisäsuoritusvelvollisuutta ei syntyisi. Maksuohjelman toteuttamisen valvonta kuuluisi ehdotuksen mukaan ulosottoviranomaisille. Ulosottomiehen tehtävänä olisi jakaa velkojien kesken velalliselta kertyvä tilitysosa.

Mietinnössä ehdotettiin, että maksuohjelman aikana velallisella olisi mahdollisuus pitää vapaakuukausia ja saada käyttöönsä niiden aikana samaansa tulo. Maksuohjelman kesto pitenisi käytettyjen vapaakuukausien määrällä. Viiden vuoden maksuohjelma voisi lyhentyä suorituksilla.

Mietinnössä velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset ja esteperusteet ehdotettiin uudistettaviksi kokonaisuudessaan tavalla, joka rakentui osin nykyisen lain varaan, osin uusiin periaatteisiin.

Velallisen mahdollisuuteen säilyttää omistusasunto velkajärjestelyssä ehdotettiin periaatteellista muutosta. Ehdotus lähti siitä, ettei omistusasunto ole perusoikeus ja koska velallinen 3–5 vuodessa vapautuu veloistaan, suhteellisuusperiaate ja velkojien maksusaantioikeus edellyttäisivät velallisen omaisuuden realisointia velkojien hyväksi.

Velkajärjestely ehdotettiin mahdollistettavaksi elinkeinotoimintaa harjoittavalle luonnolliselle henkilölle tietyin lisäedellytyksin, ja elinkeinotoiminnan velkojen järjestelystä yrittäjän yksityistalouden velkojen lisäksi ehdotettiin rajatuissa tapauksissa mahdolliseksi.

Mietintöön sisältyi myös ehdotus velan toissijaisesta vanhentumisesta eräpäivästä lukiin. Vanhentumisajan säättämisen katsottiin olevan tarpeen niitä tilanteita ajatellen, joissa velkoja ei ole hakenut ulosottoperustetta. Vanhentumisaika 18/23 vuotta olisi kolme vuotta ulosottoperusteesta laskettavaa vanhentumisaikaa pidempi.

Mietintöön sisältyi viisi eriävää mielipidettä.

5.2 Lausuntopalaute

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon yhteensä 84 eri viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle varattiin tilaisuus antaa mietinnöstä lausunto. Lausuntoja saapui yhteensä 64.

Suhtautuminen työryhmän ehdotuksiin oli jakautunutta alkaen uudistustarpeesta sekä valituista päälinjauksista. Lausuntopalaute oli selvittäjien poistamisen osalta hyvin kriittistä. Käräjäoikeuksille siitä katsottiin aiheutuvan suuri määrä selvitys- ja postitusluonteista lisätyötä, joka ei sovi tuomioistuinten hoidettavaksi. Selvittäjäinstituutiota pidettiin hyvin toimivana, kaikkien asianosaisten edut huomioon ottavana järjestelmänä, kun

taas velkaneuvojat nähtiin velallisen edustajina. Monet lausunnonantajat olivat myös huolissaan talous- ja velkaneuvonnan saatavuudesta ja resurssien riittävydestä uusien tehtävien hoitamiseen. Mietinnössä ehdotettu menettely ei lausuntopalautteen mukaan voisi toimia ilman sähköistä asiointijärjestelmää, jonka kustannuksia ja käyttöönottoaikataulua ei mietinnössä arvioitu.

Monissa lausunnoissa nykyistä lisäsuoritusjärjestelmää pidettiin ongelmallisena erityisesti sen vuoksi, ettei lisätilitettäviä varoja enää ollut käytössä, kun velkoja esitti lisätilitystä koskevan vaatimuksen. Niin sanottu reaaliaikainen järjestelmä, jossa velkojille tilitettävä määrä seuraisi velallisen tulojen muutosta, sai sekä kannatusta että vastustusta, samoin maksuohjelmien toteuttaminen ulosotossa. Ulosottolaitos kannatti uudistusta ja katsoi sille ehdotettujen uusien tehtävien sopivan ulosoton hoidettavaksi. Velkaneuvontayksiköistä osa vastusti mietinnön päälinjauksia jyrkästi, osa suhtautui myönteisesti. Maksuohjelman joustoon ja kannustavuuteen liittyvät ehdotukset (mm. vapaakuukaudet, lyhentyvä viiden vuoden ohjelma) saivat pääosin kannatusta.

Useat lausunnonantajat kyseenalaistavat tarpeen kirjoittaa velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteitä koskevat säännökset kokonaan uudelleen. Lausunnoissa pidettiin ongelmallisena sitä, että nykyisin pohjalta muodostettu oikeuskäytäntö menettäisi merkityksensä ja kestäisi vuosia ennen kuin uuden lain soveltamiskäytäntö muotoutuisi, mikä olisi oikeusvarmuuden kannalta ongelmallista ja lisäisi muutoksenhakemuksia. Yleisesti ottaen lausunnoissa pidettiin myönteisenä sitä, että esteperusteissa kiinnitettiin huomiota velkojan toimintaan luotonannossa sekä nuorten velkaongelmiin.

Useimmat lausunnonantajat suhtautuivat kriittisesti asunnon säilyttämistä koskeviin ehdotuksiin. Vastustus johtui erityisesti siitä, että ehdotettujen säännösten katsottiin johtavan asunnon säilyttämismahdollisuuden huomattavaan kiristymiseen. Ehdotettujen säännösten katsottiin monissa lausunnoissa suosivan liikaa vakuudettomia velkojia ja olevan velkajärjestelyn yhteiskunnallisten tavoitteiden vastaisia.

Suhtautuminen yrittäjävelallisten aseman parantamiseen tähtääviin ehdotuksiin oli pääosin myönteistä. Useissa lausunnoissa korostetaan asian vaativan kuitenkin perusteellista jatkovalmistelua ja kattavaa vaikutusten arviointia.

Ehdotus saatavan eräpäivästä laskettavasta toissijaisesta vanhentumisesta sai laajaa kannatusta, mutta myös jonkin verran vastustusta. Useat lausunnonantajat katsovat, että ehdotus lisäisi velallisten yhdenvertaisuutta ja pitivät tärkeänä sitä, että luonnollisten henkilöiden velkavastuulla on jokin enimmäiskesto.

5.3 Jatkovalmistelu

Työryhmän mietintöön saadun varauksellisen palautteen johdosta oikeusministeriö päätti, ettei selvittäjäinstituutiota lakkauteta eikä maksuohjelmien toteuttamista siirretä ulosottoviranomaisten tehtäväksi. Oikeusministeriö asetti 6 päivänä marraskuuta 2012 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin velkajärjestelyn uudistamistyöryhmän mietinnön ja siihen saadun lausuntopalautteen pohjalta laatia ehdotus yksityishenkilön velkajärjestelyn uudistamiseksi siltä osin kuin kyseisen mietinnön ehdotukset ovat toteuttamiskelpoisia ilman maksuohjelman niin sanottua reaaliaikaisuutta ja ulosottovalvontaa ja joiden toteuttaminen on tarpeellista. Työryhmän tuli toteuttaa uudistukset nykyistä velkajärjestelylakia sekä tarvittaessa muita lakeja muuttamalla.

Työryhmän oli kiinnitettävä huomiota siihen, miten velallisia voitaisiin kannustaa maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan ja miten velallisille voitaisiin nykyistä paremmin turvata velaton uusi alkua. Työryhmän tuli myös selvittää, miten yrittäjien asemaa velkajärjestelyssä voitaisiin parantaa nimenomaan yrittäjyyteen liittyvin ratkaisuin maksuohjelman keston puuttumatta. Samoin työryhmän tehtävänä oli selvittää, voidaanko nykyistä velkajärjestelymenettelyä yksinkertaistaa ja lisäsuoritusjärjestelmän velallisille aiheuttamia ongelmia vähentää sekä selvittää velallisen omistusasunnon säilyttämistä koskevien säännösten toimivuus ja ehdottaa tarvittaessa niiden uudistamista.

Työryhmä luovutti yksimielisen mietintönsä 21 päivänä marraskuuta 2013.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

6 Lakiehdotusten perustelut

6.1 Velkajärjestelylaki

3 luku Velkajärjestelyn aloittaminen

9 a §. *Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös, joka koskee velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä silloin, kun velallinen on työtön. Jos velallisen maksuvaran puutteen tai vähäisyyden syy on työttömyys, ei syytä pidettäisi väliaikaisena enää sen jälkeen, kun työttömyys on kestänyt yli 18 kuukautta. Jos velallinen on alle 25-vuotias, syytä ei pidettäisi väliaikaisena, jos työttömyys on kestänyt yli 9 kuukautta.

Voimassa olevaan lakiin ei sisälly määräaikaa sille, koska velallisen työttömyydestä johtuvaa maksuvaran puutetta tai vähäisyyttä ei enää pidetä väliaikaisena. Oikeuskäytännössä rajaksi on kuitenkin muodostunut lain esitöissä mainittu 2 vuotta. Usein velkajärjestelyhakemus on hylätty, jos työttömyysjakso on jäänyt vähänkään alle 2 vuoden. Yleisperusteluissa mainituista syistä tätä ajanjaksoa lyhennettäisiin 18 kuukauteen.

Ehdotettu 18 kuukauden työttömyysjakso olisi siten ehdoton, että velkajärjestelyä ei voitaisi jättää myöntämättä tämän ajanjakson kuluttua umpeen sillä perusteella, että velallisella saattaisi esimerkiksi koulutuksensa tai kokemuksensa perusteella olla mahdollisuuksia saada töitä. Riittäisi, että työttömyys on kestänyt 18 kuukautta siihen mennessä, kun maksuohjelma vahvistetaan. Lyhyet muutaman päivän yhtämittaiset työskentelyjaksot työttömyyden aikana eivät vaikuttaisi siihen, milloin väliaikaisen esteen katsotaan poistuvan.

Alle 25-vuotiaiden velallisten osalta työttömyydestä johtuva maksuvaran puute tai vähäisyys ei estäisi velkajärjestelyn myöntämistä, jos työttömyys on kestänyt yli 9 kuukautta. Yleisperusteluista mainituista syistä on olennaista, että nuorten pääsyä velkajärjestelyyn parannetaan ja että nuorten ei tarvitse odottaa kovin kauaa mahdollisuutta saada taloudellinen tilanteensa korjattua. Nuoren on kuitenkin oltava työmarkkinoiden käytettävissä ja työttömyyden on tullut kestää vähintään 9 kuukautta ennen kuin velkajärjestely voidaan hänelle myöntää. Ikärajan asettaminen 25 vuoteen on perusteltua sen vuoksi, että juuri tässä ikäluokassa pikavipeistä johtuva velkaantuminen on kaikkein suurinta ja harkintakyky lainanotossa samoin kuin kyky arvioida mahdollisuutta maksaa laina takaisin on kaikkein puutteellisinta. Velallisen tulisi olla alle 25-vuotias sillä hetkellä, kun hakemus tulee vireille, jotta työttömyyden kestoa koskeva ajanjakso määräytyy 9 kuukauden mukaan.

Pykälään otettaisiin uusi *2 momentti*, jonka mukaan pykälää ei sovelleta yksityisinä elinkeinon- ja ammatinharjoittajina elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin. On selkeämpää, että kaikista velallisen harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyvistä kannattavuus- ja tuottavuusedellytyksistä säädetään 7 luvussa, joka koskee elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin sovellettavia erityissäännöksiä.

Ehdotus tarkoittaa sitä, että yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan velkajärjestelyn ei enää katsottaisi estyvän sen vuoksi, ettei hänen tulotasonsa ole vakiintunut. Velallisella on kuitenkin myötävaikutusvelvollisuutensa nojalla velvollisuus ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin maksukykyensä parantamiseksi, joita häneltä kohtuudella voidaan edellyttää.

Lain 7 luvun mukaan velkajärjestelyn myöntäminen yksityiselle elinkeinon- ja ammatinharjoittajalle edellyttäisi, että elinkeinotoiminta on jatkamiskelpoista eikä johda lisävelkaantumiseen. Samoin edellytettäisiin, että velallinen saa elinkeinotoiminnasta niin paljon tuloa, että hän pystyy elättämään sillä itsensä ja täyttämään elatusvelvollisuutensa perhettään kohtaan, minkä jälkeen hänelle jää vielä ainakin vähän maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen. Yrittäjänä toimivan velallisen maksuvara ei siten voisi olla negatiivinen.

Pykälää sovellettaisiin edelleen velallisiin, jotka ovat aiemmin harjoittaneet elinkeinotoimintaa, mutta jotka ovat lopettaneet toiminnan ennen velkajärjestelyyn hakeutumista. Tällaisiin velallisiin ei sovelleta 7 luvun lisäedellytyksiä. Velallisiin, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa yhtiömuodossa, sovelletaan edelleen 9 a §:ää.

10 §. *Velkajärjestelyn yleiset esteet.* Pykälän 2 kohdan sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi. Voimassa olevan pykälän 2 kohdassa viitataan 1 kohtaan, minkä vuoksi 2 kohdan säännös on vaikeaselkoinen. Viittauksen sijasta säännös toistettaisiin kokonaisuudessaan 2 kohdassa, jolloin tulkintaongelmia ei syntyisi.

Pykälän 1 kohta koskee tilanteita, joissa velkajärjestely estyy rikoksen perusteella määrätyn maksuvelvollisuuden vuoksi. Tällöin velallinen on jo tuomittu rikoksesta ja hänelle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus. Pykälän 2 kohdassa taas säädetään tilanteesta, jossa velallista ei vielä ole tuomittu rikoksesta, mutta hän on esitutkinassa tai syytteessä rikoksesta, josta saattaa seurata maksuvelvollisuus. Samoin 2 kohta koskee tilannetta, jossa velallinen on jo tuomittu rikoksesta, mutta maksuvelvollisuutta koskevaa kysymystä ei ole ratkaistu rikosasian käsittelyn yhteydessä, vaan se ratkaistaan myöhemmin erikseen riita-asiana. Sekä 1 että 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa velkajärjestelyn estettä ei muodosta itse rikos, vaan siitä aiheutuva maksuvelvollisuus.

Pykälän 1 ja 2 kohdan mukaisen esteen syntyminen edellyttää lisäksi kokonaisharkintaa. Velkajärjestelylle ei ole rikosperusteisesta maksuvelvollisuudesta huolimatta estettä silloin, jos velkajärjestelyn myöntämistä voidaan pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen. Tältä osin säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi sisällöllisesti.

Käytännössä velkajärjestelyhakemusta ei yleensä tehdä, jos esitutkinta on vireillä. Joskus on esiintynyt tilanteita, joissa haitantekotarkoituksessa tehty rikosilmoitus on johtanut esitutkintaan ja turhaan viivästyttänyt epäillyn pääsyä velkajärjestelyyn. Esitutkinnan vireillä olo tai syytteeseen asettaminen ei kuitenkaan aiheuta velkajärjestelyn estettä, jos epäilystä rikoksesta ei voi seurata maksuvelvollisuutta tai jo etukäteen on ilmeistä, että säännöksessä edellytetty kokonaisharkinta johtaa velkajärjestelyn myöntämiseen. Silloin kun kysymys on velallisen epärehellisyydestä tai muusta velallisen rikoksesta, ei velkajärjestelyä yleensä voida myöntää ennen kuin rikosasia ja siitä johtuva maksuvelvollisuus on lainvoimaisesti ratkaistu.

Pykälän 3 kohtaa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että lakisääteisten velvollisuuksien olennainen laiminlyöminen elinkeinotoiminnassa muodostaisi esteperusteen vain silloin, kun se ei johdu maksukyvyttömyydestä. Usein verojen ja muiden julkisoikeudellisten maksujen laiminlyöminen johtuu siitä, että yritystoiminta muuttuu kannattamattomaksi eikä yrittäjä sen vuoksi pysty hoitamaan velvoitteitaan. Silloin, kun yrittäjä pitkän ajan kuluessa maksaa muita velkojaan, mutta jättää järjestelmällisesti hoitamatta lakisääteiset velvollisuutensa, kysymys ei yleensä voi olla maksukyvyttömyydestä johtuvasta laiminlyönnistä. Tällöin esteperuste soveltuisi. Normaalin yrittäjäriskin toteutuminen ja sen myötä lakisääteisten velvollisuuksien hoitamatta jättäminen ei sen sijaan yksin sulkisi pois velkajärjestelystä. Lakisääteisten velvollisuuksien olennainen laiminlyöminen säilyisi myös muilta osin esteperusteena. Esimerkiksi kirjanpidon laiminlyöminen olisi esteperuste samoissa tilanteissa kuin nykyisinkin.

Pykälän 7 kohdassa vanhahtava ilmaisu ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen” ehdotetaan korvattavaksi ilmaisulla ”piittaamaton ja vastuuton velkaantuminen”. Kohdassa mainittaisiin nimenomaisesti, että kokonaisarvioinnissa siitä, onko velkaantuminen ollut piittaamatonta tai vastuutonta otettaisiin huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti. Arvio velkaantumisen moitittavuudesta ei siis perustuisi yksin velallisen, vaan myös luotonantajien toimintaan. Luotonantajien toimintaa arvioitaisiin siltä kannalta, ovatko he noudattaneet hyvää luotonantotapaa ja muita heille säädettyjä velvollisuuksia menetellä luotonannossa vastuullisesti.

Ilmaisun ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen muuttamisella piittaamattomaksi ja vastuuttomaksi velkaantumiseksi ei ole tarkoitettu nostettavan eikä laskettavan esteperusteen soveltamiskynnystä. Tältä osin kysymys on terminologian nykyaikaistamisesta.

Kuten nykyisinkin, esteperusteen olemassaolo perustuisi aina kokonaisarviointiin. Tässä arvioinnissa tärkeää olisi se, miten velallinen on suhtautunut velkojen takaisinmaksuun. Vähättelevä tai välinpitämätön suhtautuminen luottojen takaisin maksamiseen kertoisi piittaamattomasta ja vastuuttomasta velkaumisesta. Arvioitaessa sitä, onko velkaantuminen ollut piittaamatonta tai vastuutonta, otettaisiin huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet. Nuorilla henkilöillä ei välttämättä ole vielä taloudenhallintaan tarvittavaa kokemusta eikä realistista käsitystä kyvystään maksaa luotto korkoineen ja kuluneen takaisin. He ovat myös alttiimpia mainonnalle. Sen sijaan keski-ikäisiltä taloudellisista asioistaan huolehtimaan tottuneilta henkilöiltä voidaan odottaa enemmän harkintakykyä velan ottamisessa ja takaisinmaksukyvyyn realistisuuden arvioinnissa. Toisaalta

korkea ikä taas saattaa tätä harkintakykyä laskea. Arvio on tehtävä aina tapauskohtaisesti ottaen huomioon velallisen kyky arvioida velanoton seurauksia.

Ikä on kuitenkin vain yksi arviointiperuste harkittaessa sitä, onko velkaantuminen ollut piittaamatonta tai vastuutonta. Kuten nykyisinkin, velallisen asema ja olosuhteet otettiin arvioinnissa huomioon. Silloin, kun luottoa on käytetty suoranaisten perustarpeiden tyydyttämiseen, kuten ravintoon tai asumiseen, velkaantumista ei yleensä voitaisi pitää piittaamattomana tai vastuuttomana. Velallinen on myös saattanut joutua elämään muutoin vaikeissa olosuhteissa ja velkaantua esimerkiksi lasten perusteltujen tarpeiden tyydyttämistä varten, jolloin velkaantumisen taustalla voidaan toisinaan nähdä anteeksiantettavia ja inhimillisiä syitä. Olennaista olisi se, mihin tarkoitukseen luotto on käytetty, kun taas käytetyllä luottotyypillä ei olisi vastaavaa merkitystä.

Velkaantumisen piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon myös se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti. Kysymys olisi aina kokonaisarviosta luottomarkkinoiden ja velallisten välisessä suhteessa, jossa kiinnitetään huomiota luotonantajan vastuuseen luottojen markkinoinnissa ja velallisen maksukykyisyyden selvittämisessä. Lisäys on tarpeen nykyisessä luottoyhteiskunnassa, jossa kaikenlaisten luottojen markkinointi on varsin tehokasta. Etenkin niin sanottujen pikavippien mainonta on erityisen voimallista. Tällaisen markkinoinnin paineessa kuluttajan on tuntuvasti helpompi velkaantua kuin tilanteessa, jossa hän itse joutuisi aktiivisesti etsimään rahoitusta.

Luotonantajan toiminnan arvioinnissa oleellista on, onko luotonantaja toiminut hyvän luotonantotavan mukaisesti. Hyvällä luotonantotavalla tarkoitetaan kuluttajansuojalain 7 luvun 13 §:ssä säädettyä hyvää luotonantotapaa. Hyvä luotonantotapa edellyttää muun muassa, ettei luotonantaja markkinoi luottoa siten, että markkinointi olisi selvästi omiaan heikentämään kuluttajan kykyä harkita luoton ottamista huolellisesti ja että luotonantaja antaa kuluttajalle ennen luottosopimuksen tekemistä riittävät ja selkeät selvitykset sen arvioimiseksi, soveltuuko luotto kuluttajan tarpeisiin ja hänen taloudelliseen tilanteeseensa.

Vastuullinen luotonanto edellyttää myös, että luotonantaja kuluttajansuojalain 7 luvun 14 §:n mukaisesti ennen luottosopimuksen tekemistä arvioi, kykeneekö kuluttaja täyttämään luottosopimuksen mukaiset velvoitteensa. Luotonantajan velvollisuutta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus kiristettiin lailla 207/2013. Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi tulee pykälän mukaan tehdä kuluttajan tuloja ja muita taloudellisia olosuhteita koskevien riittävien tietojen perusteella. Jos luoton määrää korotetaan, luotonantajan on varmistettava kuluttajaa koskevien tietojen ajantasaisuus ja, jos luoton määrää tai luottorajaa merkittävästi korotetaan, arvioitava kuluttajan luottokelpoisuus uudelleen ennen korotuksesta sopimista.

Hallituksen esityksen (HE 78/2012 vp) mukaan lähtökohtana pidetään, että luotonantaja tarkistaa kuluttajan luottotiedot, paitsi jos luotonantaja tuntee entuudestaan kuluttajan taloudellisen tilanteen pidemmältä ajalta. Lisäksi edellytetään, että luotonantaja hankkii luottotietojen ohella myös muita tietoja kuluttajan taloudellisesta asemasta kuluttajalta itseltään tai mahdollisista muista käytettävissä olevista lähteistä. Tarpeellisia tietoja kuluttajan maksuvaran ja siten luoton takaisinmaksukykyyn arvioimiseksi ovat kuluttajan

tulojen määrän ja perusteen lisäksi tämän menot, velat ja varat sekä mahdolliset takausvastuut. Maksuvaran selvittämisessä tulisi ottaa huomioon tulojen jatkuvuuteen vaikuttavat seikat, kuten työ- tai virkasuhteen laatu, sekä myös seikat, jotka voivat todennäköisesti johtaa menojen merkittävään kasvuun, kuten luoton korkomenojen nouseminen. Mitä suuremmasta lainasta on kyse, sitä seikkaperäisemmät selvitykset ovat tarpeen. Luotonantajalla on myös velvollisuus kohtuullisin toimenpitein pyrkiä varmistamaan kuluttajan antamien tietojen oikeellisuus.

Koska kyseisiä kuluttajansuojalain säännöksiä ei sovelleta taannehtivasti vanhoihin luottosuhteisiin, ehdotettavaan säännökseen ei sisältyisi suoraa lakiviittausta. Luotonantajan vastuun arviointiin sovellettaisiin luotonantohetkellä voimassa olevaa lainsäädäntöä. Jos luotto olisi myönnetty ennen kuluttajansuojalain mainittujen säännösten voimaantuloa (L 746/2010 tuli voimaan 1.12.2010), jouduttaisiin soveltamaan väljempää periaatteita luotonantajan vastuullisesta menettelystä.

Velallisella voi olla monenlaisia velkojia, joista osan kohdalla velallisen toimia ei voida pitää 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettulla tavalla piittaamattomina tai vastuuttomina, koska luottoa on tarjottu voimallisesti seurauksista välittämättä tai kuluttajan luottokelpoisuus on jätetty selvittämättä. Tällöin ei voida lähteä siitä, että jos jotkut velkojat ovat toimineet vastuuttomasti, se poistaisi piittaamattomuutta tai välinpitämättömyyttä koskevan esteen kaikkien luottojen osalta. Asiaa tulee arvioida koko velkamäärän kannalta kokonaisuutena. Jos tuntuva osa luotoista on sellaisia, että velallista voidaan pitää pääasiassa yksin ”syyllisenä” tilanteeseensa, velkajärjestelylle olisi olemassa este.

Kohdassa tarkoitettu esteperuste voi tulla sovellettavaksi myös silloin, kun velallinen on ottanut luoton elinkeinotoiminnan harjoittamista varten. Tällöin luotonantajan vastuuta on arvioitava eri tavalla, koska edellä selostettuja kuluttajansuojalain säännöksiä sovelletaan vain silloin, kun luonnollinen henkilö on ottanut luoton pääosin muuta tarkoitusta kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten. Luotonantajan ja elinkeinonharjoittajan välistä luotonantoa ei säädellä laissa. Luotonantajan vastuu on arvioitava tapauskohtaisesti riippuen kunkin tilanteen tosiasiallisista olosuhteista. Elinkeinonharjoittajan hakiessa toimintaansa lainaa pankista sovelletaan luotonantajan vastuun arviointiin yritysrahoituksessa noudatettavia pelisääntöjä. Jos taas luonnollinen henkilö ottaa esimerkiksi pikavipin elinkeinotoiminnan velvoitteiden rahoittamiseksi, voi tilanne olla tosiasiaa lähellä kuluttajan ja luotonantajan välistä suhdetta.

Pykälän 8 kohdasta poistettaisiin sovintoratkaisun mahdollisuuksien selvittämättä jättäminen. Esityksessä ehdotetaan, että lain 11 §:ssä säädettyä velvollisuutta selvittää mahdollisuus sovintoon lievennettäisiin säätämällä poikkeusmahdollisuudesta. Oikeuskäytännössä tätä esteperustetta ei ole juuri sovellettu, vaikka velallinen ei olisikaan selvittänyt sovintomahdollisuuksia. Velkajärjestelyä hakevilla velallisilla on nykyisin keskimäärin 18 velkaa ja sovinto tulisi löytää kaikkien velkojien kanssa. Velkoja on saatettu myydä eteenpäin eikä velallinen aina edes tiedä, keneen hänen tulisi olla yhteydessä sovinnosta neuvottelemiseksi. Jos velallisella ei ole maksuvaraa, velkojat harvoin suhtautuvat myönteisesti sovintoneuvotteluihin. Näistä syistä sovintomahdollisuuksien selvittämättä jättäminen ei tulisi muodostaa velkajärjestelyn estettä. Esityksessä pyritään edistämään sovintoratkaisujen lisäämistä muiden keinojen avulla, kuten korostamalla

velkojen velvollisuutta myötävaikuttaa sovinnon syntymiseen ja mahdollistamalla maksuohjelman vahvistaminen velkojen enemmistön päätöksellä pienvelkojan väitettä tutkimatta.

Pykälän *10 kohtaa* ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että siinä todettaisiin, että esteperusteen muodostaa maksuohjelman vahvistaminen. Voimassa olevassa laissa käytetään ilmaisua maksuohjelman myöntäminen, jonka on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan maksuohjelman vahvistamista. Muutos on tarkoitettu ainoastaan selkeyttäväksi.

Pykälään lisättäisiin uusi *11 kohta*. Jos vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan merkittävän velan järjesteleminen olisi kohtuutonta velkojan kannalta, velkajärjestelylle olisi este. Esteperuste soveltuisi vain silloin, kun velkoja on yksityishenkilö. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi, kun asunnon myyjä on joutunut tavaravirhettä, esimerkiksi hometaloa, koskevan tuomion perusteella palautus- tai korvausvelvolliseksi ja kyseessä on ostajan kannalta merkittävä rahamäärä. Tällöin ei voida pitää kohtuullisena, että myyjä hakeutuu velkajärjestelyyn, vaan hänen tulee kantaa vastuunsa sopimuskumppania kohtaan. Tällaiset tilanteet ovat harvinaisia, mutta saattavat johtaa pahimmassa tapauksessa siihen, että myyjä saa säilyttää velkajärjestelyssä omistusasunnon, jonka on hankkinut varoilla, jotka tulee tuomion mukaan palauttaa ostajalle. Sen sijaan takaaja ei voisi vedota säännökseen päävelallisen velkajärjestelyn estämiseksi.

10 a §. *Velkajärjestelyn myöntäminen yleisestä esteestä huolimatta.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vaihtamalla sana ”ja” sanaksi ”tai” aikaa koskeva edellytys tehdään yhdeksi kokonaisarvioinnissa vaihtoehtoisesti vaikuttavaksi tekijäksi. Tarkoituksena on vähentää velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä kokonaisharkintaan vaikuttavana seikkana.

Voimassaolevaa pykälää säädettäessä yli kymmenen vuotta sitten (L 1273/2002) velkaantumisesta kulunutta aikaa pidettiin tärkeimpänä kokonaisharkintaan vaikuttavana tekijänä (HE 98/2002 vp). Velkajärjestelyyn hakeutuvien velkaongelmat olivat usein pitkäkestoisia. Säännöksellä tavoiteltiin erityisesti niiden 1990-luvun lama-aikana yli-velkaantuneiden henkilöiden tilanteen parantamista, jotka olivat jääneet velkajärjestelyn ulkopuolelle. Tällöin velkaantumisesta kulunut aika korostui kokonaisharkinnassa.

Nykyisin pitkäkestoisista maksuvaikeuksista kärsii alle 15 prosenttia talous- ja velkaneuvonnan asiakaskunnasta, kun vielä 2000-luvun alussa yli kolmasosalla asiakkaista velkaongelmat olivat kestäneet yli 10 vuotta. Keskimääräinen talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden velkaongelmien kesto on nykyisin noin viisi vuotta, ja kolmasosalla asiakkaista alle kaksi vuotta. Velkaongelmien pitkittyminen johtaa usein niiden syvenemiseen ja saattaa johtaa velallisen syrjäytymiseen. Velkaantumisesta kulunutta aikaa yksin ei siksi tulisi liiaksi korostaa harkittaessa sitä, voidaanko velalliselle myöntää velkajärjestely.

Muutoksella tavoitellaan sitä, ettei velkajärjestelyn myöntäminen painavien syiden nojalla edellyttäisi, että velat olisivat huomattavan vanhoja. Jos velallinen olisi esimerkiksi pyrkinyt hyvittämään esteen vaikutusta tekemällä voitavansa velkojensa maksamiseksi, voitaisiin velkajärjestely myöntää, vaikka velat eivät olisi erityisen vanhoja.

Velkaantumisesta kuluneella ajalla voisi edelleen olla keskeinen merkitys kokonaisharkinnassa erityisesti silloin, kun tämä aika on huomattavan pitkä tai huomattavan lyhyt. Velallisen toiminnan moitittavuuden aste sekä sovellettu esteperuste voivat myös vaikuttaa siihen, mikä merkitys velkaantumisesta kuluneelle ajalle on annettava. Tilanteessa, jossa velat perustuvat törkeään rikokseen tai velallinen on järjestellyt tulojaan tai varallisuuttaan velkojien vahingoittamiseksi, voidaan yleensä edellyttää, että velkaantumisesta kulunut aika on pidempi kuin esimerkiksi silloin, kun velallinen on velkaantunut piittaamattomasti tai vastuuttomasti.

Kokonaisharkinnassa merkitystä annetaan velkaantumisesta kuluneen ajan lisäksi myös velallisen toimille velkojensa maksamiseksi sekä velallisen olosuhteille ja velkajärjestelyn merkitykselle velallisen ja velkojien kannalta samalla tavoin kuin nykyisinkin. Kaikkien säännöksessä mainittujen seikkojen ei tarvitse puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä. Joissain tilanteissa voi riittää, että yksi seikka puoltaa vahvasti velkajärjestelyn myöntämistä, kun taas toisissa saattaa usean puoltavan seikan lisäksi jokin merkittävä seikka olla voimakkaasti sitä vastaan ja estää velkajärjestelyn. Kysymys on aina tapauskohtaisesta kokonaisharkinnasta, jossa tuomioistuimien punnitsee kunkin säännöksessä tarkoitetun osatekijän ja kokonaisarvion perusteella ratkaisee, onko velkajärjestelyn myöntämiselle painavia syitä.

Käytännössä on esiintynyt tapauksia, joissa velallinen hakee uutta velkajärjestelyä tilanteessa, jossa hänen pääasiallinen velkansa muodostuu edellisen maksuohjelman aikana syntyneestä lisäsuoritusvelvollisuudesta. Tällöin aiempi velkajärjestely muodostaa esteen uudelle velkajärjestelylle. Velkajärjestelyn yhteiskunnallinen hyväksyttävyyttä edellyttää, että tällaisessa tilanteessa uuden velkajärjestelyn myöntämiseen painavien syiden nojalla suhtaudutaan pidättyvästi. Uuden velkajärjestelyn myöntämisen tulisi olla mahdollista vain poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi silloin, kun lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämättä jättäminen johtuu velallisen sairastumisesta tai muusta niin sanotusta sosiaalisesta suoritusesteestä. Velkajärjestelyn myöntäminen voi olla perusteltua esimerkiksi myös tilanteessa, jossa velat olisivat vanhentuneet lopullisesti, jos velallinen olisi ymmärtänyt hakea velkajärjestelyn raukeamista maksuohjelman aikana.

11 §. *Velvollisuus selvittää mahdollisuus sovintoon ja velkojien myötävaikutusvelvollisuus.* Velallisen velvollisuutta selvittää sovintomahdollisuus lievennettäisiin säätämällä siihen poikkeus. Sovintomahdollisuuksien selvittäminen säilyisi pääsääntönä, josta olisi mahdollisuus poiketa, jos se olisi ilmeisen tarkoituksetonta velallisen vähäisen maksukyvyyn, velkojien suuren lukumäärän, tuntemattomien velkojien tai muun syyn vuoksi.

Sopimukseen pyrkiminen saattaa olla turhaa etenkin silloin, kun velallisella ei ole maksuvaraa lainkaan tai sitä on hyvin vähän. Velkojat suostuvat harvoin sopimukseen, jossa velka ei tule osaksikaan maksetuksi tai siitä tulee maksetuksi vain hyvin pieni osa. Velkojien poikkeuksellisen suuri lukumäärä ja siitä aiheutuvat käytännön vaikeudet sovintoneuvottelujen käymiselle voivat myös olla peruste luopua sovintomahdollisuuksien selvittämisestä. Velkoja on myös saatettu myydä eteenpäin eikä velallinen aina edes tiedä, kuka velkoja on. Velallisella voi myös olla kiire hakea velkajärjestelyä tuomioistuimesta ja pyytää samalla väliaikaisen kiellon määräämistä. Tällöin kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että velallisen asunto on ulosmitattu, mutta velallinen pystyisi velkajärjestelyssä säilyttämään asuntonsa. Velalliselta ei näissä tilanteissa ole perusteltua

odottaa ponnisteluja sovinnon aikaansaamiseksi. Talous- ja velkaneuvoja osaa yleensä arvioida sen, onko sovinnon aikaansaaminen mahdollista ja tuleeeko sovintoneuvotteluihin ryhtyä.

Pykälän lisättäisiin uusi *2 momentti*, jossa säädettäisiin velkojan velvollisuudesta myötävaikuttaa sovinnon syntymiseen hyvän luotonanto- ja perintätavan mukaisesti. Velkoja ei siis voisi järjestelmällisesti kieltäytyä sovintoneuvotteluista, vaan hänellä olisi velvollisuus myötävaikuttaa sovinnon syntymiseen. Myötävaikutusvelvollisuuden sisältö määntyisi laissa säädetyin hyvän luotonanto- ja perintätavan mukaisesti.

Hyvällä luotonantotavalla tarkoitetaan erityisesti kuluttajansuojalain 7 luvun 13 §:ssä säädettyä velvollisuutta, jonka mukaan luotonantajan on meneteltävä vastuullisesti ja annettava kuluttajalle maksuviivästystilanteissa tietoa ja neuvoja maksuvaikeuksien syntymisen tai syvenemisen estämiseksi ja maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi sekä suhtauduttava vastuullisesti maksujärjestelyihin.

Vastuullisella suhtautumisella maksujärjestelyihin tarkoitetaan hallituksen esityksen perustelujen (HE 24/2010 vp) mukaan muun muassa uuden eräpäivän sopimista, luoton kuukausierien pienentämistä ja laina-ajan pidentämistä, luottojen yhdistämistä, sopimista lyhennysvapaista jaksoista sekä viitekoron muuttamista koron alentamiseksi. Luotonantajilla ei ole velvollisuutta suostua ehdotettuihin maksujärjestelyihin, mutta järjestelmällinen kieltäytyminen erilaisista vapaaehtoisista järjestelyistä ei myöskään ole velallisen kannalta asianmukaista. Luotonantajan tulee aina tapauskohtaisesti arvioida, voidaanko maksujärjestelyä pitää olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisena, sekä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan sovinnolliseen ratkaisuun.

Hyvällä perintätavalla tarkoitetaan saatavien perinnästä annetun lain 4 §:ssä säädettyä velvollisuutta. Sen mukaan perinnässä ei saa käyttää hyvän perintätavan vastaista tai muutoin velallisen kannalta sopimatonta menettelyä ja perinnässä on suhtauduttava vastuullisesti maksujärjestelyihin. Saatavien perinnästä annetun lain säännös vastuullisesta suhtautumisesta maksujärjestelyihin vastaa sisällöltään kuluttajansuojalain säännöstä. Hyvää perintätapaa koskevan säännöksen soveltamisala on kuitenkin kuluttajansuojalain säännöstä laajempi, sillä sitä sovelletaan sekä kuluttaja- että yrityssaatavien perinnässä.

Lain 78 §:n mukaan julkisoikeudellisen saatavan haltijalla on oikeus muun lain estämättä suostua tässä laissa tarkoitettuun velkajärjestelyyn taikka sellaiseen vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn, joka sisällöltään vastaa tässä laissa säädettyjä periaatteita. Sama koskee vastaavasti julkisyhteisöä, jolla on velalliselta yksityisoikeudellinen saatava. Viranomaisilla ja julkisyhteisöillä ei siten ole estettä antaa suostumustaan yksityisoikeudelliseen sopimukseen velkojen järjestelystä tai maksuohjelman vahvistamiseen. Viranomaisten myönteisellä suhtautumisella sovintoneuvotteluihin on käytännössä tärkeä merkitys, sillä velkajärjestelyvelallisilla on usein julkisoikeudellista velkaa.

11 b §. Velkaselvittely. Lakiin otettaisiin uusi säännös velkaselvittelystä. Velallisen taloudellinen tilanne selvitetään ennen velkajärjestelyhakemuksen tekemistä yleensä talous- ja velkaneuvonnassa, joskaan estettä selvittelyn tekemiselle velallisen itsensä tai muun palvelun tuottajan toimesta ei ole. Velkaselvittely tehdään nykyisinkin ennen

hakemuksen jättämistä, vaikka siitä ei ole nimenomaisia säännöksiä laissa. Asiasta on tarpeen säätää, sillä velkaselvittelyssä määriteltävälle saldopäivälle ehdotetaan annettavaksi oikeudellinen merkitys maksuohjelmassa. Velkaselvittelyssä selvitetäisiin myös velkojan prosessiosoite, johon velallisen lisäksi tuomioistuin ja selvittäjä, jos selvittäjä asiassa määrätään, toimittaisivat tiedoksiannot.

Ehdotetun pykälän mukaan velkojan tulisi velkajärjestelyn hakemista ja velkatilanteen selvittämistä varten ilmoittaa velalliselle tämän pyynnöstä joko pykälässä mainitut tiedot tai se, että hän luopuu saatavastaan. Jos velkoja ei toimita pyydettyjä tietoja eikä myöskään ilmoita luopuvansa saatavastaan, velka tulisi yleensä kirjata hakemukseen ja sen liitteenä olevaan maksuohjelmaehdotukseen sen suuruisena, kuin se velallisen käsityksen mukaan saldopäivänä on.

Pykälän *1 kohdan* mukaan velkojan tulisi ilmoittaa saatavansa perustiedot eli saatavan peruste, eräpäivä ja määrä pääomaan, korkoon ja velkojen perimis- ja täytäntöönpanokuluihin eriteltyinä. Velkojat laskisivat saatavansa tiettyyn velallisen ilmoittamaan ”saldopäivään”. Tällaisen menettelyn tarkoituksena on mahdollistaa se, että maksuohjelmassa voidaan käyttää samoja saldotietoja, jolloin niitä ei päivitetä velkajärjestelyn aloittamispäivälle. Jos saldopäivästä on velkajärjestelyn aloittamispäivänä kulunut yli neljä kuukautta, velkojat voisivat pyytää saldon päivittämistä velkajärjestelyn aloittamispäivää vastaavaksi. Käytännössä talous- ja velkaneuvoja voi pyytää saldon päivämäärälle, joka ajoittuu esimerkiksi kahden tai kolmen viikon päähän pyynnön lähettämisestä.

Jos velallinen on maksanut velkaa saldopäivän jälkeen, tämä tulisi luonnollisesti ottaa velkajärjestelyhakemuksessa ja maksuohjelmaehdotuksessa huomioon. Tällöin velka merkittäisiin maksuohjelmaan sen suuruisena kuin se on sinä päivänä, jona maksu suoritettiin. Samoin maksuohjelmassa olisi huomioitava se, että esimerkiksi kanssavelallinen tai takaaja on suorittanut velkaa saldopäivän jälkeen. Saldopäivän ja velkajärjestelyn aloittamispäivän välisenä aikana syntynyt velka taas olisi otettava huomioon pääoman suuruisena. Limiittimuotoisten luottojen, kuten tililuottojen ja jatkuvien luottojen osalta velan määrä olisi päivitettävä velkajärjestelyn aloittamispäivälle, sillä kysymys ei ole pelkästään koron vaikutuksesta velan määrään.

Saldopäivään perustuva saatavien ilmoittaminen yksinkertaistaisi menettelyä erityisesti silloin, kun maksuohjelmaehdotus toimitetaan käräjäoikeudelle jo velkajärjestelyhakemuksen liitteenä. Velkoja ei voisi pyytää saldon päivitystä velkajärjestelyn aloittamispäivälle koron muutosten vuoksi, jolloin ei olisi tarpeen laatia uutta maksuohjelmaehdotusta. Ehdotus ei juuri vaikuta velkojen keskinäiseen asemaan eikä maksuohjelman mukaisiin kertymiin, sillä kysymys on ainoastaan siitä, minkä päivämäärän mukaisesti velkojen saatavien korko lasketaan.

Jos velallinen ei toimita maksuohjelmaehdotusta käräjäoikeuteen velkajärjestelyhakemuksen liitteenä, käräjäoikeus määrää yleensä selvittäjän ja asettaa määräpäivän, mihin mennessä maksuohjelmaehdotus on toimitettava käräjäoikeudelle. Jos velallisen hakemuksessa käytetyn saldopäivän ja velkajärjestelyn aloittamispäivän välinen aika ei ole neljää kuukautta pidempi, selvittäjä käyttäisi maksuohjelmaehdotuksessa hakemukseen

sisältyvän saldopäivän mukaista velan määrää. Näin ollen velkasaldoja ei koron muutosten vuoksi päivitetäisi myöskään silloin, kun selvittäjä toimii maksuohjelmaehdotuksen laatijana.

Jos velkojalla on useita saatavia, velkaselvittelyssä tulisi pykälän *2 kohdan* mukaan ilmoittaa myös saatavia koskeva tunnistetieto. Tämä on tärkeää, jotta esimerkiksi perimistoimiston itselleen hankkimat useat saatavat kyetään erottamaan toisistaan ja tunnistamaan.

Pykälän *3 kohdan* mukaan velkaselvittelyssä tulisi ilmoittaa saatavan lopullisen vanhentumisen päivämäärä ja vanhentumisen peruste. Lopullisen vanhentumisen perusteella tarkoitetaan ulosottoperusteen päivämäärää. Vanhentumisajan suhteesta velkajärjestykseen säädetään 79 §:ssä, jota ei ehdoteta muutettavaksi.

Pykälän *4 kohdassa* edellytetään, että velkaselvittelyssä velkojat ilmoittavat saatavastaan mahdollisesti annetut vakuudet. Lisäksi velkaselvittelyssä tulisi ilmoittaa määrä, jonka vakuus kattaa. Tieto tarvitaan sen määrittelemiseksi, miltä osin velka on vakuusvelkaa ja miltä osin tavallista velkaa.

Jos velkajärjestelyä hakevan velallisen lisäksi myös muita tahoja on vastuussa samasta velasta esimerkiksi yhteisvastuullisena velallisena tai takaajana, velkojan tulisi ilmoittaa tällainen taho. Tästä olisi säännös pykälän *5 kohdassa*.

Velkojan tulisi pykälän *6 kohdan* mukaan ilmoittaa maksuyhteystietonsa. Lähtökohtana olisi, että maksuyhteystietojen oletetaan olevan voimassa, jollei velkoja ilmoita velalliselle niiden muuttuneen.

Ehdotetun *7 kohdan* mukaan velkojan tulisi ilmoittaa puhelinnumero ja *8 kohdan* mukaan tiedoksiantoja ja ilmoituksia varten sähköpostiosoite tai postiosoite. Siinä tapauksessa, että velkoja haluaa tiedoksiannot postitse, hänen tulisi ilmoittaa siitä erikseen. Muussa tapauksessa ilmoitukset ja tiedoksiannot toimitettaisiin ilmoitettuun sähköpostiosoitteeseen. Velalliselle velkaselvittelyssä ilmoitettu sähköpostiosoite, tai velkojan niin halutessa postiosoite, toimisi prosessiosoitteena, johon myös tuomioistuin ja selvittäjä toimittavat velkajärjestelyä koskevat ilmoitukset ja tiedoksiannot. Velkojalla olisi velvollisuus ilmoittaa prosessiosoitteen muutoksesta. Esityksessä ehdotetaan ilmoituksia ja tiedoksiantoja koskevan 62 a §:n muuttamista tarpeellisin osin vastaamaan edellä selostettuja periaatteita. Sähköpostiosoitteen käyttäminen tiedoksianto-osoitteena toisi huomattavia kustannussäästöjä ja edesauttaisi asioiden joutuisaa käsittelyä.

Pykälän *9 kohdan* mukaan velkojan tulisi ilmoittaa velalliselle myös muut velkajärjestelyhakemuksen tai maksuohjelmaehdotuksen laatimiseksi välttämättömät tiedot, joita velallinen pyytää. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi velallisen ottamiin lainoihin tai hänen omistamiinsa varallisuuseriin liittyvät tiedot.

4 luku **Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset**

12 a §. *Elinkeinonharjoittajia koskevat poikkeukset maksukieltoon.* Lain 12 §:ssä säädetään maksu- ja vakuudenasettamiskiellosta ja poikkeuksista siihen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 12 a §, jossa säädettäisiin ainoastaan elinkeinonharjoittajia koskevista poikkeuksista maksukieltoon. Säännöstä sovellettaisiin silloin, kun kysymyksessä on velallinen, johon sovelletaan 7 luvun elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevia erityissäännöksiä.

Lain 12 §:n mukaan velallinen voi maksukiellon estämättä suorittaa vakuusvelkojalle maksun velan ehtojen mukaisista, velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyneistä koroista ja muista luottokustannuksista, mutta hänellä ei ole siihen velvollisuutta. Yrityssaneerauslain 18 §:n 1 momentin mukaan vakuusvelkojalla on oikeus saada maksu velan ehtojen mukaisista, hakemuksen vireilletulon jälkeen erääntyneistä koroista ja muista luottokustannuksista.

Pykälän *1 momenttiin* otettaisiin säännös, joka vastaisi yrityssaneerauslain mukaista sääntöä. Ratkaisevana ajankohtana olisi kuitenkin velkajärjestelyn alkaminen eikä hakemuksen vireilletulo, sillä saneerausvelkana pidetään ennen hakemuksen viereilletuloa syntyneitä velkoja, kun taas velkajärjestelyn piiriin kuuluvat ne velat, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn alkamista. Kuten yrityssaneerauksessa, velkoja ei voisi myöskään velkajärjestelyssä saattaa voimaan ehtoa luottokustannusten ennakaisesta maksamisesta.

Pykälän *2 momenttiin* otettaisiin yrityssaneerauslain 18 §:n 2 momentin 1, 2 ja 5 kohtaa vastaavat säännökset. Elinkeinoimintaa harjoittavan velallisen on maksukiellon estämättä maksettava työntekijöiden palkat ja työstä aiheutuneiden kustannusten korvaukset velkajärjestelyn alkamista edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta (*1 kohta*) ja ennen velkajärjestelyn alkamista kertyneet työntekijöiden lomapalkat ja -korvaukset (*2 kohta*). Kohdan 1 säännös koskee mainittuna ajanjaksona ansaittuja, mutta velkajärjestelyn alkaessa vielä maksamatta olevia palkkoja. Toisin kuin yrityssaneerauksessa, selvittäjällä ei olisi mahdollisuutta päättää palkan maksamisesta toisin sen vuoksi, että hän pitää velan perustetta tai määrää riitaisena. Tämä johtuu siitä, että selvittäjän tehtävät ovat velkajärjestelyssä suppeammat kuin yrityssaneerauksessa. Selvittäjälle saattaa kuitenkin syntyä 66 §:n 4 momentin nojalla ilmoitusvelvollisuus velkojille.

Kohdassa 2 tarkoitettuja saatavia ei ole sidottu palkkasaatavia koskevaan kolmen kuukauden ajanjaksoon. Työntekijöiden lomapalkat ja lomakorvaukset olisi maksettava maksukiellon estämättä siltäkin osin kuin ne ovat kertyneet menettelyn alkamista edeltäneeltä ajalta. Säännöksen perusteella voidaan siten maksaa täysimääräisinä ne edellä mainitut työntekijöiden lomapalkat ja -korvaukset, jotka erääntyvät ennen maksuohjelman vahvistamista.

Kohdan 3 mukaan pankissa olevan luotollisen maksuliikennetilin tilisuhdetta ja velalliselle tulevien maksujen ohjaamista tällaiselle tilille voitaisiin jatkaa sekä lukea tilille kertyvät suoritukset pankin tiliin liittyvän luottosaatavan lyhennykseksi. Kohta vastaa yrityssaneerauslain 18 §:n 2 momentin 5 kohtaa. Selvittäjä ei kuitenkaan voisi päättää asiasta toisin.

12 b §. *Vakuuden arvon suojaaminen velallisen harjoittaessa elinkeinotoimintaa.* Lakiin otettaisiin uusi säännös vakuusvelkojan oikeudesta korvaukseen. Säännös vastaisi sisältöään yrityssaneerauslain 33 §:ää. Säännöksen tarkoituksena on turvata vakuusvelkojalle samanlainen asema riippumatta siitä, hakeutuuko elinkeinonharjoittaja velkajärjestelyyn vai yrityssaneeraukseen.

Pykälän *1 momentin* mukaan oikeus korvauksen olisi sellaisesta vakuusomaisuuden arvon alenemisesta, joka johtuu omaisuuden käyttämisestä velallisen elinkeinotoiminnassa perintäkiellon voimassaoloaikana. Suoritettu korvaus luettaisiin vakuusvelan lyhenykseksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan velallinen olisi velvollinen pitämään velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan vakuutena olevan, perintäkiellon alaisen omaisuuden asianmukaisesti vakuutettuna vahingon varalta. Vakuutusvelvollisuus koskisi vain velallisen elinkeinotoiminnassa käytettävää omaisuutta.

13 §. *Perintäkielto ja turvaamistoimet.* Pykälän *1 momenttiin* sisältyy esimerkinomainen luettelo niistä toimenpiteistä, jotka kuuluvat perintäkiellon piiriin. Momentin *3 kohdan* viittaus veronkantolakiin muutettaisiin vastaamaan voimassa olevaa veronkantolakia. Momenttiin lisättäisiin uusi *4 kohta*, jonka mukaan velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan maksun laiminlyöntiin perustuvan velalliselle haitallisen hallinnollisen päätöksen tekeminen olisi kiellon piiriin kuuluva toimenpide. Säännös on tarpeen, koska velkajärjestely tulisi nykyistä useammin mahdolliseksi elinkeinotoimintaa harjoittaville velallisille. Säännös vastaa yrityssaneerauslain 19 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Velalliselle haitallisella hallinnollisella päätöksellä tarkoitetaan päätöstä, jonka verohallinto tai muu viranomainen voi tehdä maksuviivästyksen perusteella. Tällainen päätös voi olla esimerkiksi enakkoperintärekisteristä poistaminen.

Pykälän *2 momentin* viimeiseen virkkeeseen lisättäisiin viittaus uuteen 4 momenttiin, jossa ehdotetaan säädettäväksi poikkeuksesta velkojan oikeuteen hakea velallisen omaisuutta koskeva päätös turvaamistoimenpiteestä.

Pykälään otettaisiin uusi *4 momentti*, jonka mukaan velkajärjestelyn alettua velallisen elinkeinotoiminnassa käyttämään omaisuuteen ei saisi velkajärjestelyn piiriin kuluva velan perusteella kohdistaa viranomaisen päätökseen perustuvaa turvaamistoimenpidettä. Ennen velkajärjestelyn alkamista määrätty turvaamistoimenpide lakkaisi velkajärjestelyn alkaessa.

Pykälän *2 momentin* mukaan velkoja voi hakea perintäkiellon estämättä velallisen omaisuutta koskevan päätöksen turvaamistoimesta. Yrityssaneerauslain 23 §:n mukaan turvaamistoimen hakeminen velallista vastaan on pääsääntöisesti kielletty. Elinkeinoiminnassa käytettävän omaisuuden suojaaminen turvaamistoimilta myös velkajärjestelyssä on perusteltua sen vuoksi, ettei elinkeinotoiminnan jatkaminen vaarannu elinkeinotoiminnassa käytettävään omaisuuteen kohdistuvien turvaamistoimien vuoksi.

15 §. Poikkeuksen myöntäminen perintäkiellosta. Vakuusvelkojan oikeutta saada poikkeus esinevakuusoikeuteen perustuvien rahaksimuutto- tai takaisinotto-oikeuksien käyttämiseen tai muun vakuuden hyödyntämiseen maksun saamiseksi tarkistettaisiin elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta. Pykälän *1 momentin 1 kohta* vastaisi muutoin nykyistä säännöstä, mutta elinkeinotoiminnassa käytettävä omaisuus rinnastettaisiin perusturvaan kuuluvaan omaisuuteen. Voimassa olevan säännöksen mukaan poikkeus voidaan myöntää silloin, kun vakuutena oleva omaisuus ei kuulu velallisen perusturvaan tai on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkojalle 29 §:n mukaan määräytyvää vakuusvelkaosuutta. Poikkeuksen myöntäminen edellyttäisi lisäksi, että velallinen ei tarvitse vakuutena olevaa omaisuutta harjoittamassaan elinkeinotoiminnassa. Poikkeus voitaisiin kuitenkin myöntää silloin, kun on ilmeistä, että velallinen on velvollinen muuttamaan rahaksi tämän omaisuutensa. Elinkeinotoimintaan liittyvän varallisuuden säilyttämisen edellytyksistä säädetään lain 46 §:n 2 momentissa. Tyypillinen tilanne, jossa poikkeus perintäkiellosta voidaan myöntää, on velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan vakuutena oleva vapaa-ajan asunto. Se ei kuulu velallisen perusturvaan eikä velallinen tarvitse sitä elinkeinotoiminnassaan.

Pykälän *1 momentin 2 kohtaan* otettaisiin yrityssaneerailain 20 §:n 2 kohtaa vastaava säännös, jonka mukaan lupa voitaisiin myöntää, jos velallinen laiminlyö tietyt velvollisuutensa vakuusvelkojaa kohtaan. Säännös koskee ainoastaan elinkeinotoiminta harjoitettavia velallisia. Siinä tarkoitettuja velvollisuuksia ovat ensinnäkin velkajärjestelyn aloittamis päätöksen jälkeen erääntyneiden vakuusvelan korkojen tai muiden luottokustannusten maksaminen (ehdotettu 12a §:n 1 momentti), vakuuden arvon alenemisesta suoritettavan korvauksen maksaminen (ehdotettu 12b §:n 1 momentti) ja vakuutena olevan omaisuuden vakuuttamisvelvollisuus (ehdotettu 12b §:n 2 momentti). Merkitykseltään vähäisen laiminlyönnin vuoksi poikkeusta perintäkieltoon ei kuitenkaan voitaisi myöntää.

Voimassa olevan pykälän kaksi viimeistä virkettä muutoksenhaun vaikutuksesta ja omistusasunnon rahaksimuutosta siirrettäisiin muuttamattomina uuteen *2 momenttiin*.

17 §. Ulosmittauskielto. Pykälän *3 momentin* mukaan tuomioistuimien voi määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi ja myynnin peruutettavaksi tilanteessa, jossa velalliselta ulosmitatun omaisuuden myynnistä on kuulutettu ennen velkajärjestelyn alkamista. Tämä mahdollisuus koskee voimassa olevan lain mukaan vain velallisen perusturvaan kuuluvaa omaisuutta tilanteessa, jossa on ilmeistä, että omaisuutta ei velkajärjestelyssä ole käytettävä velkojen suorituksiksi. Säännöstä laajennettaisiin niin, että se koskisi myös velallisen elinkeinotoiminnassa tarvitsemaa omaisuutta. Muutos on perusteltu, koska velallisen elinkeinotoiminnassa tarvitseman omaisuuden myyminen saattaisi tehdä elinkeinotoiminnan jatkamisen mahdottomaksi.

18 §. Muu täytäntöönpano ja virka-apu. Pykälän *1 momentissa* kielletään sellaisen päätöksen täytäntöönpano, joka koskee velallisen häätämistä asunnostaan sen vuoksi, että velallinen on jättänyt ennen velkajärjestelyn alkamista erääntyneen vuokran tai muun vastikkeen suorittamatta. Säännös laajennettaisiin koskemaan velallisen hallinnassa olevaa huoneistoa, jota pääasiallisesti käytetään velallisen elinkeinotoiminnassa. Vastaava säännös sisältyy myös yrityssaneerailain 21 §:n 2 momenttiin.

Pykälän 2 momentin mukaan virka-apua voidaan antaa osamaksukaupasta annetussa laissa tarkoitettuun tavaran takaisinottoon tai tilitykseen, jos tavara ei kuulu velallisen perusturvaan. Velallisen harjoittamassaan elinkeinotoiminnassa tarvitsema omaisuus rinnastettaisiin perusturvaan kuuluvaan omaisuuteen. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa velallisen harjoittaman elinkeinotoiminnan jatkaminen. Yrityssaneerauslain 21 §:n 3 momentissa kielletään kokonaan tavaran takaisinottoa tai tilitystä koskevan virka-avun antaminen saneerausvelan velkojalle menettelyn alettua.

On varsin yleistä, että elinkeinonharjoittaja hankkii autoja tai työkoneita osamaksukaupalla. Tällöin arvioitavaksi tulee, mikä on osamaksukaupalla hankitun omaisuuden käyttötarkoitus. Jos kysymyksessä on elinkeinotoiminnassa käytettävä työkone, esimerkiksi metsäkone, jolla velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaansa, ei virka-apua tavaran takaisinottoon tai tilitykseen voida antaa. Henkilöauton osalta vastaava tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kysymys on laajalla maantieteellisellä alueella myyntityötä tekevistä velallisesta, joka tarvitsee autoa elinkeinonsa harjoittamiseen. Jos sen sijaan kysymys on henkilöautosta, jota velallinen ei tarvitse elinkeinon harjoittamiseen, virka-apua voidaan antaa silloin, kun henkilöauto ei kuulu velallisen perusturvaan. Tällöin asiaa arvioidaan samalla tavoin kuin työssäkäyvän velallisen osalta. Velallisen kohtuullisen tarpeen mukainen auto voi kuulua hänen perusturvaansa, jos hän tarvitsee sitä toimeentulonsa turvaamiseksi eli esimerkiksi työmatkan kulkemiseen.

19 §. Eräiden sopimusten asema. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että velallinen voisi velkajärjestelyn alettua irtisanoa myös muun sopimuksen kuin vuokrasopimuksen päättymään kahden kuukauden kuluttua irtisanomisesta sopimuksen kesto tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä. Säännös koskisi sopimuksia, jotka velallinen on tehnyt kuluttajan ominaisuudessa. Nykyisin kuluttajille tarjotaan enenevässä määrin määräaikaista sopimuksia, kuten kuntosalijäsenyyksiä tai viihdepaketteja, joita kuluttaja ei voi maksuvaikeuksiin vedoten irtisanoa kesken sopimuskauden. Esimerkkinä säännöksen soveltamisalaan kuuluvista sopimuksista voidaan mainita myös vapaaehtoinen eläkevakuutus. Maksuohjelman onnistumisen kannalta on tärkeää, että velallinen voi käyttää välttämättömiin elinkustannuksiin lasketut varat tähän tarkoitukseen. Sen vuoksi velallisella tulisi olla oikeus irtisanoa sopimukset velkajärjestelyn alettua.

Pykälän lisättäisiin uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyisi muuttamattomana 3 momentiksi. Uusi 2 momentti sisältäisi vain elinkeinotoimintaa harjoittavia velallisia koskevan poikkeuksen 1 momenttiin. Sen mukaan velallisen vuokraaman pääasiallisesti elinkeinotoiminnassa käytettävän huoneiston osalta vuokralleantajalla olisi oikeus korvaukseen sopimuksen enneaikaisen päättymisen vuoksi. Korvaus käsittäisi omaisuuden hallinnan palauttamisesta aiheutuneet välttämättömät kustannukset sekä kohtuullisen korvauksen muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan. Säännös vastaa yrityssaneerauslain 27 §:n 1 momenttia. Sen tarkoituksena on, että liikehuoneiston vuokralleantajan oikeus korvaukseen määräytyisi samalla tavoin riippumatta siitä, hakeutuuko velallinen velkajärjestelyyn vai yrityssaneeraukseen. Korvaus olisi velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa, joten kysymys on maksuohjelmassa huomioon otettavasta, ei sen lisäksi maksettavasta velasta. Vastaava säännös sisältyy yrityssaneerauslain 27 §:n 4 momenttiin.

Pykälän uusi *4 momentti* vastaisi sisällöltään yrityssaneerauslain 27 §:n 2 momenttia. Se, joka olisi ennen velkajärjestelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut suoritukseen elinkeinotoimintaa harjoittavalle velalliselle, mutta jonka suoritus on velkajärjestelyn alkaessa täyttämättä, olisi maksukiellon estämättä oikeutettu saamaan maksun suorituksestaan, jos suoritusta voidaan pitää velallisen toiminnan kannalta tavanomaisena. Säännöstä sovellettaisiin vain yksityisinä elinkeinon- tai ammatinharjoittajina toimiiviin velallisiin. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa velallisen toiminnan kannalta tavanomaiset suoritukset siinäkin tapauksessa, että niitä koskevat sopimukset on tehty ennen velkajärjestelyn alkamista. Säännöksen ottaminen lakiin on tarpeellista velallisen harjoittaman elinkeinotoiminnan jatkamisen helpottamiseksi.

Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi yleisempään muotoon, koska uusi 4 momentti ei koske sopimusten irtisanomista.

20 §. *Suhde konkurssiin.* Säännöksiä velkajärjestelyn suhteesta konkurssiin täydennettäisiin. Jo nykyisin sääntelyn puutteellisuus on aiheuttanut käytännön soveltamisongelmia tilanteessa, jossa sekä velkajärjestely- että konkurssihakemus ovat vireillä yhtäaikaaisesti. Koska esityksessä ehdotetaan velkajärjestelyn mahdollistamista nykyistä useammin yksityisille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille, on tarpeen säännellä tarkemmin velkajärjestelyn ja konkurssin välistä suhdetta. Pykälään otettaisiin säännökset, jotka vastaavat yrityssaneerauslain 24 §:ää.

20 a §. *Velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntynyt velka.* Lakiin otettaisiin uusi säännös velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen taikka muutoin asian käsittelyn päättymisen välisenä aikana syntyneiden velkojen etuoikeudesta velallisen myöhemmässä konkurssissa. Tänä aikana syntyneet velat olisivat konkurssissa samassa asemassa kuin massavelat eli konkurssipesän velat. Niiden asema olisi siten parempi kuin sellaisten velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen, joista velkojalla ei ole separatistasemaan oikeuttavaa vakuutta. Säännös vastaa sisällöltään yrityssaneerauslain 32 §:n 2 momenttia.

Etuoikeusaseman antaminen velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana syntyneille veloille on perusteltua sen vuoksi, että esityksessä ehdotetaan yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn laajentamista ja myös elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyn mahdollistamista velkajärjestelyssä. Etuoikeuden antaminen edellä mainituille veloille on tarpeellista elinkeinon- ja ammatinharjoittajien toimintaedellytysten turvaamiseksi.

21 §. *Väliaikainen kieltö.* Pykälän *2 momentin* mukaan päätökseen, jolla väliaikaista kieltoa koskeva vaatimus on hylätty, saa hakea erikseen muutosta vain, jos kieltoa on haettu velallisen perusturvaan kuuluvan omaisuuden rahaksimuuton estämiseksi. Vastaava muutoksenhakumahdollisuus olisi mahdollista myös silloin, jos kieltoa on haettu velallisen elinkeinotoiminnassa tarvitseman omaisuuden rahaksimuuton estämiseksi.

5 luku **Velkajärjestelyn sisältö**

30 §. *Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta.* Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niiden elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta, joiden elinkeinotoimintaan liittyvät velat järjestellään 45 a §:n mukaisesti. Säännöksen tarkoituksena on, että maksuohjelman kesto pitenee sen ajanjakson verran, jona velallinen maksaa maksuvarastaan selvittäjän saatavaa. Esityksessä ehdotetaan 70 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että ne velalliset, joihin sovelletaan 45 a §:ää elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelemisestä, maksaisivat selvittäjän saatavasta määrän, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta. Sen vuoksi maksuohjelman keston tulisi pidentyä vastaavasti.

31 §. *Tavallisten velkojen keskinäinen asema.* Pykälän 3 momenttia viimesijaisista saatavista muutettaisiin siten, että siinä otetaan huomioon saldopäivän käyttöön maksuohjelmassa liittyvät ehdotukset, joista lisäksi säädettäisiin ehdotetuissa 11 b §:ssä ja 54 §:n 5 momentissa. Esityksessä ehdotetaan, että velkojan tulisi ilmoittaa velalliselle velkaselvittelyssä saatavansa määrä pääomaan, korkoon ja velkojen perimis- ja täytännönpanokuluihin eriteltynä tiettyyn velallisen ilmoittamaan saldopäivään laskettuna. Velan saldoa ei päivitetäisi velkajärjestelyn aloituspäivälle koron tai muiden liitännäiskulujen muutosten vuoksi. Maksuohjelmassa käytettäisiin saldopäivän mukaista velan määrää, jos velkaa ei ole lyhennetty eikä saldopäivä ajoitu yli neljää kuukautta ennen velkajärjestelyn aloittamispäivää. Ehdotuksen tavoitteena on menettelyn keventäminen ja kustannusten vähentäminen.

Vastaavasti maksuvara ja varat olisi viimesijaisesti osoitettava saldopäivän ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneille koroille. Jos saldopäivästä olisi kuitenkin kulunut yli 4 kuukautta, kun velkajärjestely päätetään aloittaa, saldot päivitetäisiin velkajärjestelyn aloittamispäivälle. Tällöin viimesijaisia saatavia olisivat velkajärjestelyn alkamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneet korot.

32 §. *Tavallisten velkojen vähimmäiskertymä velallisen omistaessa asuntonsa.* Pykälän 2 momentin 2 kohdasta poistettaisiin yleisperusteluissa mainituista syistä sana ”enintään”, jolloin tavallisten velkojen vähimmäiskertymä laskettaisiin aina viiden vuoden maksuohjelman mukaan.

35 a §. *Lisäsuoritusvelvollisuus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei lisäsuoritusvelvollisuutta enää vahvistettaisi säännönmukaisesti kaikille velallisille. Tulojen kasvuun perustuvaa lisäsuoritusvelvollisuutta ei vahvistettaisi velallisille, joiden tulotason ei voida olettaa kasvavan maksuohjelman aikana niin paljon, että heille syntyisi lisäsuoritusvelvollisuus.

Tyypillinen tilanne, jossa lisäsuoritusvelvollisuutta ei vahvistettaisi, olisi eläkkeellä oleva tai juuri eläkkeelle siirtymässä oleva velallinen, jolla ei enää ole tarkoitusta taikka kykyä työntekoon. Jos vanhuuseläkkeellä oleva tekisi palkkatyötä, tulisi lisäsuoritusvelvollisuus vahvistaa. Lisäsuoritusvelvollisuus tulisi vahvistaa velallisille, jotka ovat työelämän ulkopuolella maksuohjelman vahvistamishetkellä, mutta joilla on todellinen mahdollisuus työllistyä maksuohjelman aikana. Lisäsuoritusvelvollisuus tulisi siten

vahvistaa nuorena eläkepäätöksen saaneille eläkeläisille, joilla on kykyä ja mahdollisuuksia työllistyä maksuohjelman aikana. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevalle velalliselle taikka pitkäaikaisesti tai pysyvästi työkyvyttömälle velalliselle lisäsuoritusvelvollisuutta ei vahvistettaisi. Palkkatyössä oleville velallisille samoin kuin yritystoimintaa harjoittaville velallisille lisäsuoritusvelvollisuus tulisi yleensä vahvistaa. Epäselvässä tapauksessa lisäsuoritusvelvollisuus tulisi vahvistaa. Lisäsuoritusvelvollisuus ei koskisi niitä velallisia, joille sitä ei olisi maksuohjelmassa nimenomaisesti vahvistettu. Lisäsuoritusvelvollisuuden jättäminen määräämättä maksuohjelmassa ei kuitenkaan estäisi lisäsuorituksen vahvistamista maksuohjelman raukeamisen sijasta 42 §:n 5 momentin nojalla.

Muutoksen tarkoituksena on yksinkertaistaa maksuohjelmia ja vähentää talous- ja velkaneuvonnan työmäärää. Velallisilla, joille lisäsuoritusvelvollisuutta ei vahvistettaisi, ei olisi tarvetta ottaa yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan lisäsuoritusvelvollisuuden selvittämiseksi. Myös velkojien työmäärä vähenisi, sillä näiden velallisten osalta velkojien ei tarvitsisi seurata lisäsuoritusvelvollisuutta. Velkojien kertymät eivät kuitenkaan vähenisi, sillä lisäsuoritusvelvollisuuden ulkopuolelle jäisivät ne velalliset, joilta lisäsuorituksia ei muutoinkaan olisi odotettavissa.

Pykälän 3 momentissa säädetään tulojen kasvuun perustuvan lisäsuoritusvelvollisuuden määrästä. Momentissa säädetty raja, jonka ylittäviltä osin lisäsuoritusvelvollisuus syntyy, nousisi 1 500 euroon. Näin kannustettaisiin velallisia maksuohjelman aikaiseen tulonhankintaan ja vähennettäisiin tapauksia, joissa lisäsuoritusvelvollisuus syntyy. Voimassa olevan lain mukaan raja on 831 euroa, mutta rajaa tarkistetaan vuosittain siten kuin kansaneläkeindeksistä annetusta laissa säädetään. Vuonna 2013 raja on 957 euroa. Koska pykälän 7 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi, rajaa tarkistettaisiin vuosittain kansaneläkeindeksin mukaisesti.

Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tulojen kasvuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus olisi täytettävä seuraavan kalenterivuoden aikana. Lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämiseksi annettaisiin siten yhdeksän kuukautta lisää aikaa voimassa olevaan lakiin verrattuna. Muutoksen tarkoituksena on vähentää lisäsuoritusvelvollisuuden tarkistamisesta talous- ja velkaneuvonnalle aiheutuvaa työmäärää. Lisäsuoritusvelvollisuus voitaisiin tarkistaa valmistuneen verotuksen perusteella, jolloin se olisi helpompaa ja nopeampaa, eikä palkkatositteita tarvitsisi käydä läpi. Velallisella olisi kuitenkin aina niin halutessaan mahdollisuus tarkistaa ja täyttää lisäsuoritusvelvollisuutensa momentissa säädettyä määräaikaa aikaisemmin.

Maksuohjelman päättymisvuodelta lisäsuoritukset olisi maksettava samaan aikaan kuin viimeisen kokonaisen kalenterivuoden lisäsuoritukset. Jos maksuohjelma päättyisi esimerkiksi toukokuun lopussa 2013, sekä vuoden 2012 tulojen nousuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus että vuoden 2013 tammi-toukokuun tulojen nousuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus olisi täytettävä vuoden 2013 loppuun mennessä. Silloin kun lisäsuoritusvelvollisuus koskee vain osaa kalenterivuodesta, on sen määrä joka tapauksessa tarkistettava tulotositteiden perusteella. Velallisen kannalta on tärkeää, että hänen taloudellinen kokonaistilanteensa saadaan selvitettyä mahdollisimman nopeasti maksuohjelman päättymisen jälkeen.

Momentista poistettaisiin maininta siitä, että maksuajankohdasta voidaan määrätä toisin, jos se on tarkoituksenmukaista lisäsuoritusten vähäisyyden tai muun erityisen syyn vuoksi. Koska lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämisen määräaika myöhennetään, ei mahdollisuus määrätä maksuohjelmassa myöhemmästä ajankohdasta ole enää tarpeen.

38 a §. *Maksuohjelman vahvistaminen yksinkertaistetussa menettelyssä.* Velkajärjestelylakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä maksuohjelman vahvistamisesta yksinkertaistetussa menettelyssä. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta vahvistaa maksuohjelma velkojen enemmistön suostumuksella noudattamatta maksuohjelmaehdotuksen käsittelyä ja tietyissä tilanteissa saatavien riitautusta koskevia säännöksiä. Maksuohjelman vahvistaminen edellyttäisi, että kaikki merkittävimmät velkojat antavat sille hyväksyntänsä. Pienvelkojan tekemiä väitteitä ei tutkittaisi muutoin kuin silloin, kun velkoja väittää ehdotuksen poikkeavan hänen osaltaan lain velkojen asemaa koskevista säännöksistä. Säännöksen tarkoituksena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa menettelyä ja lisätä halukkuutta vapaaehtoisten velkasovintojen tekemiseen.

Pykälän *1 momentin* mukaan maksuohjelmaehdotus voitaisiin vahvistaa maksuohjelmaksi 55 ja 57 §:n säännöksiä noudattamatta, jos velkajärjestelylle on edellytykset ja jos kaikki sellaiset tunnetut velkojat, joiden saatavat ovat velkojen saatavien kokonaismäärästä vähintään 80 prosenttia, ja jokainen velkoja, jonka saatavan määrä on vähintään 5 prosenttia velkojen saatavien kokonaismäärästä, on antanut hyväksyntänsä maksuohjelmaehdotukselle tai ei ole esittänyt sitä koskevaa väitettä. Jälkimmäisen edellytyksen täyttymiseksi yksikään merkittävä velkoja ei voi vastustaa ohjelmaehdotusta. Suhteelliset osuudet laskettaisiin saldopäivän mukaan, jos velkojen saldoa ei ole maksuohjelmassa tarvetta päivittää velkajärjestelyn aloittamispäivälle.

Tarkoituksena on, että joko tuomioistuin tai selvittäjä kuulisi velkojia maksuohjelmaehdotuksesta normaalin menettelyn mukaisesti. Jos pykälässä tarkoitettu enemmistö ei riittäisi maksuohjelmaa, tuomioistuin vahvistaisi maksuohjelman tutkimatta vähemmistöön jäävien velkojen väitteitä, jos ne eivät koske 3 momentissa säädettyjä seikkoja. Näin ollen vähemmistöön jäävien velkojen väitteitä esimerkiksi maksuvaralaskelmassa velallisen menoina huomioon otettavista kuluista tai muista maksuvaraan liittyvistä kysymyksistä ei tutkittaisi. Vähemmistöön jääneiden velkojen olisi siten tyydyttävä siihen, että enemmistö velkojista hyväksyy maksuohjelman.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin tilanteesta, jossa tuomioistuimelle toimitetaan maksuohjelmaehdotuksen lisäksi velkojen enemmistön kirjalliset suostumukset ohjelmaehdotukseen. Tällöin ei 55 ja 57 §:n ohella sovellettaisi myöskään velkojen riitauttamista koskevaa 56 §:ää. Suostumukset toimitettaisiin tuomioistuimelle maksuohjelmaehdotuksen yhteydessä, mutta estettä ei olisi myöskään sille, että osa suostumuksista toimitettaisiin hakemuksen ollessa jo vireillä. Tuomioistuimen ei tarvitsisi kuulla velkojia maksuohjelmaehdotuksesta. Sen sijaan tuomioistuimelle olisi toimitettava ohjelmaehdotuksen yhteydessä selvitys siitä, miten ja milloin niille velkojille, jotka eivät ole hyväksyneet ehdotusta, on annettu tieto ehdotuksesta ja varattu tilaisuus lausua siitä sekä ehdotusta vastustaneiden velkojen kirjalliset lausumat. Tuomioistuin harkitsee tämän tiedon perusteella, ovatko velkojen väitteet 3 momentin mukaan sellaisia, että ne estävät

maksuohjelman vahvistamisen. Myös julkisoikeudellisen saatavan haltijalla on 78 §:n nojalla oikeus suostua tässä tarkoitetun maksuohjelman vahvistamiseen. Säännös vastaa yrityssaneerauslain 92 §:ssä tarkoitettua menettelyä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, milloin tuomioistuin ei voi vahvistaa ohjelmaehdotusta maksuohjelmaksi huolimatta siitä, että velkojien enemmistö on antanut sille nimenomaisen suostumuksen tai ei ole esittänyt sitä koskevia väitteitä. Vahvistaminen ei tulisi kysymykseen, jos ehdotus poikkeaa sitä vastustaneen velkojan osalta lain velkojien asemaa koskevista säännöksistä. Momentissa viitataan tältä osin 25, 26, 29 ja 31 §:iin. Ohjelman vahvistamista vastustaneen velkojan osalta on tutkittava, että velkojan saatavaan on käytetty asianmukaisesti velkajärjestelyn keinoja ja että vastustaneen velkojan asema on samanlainen verrattuna niihin muihin velkajiin, joilla on velkajärjestelyn ulkopuolella yhtäläinen oikeus saada suoritus saatavalleen. Jos yksityisvelkoja on vaatinut maksuohjelman keston jatkamista, maksuohjelmaa ei voitaisi vahvistaa ennen kuin tuomioistuin on tutkinut ohjelman keston jatkamista koskevan vaatimuksen. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, ettei maksuohjelmassa loukata sitä vastustaneen pienvelkojan oikeuksia.

6 luku **Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset**

41 §. Maksuohjelman noudattaminen. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että velallisten oikeutta lykätä kullekin velkojalle tulevan maksun suorittamista maksuohjelman keston aikana pidennettäisiin silloin, kun maksuohjelman kesto tavallisten velkojen osalta on yli kolme vuotta. Maksuohjelman kestolla tavallisten velkojen osalta tarkoitettaisiin sitä ajanjaksoa, jonka aikana velallinen maksaa suorituksia tavallisten velkojen velkojille. Siihen ei siten luettaisi aikaa, jona velallinen maksaa selvittäjän saatavaa. Jos maksuohjelman kesto on kolme vuotta, velallinen voisi lykätä myöhemmäksi kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavan määrän, kuten nykyisinkin. Jos maksuohjelman kesto on yli kolme vuotta, velallinen voisi lykätä enintään viiden kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavan määrän. Muutoksen tarkoituksena on helpottaa velallisten mahdollisuutta selvittää maksuohjelmasta tilanteessa, jossa velallisen maksukyvyyn heikkeneminen ei ole niin olennainen, että se oikeuttaisi maksuohjelman muuttamiseen.

Momentista ehdotetaan poistettavaksi velallisen velvollisuus ilmoittaa velkojille lykkäyksen syy, sillä syyn ilmoittamista on käytännössä pidetty turhana. Tavallisia tilanteita, joissa velalliset lykkäävät maksua, ovat esimerkiksi tavanomaista suuremmista sairaskuluista tai välttämättömän kodinkoneen rikkoutumisesta ja uuden hankkimisesta aiheutuvat kustannukset. Velkojalla on halutessaan mahdollisuus pyytää velalliselta lisätietoa maksukyvyyn heikkenemiseen johtaneista syistä. Velallisella on 6 §:n tietojenantovelvollisuuden nojalla velvollisuus kertoa velkojalle, miksi hän lykkää maksun suorittamista, jos velkoja tätä tiedustelee.

Lain 42 §:n 1 momentissa säädetään siitä, koska esinevakuusoikeuden omaava velkoja voi käyttää oikeuksiaan hyödyntää vakuus maksun saamiseksi ja saman pykälän 2 momentissa siitä, koska velkoja voi maksuohjelman mukaisen maksun laiminlyönnin vuoksi pyytää täytäntöönpanoa ulosotossa. Jos velallinen käyttää 41 §:n 2 momentin

mukaista oikeuttaan lykätä maksun suorittamista, ei kysymys tällöin ole 42 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettusta laiminlyönnistä. Velkoja ei siten voi niin sanottujen vapaa-kuukausien käyttämisen vuoksi ryhtyä toimenpiteisiin saadakseen maksun vakuudesta eikä vaatia ulosottokaaren mukaista täytäntöönpanoa. Jos velkoja kuitenkin pyytää täytäntöönpanoa ulosotossa, velallinen voi sitä vastustaa vedoten 41 §:n 2 momentin mukaisesti oikeuksiinsa.

Velallisen lykkäämä maksu erääntyy maksuohjelman päättyessä. Jos velallinen ei sitä tuolloin pysty maksamaan, suositeltavaa on, että velallinen sopii velkojien kanssa maksamatta olevan määrän maksuaikataulusta. Jos velallinen jättää lykkäämänsä maksun maksamatta, velkojalla on 42 §:n 2 momentin mukaan oikeus vaatia täytäntöönpanoa ulosotossa sen jälkeen, kun kolme kuukautta on kulunut maksuohjelman päättymisestä.

7 luku **Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset**

45 §. *Yksityistalouden velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset.* Pykälän 1 momentissa säädetään niistä lisäedellytyksistä, jotka yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan tulee täyttää, jotta hänelle voidaan myöntää velkajärjestely. Lisäedellytyksiä sovelletaan silloin, kun elinkeinotoiminnan harjoittaminen jatkuu. Jos elinkeinotoiminta lopetetaan ennen velkajärjestelyyn hakeutumista, ei lisäedellytyksiä sovelleta. Tällöin velallisen mahdollisuudet saada velkajärjestely määräytyvät ainoastaan 3 luvun säännösten mukaan.

Pykälän 1 momentin johdantokappaleessa tarkennettaisiin, että säännöksessä on kysymys yksityistalouden velkojen järjestelystä. Johdantokappaleeseen otettaisiin edellytys siitä, että velallisella tulee olla maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen. Maksuvaran suuruudelle ei asetettaisi vaatimuksia. Näin ollen riittäisi, että velalliselle jää ainakin vähän maksuvaraa. Velallisen on siten pystyttävä elinkeinotoiminnasta saatavalla tulolla elättämään itsensä ja huolehtimaan elatusvelvollisuudestaan, minkä jälkeen rahaa velkojen maksamiseen jää ainakin vähän. Säännöksen tarkoituksena on estää tilanteet, joissa elinkeinonharjoittajan maksuvara olisi negatiivinen, mikä voisi johtaa hänen lisävelkaantumiseensa ja sen johdosta velkajärjestelyn epäonnistumiseen. Harjoitettavan elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuudelle asetettaisiin lisäksi vaatimuksia tässä pykälässä ja uudessa 45 a §:ssä. Yksityisiin elinkeinon- ja ammatinharjoittajiin ei enää sovellettaisi velkajärjestelyn estymistä väliaikaisesta syystä koskevaa 9 a §:ää.

Johdantokappaleessa viitattaisiin selvyuden vuoksi myös varallisuuden säilyttämistä koskevaan 46 §:n 2 kohtaan, jota ei ehdoteta muutettavaksi. Lain 46 §:n 2 momentin mukaan yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja ei ole velkajärjestelyssä velvollinen muuttamaan rahaksi elinkeinotoimintaan liittyvää varallisuuttaan sikäli kuin varallisuus on tarpeellista toiminnan jatkamiseksi ja toiminnan jatkaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon siitä velalliselle kertyvä tulo. Tätä kautta 45 §:stä ilmenisi, että toiminnan on oltava siinä määrin kannattavaa, että sen jatkaminen on tarkoituksenmukaista.

Lain 46 §:n 2 momenttiin sisältyvää edellytystä on vakiintuneesti tulkittu siten, että jatkamisen tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava vertaamalla keskenään toimintaan käytettävän omaisuuden realisointiarvoa ja omaisuuden tuottoarvoa toiminnan jatkuessa. Valinta toiminnan jatkamisen ja sen lopettamisen välillä on tehtävä sen mukaan, kumpi vaihtoehto johtaa velkojen kannalta parempaan lopputulokseen. Jos omaisuuden tuottoarvo maksuohjelman ajalta on suurempi kuin omaisuuden todennäköinen realisointiarvo, toiminnan jatkaminen on tarkoituksenmukaista. Jos taas omaisuuden realisointiarvo johtaa velkojen kannalta parempaan lopputulokseen, ei toiminnan jatkamiselle ole edellytyksiä.

Pykälän *1 momentin 1 ja 2 kohta* koskevat tilanteita, joissa velallisen taloudelliset vaikeudet liittyvät vain hänen yksityistalouteensa, jolloin myös maksukyvyttömyyden edellytyksen tarkastelu kohdistuu vain yksityistalouteen. Tällöin kysymys on tilanteesta, jossa elinkeinotoiminta on kannattavaa, mutta siitä saatava tulo ei kuitenkaan riitä korjaamaan yksityistalouden maksukyvyttömyyttä. Momentin *1 kohdasta* poistettaisiin edellytys siitä, että velallisen yksinomaan tai pääasiassa elinkeinotoiminnassa käytettävä varallisuus on vähäinen. Momentin *2 kohtaa* ei muutettaisi. Kohdissa tarkoitettut edellytykset ovat vaihtoehtoisia, joten velkajärjestely voidaan myöntää, jos jonkin kohdan edellytykset täyttyvät.

Momenttiin lisättäisiin uusi *3 kohta*, jonka tarkoituksena on parantaa yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn. Jäljempänä uudessa 45 a §:ssä säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden täyttyessä yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan elinkeinotoimintaan liittyvät velat voitaisiin järjestellä velkajärjestelyssä. Uudessa 3 kohdassa mahdollistettaisiin yksityistalouden velkojen järjesteleminen velkajärjestelyssä silloin, kun myös elinkeinotoimintaan liittyvät velat järjestellään velkajärjestelylain mukaisesti.

Pykälän *2 momentissa* säädetään niistä lisäedellytyksistä, jotka avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisen yhtiömiehen on täytettävä velkajärjestelyyn päästäkseen. Momentissa mainittaisiin nimenomaisesti, että se koskee yksityistalouden velkojen järjestelyä. Lisäedellytyksiä ei muutettaisi.

Pykälään lisättäisiin uusi *3 momentti*, joka koskee aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Sen mukaan velallisen aiemmin harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja pidetään yksityistalouden velkoina, jos kyseinen elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut on selvitetty. Tässä momentissa tarkoitettu tilanne eroaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista tilanteista siten, että kysymys ei ole käynnissä olevasta vaan jo lopetetusta elinkeinotoiminnasta.

Säännöksen tarkoituksena on selvittää rajanvetoa siitä, koska ja millä edellytyksellä aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä velkajärjestelyssä. Tämä rajanveto on merkityksellinen myös niissä tapauksissa, joissa elinkeinotoiminta on aloitettu samalla alalla uudelleen. Säännös asettaa siten edellytykset sille, koska elinkeinotoiminta ei ole enää saman toiminnan jatkamista. Jos aiemmin harjoitettu elinkeinotoiminta täyttää asetetut edellytykset, 7 luvun lisäedellytyksiä ei sen osalta

sovelleta. Tällöin aiemmin harjoitettuun elinkeinotoimintaan liittyvät velat tulevat samaan asemaan kuin velallisen yksityistalouden velat. Parhailtaan harjoitettavan elinkeinotoiminnan on sen sijaan aina täytettävä 7 luvun edellytykset.

Velallinen on voinut harjoittaa aikaisempaa, jo lopetettua elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka osakeyhtiön johtoon kuuluvana osakkeenomistajana. Samoin säännöstä sovelletaan riippumatta siitä, missä yhtiömuodossa velallinen harjoittaa uutta yritystoimintaa. Jos velallinen esimerkiksi harjoittaa elinkeinotoimintaa henkilöyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä, hänelle voidaan myöntää velkajärjestely, jos aiemmin harjoitettu elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut selvitetty, ja yhtiö täyttää 2 momentin edellytykset.

Säännöksellä ei ole vastaavaa merkitystä siinä tilanteessa, että velallinen on harjoittanut aiemmin elinkeinotoimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana, lopettanut toiminnan, ja aloittanut saman toiminnan uudelleen yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana. Tämä johtuu siitä, että 45 a §:ssä ehdotetaan tietyin edellytyksin mahdollistettavaksi yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan elinkeinotoiminnan velkojen järjestely. Sen sijaan toimivan yhtiön velkojen järjestely ei edelleenkään ole velkajärjestelyssä mahdollista.

Elinkeinotoiminnan lopettamisella tarkoitetaan sitä, että yrityksen toiminta on tosiasiallisesti kokonaisuudessaan lopetettu. Velallisen on osoitettava riittävä näyttö siitä, että yrityksen tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on kokonaan päättynyt. Yrityksen toiminnan lopettaminen ilmenee usein myös siitä, että yritys on poistettu rekistereistä, kuten kaupparekisteristä, ennakkoperintärekisteristä, työnantajarekisteristä ja arvonalisäverovelvollisten rekisteristä. Rekistereistä poistaminen ei kuitenkaan ole edellytys sille, että toiminta katsottaisiin lopetetuksi, sillä olennaista on se, että toiminta on tosiasiallisesti kokonaan lakannut.

Lisäksi edellytettäisiin, että velallisen vastattavaksi tulevien velkojen määrä olisi selvitetty. Tämä edellyttää yleensä yhtiön omaisuuden realisointia. Omaisuuden realisointitavalla ei olisi säännöksen soveltamisen kannalta merkitystä. Yhtiön omaisuus on voitu myydä velkojen suoritukseksi esimerkiksi vapaaehtoisin kaupun, pakkohuutokaupalla taikka konkurssimenettelyssä. Jos yhtiön toiminta päättyy täysimittaiseen konkurssimenettelyyn, velallisen henkilökohtaiset vastuut ovat selvillä viimeistään silloin, kun lopputilitys on hyväksytty.

Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa korkeimman oikeuden antamista ratkaisuista KKO 2000:80 ja KKO 2003:56 ilmenevää oikeuskäytäntöä.

45 a §. *Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset.* Pykälä on uusi. Voimassa olevan lain mukaan velkajärjestelyn piiriin eivät kuulu elinkeinotoimintaan liittyvät velat. Näin ollen velkajärjestelyssä voidaan järjestellä velallisen yksityistalouden velat, mutta yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan talouden kokonaistilanteen korjaaminen ei ole mahdollista. Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan,

että velkajärjestelyssä voitaisiin tietyin edellytyksin järjestellä yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan yksityistalouden velkojen lisäksi myös hänen elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa.

Ehdotetussa 45 a §:ssä on kysymys velkajärjestelyn lisäedellytyksistä, joten myös velkajärjestelyn myöntämisen yleisiä edellytyksiä ja esteitä koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi. Kun järjestellään yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan sekä yksityistalouden velat että elinkeinotoimintaan liittyvät velat, on maksukyvyttömyyden edellytystä tarkasteltava kokonaisuutena. Maksukyvyttömyyden edellytyksen on täyttyvä sekä velallisen yksityistalouden että elinkeinotoiminnan osalta.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin niistä lisäedellytyksistä, joilla yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan elinkeinotoimintaan liittyvät velat voitaisiin järjestellä. Ensinnäkin edellytettäisiin, että velallisen yksityistalouden velat järjestellään velkajärjestelyssä. Näin ollen myös 45 §:ssä säädettyjen edellytysten tulisi täytyä, jotta elinkeinotoiminnan velat voidaan järjestellä. Kysymys olisi käytännössä 45 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tilanteesta, sillä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa maksukyvyttömyyden edellytys ei elinkeinotoiminnan osalta täyty. Yksinomaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voitaisi velkajärjestelyssä järjestellä.

Toiseksi edellytettäisiin, että velallisen harjoittama elinkeinotoiminta on melko pienimuotoista eikä sen tervehdyttäminen edellytä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä. Tarkoituksena on mahdollistaa velkajärjestelyyn pääseminen erityisesti niille elinkeinon- ja ammatinharjoittajille, joiden harjoittamalla elinkeinotoiminnalla ei ole olennaista eroa palkansaajan toimintaan. Elinkeinotoiminnan laajuutta koskevan edellytyksen asettaminen on välttämätöntä, sillä velkajärjestely on tarkoitettu luonnollisten henkilöiden taloudellisen tilanteen korjaamiseen eikä se peruseriaatteiltaan sovellu laajamittaisen elinkeinotoiminnan järjestelemiseen. Esimerkiksi velkojen asema velkajärjestelyssä ja yrityssaneerauksessa poikkeaa toisistaan merkittävästi.

Harkittaessa sitä, onko kysymys melko pienimuotoisesta elinkeinotoiminnasta, on otettava huomioon erityisesti yrityksen liikevaihto, tase ja se, onko elinkeinonharjoittajalla palveluksessaan muita henkilöitä. Jotta toimintaa voidaan pitää melko pienimuotoisena, olisi elinkeinonharjoittajan itsensä työpanoksen oltava ratkaiseva. Elinkeinon- tai ammatinharjoittajan ”omaan tekemiseen” perustuva toiminta on yleensä pienimuotoista. Ulkopuolisen työvoiman käyttäminen ei kuitenkaan yksinään tarkoittaisi sitä, ettei toimintaa voitaisi pitää melko pienimuotoisena. Esimerkiksi osa-aikaisten tai kausittaisten apulaisten käyttäminen ei sulkisi toimintaa pois säännöksen soveltamisalasta, jos elinkeinonharjoittajan oma työpanos on kuitenkin toiminnan kannattavuuden kannalta pitkällä aikavälillä ratkaiseva. Jos sen sijaan elinkeinonharjoittaja käyttäisi jatkuvasti ulkopuolista työvoimaa eikä hänen omalla työpanoksellaan olisi suurta merkitystä toiminnan kannattavuuteen, olisi yleensä kysymys säännöksessä tarkoitettua laajemmasta toiminnasta.

Esityksessä ei ehdoteta asetettavaksi tiettyä euromääräistä rajaa elinkeinotoiminnan liikevaihdolle, vaan tuomioistuimelle jätetään tapauskohtainen harkintavalta siinä, pidetäänkö elinkeinotoimintaa melko pienimuotoisena. Yrittäjän toimiala vaikuttaa merkittävästi liikevaihdon suuruuteen. Jos kysymyksessä on toiminta, jossa ostetaan ja

myydään tavaraa, saattaa liikevaihto nousta hyvinkin korkeaksi, mutta toiminta voi silti täyttää melko pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edellytykset, jos elinkeinonharjoittajan itsensä työpanos on toiminnassa pitkällä aikavälillä ratkaiseva.

Jos velkajärjestelyn keinot eivät riitä, vaan vaadittaisiin velallisen velvoittamista ryhtymään yrityssaneerausohjelmalle tyypillisiin järjestelyihin yritystoiminnan tervehtyttämiseksi tai sen edellytysten turvaamiseksi, olisi velallisen hakeuduttava yrityssaneerailain mukaiseen menettelyyn. Yrityssaneerailakiin sisältyy säännökset niitä tilanteita varten, joissa yritystoiminnan järjesteleminen on tarpeellista, eikä saneerausta koskevia säännöksiä ole tarkoituksenmukaista ottaa velkajärjestelylakiin. Mikään ei luonnollisesti estäisi elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista tekemään elinkeinotoimintaa koskevia järjestelyjä vapaaehtoisesti. Jos sekä velkajärjestelyn että yrityssaneerauksen edellytykset täyttyisivät, voisi velallinen valita, kumpaan menettelyyn hän hakeutuu.

Kolmanneksi edellytettäisiin, että velallinen kykenee maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Elinkeinotoiminnan on oltava velkajärjestelytoimenpiteiden jälkeen jatkamiskelpoista. Jos elinkeinotoiminta on tappiollista tai on todennäköistä, että se muuttuu tappiolliseksi, velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää. Tappiollinen toiminta johtaisi lisävelkaantumiseen, mikä vaarantaisi velkajärjestelyn onnistumisen. Sen vuoksi edellytetään, että toiminnasta saatavat tulot riittäisivät vähintään kaikkien elinkeinotoimintaan liittyvien menojen maksamiseen. Lisäksi 45 §:stä seuraa, että velallisen tulisi saada elinkeinotoiminnasta tuloa niin paljon, että hän pystyy elättämään itsensä ja huolehtimaan elatusvelvollisuudestaan, minkä jälkeen hänelle jää ainakin vähän maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen. Velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää, että velallinen pystyy esittämään luotettavan arvion elinkeinotoiminnan kannattavuudesta.

Yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja voisi hakea velkajärjestelyä silloin, kun hän on esimerkiksi sairauden tai muun henkilökohtaisen olosuhdemuutoksen taikka elinkeinotoiminnan kannattavuuden notkahtamisen vuoksi tullut maksukyvyttömäksi, mutta elinkeinotoiminta on alkanut sujumaan uudelleen niin hyvin, että velallinen pystyy sen avulla elättämään itsensä ja perheensä ja maksamaan ”uudet” erääntyvät velkansa ajallaan, kunhan ”vanhat” velat järjestellään. Velkajärjestelyä ei voitaisi myöntää elinkeinon- tai ammatinharjoittajalle tilanteessa, jossa elinkeinotoiminta ei velkojen järjestelyn jälkeenkään olisi kannattavaa. Elinkeinotoiminnan velkoja ei voitaisi myöskään järjestellä tilanteessa, jossa velallisen elinkeinotoiminta on jo niin kannattavaa, ettei häntä voida pitää maksukyvyttömänä. Tällöin yksityistalouden velkojen järjesteleminen voi olla mahdollista 45 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, jos kannattavasta elinkeinotoiminnasta saatava tulo ei riitä korjaamaan yksityistalouden maksukyvyttömyyttä. Maksukykyisen elinkeinonharjoittajan elinkeinotoiminnan velkojen järjesteleminen vääristäisi kilpailua ja antaisi epäoikeudenmukaista edun velkajärjestelyn saaneelle yrittäjälle. Sen sijaan myös velkojen ja alan kilpailun kannalta on tarkoituksenmukaista, että ”notkahduksen” jälkeen yritystoiminnan elinkelpoiseksi saattanut yrittäjä pystyy velkajärjestelyn avulla jatkamaan toimintaansa.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun asetuksen (58/1993) 3 §:ssä säädetään niistä elinkeinotoimintaa koskevista selvityksistä, jotka elinkeinonharjoittajan tulee liittää hakemukseensa. Asetukseen lisättäisiin säännökset niistä selvityksistä, jotka velallisen tulee liittää hakemukseensa silloin, kun hakemus koskee 45 §:n 1 momentin 3 kohdassa ja 45 a §:ssä tarkoitettua tilannetta. Tällöin on kysymys tilanteesta, jossa yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja hakee yksityisvelkojen lisäksi elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelyä.

Neljänneksi edellytettäisiin, ettei toiminnan jatkaminen aiheuta 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista. Edellytyksen tarkoituksena on varmistaa, ettei elinkeinotoiminta johda lisävelkaantumiseen ja siten vaarana velkajärjestelyn toteutumista. Luoton ottoa koskevaa 46 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi jäljempänä selostettavin tavoin.

Säännös parantaisi yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn myös tilanteessa, jossa elinkeinotoiminta on lopetettu ja aloitettu samalla alalla uudelleen. Jos toimintaa pidetään saman toiminnan jatkamisena, aikaisemmasta elinkeinotoiminnasta peräisin olevat velat voidaan järjestellä 45 a §:ssä säädetyin edellytyksin. Edellytykset eivät siten poikkea tilanteesta, jossa saman toiminnan harjoittaminen jatkuu keskeytyksettä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös siitä, koska elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä harjoittavan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voitaisiin järjestellä velkajärjestelyssä. Kysymys olisi hyvin rajoitetusta poikkeuksesta. Pääsääntönä olisi edelleen, ettei vastuunalaisten yhtiömiesten elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja järjestellä velkajärjestelyssä. Poikkeus koskisi tilannetta, jossa yhtiön osalta on vireillä yrityksen saneerausesta annetussa laissa tarkoitettu menettely ja kysymys on yhtiömiehen eikä yhtiön velasta, jolloin yrityssaneeraus ei ulota vaikutuksiaan yhtiömieheen.

Ehdotuksen tarkoituksena on varmistaa, ettei velkajärjestelylain ja yrityssaneerauslain väliin jää aukkoa eli ettei synny tilanteita, joissa velkaa ei voitaisi järjestellä kummankaan lain mukaisesti. Korkein oikeus on katsonut (KKO 2005:110), ettei veroa koskeva yhtiön maksuvelvollisuuden järjestely saneerausohjelmassa vaikuta yhtiömiehen maksuvelvollisuuteen silloin, kun kysymys on yhtiömiehen verosta. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että tämänkaltaisissa tilanteissa velka voidaan järjestellä velkajärjestelyssä.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin selvyuden vuoksi, ettei tämän lain mukaan voida järjestellä yhtiön velkaa. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevan lain 46 §:n 1 momenttiin, jota ehdotetaan muutettavaksi.

45 b §. *Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskeva erityinen este.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi esteperuste, jota sovellettaisiin vain silloin, kun velallinen hakee elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelyä. Pykälän mukaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voitaisi järjestellä, jos on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen. Säännös vastaa yrityssaneerauslain 7 §:n 1 momentin 4 kohtaa.

Säännöksen tarkoituksena on velkajärjestelyn väärinkäytön torjuminen. Se, että velkajärjestelyhakemuksella pyritään maksu- ja perintäkiellon aikaansaamiseen, on normaalia ja hyväksyttävää, jos velallisen tavoitteena on elinkeinotoiminnan jatkaminen ja taloudellisen tilanteen korjaaminen velkajärjestelyn keinoin. Velallisen aikaisempi käyttäytyminen voi olla perusteena säännöksen soveltamiselle. Jos velallinen on esimerkiksi siirtänyt omaisuuttaan velkojien ulottumattomiin taikka muutoin toiminut velkojia vahingoittavasti, voi hakemuksen ensisijaisena tarkoituksena olla velkojien perintätoimien estäminen. Samoin jos velallinen on tehnyt aikaisemmin velkajärjestely- tai yrityssaneeraushakemuksia, jotka on hylätty, ja samanaikaisesti vireillä on velkojan hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin, on hakemuksen tarkoituksena todennäköisesti konkurssimenettelyn viivästyttäminen. Säännöksen ottamisella lakiin pyritään estämään tilanteita, joissa velallinen toistuvia hakemuksia tekemällä pyrkii estämään konkurssiin asettamisen.

46 §. *Luoton ottaminen elinkeinotoiminnassa ja varallisuuden säilyttäminen.* Pykälän *1 momentista* poistettaisiin sen *1 kohta*, jolloin momenttiin jäisi vain *2 kohdan* säännös luoton ottamisesta. Tämä johtuu siitä, että 45 a §:ssä ehdotetaan mahdollistettavaksi elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjesteleminen tämän lain mukaisesti tietyin edellytyksin. Säännös siitä, ettei yhtiön velkaa voida järjestellä tämän lain mukaisesti, siirrettäisiin 45 a §:n 3 momenttiin.

Pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin toinen virke, jossa mahdollistettaisiin määrältään tavallista suuremman luoton ottaminen, jos se on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon toiminnasta maksuohjelman aikana velalliselle kertyvä tulo. Velalliselle kertyvä tulo hyödyttäisi velkojia, sillä velallisen on käytettävä velkojensa suoritukseksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Luoton ottamista on siis arvioitava myös siitä näkökulmasta, onko se velkojien kannalta oikeutettua.

Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa etenkin sellaiset tarpeelliset investoinnit, kuten koneiden uusimisen, jotka ovat välttämättömiä myös maksuohjelman aikana. Jos kyseessä on investointi, jota ilman toiminta loppuisi kokonaan, on myös velkojien kannalta perusteltua, että velallinen ottaa luottoa ja voi jatkaa elinkeinotoimintaansa. Säännöksessä ei sen sijaan tarkoiteta sitä, että velallinen ajoittaa maksuohjelman aikaan yritystoimintansa huomattavat investoinnit, jotka juuri sillä hetkellä eivät ole välttämättömiä.

Momenttiin lisättäisiin kolmas virke, jonka mukaan luoton ottamiseen rinnastettaisiin takauksen antaminen yhtiön velasta. Momentin kahta ensimmäistä virkettä sovelletaan yksityisiin elinkeinon- ja ammatinharjoittajiin, kun taas kolmannen virkkeen osalta kysymys on tilanteesta, jossa velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka kuuluu osakeyhtiön johtoon. Velkajärjestelyn kannalta takauksen antaminen yhtiön velasta ei merkittävästi eroa tilanteesta, jossa yksityinen elinkeinonharjoittaja ottaa luottoa omissa nimissään.

Pykälän *2 ja 3 momentti* säilyisivät ennallaan.

8 luku Menettely tuomioistuimessa

49 §. *Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus.* Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaus 45a §:n 2 momenttiin, jossa mahdollistetaan avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjesteleminen velkajärjestelyssä tietyissä hyvin rajatuissa tapauksissa, joissa yhtiön osalta on vireillä yrityssaneerauslaissa tarkoitettu menettely. Näissä hyvin harvinaisissa tilanteissa on perusteltua, että velkajärjestelystä voi päättää myös se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely on vireillä.

49 a §. *Toimivaltainen tuomioistuin konkurssiin asettamista koskevassa asiassa.* Lakiin otettaisiin uusi säännös toimivaltaisesta tuomioistuimesta niitä tilanteita varten, joissa velkajärjestelyä ja konkurssia koskevat hakemukset ovat samanaikaisesti vireillä. Säännös vastaisi yrityssaneerauslain 67 a §:ää.

Konkurssihakemus ja velkajärjestelyhakemus käsitellään pääsääntöisesti samassa tuomioistuimessa. On poikkeuksellista, mutta esimerkiksi velallisen muuttoon liittyvissä tilanteissa mahdollista, että hakemukset ovat vireillä eri tuomioistuimissa. Tällaisessa harvinaisessa tilanteessa velallisen itsensä tulisi ilmoittaa velkajärjestelyasiaa käsittelevälle tuomioistuimelle siitä, että konkurssihakemus on vireillä toisessa tuomioistuimessa. Velallisen ilmoituksen perusteella velkajärjestelyasiaa käsittelevä tuomioistuin ilmoittaa asiasta tuomioistuimelle, jossa konkurssiasia on vireillä. Jos velallinen ilmoitaisi konkurssihakemusta käsittelevälle tuomioistuimelle toisessa tuomioistuimessa käsiteltävästä velkajärjestelyhakemuksesta, tulisi konkurssihakemusta käsittelevän tuomioistuimen selvittää, pitääkö velallisen ilmoitus paikkaansa ja tarvittaessa siirtää konkurssiasian käsittely velkajärjestelyhakemusta käsittelevään tuomioistuimeen.

50 §. *Velkajärjestelyn hakeminen.* Pykälän 3 momentin säännös ehdotetaan siirrettäväksi 20 §:n 3 momentiksi. Lain 20 §:ään ehdotetaan otettavaksi kattavat säännökset velkajärjestelyn suhteesta konkurssiin, mitä asiaa myös 3 momentin säännös koskee.

52 a §. *Velkojien kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta.* Lakiin otettaisiin uusi pykälä, jota sovellettaisiin silloin, kun tuomioistuimelle toimitetaan velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä ehdotus maksuohjelmaksi. Tällöin on tarkoituksenmukaista, että tuomioistuin kuulee velkojia ennen velkajärjestelyn aloittamista sekä hakemuksesta että ohjelmaehdotuksesta. Yleensä näin menetellään voimassa olevan lain pohjalta. Tuomioistuimissa esiintyy kuitenkin erilaista käytäntöä sen suhteen, kuullaanko velkojia maksuohjelmaehdotuksesta vielä uudelleen velkajärjestelyn aloittamispäätöksen jälkeen. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on, että velkojia kuullaan pääsäännön mukaan vain kerran eikä heille varata uutta tilaisuutta tarkentaa velan määrää. Nykyisin tuomioistuimissa esiintyy myös erilaista käytäntöä selvittäjän määräämisen suhteen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomioistuimen tulisi antaa hakemus tiedoksi velkojille. Momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin asettaisi määräpäivän, johon mennessä velkojien on toimitettava tuomioistuimelle kirjallinen lausuma velallisen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta sekä mahdolliset väitteet ehdotukseen sisältyvistä veloista uhalla, että lausumat ja väitteet muuten voidaan jättää huomioon ottamatta.

ta. Momentin 3 kohdan mukaan yksityisvelkojalle olisi annettava selvitys 31 a §:ssä tarkoitetusta mahdollisuudesta vaatia maksuohjelman keston jatkamista. Vastaavat velvollisuudet sisältyvät 54 §:ään, jossa säädetään tuomioistuimen tehtävistä sen jälkeen, kun tuomioistuin on päättänyt aloittaa velkajärjestelyn. Menettelyn sujuvuuden kannalta on tarkoituksenmukaista, että kuuleminen tapahtuu yhdellä kertaa ennen velkajärjestelyn aloittamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, koska velkojia ei tarvitsisi lainkaan kuulla hakemuksesta eikä maksuohjelmaehdotuksesta. Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 38 a §, jossa säädettäisiin maksuohjelman vahvistamisesta yksinkertaistetussa menettelyssä velkojien enemmistön päätöksellä. Jos tuomioistuimelle toimitetaan maksuohjelmaehdotuksen yhteydessä velkojien enemmistön kirjalliset suostumukset maksuohjelman vahvistamiseen sekä sitä vastustaneiden velkojien lausumat ja jos velallinen on jo asianmukaisesti kuullut kaikkia velkojia, tuomioistuin vahvistaisi pykälässä mainittujen edellytysten täytyessä maksuohjelman enemmistöpäätökseen perustuen velkojia enää kuulematta. Tuomioistuimen olisi kuitenkin kuultava niitä velkojia, joita velallinen ei ole jostain syystä kuullut.

Velkoihin rinnastettaisiin 3 momentin mukaan takaajat, vakuuden asettajat ja kanssavelalliset. Säännös on luonteeltaan selkeyttävä. Jo velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määritelmästä seuraa, että takaajat, vakuuden asettajat ja kanssavelalliset ovat velkojan asemassa silloinkin, kun maksuvelvollisuus ei heidän osaltaan ole ajankohtainen ja kun rinnastusta ei ole laissa nimenomaisesti tehty. Koska kuulemista koskeviin 52 §:n 2 momenttiin ja 54 §:n 4 momenttiin on otettu nimenomainen rinnastus, on vastaavan säännöksen ottaminen uuteen 52 a §:ään lain yhtenäisyyden vuoksi perusteltua.

54 §. Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta. Pykälän 2 momentin johdantokappaleeseen ehdotetaan otettavaksi viittaus uuteen 5 momenttiin, jossa säädettäisiin poikkeuksesta 2 momenttiin.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 52 a §:ään. Koska velkojia, takaajia, vakuuden asettajia ja kanssavelallisia olisi jo kuultu menettelyn aikaisemmassa vaiheessa 52 a §:n nojalla, heitä ei enää kuultaisi uudelleen.

Pykälään otettaisiin uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin poikkeuksesta 2 momenttiin. Tuomioistuin ei pääsääntöisesti soveltaisi 2 momentin säännöksiä, jos hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi ja päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty enintään neljä kuukautta ohjelmaehdotuksessa käytetyn saldopäivän jälkeen. Velkojille ei siten varattaisi tilaisuutta tarkentaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrää eivätkä velkojat voisi vaatia saatavan koron laskemista velkajärjestelyn aloittamispäivän saldolle. Korkoa koskeva muutos tehtäisiin myös viimesijaisia saatavia koskevaan 31 §:n 3 momenttiin. Jos velkajärjestely aloitettaisiin yli neljä kuukautta maksuohjelmaehdotuksessa käytetyn saldopäivän jälkeen, sovellettaisiin nykyiseen tapaan 54 §:ää. Velkojilla olisi siten mahdollisuus pyytää saldon päivittämistä velkajärjestelyn aloittamispäivälle.

Momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tuomioistuin on kuullut velkojia uuden 52 a §:n nojalla sekä hakemuksesta että maksuohjelmaehdotuksesta. Jos kukaan velkojista ei ole vastustanut hakemusta ja maksuohjelmaehdotusta, tuomioistuin voi samanaikaisesti aloittaa velkajärjestelyn ja vahvistaa maksuohjelman. Jos velkoja on esittänyt väitteen esimerkiksi esteperusteesta, tuomioistuin tutkii väitteen ja ratkaisee sen, onko velkajärjestelylle olemassa este vai ei. Jos estettä ei ole, tuomioistuin voi samanaikaisesti aloittaa velkajärjestelyn ja vahvistaa maksuohjelman.

Usein käy niin, että velkojat hyväksyvät velkajärjestelyhakemuksen, mutta riitauttavat maksuohjelmaehdotuksen siinä olevan seikan vuoksi. Riitautukset liittyvät usein normaaleista elinkustannuksista poikkeaviin eriin, joita on maksuvaralaskelmassa otettu huomioon velallisen menoina. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ylimääräiset lääkekulut ja normaalista poikkeavat työmatkakulut. Jos tuomioistuin hylkää velkojan riitautuksen, maksuohjelma vahvistettaisiin. Jos tuomioistuin puolestaan katsoo riitautuksen aiheelliseksi, se palauttaisi asian takaisin velalliselle, jota yleensä avustaa talous- ja velkaneuvoja, uuden maksuohjelmaehdotuksen laatimiseksi.

Jos maksuohjelmaehdotuksesta puuttuu velkoja, jollekin velalle on tullut maksusuorituksia saldopäivän jälkeen, velkoja on vaihtunut tai siinä on jokin muu puute, johon asiassa on vedottu, ei ohjelmaehdotusta voida 38 §:n nojalla vahvistaa sellaisenaan. On tarkoituksenmukaista, että tuomioistuin varaa velalliselle tilaisuuden määräpäivään mennessä laatia uuden ehdotuksen. Muutosten tekeminen on yleensä yksinkertaista, ja ehdotuksen laatija kykenee toimittamaan uuden maksuohjelmaehdotuksen melko nopeasti. Vain epäselvissä ja riitaisissa tilanteissa tuomioistuimella olisi mahdollisuus määrätä asiaan selvittäjä 64 §:n mukaisesti. Silloin kun asiassa on jouduttu laatimaan useampi maksuohjelmaehdotus, uuden ohjelmaehdotuksen tiedoksiannon yhteydessä velkojille tulisi ilmoittaa, miltä osin ohjelmaa on muutettu.

62 a §. Ilmoitukset ja tiedoksiantotapa. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siltä osin kuin kysymys on maksuohjelman raukeamisesta tehtävistä ilmoituksista. Voimassa olevan lain mukaan maksuohjelman raukeamisesta on ilmoitettava velalliselle, velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle sekä velkojille siltä osin kuin tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena. Säännös on käytännössä johtanut siihen, että usein velkojille ei ole ilmoitettu velkajärjestelyn raukeamisesta, jolloin velkojat eivät ole olleet siitä tietoisia. Tällöin velkoja on voinut laittaa vireille käräjäoikeudessa uuden raukeamishakemuksen, vaikka velkajärjestely olisi jo toisen velkojan hakemuksesta rauennut. Tästä aiheutuu turhaa työtä sekä velkojille että tuomioistuimille. Ulosottoviranomainen ei myöskään ole aina ollut tietoinen velkajärjestelyn raukeamisesta. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan, että raukeamisesta olisi aina ilmoitettava velalliselle, ulosottoviranomaiselle ja velkojille. Vuonna 2012 käräjäoikeuksissa käsitellyistä velkajärjestelyasioista vain 45 koski raukeamista.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että laissa tarkoitettut ilmoitukset ja tiedoksiannot toimitettaisiin pääsääntöisesti velallisen ilmoittamalla sähköpostiosoitteella. Tiedoksiannon vastaanottaja voisi kuitenkin ilmoittaa, että hän haluaa tiedoksiannot ja ilmoitukset postitse.

Velkajärjestelyhakemuksen tekemistä edeltäisi velkaselvittely, josta säädettäisiin uudessa 11 b §:ssä. Velallisen tulisi kehottaa velkojaa ilmoittamaan tietyt velkajärjestelyhakemusta varten tarpeelliset tiedot, mukaan lukien sähköpostiosoite tai postiosoite, jota käytetään prosessiosoitteena koko menettelyn ajan. Tiedoksiannot toimitettaisiin pääsääntöisesti sähköpostiosoitteeseen, mutta velkoja voisi ilmoittaa, että hän haluaa ne mieluummin postiosoitteeseen, jolloin prosessiosoitteena käytettäisiin postiosoitetta. Jos prosessiosoite muuttuisi, velkojan tulisi ilmoittaa siitä velalliselle tai sen jälkeen kun velkajärjestelyhakemus on vireillä, tuomioistuimelle.

Tärkeimmät velkojille lähetettävät asiakirjat ovat velkajärjestelyhakemus ja maksuohjelmaehdotus, jotka ovat julkisia asiakirjoja. Usein velkojille lähetetään lisäksi velallisen velkaantumishistoria, johon saattaa sisältyä salassa pidettäviä tietoja. Lähetettäessä salassa pidettävää aineistoa sähköpostitse lähettäjän on kiinnitettävä huomiota tietoturvallisuuteen. Salaiset tiedot on suojattava ja niitä on käsiteltävä huolellisesti. Salaisten tietojen käsittelyyn sovelletaan tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa annettua asetusta (681/2010), jossa säädetään tarkemmin tietoturvan tasosta. Asetusta sovelletaan sekä silloin, kun tuomioistuin toimittaa tiedoksiannot että silloin, kun tiedoksiannot on annettu selvittäjän tehtäväksi. Asetusta sovelletaan selvittäjiin 6 §:n nojalla, jonka mukaan tietojen käsittelyä koskevia velvoitteita sovelletaan myös silloin, kun tietojenkäsittelytehtävää hoidetaan viranomaisen toimeksiannosta.

Velkajärjestelyasian käsittelyyn yleensä liittyvät salassa pidettävät asiakirjat voidaan rinnastaa kuuluviksi asetuksen 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun suojaustasoon IV. Oikeusministeriön hallinnonalalla ei ole otettu käyttöön asetuksen mukaista suojaustasoluokittelua, mutta kyseisiin salassa pidettäviin asiakirjoihin sovelletaan alimman suojaustason IV käsittelysäännöksiä. Salassa pidettävien asiakirjojen toimittaminen tiedoksi sähköpostitse edellyttää niiden salaamista tai suojaamista muutoin. Tuomioistuimilla samoin kuin kaikilla oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisilla on mahdollisuus lähettää sähköpostia suojattua yhteyttä käyttäen. Suojatun yhteyden käyttäminen ja viestin avaaminen on käytännössä yksinkertaista ja helppoa.

Myös selvittäjien tulisi toimittaa salassa pidettäviä tietoja sisältävät tiedoksiannot asetuksessa edellytettyä tietoturvan tasoa noudattaen. Käytännössä salaukseksi riittää asiakirjojen pakkaaminen ja suojaaminen salasanalla. Salasana tulisi lähettää erikseen tekstiviestillä, postitse tai ilmoittaa puhelimitse, jotta voidaan varmistua lähetyksen tietoturvallisuudesta sekä asiakirjojen päätyemisestä oikealle henkilölle. Asiakirjoja voi pakata internetistä ladattavilla ilmaisohjelmilla, kuten 7-ZIP. Asianomainen voi purkaa pakatun, salasanalla suojatun tiedoston ohjelmistotoimittajien omalla ohjelmistolla. Pakettien purkamisen ei vaadi erillisten ohjelmien asentamista tai laajempia käyttöoikeuksia.

Silloin kun tiedoksiannon toimittaminen on selvittäjän tehtävä, voi olla käytännöllistä menetellä siten, että vain julkiset asiakirjat toimitetaan velkojille sähköpostitse. Halutesaan velkoja voi pyytää nähtäväkseen myös muut asiakirjat, jotka selvittäjä toimittaa erikseen joko postitse tai sähköpostitse edellä selostettua tietoturvan tasoa noudattaen.

Voimassa oleva laki mahdollistaa tiedoksiannot sähköpostiosoitteeseen, mutta käytännössä ne lähetetään postitse. Koska velkajärjestelyvelkojen määrä on kasvussa, aiheutuu postitiedoksiannoista huomattavasti kopiointi- ja postitustyötä ja sen johdosta

kustannuksia tuomioistuimille. Ehdotettu säännös ei olisi velkojen kannalta ongelmallinen, sillä velkojalla olisi aina itse oikeus määritellä, haluaako hän tiedoksiannot postitse vai sähköpostitse. Menettely tuottaisi sen sijaan kustannussäästöjä ja nopeuttaisi velkajärjestelyasioiden käsittelyä.

63 §. Muutoksenhaku. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, joka koskee tilannetta, jossa velkajärjestely aloitetaan muutoksenhakutuomioistuimen päätöksellä. Jos tällöin on vireillä hakemus velallisen asettamisesta konkurssin, hakemus raukeaa maksuohjelman tultua vahvistetuksi. Säännös vastaa yrityssaneerauslain 96 §:n 2 momenttia.

9 luku **Selvittäjää koskevat säännökset**

64 §. Selvittäjän määrääminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tarkentavat säännökset siitä, koska velkajärjestelyssä voidaan määrätä selvittäjä silloin, kun velallisen hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi. Selvittäjän tärkein tehtävä on yleensä maksuohjelmaehdotuksen laatiminen. Kun ohjelmaehdotus on jo liitetty hakemukseen, ei selvittäjää yleensä tarvita. Selvittäjän määrääminen olisi kuitenkin mahdollista silloin, kun se on asian riittäisyyden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun velkojan maksuohjelmaehdotukseen kohdistuvan riitautuksen takia selvittäjä tarvitaan selvittämään jotakin epäselvää seikkaa.

Kun maksuohjelmaehdotus on liitetty velallisen hakemukseen, tuomioistuimen olisi aina kuultava velkoja ehdotetun 52 a §:n nojalla. Tiedoksiannot toimitettaisiin pääsääntöisesti velkojen sähköpostiosoitteisiin, joten kuuleminen olisi melko nopeaa ja helppoa. Selvittäjää ei voitaisi määrätä tarkoituksessa siirtää tiedoksiantojen toimittaminen tuomioistuimelta selvittäjälle.

Se, että maksuohjelmaehdotuksesta puuttuu velkoja, jollekin velalle on tullut maksusuorituksia saldopäivän jälkeen, velkoja on vaihtunut tai siinä on jokin muu puute, ei vielä tarkoita, että asia olisi riittävä tai epäselvä. Jos tällaiseen seikkaan on asiassa vedottu, ei tuomioistuin voi vahvistaa ohjelmaehdotusta sellaisenaan. Puutteen korjaamisesta varten ei tarvita selvittäjää, vaan tarkoituksenmukaista on, että tuomioistuin 58 §:n mukaisesti varaa velalliselle tilaisuuden määräpäivään mennessä laatia uuden ehdotuksen. Muutosten tekeminen on yleensä yksinkertaista, ja ehdotuksen laatija, yleensä talous- ja velkaneuvoja, kykenee toimittamaan uuden maksuohjelmaehdotuksen melko nopeasti. Sen sijaan silloin, kun kysymys ei ole vain puutteen korjaamisesta, vaan asia on riittävä tai muutoin epäselvä, tuomioistuin voisi määrätä asiaan selvittäjän.

66 §. Selvittäjän tehtävät. Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin selvittäjälle velvollisuus ilmoittaa velkojille, jos hänen tietoonsa tulee takaisinsaannin peruste. Lain 60 §:ssä säädetään siitä, koska oikeustoimi voi velkajärjestelyssä peräytyä. Selvittäjän ilmoitusvelvollisuus on tarpeellinen sen vuoksi, että esityksessä ehdotetaan yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn laajentamista. Ehdotuksessa ei kuitenkaan ehdoteta selvittäjän tehtävien laajentamista siten, että selvittäjä itse voisi ajaa takaisinsaantikannetta. Riittää, että selvittäjä ilmoittaa takaisinsaannin perusteesta velkojille, jotka voivat nostaa kanteen oikeustoimen peräyttämiseksi.

70 §. Selvittäjän palkkio ja kustannusten korvaaminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että jos lisäsuoritusten vahvistamista varten on erityisestä syystä määrätty selvittäjä, velallisen osuus selvittäjän saatavasta määräytyisi edellisen velalliselle lasketun maksuvaran perusteella. Voimassa olevan lain mukaan velallisen on maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään lisäsuoritusten vahvistamisen jälkeen seuraavien neljän kuukauden ajalta. Lisäsuorituslaskelman tekeminen ei edellytä velallisen maksuvaran laskemista. Selvittäjälle aiheutuu tarpeetonta työtä velallisen maksuvaran laskemisesta velallisen osuuden määrittelyä varten. Jotta välttyttäisiin tarpeettomalta maksuvaran laskemiselta, velallisen osuus määräytyisi sillä perusteella, mikä on ollut hänen maksuvaransa edellistä maksuvaralaskelmaa tehtäessä.

Velallisen maksuosuutta selvittäjän saatavasta ehdotetaan muutettavaksi myös niissä tilanteissa, joissa velkajärjestelyssä järjestellään 45 a §:n nojalla yksityisen elinkeinon tai ammatinharjoittajan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja. Velallisen osuus selvittäjän saatavasta vastaisi tällöin velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta. On perusteltua, että velallisen osuutta korotetaan, koska kysymys on toimivan yrittäjän elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelystä velkajärjestelyssä vaihtoehtona yrityssaneeraukselle. Yrityssaneerauksessa selvittäjän palkkio maksetaan kokonaisuudessaan velallisen varoista. Kun kysymys on elinkeinotoiminnan velkojen järjestelystä, on selvittäjän työmäärä suurempi johtuen muun muassa siitä, että selvittäjä joutuu arvioimaan elinkeinotoiminnan tulosta velallisen maksuvaran määrittelyä varten. Kysymys on usein erityisen vaikeasta tai työmäärältään erityisen laajasta asiasta, jolloin selvittäjän palkkio määrätään korotettuna. On oikeudenmukaista, että elinkeinon- tai ammatinharjoittaja tällöin vastaa itse suuremmasta osasta selvittäjän saatavaa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015. Velkajärjestelylain 35 a §:n 3 ja 5 momentin muutoksen olisi tultava voimaan kalenterivuoden alusta, sillä velallisen maksettavaksi tuleva lisäsuoritusvelvollisuus määräytyy kalenterivuosittain.

Velkajärjestelyn edellytyksiä ja esteitä koskevia muutoksia sovellettaisiin, jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa lain voimaan tullessa eikä päätöksen antamispäivää ole ilmoitettu, tai jos asia tulee vireille lain tultua voimaan.

Velkajärjestelyasian käsittelyä tuomioistuimessa koskevia menettelysäännöksiä sovellettaisiin niihin asioihin, jotka tulevat käräjäoikeudessa vireille lain tultua voimaan (49 a §, 52 a §, 54 §:n 2, 4 ja 5 momentti sekä 62 a §:n 2 momentti). Sama koskee saatavien viimesijaisuutta koskevaa 31 §:n 3 momenttia ja selvittäjän määräämistä koskevaa 64 §:n 1 momenttia, jotka ovat kiinteässä yhteydessä ehdotettuihin menettelysäännöksiin. Myös tavallisten velkojen vähimmäiskertymän laskentatapaa koskevan 32 §:n 2 momentin 2 kohdan muutosta sovellettaisiin niihin asioihin, jotka tulevat käräjäoikeudessa vireille lain tultua voimaan.

Velkajärjestelylain 35 a §:n 3 ja 5 momenttia lisäsuoritusvelvollisuuden alarajasta sekä toteuttamisajankohdasta sovellettaisiin, vaikka maksuohjelma on vahvistettu ennen lain voimaantuloa. On perusteltua, että lisäsuoritusvelvollisuuden määrä lasketaan kaikkien velallisten osalta samojen perusteiden mukaan ja toteutetaan samana ajankohta. Myös 41 §:n 2 momenttiin, joka koskee velallisen oikeutta lykätä kullekin velkojalle tulevien maksujen suorittamista, ehdotettua laajennusta sovellettaisiin silloinkin, kun maksuohjelma on vahvistettu ennen tämän lain voimaantuloa.

6.2 Laki talous- ja velkaneuvonnasta

1 §. Talous- ja velkaneuvonnan sisältö. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 2 momentti*, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi. Uudessa 2 momentissa selvennettäisiin talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä silloin, kun velallinen on yksityinen elinkeinon- tai ammatinharjoittaja. Yleisperusteluissa mainituista syistä talous- ja velkaneuvot avustaisivat yksityisiä elinkeinon- ja ammatinharjoittajia velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa myös siltä osin kuin velkajärjestelyhakemus koskee elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen järjestelyä.

Uudessa 2 momentissa säädettäisiin siitä, että 1 momentin 3–5 kohdissa tarkoitetut talous- ja velkaneuvonnan tehtävät koskevat yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien yksityistalouden velkojen lisäksi myös heidän elinkeinotoimintaan liittyviä velkojaan. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan talous- ja velkaneuvonnassa selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojiansa kanssa sovinto. Saman momentin 4 kohdan mukaan talous- ja velkaneuvonnassa avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden velkajärjestelylain edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa. Voimassa olevan velkajärjestelylain mukaan vain yksityistalouden velat voidaan järjestellä, joten nämä tehtävät ovat rajoittuneet velallisen yksityisvelkoihin. Esityksessä ehdotetaan, että yksityistalouden velkojen lisäksi yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien elinkeinotoimintaan liittyvät velat voitaisiin järjestellä velkajärjestelylain mukaisesti tietyissä rajatuissa tilanteissa. Sen vuoksi talous- ja velkaneuvonnan tehtävien selvennettäisiin koskevan velallisen avustamista sovinnon etsimisessä ja velkajärjestelyasian hoitamisessa sekä yksityistalouden että elinkeinotoiminnan velkojen osalta. Samoin momentin 5 kohta velallisen ohjaamisesta hakemaan tarvittaessa oikeudellista apua koskisi myös tilannetta, jossa velat liittyvät velallisen harjoittamaan elinkeinotoimintaan.

Sen sijaan momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitettua talousneuvontaa annettaisiin elinkeinotoimintaa harjoittaville velallisille edelleen vain heidän yksityistalouteen liittyvien velkojensa osalta. On perusteltua, että velallinen kääntyy yrittäjän talous- ja velkaneuvontaan erikoistuneen asiantuntijan puoleen tarvitessaan neuvoja yrityksen talouden hoitamiseen.

7 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015. Velkajärjestelylain 35 a §:n 3 ja 5 momentin muutoksen on tultava voimaan kalenterivuoden alusta, sillä velallisen maksettavaksi tuleva lisäsuoritusvelvollisuus määräytyy kalenterivuosittain.

Velkajärjestelylakiin ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on antamassaan lausunnossa (PeVL 23/1992 vp) yksityishenkilön velkajärjestelyä koskevasta lakiehdotuksesta katsonut, että laki voitiin säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Kyseinen esitys ei sisällä sellaisia muutoksia lakiin, jotka edellyttäisivät asian tarkastelua uudelleen. Erikseen on kuitenkin syytä tarkastella yhtäältä velallisten ja toisaalta velkojien yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta kahta esitykseen sisältyvää ehdotusta.

Velkajärjestelylain 9 a §:ssä säädetään velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisen syyn vuoksi. Sen mukaan jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Pykälän soveltamiskäytäntö on muotoutunut sellaiseksi, että työtön velallinen voi yleensä saada velkajärjestelyn vasta, kun hän on ollut työttömänä vähintään kaksi vuotta.

Esityksessä ehdotetaan nopeutettavaksi työttömien mahdollisuutta saada taloudellinen tilanteensa korjattua velkajärjestelyssä. Pykälään ehdotetaan otettavaksi aikarajat siitä, kuinka pitkän työttömyyden jälkeen työttömyydestä johtuva maksuvaran väliaikainen puuttuminen tai vähäisyys ei enää muodosta estettä velkajärjestelylle. Ehdotuksen mukaan syytä ei pidettäisi väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on kestänyt yli 18 kuukautta tai velallisen ollessa alle 25-vuotias yli 9 kuukautta.

Alle 25-vuotiaille velallisille ehdotetaan asetettavaksi lyhyempi aikaraja, sillä ehdotuksella halutaan puuttua erityisesti nuorten velkaongelmiin. Nuorten harkintakyky velanotossa on yleisesti ottaen vanhempaa ikäluokkaa puutteellisempi ja heidän edellytyksensä arvioida velkaantumisen seurauksia ja mahdollisuuksiaan maksaa velat takaisin alhaisempi. Nuoruuden ymmärtämättömyydestä johtuva velkakierre voi myös johtaa ylivelkaantumisen lisäksi muihin ongelmiin ja aiheuttaa nuoren syrjäytymisen. Nuorten velkaongelmiin on tärkeää puuttua enemmän elämäkokemusta omaavampia nopeammin, jotta nuorten elämä ei lähde väärille raiteille.

Esityksessä ehdotetaan ikärajan ottamista lakiin, jotta lain soveltamiskäytäntö muodostuisi mahdollisimman yhtenäiseksi ja selväksi. Viittaaminen nuoriin velallisiin ikärajaa asettamatta johtaisi siihen, että säännöksen soveltamiskäytäntö muotoutuisi vasta sen jälkeen, kun asiaan olisi saatu oikeuskäytännössä ennakkoratkaisuja. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Esityksessä ehdotetaan ikärajan asettamista 25 vuoteen sillä perusteella, että tässä kaikkein nuorimpien ikäryhmässä harkintakyky velanotossa on puutteellisin. Tämä näkyy

pikavipeistä johtuvana velkaantumisena, joka on kaikkein voimakkainta alle 25-vuotiaiden osalta. Vuonna 2011 yksityishenkilöihin kohdistuneita tili- ja kertaluottojen sekä rahoitusyhtiösaatavien ryhmän velkomustuomioita annettiin lähes 82 000, ja ne kohdistuivat yli 34 000 henkilöön. Suomen Asiakastiedon arvion mukaan tuomiot johduttavat pääasiassa maksamattomista pikaluotoista. Tuomioista yli 41 000 eli noin puolet kohdistui alle 30-vuotiaisiin siten, että alle 25-vuotiaisiin kohdistuneiden tuomioiden osuus näistä oli noin 70 prosenttia.

Myös muiden kuin alle 25-vuotiaiden työttömien pääsyä velkajärjestelyyn helpotettaisiin nykyisestä, eikä ero suhteessa alle 25-vuotiaisiin muodostu kohtuuttomaksi. Vanhemman ikäryhmän oletetaan etsivän työtä yhdeksän kuukautta pidempään, ennen kuin työttömyydestä johtuvan väliaikaisen syyn katsotaan poistuvan. Tämä ero on perusteltu myös sen vuoksi, että 25 vuotta täyttäneillä on alle 25-vuotiaita useammin koulutus ja työkokemusta ja siten paremmat mahdollisuudet työn saantiin.

Velkajärjestelylakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 38 a §, jossa säädettäisiin maksuohjelman vahvistamisesta yksinkertaistetussa menettelyssä. Maksuohjelma voitaisiin vahvistaa velkojien enemmistön suostumuksella noudattamatta maksuohjelmaehdotuksen käsittelyä koskevia säännöksiä. Enemmistövaatimus määräytyisi samalla tavoin kuin konkurssissa vahvistettavassa sovinnossa ja yrityssaneerauslain mukaisessa nopeassa saneerausohjelman vahvistamismenettelyssä.

Tuomioistuin ei tutkisi vähemmistöön jääneiden pienvelkojien väitteitä maksuohjelmasta. Velkajärjestelyn edellytyksiä koskevat väitteet sen sijaan tutkittaisiin. Jos velkojien enemmistön suostumukset toimitettaisiin tuomioistuimelle jo velkajärjestelyhakemuksen liitteenä ja velallinen, yleensä talous- ja velkaneuvojan avustamana, olisi jo asianmukaisesti kuullut velkojia, tuomioistuimella ei ehdotetun 52 a §:n 2 momentin mukaan olisi velvollisuutta kuulla velkojia enää uudelleen.

Vähemmistöön jäävien velkojien oikeudet turvataan säännöksessä siten, että tuomioistuin ei voisi vahvistaa maksuohjelmaa, jos ohjelma ei noudata velkojien yhdenvertaisuutta koskevia säännöksiä. Vähemmistöön jäävää velkojaa ei maksuohjelmassa voitaisi asettaa muita velkojia huonompaan asemaan. Lisäksi tuomioistuimen olisi aina tutkittava yksityisvelkojan vaatimus maksuohjelman keston jatkamisesta.

Oikeus tulla kuulluksi kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentin turvaamiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin. Ehdotus tarkoittaisi sitä, että velkojia kuultaisiin jo ennen asian tuloa vireille tuomioistuimessa velallisen toimesta. Velallisen olisi toimitettava tuomioistuimelle selvitys siitä, miten ja milloin niille velkojille, jotka eivät ole nimenomaisesti hyväksyneet maksuohjelmaehdotusta, on annettu ehdotuksesta tieto ja varattu tilaisuus lausua siitä. Samoin tuomioistuimelle olisi toimitettava ehdotusta vastustaneiden velkojien kirjalliset lausumat. Tuomioistuimen tulisi tutkia, että kaikkia velkojia on jo kuultu asianmukaisesti, jotta maksuohjelma voidaan vahvistaa velkojien enemmistön suostumukseen pohjautuen velkojia enempää kuulematta. Tuomioistuin ei voisi vahvistaa maksuohjelmaa kuulematta niitä velkojia, joille velallinen ei ole varannut tilaisuutta lausua maksuohjelmaehdotuksesta. Velkojien kuulemisella uudelleen tuomioistuimen toimesta ei olisi velkojien oikeusturvan kannalta suurta merkitystä, sillä

kysymyksessä on tilanne, jossa tuomioistuin voi velkojien enemmistön suostumuksen perusteella vahvistaa maksuohjelman vähemmistöön jäävien pienvelkojien vastustuksesta huolimatta ja näiden väitteitä tutkimatta.

Ehdotetulla säännöksellä tavoitellaan menettelyn yksinkertaistamista ja käsittelyaikojen lyhentämistä sekä sen myötä kustannussäästöjä. Samoin sen taustalla on tavoite sovinnollisuuden lisäämisestä velkajärjestelyasioissa. Säännöksessä asetetaan samassa asemassa olevat velkojat yhdenvertaiseen asemaan, joten se ei ole velkojien yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallinen. Menettely ei myöskään muodostu ongelmalliseksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Näin ollen lakiehdotukset voidaan hallituksen näkemyksen mukaan kaikilta osiltaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 50 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1273/2002,

muutetaan lain 9 a §, 10 §:n 2, 3, 7, 8 ja 10 kohta, 10 a, 11, 13 ja 15 §, 17 §:n 3 momentti, 18 §:n 1 ja 2 momentti, 19 ja 20 §, 21 §:n 2 momentti, 30 §:n 5 momentti, 31 §:n 3 momentti, 32 §:n 2 momentin 2 kohta, 35 a §:n 1, 3 ja 5 momentti, 41 §:n 2 momentti, 45 §, 46 §:n 1 momentti, 49 §:n 3 momentti, 54 §:n 2 momentin johdantokappale ja 4 momentti, 62 a §, 63 §:n 2 momentti, 64 §:n 1 momentti, 66 §:n 4 momentti ja 70 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 9 a §, 10 §:n 2 ja 3 kohta ja 63 §:n 2 momentti laissa 63/1997, 10 a §, 35 a §:n 1 ja 5 momentti, 41 §:n 2 momentti ja 49 §:n 3 momentti laissa 1273/2002, 21 §:n 2 momentti laissa 113/1995, 30 §:n 5 momentti laissa 632/2010, 35 a §:n 3 momentti, 64 §:n 1 momentti ja 70 §:n 1 momentti laissa 1088/2006 sekä 62 a § laeissa 113/1995 ja 63/1997, sekä

lisätään lain 10 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 63/1997 ja 1273/2002, uusi 11 kohta, lakiin uusi 11 b, 12 a, 12 b, 20 a, 38 a, 45 a, 45 b, 49 a ja 52 a § sekä lain 54 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 113/1995 ja 63/1997, uusi 5 momentti seuraavasti:

3 luku

Velkajärjestelyn aloittaminen

9 a §

Velkajärjestelyn estyminen väliaikaisesta syystä

Jos velallisella ei väliaikaisena pidettävästä syystä ole maksuvaraa tai velallinen ei sellaisen syyn vuoksi kykene maksuvarallaan maksamaan tavallisia velkojaan vähäisenä pidettävää määrää enempää, velkajärjestelyä ei voida myöntää. Syyn väliaikaisuutta ja maksuvaran määrää arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen ansaintamahdollisuudet. Syytä ei pidetä väliaikaisena, jos maksuvaran puuttuminen tai vähäisyys johtuu työttömyydestä, joka on kestänyt yli 18 kuukautta tai velallisen ollessa alle 25-vuotias yli 9 kuukautta.

Tätä pykälää ei sovelleta yksityisinä elinkeinon- tai ammatinharjoittajina elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin. Elinkeinoimintaa harjoittavia velallisia koskevista velkajärjestelyn lisäedellytyksistä säädetään 7 luvussa.

10 §

Velkajärjestelyn yleiset esteet

2) velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta taikka hänen syykseen on luettu rikos, josta hänelle voidaan määrätä rikoksen perusteella maksuvelvollisuus, eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen;

3) merkittävänä pidettävää velkaa on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai laiminlyöty olennaisesti muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä lakisääteisiä velvollisuuksia tai joka on ollut pääasiallisesti keinottelunluonteista;

7) velkojen perusteesta ja syntyolosuhteista, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muita seikoista voidaan päätellä olevan todennäköistä, että velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tai velallisen velkaantumiseen johtaneita toimia voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää piittaamattomina tai vastuuttomina ottaen huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti;

8) velallinen on velkajärjestelyä varten antanut taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, laiminlyönyt 6 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa tai 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuutensa, rikkonut 12 §:ssä säädetyn maksu- ja vakuudenasettamiskiellon tai muutoin menettelyllään tai laiminlyönnillään vaikeuttanut velkajärjestelyä;

10) velalliselle on aikaisemmin vahvistettu maksuohjelma;

11) velkoja on yksityishenkilö ja vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan merkittävän velan järjesteleminen olisi hänelle kohtuutonta.

10 a §

Velkajärjestelyn myöntäminen yleisestä esteestä huolimatta

Velkajärjestely voidaan 10 §:n estämättä myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velkaantumisesta kulunut aika tai velallisen toimet velkojen maksamiseksi, ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta.

11 §

Velvollisuus selvittää mahdollisuus sovintoon ja velkojen myötävaikutusvelvollisuus

Ennen velkajärjestelyn hakemista velallisen on selvitettävä mahdollisuudet päästä velkojen kanssa sovintoratkaisuun velkojensa järjestelemisestä, jollei se ole ilmeisen tarkoituksetonta velallisen vähäisen maksukyvyyn, velkojen suuren lukumäärän, tuntemattomien velkojen tai muun syyn vuoksi.

Velkojan tulee hyvän luotonanto- ja perintätavan mukaisesti myötävaikuttaa sovinnon syntymiseen.

11 b §

Velkaselvittely

Velkajärjestelyn hakemista ja velkatilanteen selvittämistä varten velkojan tulee kirjallisesti ilmoittaa velalliselle tämän pyynnöstä joko luopuvansa saatavastaan tai:

- 1) saatavan peruste, eräpäivä ja määrä pääomaan, korkoon ja velkojen perimis- ja täytäntöönpanokuluihin eriteltyinä velallisen pyytämälle päivämäärälle laskettuna (*saldo-päivä*);
- 2) jos velkojalla on useita saatavia, niitä koskeva tunnistetieto;
- 3) ulosottokaaren 2 luvussa tarkoitetun vanhentumisen päivämäärä ja peruste;
- 4) vakuusvelan määrä ja annetut vakuudet;
- 5) velallisen lisäksi mahdolliset muut velasta vastuussa olevat;
- 6) maksuyhteystiedot;
- 7) puhelinnumero;
- 8) sähköpostiosoite, johon tässä laissa tarkoitetut tiedoksiannot ja ilmoitukset toimitetaan (*prosessiosoite*) tai postiosoite, jos velkoja ilmoittaa haluavansa käyttää postiosoitetta prosessiosoitteena; ja
- 9) muut velallisen pyytämät tiedot, jotka ovat tarpeen velkajärjestelyhakemuksen tai maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten.

4 luku

Velkajärjestelyn hakemisen ja alkamisen oikeusvaikutukset

12 a §

Elinkeinonharjoittajia koskevat poikkeukset maksukieltoon

Vakuusvelkojalla on 12 §:ssä säädetyn kiellon estämättä oikeus saada maksu velan ehtojen mukaisista, velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyvistä koroista ja muista luottokustannuksista. Velkoja ei voi saattaa voimaan ehtoa luottokustannusten ennaikaisesta maksamisesta.

Edellä 12 §:ssä säädetyn kiellon estämättä elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen:

- 1) on maksettava työntekijöiden palkat ja työstä aiheutuneiden kustannusten korvaukset velkajärjestelyn alkamista edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta;

2) on maksettava ennen velkajärjestelyn alkamista kertyneet työntekijöiden lomapalkat ja -korvaukset;

3) pankissa olevan luotollisen maksuliikennetilin tilisuhdetta ja velalliselle tulevien maksujen ohjaamista tällaiselle tilille voidaan jatkaa sekä lukea tilille kertyvät suoritukset pankin tiliin liittyvän luottosaatavan lyhennykseksi.

12 b §

Vakuuden arvon suojaaminen velallisen harjoittaessa elinkeinotoimintaa

Vakuusvelkojalla on oikeus korvaukseen sellaisesta vakuusomaisuuden arvon alenemisesta velkojan vahingoksi, joka johtuu omaisuuden käyttämisestä velallisen elinkeinotoiminnassa 13 tai 21 §:ssä tarkoitetun kiellon voimassaoloaikana. Suoritettu korvaus luetaan vakuusvelan lyhennykseksi.

Velallisen on pidettävä velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan vakuutena oleva, velallisen elinkeinotoiminnassa käytettävä perintäkiellon alainen omaisuus asianmukaisesti vakuutettuna vahingon varalta.

13 §

Perintäkielto ja turvaamistoimet

Velkajärjestelyn alettua velalliseen ei saa kohdistaa toimenpiteitä maksukiellon piiriin kuuluvan velan perimiseksi tai sen suorittamisen turvaamiseksi. Jo aloitettuja toimenpiteitä ei saa jatkaa. Velalliseen ei tällaisen velan osalta myöskään saa kohdistaa maksuviivästyksen seuraamuksia. Tässä säädetyn kiellon piiriin kuuluvat muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- 1) esinevakuusoikeuteen perustuvien rahaksimuutto- tai takaisinotto-oikeuksien käyttäminen tai muu vakuuden hyödyntäminen maksun saamiseksi;
- 2) velan irtisanominen ja velan perustana olevan sopimuksen irtisanominen tai purkaminen maksuviivästyksen vuoksi, lukuun ottamatta tililuottoa koskevan sopimuksen irtisanomista tai purkamista uuden velan epäämiseksi;
- 3) velallisella velkojalta olevan saatavan käyttäminen velkojan saatavan kuittaamiseen lukuun ottamatta veronkantolaissa (609/2005) tarkoitettua kuittausta;
- 4) velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan maksun laiminlyöntiin perustuvan velalliselle haitallisen hallinnollisen päätöksen tekeminen.

Kiellon vastainen toimi on tehoton. Jos vakuutena olevaa omaisuutta on kiellon vastaisesti luovutettu, luovutuksensaaja voi kuitenkin saada vilpittömän mielen suojan sen mukaan kuin erikseen säädetään. Kielto ei estä velkojaa panemasta vireille oikeudenkäyntiä tai muuta menettelyä oikeuden säilyttämiseksi tai täytäntöönpanoperusteen hankkimiseksi. Kielto ei myöskään estä velkojaa hakemasta velallisen omaisuutta koskevaa viranomaisen päätöstä turvaamistoimenpiteestä ja päätöksen täytäntöönpanoa, jollei 4 momentista muuta johdu.

Velallisen omaisuutta koskeva, ennen velkajärjestelyn alkamista määrätty turvaamistoimi pysyy voimassa, jollei tuomioistuin toisin määrää tai 4 momentista muuta johdu. Ennen turvaamistoimen peruuttamista tai rajoittamista on toimenpidettä hakeneelle velkojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Velkajärjestelyn alettua velallisen elinkeinotoiminnassa käyttämään omaisuuteen ei saa velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan perusteella kohdistaa viranomaisen päätökseen perustuvaa turvaamistoimenpidettä. Ennen velkajärjestelyn alkamista määrätty turvaamistoimenpide lakkaa velkajärjestelyn alkaessa.

15 §

Poikkeuksen myöntäminen perintäkiellosta

Tuomioistuin voi vakuusvelkojan vaatimuksesta myöntää velkojalle luvan 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien käyttämiseen, jos

1) vakuutena oleva omaisuus ei kuulu velallisen perusturvaan eikä velallinen tarvitse sitä harjoittamassaan elinkeinotoiminnassa, paitsi jos on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkojalle 29 §:n mukaan määräytyvää vakuusvelkaosuutta tai velallinen on 46 §:n 2 momentin mukaan velvollinen muuttamaan rahaksi elinkeinotoimintaan liittyvän omaisuuden; tai

2) vaatimuksen perusteena on 12 a §:n 1 momentissa tai 12 b §:n 1 momentissa tarkoitettujen suoritusten taikka 12 b §:n 2 momentin mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti, joka ei ole merkitykseltään vähäinen.

Päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei tuomioistuin toisin määrää. Omistusasunnon rahaksimuuttoa voidaan vakuusvelkojan edellä tarkoitettusta vaatimuksesta huolimatta lykätä 35 §:ssä säädetyin edellytyksin.

17 §

Ulosmittauskielto

.....
Jos velalliselta ulosmitatun omaisuuden myynnistä on kuulutettu ennen velkajärjestelyn alkamista, tuomioistuin voi määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi ja myynnin peruutettavaksi, jos omaisuus kuuluu velallisen perusturvaan tai velallinen tarvitsee sitä elinkeinotoiminnassaan ja on ilmeistä, että omaisuutta ei velkajärjestelyssä ole käytettävä velkojen suorituksiksi.
.....

18 §

Muu täytäntöönpano ja virka-apu

Velkajärjestelyn alettua ei saa panna täytäntöön päätöstä velallisen häätämistä hallinnassaan olevasta huoneistosta, jota velallinen käyttää asuntonaan tai jota pääasiallisesti käytetään velallisen harjoittamassa elinkeinotoiminnassa, jos häädön perusteena on huoneistosta suoritettavan, ennen velkajärjestelyn alkamista erääntyneen vuokran tai muun vastikkeen suorittamatta jättäminen. Sama koskee asunto-osakeyhtiölain

(1599/2009) nojalla tehtyä päätöstä velallisen asunnon ottamisesta yhtiön hallintaan. Tuomioistuin voi kuitenkin velkojan vaatimuksesta sallia täytäntöönpanon, jos sen esityminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon toimenpiteet, joihin velkoja on ryhtynyt huoneiston osalta, tai jos on ilmeistä, että velallinen ei kykene maksamaan velkajärjestelyn alkamisen jälkeen erääntyviä vuokria tai muita vastikkeita.

Velkajärjestelyn alettua saa antaa virka-apua osamaksukaupasta annetussa laissa (91/66) tarkoitettuun tavaran takaisinottoon tai tilitykseen, jos tavara ei kuulu velallisen perusturvaan eikä velallinen tarvitse sitä harjoittamassaan elinkeinotoiminnassa tai jos velkojalle on annettu tämän lain mukainen oikeus käyttää 13 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja oikeuksiaan. Velallisen perusturvaan kuuluvan tai elinkeinotoiminnassa tarvitseman omaisuuden takaisinottoon tai tilitykseen ei saa antaa virka-apua, ja vireillä-oleva takaisinotto tai tilitys on keskeytettävä, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai toisin määrätään.

19 §

Eräiden sopimusten asema

Velkajärjestelyn alettua velallinen voi irtisanoa vuokrasopimuksen tai muun sopimuksen, jossa velallinen on vuokralaisena tai jonka velallinen on kuluttajana tehnyt, päättämään kahden kuukauden kuluttua irtisanomisesta sopimuksen kestoja tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä. Velallinen ei irtisanomisaikaan kohdistuvan vuokran tai muun vastikkeen lisäksi ole velvollinen suorittamaan muuta korvausta sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi.

Edellä 1 momentista poiketen elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen vuokraaman pääasiallisesti elinkeinotoiminnassa käytettävän huoneiston osalta vuokralleantajalla on oikeus korvaukseen sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi. Korvaus käsittää omaisuuden hallinnan palauttamisesta aiheutuneet välttämättömät kustannukset sekä kohtuullisen korvauksen muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan. Korvaus on velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa.

Vuokrausluottosopimuksen osalta on voimassa mitä yrityksen saneerauksesta annetun lain 27 §:ssä säädetään.

Se, joka on ennen velkajärjestelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut suorittamiseen elinkeinotoimintaa harjoittavalle velalliselle mutta jonka suoritus on velkajärjestelyn alkaessa täyttämättä, on 12 §:n estämättä oikeutettu saamaan maksun suoritukseltaan, jos suoritusta voidaan pitää velallisen toiminnan kannalta tavanomaisena.

20 §

Suhde konkurssiin

Jos silloin, kun hakemus velkajärjestelystä tehdään, on vireillä myös hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin, konkurssihakemusta ei saa ratkaista ennen kuin päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty. Samoin on meneteltävä, jos velkajärjestelyä koskevan hakemuksen tultua vireille, mutta ennen asian ratkaisemista, tehdään hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin. Jos velkajärjestely aloitetaan, konkurssihakemus raukeaa maksuohjelman tultua vahvistetuksi. Jos hakemus velkajärjestelystä hylätään tai asian käsittely päättyy muutoin kuin maksuohjelman vahvistamiseen, on konkurssihakemuksen käsittelyä jatkettava. Muutoksenhaun varalta on säännökset 63 §:n 2 momentissa.

Jos velallinen on hakenut tai ilmoittaa hakevansa muutosta päätökseen, jolla hakemus velkajärjestelystä on hylätty, 1 momentissa tarkoitettua tai myöhemmin vireille tullutta velallisen konkurssiin asettamista koskevaa hakemusta käsittelevä tuomioistuin voi velallisen vaatimuksesta lykätä päätöksen antamista konkurssiin asettamisesta siihen saakka, kunnes valitus on ratkaistu muutoksenhakutuomioistuimessa tai asian käsittely muusta syystä lakkaa. Edellytyksenä on, että lykkäämiseen on erityisen painava syy ottaen huomioon erityisesti ne perusteet, joihin velallinen on valituksessaan vedonnut tai joihin hän ilmoittaa vetoavansa. Lykkäämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta. Jos velallinen asetetaan konkurssiin, tuomioistuin voi velallisen vaatimuksesta määrätä, että konkurssipesä ei saa myydä omaisuutta enempää kuin on välttämätöntä tappioiden välttämiseksi tai konkurssipesän hallinnosta ja omaisuuden hoidosta aiheutuvien kustannusten maksamiseksi ennen kuin velkajärjestelyä koskeva päätös on lainvoimainen tai asiassa toisin määrätään.

Konkurssissa olevan velallisen hakemusta velkajärjestelystä ei voida ottaa tutkittavaksi ennen kuin konkurssissa on vahvistettu pesäluettelo.

Velkajärjestelyn alettua velallinen voidaan velkojan hakemuksesta asettaa konkurssiin vain, jos velkajärjestelyn myöntämisen edellytykset eivät täyty, velkajärjestelylle on este tai jos konkurssihakemus perustuu velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntyneen velan maksun laiminlyöntiin. Jälkimmäisessä tapauksessa konkurssiin asettamista voidaan velallisen vaatimuksesta lykätä enintään kuukaudella, jos siihen on velkajärjestelyn jatkamisen kannalta erityisen painava syy. Lykkäämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta. Jos velallinen asetetaan konkurssiin, velkajärjestely raukeaa.

20 a §

Velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntynyt velka

Jos velallinen asetetaan konkurssiin hakemuksesta, joka on tehty ennen maksuohjelman päättymistä, velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana syntyneet saatavat ja niille varojen tilittämiseen kertyvä korko maksetaan konkurssissa velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (1578/1992) 3 §:ssä tarkoitettujen saatavien jälkeen parhaalla etuoikeudella. Jos asian käsittely päättyy muutoin kuin maksuohjelman vahvistamiseen, edellä mainittu etuoikeus on velkajärjestelyn aloittamisen ja asian käsittelyn päättymisen välisenä aikana syntyneillä saatavilla ja niille varojen

tilittämiseen kertyvällä korolla, jos hakemus konkurssiin asettamisesta on ollut vireillä velkajärjestelyn aloittamispäätöksen ja asian käsittelyn päättymisen välisenä aikana tai tehty kolmen kuukauden kuluessa asian käsittelyn päättymisestä. Maksamatta oleva velallisen maksuosuus selvittäjän palkkiosta ja korvauksesta sekä niille varojen tilittämiseen kertyvä korko maksetaan kuitenkin ensin.

21 §

Väliaikainen kielto

Päätökseen, jolla on määrätty 1 momentissa tarkoitettu väliaikainen kielto, ei saa erikseen hakea muutosta. Jos tuomioistuimella on hylännyt väliaikaista kieltoa koskevan vaatimuksen, päätökseen saa hakea erikseen muutosta vain, jos kieltoa on haettu velallisen perusturvaan kuuluvan tai velallisen elinkeinotoiminnassa tarvitseman omaisuuden rahaksimuuton estämiseksi. Velallisen muutoksenhakemus on toimitettava muutoksenhakemuksen käsittelevälle tuomioistuimelle viipymättä, ja valitus on otettava tuomioistuimessa tutkittavaksi kiireellisesti. Tuomioistuimen on, milloin aiheutta on, varattava velkojille tilaisuus vastata valitukseen.

5 luku

Velkajärjestelyn sisältö

30 §

Yleissäännös maksuohjelmasta tavallisten velkojen osalta

Jos velallisen on 70 §:n 1 momentin nojalla suoritettava selvittäjän saatava, maksuohjelman kesto pitenee neljä kuukautta. Maksuohjelman kesto pitenee kuitenkin kuusi kuukautta, jos velallisen harjoittaman elinkeinotoiminnan velat järjestellään 45 a §:n nojalla. Jos velallisen osuus selvittäjän saatavasta kertyy hänen maksuvarastaan maksuohjelman vahvistamisen jälkeen edellä mainittua lyhyemmässä ajassa, maksuohjelman kesto pitenee vain tämän ajan.

31 §

Tavallisten velkojen keskinäinen asema

Viimesijaisesti maksuvara ja varat on osoitettava saldopäivän tai, jos se on yli 4 kuukautta ennen velkajärjestelyn aloittamista, velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana kertyneille koroille sekä sellaisille veloille, jotka konkurssissa ovat viimeiseksi suoritettavia.

32 §

Tavallisten velkojen vähimmäiskertymä velallisen omistaessa asuntonsa

.....
Tavallisten velkojen vähimmäiskertymään luetaan:

.....
2) se kertymä, jonka viisi vuotta kestävä maksuohjelma tuottaisi tavallisille velkojille, jos velallisen asumiskustannukset arvioidaan sen mukaan, että hänen ja hänen perheensä asuminen järjestetään edullisimman saatavilla olevan vaihtoehdon mukaan.
.....

35 a §

Lisäsuoritusvelvollisuus

Velalliselle vahvistetaan maksuohjelmassa velvollisuus maksaa lisäsuorituksina velkojilleen maksuohjelman aikana saamista tuloista ja varoista tässä pykälässä säädetty määrä. Tämän pykälän 3 momentissa tarkoitettua lisäsuoritusvelvollisuutta ei kuitenkaan vahvisteta velalliselle, jonka tulojen ei voida olettaa kasvavan maksuohjelman aikana 3 momentissa tarkoitettua määrää enempää.

.....
Jos velallisen tulot vähennettyinä lisääntyneillä työmatkakustannuksilla ja muilla tulojen hankkimisesta velalliselle aiheutuneilla välittömällä lisämenoilla kasvavat maksuohjelmaan merkittyihin tuloihin verrattuna kalenterivuoden aikana vähintään 1500 euroa, velallisen on käytettävä velkojensa suoritukseksi puolet 1500 euroa ylittävästä osasta. Näin laskettua määrää ei kuitenkaan tarvitse käyttää velkojen suoritukseksi siltä osin kuin velallinen on tarvinnut sitä muihin välttämättömiin menoihinsa.

.....
Kertaluonteiseen suoritukseen perustuva maksuvelvollisuus on täytettävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun velallinen sai varat haltuunsa. Muilta osin lisäsuoritusvelvollisuus on täytettävä seuraavan kalenterivuoden aikana. Jos maksuohjelma päättyy kalenterivuoden aikana, lisäsuoritukset on maksuohjelman päättymisvuodelta maksettava samaan aikaan kuin viimeisen kokonaisen kalenterivuoden lisäsuoritukset.
.....

38 a §

Maksuohjelman vahvistaminen yksinkertaistetussa menettelyssä

Jollei 3 momentissa tarkoitettua estettä ole, maksuohjelmaehdotus voidaan 55 ja 57 §:n säännöksiä noudattamatta vahvistaa maksuohjelmaksi, jos

- 1) velkajärjestelyyn on 9–11 §:n mukaan edellytykset; ja
- 2) kaikki sellaiset tunnetut velkojat, joiden saatavat ovat velkojien saatavien kokonaismäärästä yhteensä vähintään 80 prosenttia, ja jokainen velkoja, jonka saatavan määrä on vähintään 5 prosenttia velkojien saatavien kokonaismäärästä, on antanut hyväksyntänsä maksuohjelmaehdotukselle tai ei ole esittänyt sitä koskevaa väitettä.

Jos 1 momentin edellytykset täyttyvät ja 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu hyväksyntä on annettu kirjallisesti, maksuohjelmaehdotus voidaan vahvistaa maksuohjelmaksi

55–57 §:n säännöksiä noudattamatta. Tällöin tuomioistuimelle on ohjelmaehdotuksen yhteydessä toimitettava selvitys siitä, miten ja milloin niille velkojille, jotka eivät ole hyväksyneet ehdotusta, on annettu tieto ehdotuksesta ja varattu tilaisuus lausua siitä sekä ehdotusta vastustaneiden velkojien kirjalliset lausumat.

Ehdotusta maksuohjelmaksi ei voida vahvistaa, ellei ehdotus ole sitä vastustaneen velkojan osalta 25, 26, 29 ja 31 §:n mukainen, tai jos se muutoin poikkeaa siitä, mitä velkojien yhdenvertaisesta kohtelusta tässä laissa säädetään, eikä yksityisvelkojan 31 a §:n mukaista vaatimusta tutkimatta.

6 luku

Vahvistettua maksuohjelmaa koskevat säännökset

41 §

Maksuohjelman noudattaminen

.....
Velallisella, jonka maksukyky on heikentynyt, on 1 momentin estämättä oikeus lykätä kullekin velkojalle tulevan maksun suorittamista maksuohjelman keston aikana yhteismäärältään enintään kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavalla, tai jos maksuohjelman kesto tavallisten velkojen osalta on kolmea vuotta pidempi, enintään viiden kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavalla määrällä ilmoittamalla velkojalle lykkäyksestä. Velallisen lykkäämä maksu erääntyy maksuohjelman päättyessä.

7 luku

Elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset

45 §

Yksityistalouden velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset

Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen yksityistalouden velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos hänellä on maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen eikä hänen yksinomaan tai pääasiallisesti elinkeinotoiminnassa käytettävää varallisuuttaan ole muutettava rahaksi 46 §:n 2 momentin nojalla ja:

- 1) velallisella ei ole kyseisestä elinkeinotoiminnasta aiheutuneita velkoja tai niitä on vähän;
- 2) kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja on enemmän kuin vähän mutta niitä ei ole erääntyneinä maksamatta ja velallinen kykenee maksamaan elinkeinotoimintaan liittyvät velat toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät; tai
- 3) velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat järjestellään tämän lain mukaisesti.

Jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä, hänen yksityistalouden velkansa voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos:

1) yhtiö on maksukykyinen eikä sitä uhkaa maksukyvyttömyys; tai

2) yhtiön osalta on vireillä yrityksen saneerauksesta annetussa laissa tarkoitettu menettely.

Velallisen aiemmin harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja pidetään yksityistalouden velkoina, jos kyseinen elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut on selvitetty.

45 a §

Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevat lisäedellytykset

Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos:

1) velallisen yksityistalouden velat järjestellään tämän lain mukaisesti;

2) velallisen elinkeinotoiminta on melko pienimuotoista eikä sen tervehdyttäminen edellytä yritystoimintaa koskevia järjestelyjä;

3) velallinen kykenee maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaa kuin ne erääntyvät; ja

4) toiminnan jatkaminen ei aiheuta 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista.

Elinkeinotoimintaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä harjoittavan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä tämän lain mukaan vain, jos

1) yhtiön osalta on vireillä yrityksen saneerauksesta annetussa laissa tarkoitettu menettely; ja

2) kysymys on yhtiömiehen velasta, eivätkä 1 kohdassa tarkoitettussa menettelyssä tehdyt toimenpiteet ulota vaikutuksiaan yhtiömieheen.

Tämän lain mukaan ei voida järjestellä yhtiön velkaa.

45 b §

Elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskeva erityinen este

Elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja ei voida järjestellä tämän lain mukaisesti, jos on perusteltua syytä olettaa, että hakemuksen pääasiallisena tarkoituksena on velkojien perintätoimien estäminen tai muu velkojan oikeuden loukkaaminen.

46 §

Luoton ottaminen elinkeinotoiminnassa ja varallisuuden säilyttäminen

Edellä 45 §:ssä ja 45 a §:ssä tarkoitettussa tapauksessa velallinen voi 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon estämättä ottaa kyseisen elinkeinotoiminnan kannalta tarpeellista luottoa, joka ei ole määrältään tai ehdoiltaan epätavallista. Velallinen voi kuitenkin ottaa tätä suuremman luoton, jos luoton ottaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon toiminnasta maksuohjelman aikana velalliselle kertyvä tulo. Luoton ottamiseen rinnastetaan takauksen antaminen yhtiön velasta.

.....

8 luku

Menettely tuomioistuimessa

49 §

Käsittelyjärjestys ja toimivaltaisuus

.....
Velkajärjestelystä päättää se tuomioistuin, joka on velallisen yleinen oikeuspaikka tai, jos velalliset hakevat velkajärjestelyä yhdessä, se tuomioistuin, joka on heistä jonkun yleinen oikeuspaikka. Edellä 45 §:n 2 momentin 2 kohdassa, 45 a §:n 2 momentissa ja 48 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa velkajärjestelystä voi päättää se tuomioistuin, jossa saneerausmenettely on vireillä.

.....

49 a §

Toimivaltainen tuomioistuin konkurssiin asettamista koskevassa asiassa

Jos velallista koskeva konkurssihakemus on vireillä, kun velkajärjestelyä koskeva hakemus tulee vireille tai jos konkurssihakemus tulee vireille ennen kuin päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on lainvoimainen, konkurssihakemus käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa velkajärjestelyhakemus on vireillä tai joka on käsitellyt velkajärjestelyn aloittamista koskevan asian. Sen käräjäoikeuden, jonne konkurssihakemus on tehty, on siirrettävä konkurssihakemus velkajärjestelyhakemusta käsittelevän tai sitä käsitelleen käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

Velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana tehtävä hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin käsitellään siinä käräjäoikeudessa, joka on päättänyt velkajärjestelyn aloittamisesta.

Jos velallinen asetetaan konkurssiin, 1 tai 2 momentissa tarkoitettu käräjäoikeus voi siirtää asian siihen käräjäoikeuteen, joka muutoin on toimivaltainen käsittelemään velallisen konkurssia, jos se on tarkoituksenmukaista. Käräjäoikeuden on samalla määrättävä pesänhoitaja.

52 a §

Velkojien kuuleminen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta

Jos hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi eikä 2 momentista muuta johdu, tuomioistuimen on:

- 1) annettava hakemus ja maksuohjelmaehdotus tiedoksi velkojille;
- 2) asetettava määräpäivä, johon mennessä velkojien on toimitettava tuomioistuimelle kirjallinen lausuma velallisen hakemuksesta ja maksuohjelmaehdotuksesta sekä mahdolliset väitteet ehdotukseen sisältyvistä veloista uhalla, että lausumat ja väitteet muuten voidaan jättää huomioon ottamatta; ja
- 3) annettava yksityisvelkojalle selvitys 31 a §:ssä tarkoitetusta mahdollisuudesta vaatia maksuohjelman keston jatkamista.

Jos 38 a §:n 2 momentin edellytykset täyttyvät ja velallinen on asianmukaisesti kuullut velkojia, päätös velkajärjestelyn aloittamisesta ja maksuohjelman vahvistamisesta voidaan tehdä velkojia enempää kuulematta.

Mitä tässä pykälässä säädetään velkojasta, koskee myös velallisen velasta takauksen antanutta, vakuuden asettanutta ja kanssavelallista.

54 §

Päätös velkajärjestelyn aloittamisesta

.....
Jollei 5 momentista muuta johdu, päättäessään velkajärjestelyn aloittamisesta tuomioistuimen tulee:

.....
Tuomioistuimen on, jollei 66 §:stä muuta johdu eikä asiassa ole sovellettu 52 a §:ää, viipymättä lähetettävä velkojille sekä takaajille, vakuuden asettajille ja kanssavelallisille jäljennös päätöksestä, hakemuksesta ja velallisen ehdotuksesta maksuohjelmaksi sekä selvitys 31 a §:ssä tarkoitetusta mahdollisuudesta vaatia maksuohjelman keston jatkamista.

Jos hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi ja päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty enintään neljä kuukautta maksuohjelmaehdotuksessa käytetyn saldo-päivän jälkeen, 2 momenttia sovelletaan vain siltä osin kuin se on tarpeellista maksuohjelmaehdotuksen tarkistamiseksi.

62 a §

Ilmoitukset ja tiedoksiantotapa

Maksuohjelmaa koskevan päätöksen antamispäivä on ilmoitettava velalliselle, kaikille velkojille, velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle ja selvittäjälle, jos sellainen on määrätty. Ilmoituksessa on mainittava, onko maksuohjelmaehdotusta muutettu sen jälkeen, kun ehdotus on toimitettu asiaan osallisille. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä velkojalle, jonka saatava velalliselta on vähäinen ja joka ei ole toimittanut lausumaa

maksuohjelmaehdotuksesta. Maksuohjelman muuttamista koskevan päätöksen antamispäivä on ilmoitettava velalliselle ja niille velkojille, joille asiassa on varattu tilaisuus tulla kuulluksi. Maksuohjelman raukeamisesta on ilmoitettava velalliselle, velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle sekä velkojille. Muutoksenhakutuomioistuin voi antaa ilmoittamisen käräjäoikeuden tehtäväksi.

Tässä laissa tarkoitetut ilmoitukset ja tiedoksiannot voidaan toimittaa sähköpostitse tai postitse, jollei tiedoksianto ole tarpeen toimittaa vastaanottotodistusta tai saantitodistusta vastaan taikka muuta riita-asioita varten säädettyä tiedoksiantotapaa käyttäen. Velkojan prosessiosoitteena voidaan käyttää sähköpostiosoitetta tai postiosoitetta, jonka velkoja on 11 b §:ssä tarkoitetussa velkaselvittelyssä ilmoittanut velalliselle. Ilmoitus velkajärjestelyn aloittamisesta voidaan tehdä ulosottoviranomaiselle myös puhelimitse.

63 §

Muutoksenhaku

.....
Jos päätökseen, jolla velkajärjestelyä koskeva hakemus on hylätty, on haettu muutosta ja velallinen on asetettu konkurssiin ennen asian ratkaisemista muutoksenhakutuomioistuimessa, konkurssi raukeaa, jos velkajärjestely aloitetaan. Jos velkajärjestely aloitetaan muutoksenhakutuomioistuimen päätöksellä ja tällöin on vireillä hakemus velallisen asettamisesta konkurssiin, hakemus raukeaa maksuohjelman tultua vahvistetuksi.

9 luku

Selvittäjää koskevat säännökset

64 §

Selvittäjän määrääminen

Velkajärjestelyssä voidaan määrätä selvittäjä, jos se on velallisen taloudellisen aseman selvittämiseksi, omaisuuden rahaksimuuton vuoksi tai muuten velkajärjestelyn toteuttamiseksi tarpeen. Jos velallisen hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi, selvittäjä voidaan määrätä vain, jos se on asian riitaisuuden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen. Selvittäjä voidaan määrätä myös takaus- ja vakuusvastuun järjestelyssä. Lisäsuoritusten vahvistamista koskevassa asiassa selvittäjä voidaan määrätä, jos se on asian riitaisuuden tai epäselvyyden vuoksi taikka muusta erityisestä syystä tarpeen.

66 §

Selvittäjän tehtävät

.....
Jos selvittäjän tietoon tulee seikka, joka saattaa aiheuttaa velallisen hakemuksen hylkäämisen, selvittäjän on saatettava asia tuomioistuimen ratkaistavaksi. Jos selvittäjän tietoon tulee 60 §:ssä tarkoitettu takaisinsaannin peruste, hänen on ilmoitettava siitä velkojille.

Selvittäjän palkkio ja kustannusten korvaaminen

Selvittäjällä on oikeus saada tehtävästään kohtuullinen palkkio sekä korvaus hänelle aiheutuneista tehtävän kannalta tarpeellisista kustannuksista. Velallisen on maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien neljän kuukauden ajalta tai jos selvittäjä on määrätty lisäsuoritusten vahvistamista varten, joka vastaa enintään edellistä velalliselle laskettua maksuvaraa neljän kuukauden ajalta. Jos velalliseen sovelletaan 45 a §:ää, hänen on kuitenkin maksettava selvittäjän saatavasta määrä, joka vastaa velallisen maksuvaraa enintään maksuohjelman vahvistamisen tai muuttamisen jälkeen seuraavien kuuden kuukauden ajalta. Tämä velallisen maksuosuus voidaan ottaa myös velalliselle velkajärjestelyn alkamisen jälkeen kertyneistä varoista. Velallisen maksuosuuden ylittävä määrä selvittäjän saatavasta määrätään maksettavaksi valtion varoista. Jos hakemus hylätään, saatava määrätään kokonaisuudessaan maksettavaksi valtion varoista. Velallisen on tällöin korvattava valtiolle sen varoista maksettu saatava, jos hakemuksen hylkääminen on perustunut siihen, että velallinen on laiminlyönyt menettelyyn liittyviä velvollisuuksiaan. Lisäsuoritusten vahvistamista koskevassa asiassa voidaan hakemuksen tehnyt velkoja määrätä korvaamaan valtiolle sen varoista maksettu saatava, jos hakemus on ollut ilmeisen perusteeton. Jos selvittäjä on määrätty huolehtimaan maksuohjelmassa vahvistetusta rahaksimuutosta, palkkio ja kustannukset tästä tehtävästä otetaan kuitenkin omaisuuden myyntihinnasta. Jos selvittäjänä on toiminut julkinen oikeusavustaja, palkkio ja korvaus suoritetaan valtion oikeusaputoimistolle. Tarkempia säännöksiä selvittäjän palkkiosta ja kustannusten korvauksesta annetaan oikeusministeriön asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 9 a §:n 1 momenttia, 10 §:n 2, 3, 7, 8, 10 ja 11 kohtaa sekä 10 a §:ää sovelletaan, jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa tämän lain voimaan tullessa eikä päätöksen antamispäivää ole ilmoitettu, tai jos asia tulee vireille lain tultua voimaan.

Tämän lain 31 §:n 3 momenttia, 32 §:n 2 momentin 2 kohtaa, 49 a §:ää, 52 a §:ää, 54 §:n 2, 4 ja 5 momenttia, 62 a §:n 2 momenttia ja 64 §:n 1 momenttia sovelletaan, jos velkajärjestelyä koskeva asia tulee vireille käräjäoikeudessa lain tultua voimaan.

Tämän lain 35 a §:n 3 ja 5 momenttia sekä 41 §:n 2 momenttia sovelletaan, vaikka maksuohjelma on vahvistettu ennen lain voimaantuloa.

2.

Laki talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (713/2000) 1 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi seuraavasti:

1 §

Talous- ja velkaneuvonnan sisältö

.....
Talous- ja velkaneuvonnassa avustetaan yksityistä elinkeinon- tai ammatinharjoittajaa 1 momentin 3-5 kohdissa tarkoitetuissa asioissa myös elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen osalta.
.....

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
—————

LAGFÖRSLAG

1.

Lag

om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993)
50 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1273/2002,

ändras 9 a §, 10 § 2, 3, 7, 8 och 10 punkten, 10 a, 11, 13 och 15 §, 17 § 3 mom., 18 § 1 och 2 mom., 19 och 20 §, 21 § 2 mom., 30 § 5 mom., 31 § 3 mom., 32 § 2 mom. 2 punkten, 35 a § 1, 3 och 5 mom., 41 § 2 mom., 45 §, 46 § 1 mom., 49 § 3 mom., det inledande stycket i 54 § 2 mom., 54 § 4 mom., 62 a §, 63 § 2 mom., 64 § 1 mom., 66 § 4 mom. och 70 § 1 mom.,

av dem 9 a §, 10 § 2 och 3 punkten och 63 § 2 mom. sådana de lyder i lag 63/1997, 10 a §, 35 a § 1 och 5 mom., 41 § 2 mom. och 49 § 3 mom. i lag 1273/2002, 21 § 2 mom. sådant det lyder i lag 113/1995, 30 § 5 mom. sådant det lyder i lag 632/2010, 35 a § 3 mom., 64 § 1 mom. och 70 § 1 mom. i lag 1088/2006 samt 62 a § i lagarna 113/195 och 63/1997, samt

fogas till 10 §, sådan de lyder delvis ändrad i lagarna 63/1997 och 1273/2002, en ny 11 punkt, till lagen nya 11 b, 12 a, 12 b, 20 a, 38 a, 45 a, 45 b, 49 a och 52 a § samt till 54 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 113/1995 och 63/1997, ett nytt 5 mom. som följer:

3 kap.

Inledande av skuldsanering

9 a §

Temporär orsak som hinder för skuldsanering

Om en gäldenär saknar betalningsmån av en orsak som ska anses vara temporär, eller om gäldenären av en sådan orsak inte med sin betalningsmån förmår betala sina vanliga skulder mera än till ett belopp som kan anses vara ringa, kan skuldsanering inte beviljas. Vid bedömningen av om orsaken är temporär och av storleken på betalningsmånen ska särskilt gäldenärens förvärvsmöjligheter beaktas. Orsaken anses inte vara temporär, om det att betalningsmånen saknas eller är knapp beror på sådan arbetslöshet som varat över 18 månader eller, om gäldenären är under 25 år, över 9 månader.

Denna paragraf tillämpas inte på gäldenärer som utövar näringsverksamhet som enskilda näringsidkare eller yrkesutövare. Bestämmelser om tilläggsförutsättningar för gäldenärer som utövar näringsverksamhet finns i 7 kap.

10 §

Allmänna hinder för en skuldsanering

2) gäldenären är misstänkt i en förundersökning eller åtalas för ett brott eller har tillskrivits ett brott för vilket gäldenären kan påföras betalningsskyldighet på grund av brottet, och beviljande av skuldsanering inte kan anses vara motiverat med beaktande av skuldens belopp, brottets art, den skadelidandes ställning och övriga omständigheter,

3) skuld som kan anses vara betydande har uppkommit i sådan näringsverksamhet där det har förfarits grovt otillbörligt mot borgenärerna eller där lagstadgade skyldigheter väsentligen har försumrats av någon annan orsak än insolvens, eller som huvudsakligen har varit av spekulationsnatur,

7) det med beaktande av grunden för skulderna och omständigheterna vid deras uppkomst, gäldenärens sätt att sköta sin ekonomi eller andra omständigheter kan dras den slutsatsen att det är sannolikt att gäldenärens skuldsättning är överlagd med tanke på en skuldsanering eller de åtgärder som lett till gäldenärens skuldsättning bedömda som helhet kan anses vara likgiltiga och oansvariga med beaktande av gäldenärens ålder, ställning och övriga omständigheter samt huruvida kreditgivarna har handlat ansvarsfullt,

8) gäldenären har lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter om sin ekonomiska ställning för att beviljas skuldsanering, försummat den i 6 § föreskrivna skyldigheten att lämna uppgifter eller den i 7 § föreskrivna skyldigheten att medverka, brutit mot det i 12 § föreskrivna betalningsförbudet och förbudet att ställa säkerhet eller annars genom sitt handlande eller sina försummelser försvårat skuldsaneringen,

10) det för gäldenären tidigare har fastställts ett betalningsprogram,

11) borgenären är en enskild person och reglering av ett skadestånd, en återbetalning av köpesumma eller någon annan motsvarande betydande skuld skulle vara oskälig för borgenären.

10 a §

Beviljande av skuldsanering trots ett allmänt hinder

Trots 10 § kan skuldsanering beviljas om det finns vägande skäl att göra det, särskilt med hänsyn till den tid som har förflutit sedan gäldenären skuldsatte sig eller gäldenärens åtgärder för betalning av sina skulder och gäldenärens övriga förhållanden samt skuldsaneringens betydelse för gäldenären och borgenärerna.

11 §

Skyldighet att utreda möjligheterna till förlikning och borgenärernas skyldighet att medverka

Innan gäldenären ansöker om skuldsanering ska han utreda möjligheterna att uppnå förlikning med borgenärerna om reglering av sina skulder, om det inte är uppenbart onödigt på grund av gäldenärens ringa betalningsförmåga, ett stort antal borgenärer, okända borgenärer eller någon annan orsak.

Borgenären ska i enlighet med god kreditgivnings- och indrivningssed medverka till att förlikning kan nås.

11 b §

Skuldutredning

För ansökan om skuldsanering och utredning av skuldsituationen ska borgenären på begäran av gäldenären skriftligen meddela denne antingen om att borgenären avstår från fordran, eller

- 1) grunden för fordran, förfallodagen och fordringsbeloppet specificerade enligt kapital, ränta samt skuldens indrivnings- och verkställighetskostnader per ett visst datum som gäldenären begärt (*saldodag*),
- 2) om borgenären har flera fordringar, deras identifieringsuppgifter,
- 3) datum och grund för preskription som avses i 2 kap. i utsökningsbalken,
- 4) säkerhetsskuldens belopp och säkerheter,
- 5) eventuella övriga personer som utöver gäldenären ansvarar för skulden,
- 6) betaladress,
- 7) telefonnummer,
- 8) den e-postadress, till vilken i denna lag avsedda delgivningar och meddelanden sänds (*processadress*) eller postadress, om borgenären meddelar att han vill använda postadressen som processadress, och
- 9) övriga uppgifter som gäldenären begär och som behövs för upprättande av en ansökan om skuldsanering eller ett förslag till betalningsprogram.

4 kap.

Rättsverkningarna av ansökan om och inledande av skuldsanering

12 a §

Undantag från betalningsförbud för näringsidkare

En säkerhetsborgenär har oberoende av förbudet i 12 § rätt att få betalning för räntor och andra kreditkostnader enligt villkoren för skulden vilka förfaller efter att skuldsaneringen har inletts. Borgenären kan inte göra gällande ett villkor om förtida betalning av kreditkostnader.

Oberoende av förbudet i 12 § gäller för gäldenärer som utövar näringsverksamhet följande:

- 1) betala löner och ersättningar för de kostnader som arbetet medfört till anställda för de tre månader som föregått inledandet av skuldsaneringen,
- 2) till de anställda betala semesterlöner och semesterersättningar som intjänats innan skuldsaneringen inletts,
- 3) ett betalningsrörelsekonto med kredit i en bank kan bibehållas och betalningarna till gäldenären kan även i fortsättningen styras till ett sådant konto, samt de betalningar som inflyter på kontot räknas som amortering på bankens kreditfordran i anslutning till kontot.

12 b §

Skydd för säkerhetens värde när gäldenären utövar näringsverksamhet

En säkerhetsborgenär har rätt till ersättning för sådan minskning av värdet på säkerhetsegendom till hans nackdel som beror på att egendomen har använts i gäldenärens näringsverksamhet medan ett förbud enligt 13 eller 21 § varit i kraft. En betald ersättning räknas som amortering av säkerhetsskuld.

Gäldenären ska se till att sådan i gäldenärens näringsverksamhet använd egendom som omfattas av indrivningsförbud och som utgör säkerhet för skuld som omfattas av skuldsaneringen är försäkrad mot skada på tillbörligt sätt.

13 §

Indrivningsförbud och säkringsåtgärder

Efter att skuldsaneringen inletts får mot gäldenären inte riktas åtgärder för att driva in en skuld som omfattas av betalningsförbudet eller för att säkra betalningen av en sådan skuld. Åtgärder som redan påbörjats får inte fortsättas. Mot gäldenären får inte heller i fråga om sådan skuld riktas påföljder för betalningsdröjsmål. Förbudet omfattar bland annat följande åtgärder:

- 1) utövande av en realiserings- eller återtagningsrätt som grundar sig på en realsäkerhetsrätt eller annat utnyttjande av säkerhet i syfte att få betalning,
- 2) uppsägning av en skuld och uppsägning eller hävning av ett avtal till följd av betalningsdröjsmål, när avtalet ligger till grund för skulden, med undantag av hävning eller uppsägning av ett avtal om kontokredit i syfte att förhindra en ny skuld,
- 3) användning av en fordran som gäldenären har på borgenären för kvittning av borgenärens fordran med undantag för i lagen om skatteuppbörd (609/2005) avsedd kvittning,
- 4) fattande av ett för gäldenären menligt administrativt beslut som grundar sig på försummelse att betala en skuld som omfattas av skuldsaneringen.

En åtgärd i strid med förbudet är utan verkan. Om den egendom som utgör säkerhet har överlåtits i strid med förbudet kan mottagaren dock förvärva godtrosskydd i enlighet med vad som särskilt bestäms. Förbudet hindrar inte borgenären från att inleda en rättegång eller något annat förfarande som syftar till att bibehålla hans rättigheter eller att ge honom en verkställighetsgrund. Förbudet hindrar inte heller borgenären att ansöka om ett myndighetsbeslut om säkringsåtgärder som avser gäldenärens egendom och om verkställighet av beslutet, om inte något annat följer av 4 mom.

En säkringsåtgärd som fastställts med avseende på gäldenärens egendom innan skuldsaneringen inletts förblir i kraft om inte domstolen bestämmer något annat eller något annat följer av 4 mom. Innan en säkringsåtgärd återkallas eller begränsas ska den borgenär som ansökt om åtgärden beredas tillfälle att bli hörd.

Efter det att skuldsaneringen har inletts får i fråga om sådan egendom som gäldenären använder i sin näringsverksamhet inte på basis av en skuld som omfattas av skuldsaneringen vidtas en säkringsåtgärd som baserar sig på ett myndighetsbeslut. En säkringsåtgärd som fastställts innan skuldsaneringen inletts upphör när skuldsaneringen inleds.

15 §

Beviljande av undantag från indrivningsförbudet

Domstolen kan på yrkande av en säkerhetsborgenär bevilja borgenären tillstånd att utöva de rättigheter som avses i 13 § 1 mom. 1 punkten om

1) den egendom som utgör säkerhet inte ingår i gäldenärens bastrygghet och gäldenären inte behöver den vid utövningen av sin näringsverksamhet, utom om det är uppenbart att gäldenären inte till borgenären förmår betala den andel av säkerhetsskulden som bestäms enligt 29 § eller om gäldenären är skyldig att realisera den förmögenhet som har samband med näringsverksamheten i enlighet med 46 § 2mom., eller

2) grunden för yrkandet är sådan försummelse av prestationer som avses i 12 a § 1 mom. eller 12 b § 1 mom. eller av skyldigheten att försäkra egendom enligt 12 b § 2 mom. som inte är av ringa betydelse.

Beslutet ska iakttas oberoende av ändringssökande om domstolen inte bestämmer något annat. Oberoende av säkerhetsborgenärens ovan nämnda yrkande kan realiseringen av en ägarbostad uppskjutas under de förutsättningar som föreskrivs i 35 §.

17 §

Utmättningsförbud

.....
Om försäljning av egendom som utmätts hos gäldenären har kungjorts innan skuldsaneringen inleds, kan domstolen bestämma att verkställigheten ska avbrytas och försäljningen återgå, om egendomen ingår i gäldenärens bastrygghet eller om gäldenären behöver den vid utövningen av sin näringsverksamhet och det är uppenbart att denna egendom inte ska användas för betalning av skulderna i skuldsaneringen.
.....

18 §

Annan verkställighet och handräckning

Sedan skuldsaneringen har inletts får ett beslut om att gäldenären ska vräkas från den lägenhet som han har i sin besittning och som han använder som sin bostad eller som huvudsakligen används i gäldenärens näringsverksamhet inte verkställas, om vräkningsskäl utbliven betalning för hyra eller något annat vederlag för lägenheten som förfallit till betalning innan skuldsaneringen inleddes. Detsamma gäller ett beslut om att med stöd av lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009) ta gäldenärens bostad i bolagets besittning. Domstolen kan dock på yrkande av borgenären tillåta verkställighet, om det med beaktande av de åtgärder som borgenären redan har vidtagit i fråga om lägenheten är oskäligt att verkställigheten förhindras eller om det är uppenbart att gäldenären inte förmår betala hyror eller andra vederlag som förfaller till betalning efter att skuldsaneringen inletts.

Sedan skuldsaneringen har inletts får handräckning ges för återtagande av gods eller för uppgörelse enligt lagen om avbetalningsköp (91/1966) om godset inte ingår i gäldenärens bastrygghet och gäldenären inte behöver den för sin näringsverksamhet eller om borgenären beviljats rätt enligt denna lag att utöva sina rättigheter enligt 13 § 1 mom. 1 punkten. Handräckning får inte ges för återtagande av eller uppgörelse ifråga om egendom som ingår i gäldenärens bastrygghet eller som gäldenären behöver för sin näringsverksamhet och återtagande eller uppgörelse som är anhängig ska avbrytas till dess att betalningsprogrammet fastställs eller något annat bestäms.

.....

19 §

Vissa avtals ställning

Efter det att skuldsaneringen har inletts kan gäldenären säga upp ett hyres- eller arrendeavtal eller något annat avtal enligt vilket gäldenären är hyresgäst eller arrendator eller som gäldenären har ingått i egenskap av konsument, så att det upphör inom två månader från uppsägningen oberoende av de villkor som gäller avtalets varaktighet eller uppsägningen av det. Gäldenären är inte skyldig att utöver hyra, arrendeavgift eller något annat vederlag som hänför sig till uppsägningstiden betala någon annan ersättning för att avtalet upphört i förtid.

Med undantag av vad som bestäms i 1 mom. har hyresvärden i fråga om en bostad som en gäldenär som utövar näringsverksamhet har hyrt huvudsakligen för att användas i näringsverksamheten rätt att få ersättning för att avtalet upphört i förtid. Ersättningen omfattar nödvändiga kostnader för återställandet av besittningen och en skälig ersättning för annan skada som hyresvärden visar att han orsakas. Ersättningen utgör skuld som omfattas av skuldsaneringen.

I fråga om leasingavtal gäller bestämmelserna i 27 § i lagen om företagssanering.

Den som genom ett avtal som ingåtts innan skuldsaneringen inletts har förbundit sig till en prestation till en gäldenär som utövar näringsverksamhet, men vars prestation inte

har uppfyllts när skuldsaneringen inleds, har oberoende av 12 § rätt att få betalning för sin prestation, om prestationen med beaktande av gäldenärens verksamhet kan anses vara sedvanlig.

20 §

Förhållandet till konkurs

Om en ansökan om försättande av gäldenären i konkurs är anhängig när ansökan om skuldsanering görs, får konkursansökan inte avgöras innan beslut om inledande av skuldsanering har fattats. På samma sätt ska förfaras om det efter det att en ansökan om skuldsanering blivit anhängig, men innan ärendet har avgjorts, görs en ansökan om försättande av gäldenären i konkurs. Om skuldsanering inleds, förfaller konkursansökan när betalningsprogrammet har fastställts. Om ansökan om skuldsanering avslås eller om behandlingen av ärendet upphör på något annat sätt än genom att ett betalningsprogram fastställs, ska behandlingen av konkursansökan fortsättas. Bestämmelser om ändringsökande finns i 63 § 2 mom.

Om gäldenären har sökt eller meddelar att han kommer att söka ändring i ett beslut genom vilket en ansökan om skuldsanering har avslagits, kan den domstol som behandlar en ansökan om försättande av gäldenären i konkurs som avses i 1 mom. eller en ansökan som blivit anhängig senare, på yrkande av gäldenären skjuta upp beslutet om försättande i konkurs till dess att besvären har avgjorts i fullföljdsdomstolen eller behandlingen av ärendet upphör av någon annan orsak. En förutsättning är att det finns ett särskilt vägande skäl med beaktande av särskilt de grunder till vilka gäldenären har hänvisat i sina besvär eller som gäldenären meddelar sig återopa. I ett beslut om uppskjutande får ändring inte sökas. Om gäldenären försätts i konkurs, kan domstolen på yrkande av gäldenären bestämma att konkursboet inte får sälja mera egendom än vad som är nödvändigt för att undvika förlust eller för att betala de kostnader som föranleds av förvaltningen av konkursboet och skötseln av egendomen innan beslutet om skuldsanering vunnit laga kraft eller något annat bestämts i ärendet.

Ansökan om skuldsanering av en gäldenär som försätts i konkurs kan inte tas upp till prövning förrän en boförteckning har fastställts i konkursen.

Sedan skuldsaneringen inletts kan gäldenären på ansökan av borgenären försättas i konkurs endast om förutsättningarna för beviljande av skuldsanering inte uppfylls, det finns ett hinder för skuldsanering eller om konkursansökan grundar sig på förummad betalning av en skuld som uppkommit efter det att skuldsaneringen har inletts. I det sistnämnda fallet kan försättandet i konkurs på yrkande av gäldenären skjutas upp med högst en månad, om det med hänsyn till fortsättande av saneringsförfarandet finns ett synnerligen vägande skäl för detta. I ett beslut om uppskjutande får ändring inte sökas. Skuldsaneringen förfaller om gäldenären försätts i konkurs.

20 a §

Skuld som uppkommit efter att skuldsaneringen inletts

Om gäldenären försätts i konkurs på grund av en ansökan som gjorts innan betalningsprogrammet slutförts, betalas i konkursen de fordringar som uppkommit under tiden mellan inledandet av skuldsaneringen och fastställandet av betalningsprogrammet samt räntan på dessa fordringar till den tidpunkt då medlen redovisas, efter de fordringar som avses i 3 § i lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/1992) med bästa förmånsrätt. Om behandlingen av ärendet upphör på något annat sätt än genom att ett betalningsprogram fastställs har de fordringar som uppkommit under tiden mellan inledandet av skuldsaneringen och slutförandet av behandlingen av ärendet, samt räntan på dessa fordringar till den tidpunkt då medlen redovisas, ovannämnda förmånsrätt, om ansökan om försättande i konkurs har varit anhängig under tiden mellan beslutet om inledande av skuldsanering och slutförandet av behandlingen av ärendet eller om ansökan har gjorts inom tre månader från slutförandet av behandlingen av ärendet. En sådan ännu obetald andel som gäldenären ska betala av utredarens arvode och kostnader, samt räntan på dessa fordringar till den tidpunkt då medlen redovisas, ska dock betalas först.

21 §

Interimistiskt förbud

.....
I ett beslut genom vilket ett i 1 mom. nämnt interimistiskt förbud har meddelats får ändring inte sökas särskilt. När domstolen har förkastat ett yrkande som gäller ett interimistiskt förbud får ändring i beslutet sökas särskilt endast om ansökan gäller ett förbud som syftar till att förhindra realisering av egendom som hör till gäldenärens bastrygghet eller som behövs vid gäldenärens näringsverksamhet. Gäldenärens ändringsansökan ska utan dröjsmål lämnas till den domstol som behandlar ändringsansökan och besvären ska tas upp till prövning i brådskande ordning av domstolen. Domstolen ska, om anledning föreligger, ge borgenärerna möjlighet att bemöta besvären.
.....

5 kap.

Skuldsaneringens innehåll

30 §

Allmän bestämmelse om betalningsprogrammet för vanliga skulder

.....
Om gäldenären med stöd av 70 § 1 mom. ska betala utredarens fordran förlängs betalningsprogrammets tillämpningstid med fyra månader. Betalningsprogrammets tillämpningstid förlängs dock med 6 månader om skulder som hänför sig till gäldenärens näringsverksamhet saneras med stöd av 45 a §. Om gäldenärens andel av utredarens fordran efter det att betalningsprogrammet har fastställts inflyter av hans betalningsmån under en kortare tid än vad som nämns ovan, förlängs betalningsprogrammets tillämpningstid med endast denna tid.

31 §

Vanliga skulders inbördes ställning

.....
Sist ska betalningsmånen och medlen anvisas för betalning av räntorna på skulderna för tiden mellan saldodagen och den tidpunkt då betalningsprogrammet fastställdes, eller om saldodagen infaller mer än 4 månader före inledandet av skuldsaneringen, mellan den tidpunkt då skuldsaneringen inleddes och den då betalningsprogrammet fastställdes, samt för betalningen av sådana skulder som är efterställda vid konkurs.

32 §

Minimiavkastningen för de vanliga skulderna då gäldenären äger sin bostad

.....
Minimiavkastningen för de vanliga skulderna omfattar

.....
2) den avkastning som ett betalningsprogram som är i kraft fem år ger de vanliga borgenärerna om gäldenärens boendekostnader uppskattas så att boendet för honom och hans familj ordnas enligt det förmånligaste tillbudsstående alternativet.

35 a §

Tilläggsprestationskyldighet

För gäldenären fastställs i betalningsprogrammet en skyldighet att av inkomster och tillgångar som gäldenären får under betalningsprogrammets tillämpningstid i tilläggsprestationer till sina borgenärer betala det belopp som föreskrivs i denna paragraf. En sådan tilläggsprestationskyldighet som avses i 3 mom. fastställs dock inte för en gäldenär vars inkomster under tiden för betalningsprogrammet inte kan antas öka utöver det belopp som avses i 3 mom.

.....
Om gäldenärens inkomster, minskade med ökade kostnader för arbetsresor och andra omedelbara tilläggsutgifter som gäldenären har behövt för inkomstens förvärvande, under ett kalenderår ökar så att de med minst 1500 euro överstiger det belopp som i betalningsprogrammet har antecknats som gäldenärens inkomster, ska gäldenären för betalning av sina skulder använda hälften av det belopp med vilket ökningen överstiger 1500 euro. Det på detta sätt uträknade beloppet behöver dock inte användas till betalning av skulderna till den del som gäldenären har behövt det för sina övriga nödvändiga utgifter.

.....
En betalningsskyldighet som baserar sig på en prestation av engångsnatur ska fullgöras inom tre månader från det att gäldenären fått medlen i sin besittning. Till övriga delar ska tilläggsprestationskyldigheten fullgöras under det följande kalenderåret. Om betalningsprogrammet upphör under kalenderåret, ska tilläggsprestationerna för det år då betalningsprogrammet upphört betalas samtidigt som tilläggsprestationerna för det sista hela kalenderåret.

38 a §

Fastställande av betalningsprogram i förenklat förfarande

Om det inte föreligger något hinder i enlighet med 3 mom., kan förslaget till betalningsprogram utan iakttagande av bestämmelserna i 55 och 57 § fastställas som betalningsprogram, om

- 1) förutsättningar för skuldsanering finns enligt 9–11 §,
- 2) alla sådana kända borgenärer vilkas fordringar utgör sammanlagt minst 80 procent av det totala beloppet av borgenärernas fordringar, och varje borgenär vars fordran utgör minst 5 procent av det totala beloppet av borgenärernas fordringar har godkänt förslaget till betalningsprogram eller inte har framfört någon invändning mot det.

Om förutsättningarna i 1 mom. uppfylls och de godkännanden som avses i 1 mom. 2 punkten har getts skriftligt, kan förslaget till betalningsprogram fastställas som betalningsprogram utan iakttagande av bestämmelserna i 55–57 §. Då ska till domstolen tillsammans med förslaget till betalningsprogram lämnas en redogörelse för hur och när de borgenärer som inte godkänt förslaget har lämnats uppgifter om förslaget och getts tillfälle att uttala sig om det, samt skriftliga utlåtanden av de borgenärer som motsatt sig förslaget.

Förslaget till betalningsprogram kan inte fastställas om förslaget i fråga om en borgenär som motsatt sig förslaget inte är förenligt med 25, 26, 29 och 31 §, eller om det annars avviker från vad som i denna lag föreskrivs om likabehandling av borgenärer, och inte heller utan att ett yrkande av en privat borgenär i enlighet med 31 a § prövas.

6 kap.

Stadganden om betalningsprogram som fastställts

41 §

Iakttagande av betalningsprogrammet

.....
Oberoende av bestämmelserna i 1 mom. har en gäldenär vars betalningsförmåga har försämrats rätt att under den tid betalningsprogrammet är i kraft skjuta upp sina betalningar till envar borgenär med ett sammanlagt belopp som motsvarar högst tre månaders betalningsskyldighet, eller om betalningsprogrammet i fråga om vanliga skulder är i kraft längre tid än tre år, med ett belopp som motsvarar högst fem månaders betalningsskyldighet, genom att underrätta borgenären om uppskovet. En betalning som gäldenären har skjutit upp förfaller till betalning när betalningsprogrammets tillämpningstid löper ut.

7 kap.
Särskilda stadganden för gäldenär som idkar näring

45 §

Tilläggsförutsättningar för skuldsanering av skulder som hänför sig till privathushåll

En gäldenär som idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan beviljas skuldsanering enligt denna lag för skulder som hänför sig till hans privathushåll endast om gäldenären har betalningsmån för betalning av vanliga skulder och hans förmögenhet som enbart eller i huvudsak används för näringsverksamhet inte behöver realiseras i enlighet med 46 § 2 mom., och

- 1) gäldenären inte har skulder som orsakats av ifrågavarande näringsverksamhet eller dessa är få till antalet,
- 2) antalet skulder som hänför sig till ifrågavarande näringsverksamhet inte är få, men det bland dessa inte finns sådana som förfallit till betalning men inte betalats, och gäldenären förmår betala de skulder som hänför sig till näringsverksamheten med inkomster som inflyter från verksamheten allt eftersom de förfaller till betalning, eller
- 3) gäldenärens skulder som hänför sig till näringsverksamheten saneras enligt denna lag.

Om gäldenären utövar näringsverksamhet som personligen ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller kommanditbolag, kan hans skulder som hänför sig till privathushållet saneras enligt denna lag endast om

- 1) bolaget är solvent och inte hotas av insolvens, eller
- 2) ett sådant förfarande som avses i lagen om företagssanering är anhängigt i fråga om bolaget.

Skulder som hänför sig till gäldenärens tidigare näringsverksamhet betraktas som skulder som hänför sig till privathushållet, om näringsverksamheten i fråga har avslutats och gäldenärens skuldansvar utretts.

45 a §

Tilläggsförutsättningar för sanering av skulder som hänför sig till näringsverksamhet

En gäldenär som idkar näringsverksamhet som enskild näringsidkare eller yrkesutövare kan beviljas skuldsanering för skulder som hänför sig till näringsverksamheten enligt denna lag endast, om

- 1) gäldenärens skulder som hänför sig till privathushållet saneras enligt denna lag,
- 2) gäldenärens näringsverksamhet är förhållandevis småskalig och dess sanering inte förutsätter arrangemang som gäller företagsverksamheten,

3) gäldenären förmår betala sådana skulder som hänför sig till näringsverksamheten som uppkommer efter att förfarandet inletts med inkomster som inflyter från verksamheten allt eftersom de förfaller till betalning, och

4) fortsättandet av verksamheten inte orsakar en större skuldsättning än sådant tagande av kredit som avses i 46 § 1 mom.

Skulder som hänför sig till näringsverksamheten för en gäldenär som utövar näringsverksamhet som personligen ansvarig bolagsman i ett öppet bolag eller kommanditbolag kan saneras enligt denna lag endast, om

- 1) ett sådant förfarande som avses i lagen om företagssanering är anhängigt i fråga om bolaget, och
- 2) det är fråga om en bolagsmans skuld och verkningarna av de åtgärder som vidtas i ett förfarande som avses i 1 mom. inte sträcker sig till bolagsmannen.

Ett företags skulder kan inte saneras enligt denna lag.

45 b §

Särskilt hinder för sanering av skulder som hänför sig till näringsverksamhet

Skulder som hänför sig till näringsverksamhet kan inte saneras enligt denna lag om det finns grundad anledning att anta att den huvudsakliga avsikten med ansökan är att hindra borgenärernas indrivningsåtgärder eller att kränka borgenärens rättigheter på något annat sätt.

46 §

Tagande av kredit i näringsverksamhet och bevarande av förmögenhet

I de fall som avses i 45 och 45 a § kan gäldenären oberoende av förbudet i 7 § 1 mom. ta en kredit som är nödvändig för nämnda näringsverksamhet och som inte är ovanlig till belopp eller villkor. Gäldenären kan dock ta en större kredit än detta, om tagandet av kredit är ändamålsenligt med beaktande av den inkomst som inflyter av verksamheten under den tid betalningsprogrammet är i kraft. Ställande av borgen för bolagets skuld jämföras med tagande av kredit.

.....

8 kap.

Förfarandet vid domstol

49 §

Behandlingsordningen och behörig domstol

.....
Om skuldsanering beslutar den domstol som är gäldenärens allmänna forum, eller om gäldenärerna ansöker om skuldsanering gemensamt, den domstol som är allmänt forum

för någon av dem. I de fall som avses i 45 § 2 mom. 2 punkten, 45 a § 2 mom. och 48 § 2 mom. kan den domstol där saneringsförfarandet är anhängigt besluta om skuldsanering.

49 a §

Behörig domstol i mål som gäller försättande i konkurs

Om en konkursansökan är anhängig beträffande gäldenären när ansökan om skuldsanering blir anhängig eller om en konkursansökan blir anhängig innan beslutet om inledande av skuldsanering har vunnit laga kraft, behandlas konkursansökan vid den tingsrätt där ansökan om skuldsanering är anhängig eller som har behandlat ärendet om inledande av skuldsanering. Den tingsrätt där konkursansökan har gjorts ska överföra konkursansökan för avgörande vid den tingsrätt som behandlar eller har behandlat ansökan om skuldsanering.

En ansökan om försättande av gäldenären i konkurs som görs under tiden mellan inledandet av skuldsaneringen och fastställandet av betalningsprogrammet behandlas vid den tingsrätt som har fattat beslutet om inledande av skuldsanering.

Om gäldenären försätts i konkurs, kan den i 1 eller 2 mom. avsedda tingsrätten överföra ärendet till den tingsrätt som annars är behörig att behandla gäldenärens konkurs, om detta är ändamålsenligt. Tingsrätten ska samtidigt utse en boförvaltare.

52 a §

Hörande av borgenärerna om ansökan och förslaget till betalningsprogram

Om ett förslag till betalningsprogram har fogats till ansökan och inte något annat följer av 2 mom., ska domstolen

- 1) delge borgenärerna ansökan och förslaget till betalningsprogram,
- 2) sätta ut en dag då borgenärerna senast ska lämna ett skriftligt utlåtande om gäldenärens ansökan och om förslaget till betalningsprogram till domstolen samt eventuella invändningar mot de skulder som ingår i förslaget, vid äventyr att utlåtandena och invändningarna annars kan lämnas obeaktade, och
- 3) ge en privat borgenär en utredning om möjligheten enligt 31 a § att yrka på en förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.

Om förutsättningarna i 38 § 2 mom. uppfylls och gäldenären har hört borgenärerna på tillbörligt sätt, kan ett beslut om inledande av skuldsanering och fastställande av ett betalningsprogram fattas utan att borgenärerna hörs vidare.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om borgenärer gäller även den som ställt borgen för gäldenärens skuld, den som ställt säkerhet samt medgäldenärer.

54 §

Beslut om inledande av skuldsanering

.....
Om inte något annat följer av 5 mom., ska domstolen när den fattar beslut om inledande av skuldsanering

.....
Domstolen ska, om inte något annat följer av 66 § och i ärendet inte har tillämpats 52 a §, utan dröjsmål sända borgenärerna samt borgensmännen, de som ställt säkerhet och medgäldenärerna en kopia av sitt beslut, av ansökan och av gäldenärens förslag till betalningsprogram samt en utredning om möjligheten att enligt 31 a § yrka på förlängning av betalningsprogrammets varaktighet.

Om det till ansökan har fogats ett förslag till betalningsprogram och beslutet om inledande av skuldsanering har fattats högst fyra månader efter den saldodag som använts i förslaget till betalningsprogram, tillämpas 2 mom. endast till den del som det är nödvändigt för att justera förslaget till betalningsprogram.

62 a §

Meddelanden och delgivningssätt

Dagen för när ett beslut om ett betalningsprogram kommer att ges ska meddelas gäldenären, samtliga borgenärer, utsökningsmyndigheten på gäldenärens hemort och utredaren, om en sådan förordnats. I meddelandet ska uppges om förslaget till betalningsprogram har ändrats efter det att förslaget har sänts till dem som är delaktiga i ärendet. Ett meddelande behöver dock inte sändas till en borgenär vars fordran på gäldenären är obetydlig och som inte har gett något utlåtande om förslaget till betalningsprogram. Dagen för meddelande av ett beslut om ändring av betalningsprogrammet ska meddelas gäldenären och de borgenärer som har getts tillfälle att bli hörda i saken. Gäldenären, utsökningsmyndigheten på gäldenärens hemort samt borgenärerna ska meddelas om att betalningsprogrammet har förfallit. Fullföljdsdomstolen kan uppdra meddelandet åt tingsrätten.

De meddelanden och delgivningar som avses i denna lag kan lämnas per e-post eller post, om det inte är nödvändigt att delgivningen sker mot delgivningsintyg eller mottagningsbevis eller med iakttagande av andra sätt för delgivning i tvistemål. Som borgenärens processadress kan användas den e-postadress eller postadress som borgenären har meddelat gäldenären i samband med den skuldutredning som avses i 11 b §. Ett meddelande om att skuldsanering inletts kan även lämnas till utsökningsmyndigheterna per telefon.

63 §

Ändringssökande

.....
Om ändring har sökts i ett beslut genom vilket en ansökan om skuldsanering har avslagits och gäldenären har försatts i konkurs innan ärendet har avgjorts i fullföljdsdomstolen, förfaller konkursen, om skuldsaneringen inleds. Om skuldsaneringen inleds genom ett beslut av fullföljdsdomstolen och en ansökan om försättande av gäldenären i konkurs då är anhängig, förfaller ansökan när ett betalningsprogram har fastställts.

9 kap.
Stadganden om utredaren

64 §
Förordnande av utredare

I skuldsaneringen kan en utredare förordnas, om det är nödvändigt för att utreda gäldenärens ekonomiska ställning, realisera egendom eller annars för att skuldsaneringen ska kunna genomföras. Om det till gäldenärens ansökan har fogats ett förslag till betalningsprogram, kan en utredare förordnas endast om det behövs på grund av att saken är tvistig eller oklar. En utredare kan förordnas även för reglering av borgensansvar och säkerhetsansvar. I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan en utredare förordnas, om det behövs på grund av tvistigheter eller oklarheter i ärendet eller av andra särskilda skäl.

.....

66 §
Utredarens uppgifter

Om utredaren får kännedom om något som kan leda till att gäldenärens ansökan förkastas ska han överföra ärendet till domstol för avgörande. Om utredaren får kännedom om en återvinningsgrund som avses i 60 §, ska han meddela borgenärerna om detta.

70 §
Utredarens arvode och kostnadsersättning

Utredaren har rätt att få ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de kostnader som varit nödvändiga för fullgörandet av uppdraget. Av utredarens fordran ska gäldenären betala ett belopp som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst fyra månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats eller, om en utredare har förordnats för fastställande av tilläggsprestationer, ett belopp som motsvarar högst den föregående betalningsmån för fyra månader som beräknats för gäldenären. Om 45 a § tillämpas på gäldenären, ska han dock av utredarens fordran betala ett belopp som motsvarar gäldenärens betalningsmån under högst sex månader efter att betalningsprogrammet har fastställts eller ändrats. Denna andel som gäldenären ska betala kan också tas av de medel som influiter till gäldenären efter det att skuldsaneringen inleddes. Det belopp av utredarens fordran som är större än den andel som gäldenären ska betala förordnas att betalas av statens medel. Om ansökan förkastas, förordnas fordran i sin helhet att betalas av statens medel. Gäldenären ska då ersätta staten en fordran som har betalats av statens medel, om ansökan har avslagits på grund av att gäldenären försummat sina skyldigheter enligt förfarandet. I ett ärende som gäller fastställande av tilläggsprestationer kan den borgenär som gjort ansökan förordnas att ersätta staten den fordran som betalats av statens medel, om ansökan varit uppenbart ogrundad. Om utredaren har förordnats att handha den realisering som fastställs i betalningsprogrammet, tas dock arvodet

och kostnaderna för detta uppdrag ur försäljningspriset för egendomen. Om ett offentligt rättsbiträde har varit utredare, betalas arvodet och ersättningen till den statliga rätts-hjälpsbyrån. Närmare bestämmelser om arvode och kostnadsersättningar till utredaren utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

Denna lag träder i kraft den xx xxxx 20 .

Bestämmelserna i 9 a § 1 mom., 10 § 2, 3, 7, 8, 10 och 11 punkten samt 10 a § tillämpas om ansökan om skuldsanering eller ett annat ärende som gäller skuldsanering är anhängigt vid tingsrätten vid ikraftträdandet och dagen när beslutet meddelas inte har angetts, eller om ett ärende blir anhängigt efter ikraftträdandet.

Bestämmelserna i 31 § 3 mom., 32 § 2 mom. 2 punkten, 49 a §, 52 a §, 54 § 2, 4, och 5 mom., 62 a § 2 mom. och 64 § 1 mom. tillämpas om ett ärende som gäller skuldsanering blir anhängigt vid tingsrätten efter ikraftträdandet.

Bestämmelserna i 35 a § 3 och 5 mom. samt 41 § 2 mom. tillämpas även om ett betalningsprogram har fastställts före ikraftträdandet.

2.

**Lag om ändring av 1 § i lagen om ekonomisk rådgivning och
skuldrådgivning**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 1 § i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (713/2000) ett nytt
2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

1 §

Den ekonomiska rådgivningens och skuldrådgivningens innehåll

.....
Vid ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning biträds enskilda näringsidkare och yr-
kesutövare i ärenden som avses i 1 mom. 3–5 punkten även i fråga om skulder som hän-
för sig till näringsverksamheten.
.....

—————
Denna lag träder i kraft den xx xxxx 20 .
—————

ASETUSLUONNOKSET

Asetus yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä,

muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun asetuksen (58/1993) 6 a §, sellaisena kuin se on asetuksessa 1275/2002, *lisätään* 3 §:ään, sellaisena kuin se on asetuksessa 64/1997, uusi 3 ja 4 momentti ja uusi 3 a §, seuraavasti:

3 §

Elinkeinotoimintaa koskevat selvitykset

.....
Elinkeinotoimintaa harjoittavan yksityisen elinkeinon- tai ammatinharjoittajan, joka hakee elinkeinotoimintaan liittyvien velkojensa järjestelyä, tulee 1 momentissa mainittujen selvitysten lisäksi liittää hakemukseensa seuraavat selvitykset tai, jos selvitystä ei joltain osin voida esittää, syy siihen:

- 1) jäljennös tilinpäätösasiakirjoista kahdelta viimeisimmältä tilikaudelta sekä, jos viimeisimmän tilikauden päättymisestä on kulunut yli neljä kuukautta, välitilinpäätöksestä, joka ei saa olla kolmea kuukautta vanhempi;
- 2) kirjallinen selvitys toiminnan laajuudesta, taloudellisesta tuloksesta ja taloudellisten vaikeuksien keskeisistä syistä sekä selvitys yksityisottojen määrästä ja velalliselle ja hänen perheenjäsenilleen maksetusta palkasta; sekä
- 3) Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymän tilintarkastajan tai muun luotettavan asiantuntijan antama selvitys 3a §:ssä tarkoitetuista seikoista.

Jos velallinen on maatalouden tai porotalouden tai kalastuksen harjoittaja:

- 1) hakemukseen on, jollei velallinen ole toiminnastaan kirjanpitovelvollinen kirjanpitolain (1336/1997) mukaan, 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetun selvityksen sijasta liitettävä selvitys viimeksi toimitetusta verotuksesta sekä viimeisestä veroilmoituksesta liitteineen; sekä
- 2) hakemukseen liitettävän 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetun selvityksen voi antaa maaseutukeskuksen talousneuvontaan perehtynyt suunnittelija.

3 a §
Asiantuntijan selvitys

Edellä 3 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetun selvityksen tulee sisältää:

- 1) lausunto hakemukseen liitetystä viimeisimmästä tilinpäätöksestä ja välitilinpäätöksestä;
- 2) lausunto elinkeinotoiminnan jatkamiskelpoisuudesta ja seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa velallisen taloudellista asemaa; sekä
- 3) tarpeellisessa laajuudessa tiedot muista seikoista, joilla saattaa olla merkitystä arvioitaessa yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 45 ja 45a §:ssä tarkoitettuja velkajärjestelyn aloittamisen lisäedellytyksiä.

6 a §
Vähäisen jako-osuuden jättäminen huomiotta

Jos velkojia on useampi kuin yksi, maksuohjelmassa voidaan jättää ilman suoritusta velkoja, jolle kertyvä jako-osuus olisi pienempi kuin 50 euroa. Tällainen velkoja voidaan jättää ilman suoritusta myös, kun maksuohjelmaa muutetaan.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

**Oikeusministeriön asetus yksityishenkilön velkajärjestelyasiassa määrätyn
selvittäjän palkkiosta ja kulukorvauksesta annetun asetuksen
1 §:n muuttamisesta**

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti

muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelyasiassa määrätyn selvittäjän palkkiosta ja kulukorvauksesta annetun asetuksen (1212/2001) 1 §:n 1 momentin 3 kohta, seuraavasti:

Palkkiot selvittäjän tehtävästä ovat:

.....
3) 670 euroa, kun velkojia on viisitoista tai enemmän tai kun velallisen omistusasunto ehdotetaan maksuohjelmassa säilytettäväksi tai kun järjestellään velallisen harjoittamaan elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja tai kun asia muusta syystä on erityisen vaikea;
.....

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

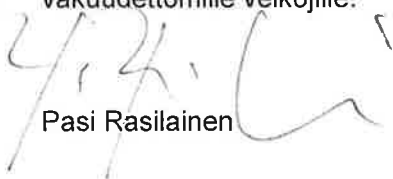

LAUSUMA TYÖRYHMÄN MIETINTÖÖN

Velkajärjestelylain muutoksia valmistelleen työryhmän tehtävänä on ollut muun muassa selvittää velallisen omistusasunnon säilyttämistä koskevien säännösten toimivuus ja ehdottaa tarvittaessa niiden uudistamista.

Voimassa olevat omistusasunnon säilyttämistä koskevat säännökset toimivat Finanssialan Keskusliiton näkemyksen mukaan valtaosassa tapauksia lähtökohtaisesti hyvin. Säännökset johtavat kuitenkin tietyissä tilanteissa lopputulokseen, jossa velkajärjestelyvelallinen saa säilyttää erittäin arvokkaan velattoman asunnon omistuksessaan nimellistä tavallisille veloille maksettavaa suoritusta vastaan (ns. asumissuojaosuuden käsite). Tällaista lopputulosta ei voida pitää oikeudenmukaisena.

Finanssialan Keskusliitto olisi pitänyt perusteltuna, että työryhmä olisi mietinnössään ehdottanut asunnon suojaa koskevia säännöksiä uudistettavaksi kokonaisvaltaisemmin. On huomioitava, että mietinnössä nykysääntelyä on ehdotettu muutettavaksi mm. niin, että jatkossa velkajärjestelyssä olisi mahdollista korjata myös yksityisen elinkeinon- ja ammatinharjoittajan taloudellista kokonaistilannetta. Jatkovalmistelussa onkin korostetusti syytä arvioida työryhmämietinnössä ehdotettujen lakimuutosten ja voimassaolevan lain toimivuutta, ja tarvittaessa ottaa velallisen omistusasunnon säilyttämistä koskevat säännökset uudelleen tarkasteltavaksi. Lähtökohtana tarkastelussa tulisi FK:n näkemyksen mukaan olla se, että velallisen omistusasunnon velaton arvo kuuluu pääosin vakuudettomille velkojille.

Pasi Rasilainen

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-346-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIOEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi